

รายงานการวิจัย

กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์
“ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์

Communication Process to creating, negotiate and maintain
“Hmong” Identity of Hmong ethnic groups in Khaokor district,
Phetchabun Province.

รักษนก สมศักดิ์
สาขาการประชาสัมพันธ์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2559

ชื่องานวิจัย	กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ Communication Process to creating, negotiate and maintain “Hmong” Identity of Hmong ethnic groups in Khaokor district, Phetchabun Province.
ผู้วิจัย	รักชนก สมศักดิ์
ผู้ร่วมวิจัย	เอกชัย แสงโสดา
สาขาวิชา	การประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสรีจวิจย์ 2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้นำเสนอกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 4) เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองและของคนอื่น

วิธีดำเนินการวิจัยใช้แนวทางศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) จากเกณฑ์การวิเคราะห์ รวมถึงการสังเกต แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีลักษณะการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ไว้ 3 ระดับ โดยชั้นของอัตลักษณ์ที่พบมากที่สุด คือ อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ส่วนใหญ่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นมั่งในระดัที่มีการต่อสู้ต่อรอง แบบลดทอน
 ปรับประยุกต์ ผสมผสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งด้านภาษา ด้านอาหารการกิน ด้านประเพณี
 และพิธีกรรม ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา **รองลงมา คือ อัตลักษณ์ชั้นที่ 3** กล่าวคือ
 กลุ่มชาติพันธุ์ม้งแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นมั่งในระดับชั้นที่ 3 ที่มีการ
 เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในด้านที่อยู่อาศัย อาหาร และลักษณะการแต่งกาย
 โดยเฉพาะกลุ่มม้งวัยรุ่นที่นิยมแต่งกายแบบร่วมสมัยมากขึ้น **ส่วนการแสดงออกในลักษณะอัต
 ลักษณ์ชั้นที่ 1** นั้นมีน้อยมาก มีเพียงกลุ่มชาวม้งอาวุโสที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
 แบบม้งโบราณดั้งเดิมไว้ในทุกๆ ด้าน ทั้ง ด้านภาษา ด้านอาหารการกิน ด้านเครื่องแต่งกาย ด้าน
 ที่อยู่อาศัย ด้านประเพณี พิธีกรรม ด้านความเชื่อ และการนับถือศาสนาที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 มากนักในการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่รอง และรักษาอัตลักษณ์“ความเป็นมั่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง
 ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปที่พบได้แก่ ปัจจัยทางด้าน การเมือง
 เศรษฐกิจ การศึกษาและเทคโนโลยี ส่วนการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความ
 เป็นมั่ง” นั้นพบว่า ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่นที่เด่นชัดได้แก่ ชุมม้ง ภาษาม้ง
 ประเพณีพิธีกรรม และการนับถือศาสนา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์ม้ง, การสื่อสารอัตลักษณ์, อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม, บ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

Research Title	Communication Process for Creating, Negotiating and Maintaining “Hmong” Identity of Hmong Ethnic Groups in Khaokor District, Phetchabun Province
Researcher	Rugchanok Somsak
Co-researcher	Ekkachai Sangsoda
Department	Public Relations
	Phetchabun Rajbhat University
Year of Completion	2017

ABSTRACT

This research presented the communication process for creating, negotiating and maintaining “Hmong” identity of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Phetchabun Province with 4 objectives including 1) to examine cultural contexts of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Phetchabun Province, 2) to investigate and analyze the communication for creating, negotiating and maintaining “Hmong” identity of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Phetchabun Province, 3) to study and analyze the factors having effects on creating, negotiating and maintaining “Hmong” identity of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Phetchabun Province and 4) to study the acknowledgement of meaning and value of “Hmong” identity of Hmong ethnic groups and of other people. The research methodology was a qualitative approach through in-depth interview using interview forms and textual analysis through analysis criteria including observation. Then, all data collected were analyzed. The findings revealed that Hmong ethnic group’s characters were to fight, negotiate for maintaining “Hmong” cultural identity at 3 levels. **The identity level found at the most was the second identity level**, namely most of Hmong ethnic groups showed Hmong cultural identity at the level with reducible fight, negotiation, application and mixture of cultural identity, including

languages, foods, traditions, rituals, belief and religion. **The following was the third identity level**, namely the Hmong ethnic groups presented Hmong cultural identity at the third level with the cultural identity changing of housing, foods and dressing manners, especially Hmong teenage group preferred dressing much more contemporarily. In contrary, **the expression at the first identity level was at the least**. There was only a group of Hmong elders who still maintained all aspects of ancient Hmong cultural identity, including languages, foods, dresses, housing, traditions, rituals, belief and religion which did not changed much in daily life of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Petchabun Province. The factors having effects on creating, negotiating and maintaining “Hmong” identity of Hmong ethnic groups in Khaokor District, Phetchabun Province with changes included the factors of politics, economics, education and technology. According to the acknowledgement of meaning and value of “Hmong” identity, it was found that the obvious identity of Hmong ethnic groups and of other people comprised Hmong costumes, Hmong language, tradition, rituals and religion.

Keyword: Hmong Ethnic, Identity Communication, Cultural Identity, Bann Kheknoi,
Petchabun Province

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยคำแนะนำต่างๆ จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มเพื่อน้องชาวม้ง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ข้อมูล และรายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มเพื่อน้องชาวม้งซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่สนับสนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้

รักชนก สมศักดิ์

15 มีนาคม 2560

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญรูป.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	3
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	3
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
1.7 ประโยชน์ของการวิจัย.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิดเรื่องการบวนการสื่อสาร.....	7
2.2 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการสื่อสารอัตลักษณ์.....	11
2.3 แนวคิดเรื่องความเป็นมั่ง.....	23
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	52
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	52
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	52
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54

	3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
	3.5 เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
	3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	57
บทที่ 4	บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	58
	4.1 ประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	58
	4.2 บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	67
บทที่ 5	การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่ม ชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	90
	5.1 อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย.....	97
	5.2 อัตลักษณ์ด้านอาหาร.....	102
	5.3 อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย.....	106
	5.4 อัตลักษณ์ด้านประเพณีพิธีกรรม.....	114
	5.5 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา.....	121
บทที่ 6	ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	126
	6.1 ปัจจัยด้านการเมือง.....	126
	6.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ.....	131
	6.3 ปัจจัยด้านการศึกษา.....	136
	6.4 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี.....	139
บทที่ 7	การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น.....	144
	7.1 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง หรือคนใน(emic).....	145
	7.2 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นม้ง	

	ของคนอื่น หรือคนนอก(etic).....	161
บทที่ 8	สรุปและอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	166
	8.1 สรุปผลการวิเคราะห์.....	166
	8.2 อภิปรายผล.....	183
	8.3 ข้อเสนอแนะ.....	186
	บรรณานุกรม.....	187
	ภาคผนวก.....	192
	ภาคผนวก ก.....	193
	ภาคผนวก ข.....	199
	ประวัติผู้วิจัย.....	201

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เกณฑ์การวิเคราะห์ด้วบทอ์ลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวม่่ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	56
2	จำนวนวัดและคริสต์จักรในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	87
3	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านภาษา	90
4	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการแต่งกาย	96
5	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านอาหาร	100
6	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านที่อยู่อาศัย	104
7	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านประเพณีพิธีกรรม	108
8	วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านความเชื่อ และการนับถือศาสนา	116
9	สรุปการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอ์ลักษณะ “ความเป็นม่่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม่่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	123

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์	9
2	ความสัมพันธ์ของกระบวนการสื่อสารและวัฒนธรรม	11
3	ตัวอักษรมังแบบโบราณ	29
4	สถิติประชากรมังในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	68
5	ตัวอักษรมังแบบโบราณเขียนบนกระดานขนาดใหญ่	71
6	ภาษามังแบบคริสต์เตียน	72
7	การแต่งกายของชาวมังอาวโล	74
8	การแต่งกายของชาวมังหญิง-ชายในงานประเพณีปีใหม่	76
9	บ้านที่อยู่อาศัยของชาวมังแบบโบราณ	80
10	บ้านที่อยู่อาศัยของชาวมังแบบโบราณ	80
11	บ้านที่อยู่อาศัยของชาวมังแบบโบราณ	133
12	การใช้อุปกรณ์จักรเย็บผ้า	136
13	ชุดแต่งกายของหญิงสาวชาวมังแบบสมัยใหม่	149
14	ชุดแต่งกายของชายหนุ่มชาวมังแบบสมัยใหม่	150
15	ภาษาอักษรมังโบราณที่ใช้พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์	152
16	ภาษาอักษรมังโบราณโดยนายไช้ลือ แซ่ยาง	153
17	ภาษาอักษรมังโบราณที่เขียนไว้บนแผ่นกระดานที่บ้านผู้ใหญ่อย่อย	154
18	งานประเพณีปีใหม่มัง ประจำปี 2559	156
19	บรรยากาศงานประเพณีปีใหม่มัง ประจำปี 2559	156
20	การโยนลูกช่วงในงานประเพณีปีใหม่มัง ประจำปี 2559	157
21	การปักผ้าของเด็กและหญิงสาวชาวมัง	160
22	การแต่งกายชุดมังของนักท่องเที่ยว	164

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยนี้ มุ่งความสำคัญที่จะศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยใช้แนวคิดการแสวงหาความรู้ความจริงแบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern) ที่เชื่อว่า “ความจริงไม่ได้มีอยู่จริง แต่ถูกสร้างขึ้นด้วยอำนาจ” ดังนั้น ความเป็นชาติพันธุ์ จึงไม่ได้เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเองแต่ถูกให้ความหมายของความเป็นชาติพันธุ์ผ่านอำนาจของสังคม ผนวกกับการใช้แนวคิดหลังชาติพันธุ์ดำรง (Post-ethnicity) ที่เชื่อว่าอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นั้นมีได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่เป็นวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้น (Constructed) และผสมผสานจากวัฒนธรรมอื่นๆ ที่ไหลผ่านทับถมกันจากหลายพรมแดน เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทย แม้ว่าจะเป็นกลุ่มคนพลัดถิ่นที่อพยพย้ายถิ่นฐานข้ามเขตแดนมาจากหลากหลายพื้นที่ในประเทศจีน แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังคงแสดงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” มาจนถึงปัจจุบันท่ามกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา เนื่องจากมีการแสดงตัวตน “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างโดดเด่น และน่าสนใจ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยนั้นนอกจากพื้นที่ในเขตภาคเหนือซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขนาดใหญ่แห่งหนึ่งแล้ว พื้นที่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ถือเป็นแหล่งพื้นที่ชุมชนม้งขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งในประเทศไทย ที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งดั้งเดิมอาศัยอยู่มาประมาณ 100 ปี เศษ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งอยู่หนาแน่นที่สุดบริเวณบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากรซึ่งทั้งมีบัตรประชาชนและยังไม่ได้รับสัญชาติ รวมกันประมาณ 30,000 คน (ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ) ที่บ้านเข็กน้อยอาจเรียกได้ว่าเป็น “เมืองหลวงของม้ง” ก็ว่าได้ซึ่งมีหมู่บ้านทั้งสิ้น 12 หมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาลและรับจ้าง มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาและความเป็นชาติพันธุ์ของ

ตนเองฯลฯ (สิทธิเดช วงศ์ปรีชาญาณและกุสุมา ผลาพรหม,บทความออนไลน์ หน้า2 สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2559 : <http://techno.pnru.ac.th>)

ประชากรม้งหลากหลายชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่แห่งนี้แบ่งเป็น 3 ประเภท (ชนิด) คือ ม้งขาว ม้งดำ และม้งลาย (สิทธิเดช วงศ์ปรีชาญาณและกุสุมา ผลาพรหม,บทความออนไลน์ หน้า ๓) ท่ามกลางความแตกต่างของการเมือง วัฒนธรรม และการพัฒนาของแต่ละประเทศ ดังนั้นการรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของม้งในแต่ละประเทศจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าการแสดงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” จากกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมีการสร้าง ต่อรอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์ตนเองอย่างไร เช่น อัตลักษณ์ด้านภาษา ด้านพิธีกรรมทางศาสนา ด้านประเพณีและวันสำคัญ ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน ซึ่งผู้วิจัยให้ความสนใจแนวคิดอัตลักษณ์ในมุมมองตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ ที่เน้นเรื่องของกระบวนการของอัตลักษณ์ที่ลื่นไหล (Dynamic) เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องการสำรวจสถานะของอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น และตรวจสอบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ในด้านใดบ้าง และมีด้านใดที่สามารถดำรงรักษาและสืบทอดอยู่ได้ อัตลักษณ์ด้านใดบ้างที่เปลี่ยนแปลงไป และอัตลักษณ์ด้านใดที่สูญหายไปแล้วในขณะนี้ ซึ่งงานวิจัยก่อนหน้านี้ยังไม่มีการศึกษาประเด็นดังกล่าวกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากกระแสการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในอดีตที่ผ่านมามักเป็นการศึกษาในมุมมองของสายคติชนวิทยาที่ให้น้ำหนักกับการค้นหาว่าอะไรบ้างคืออัตลักษณ์ (What) ส่วนสายมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ในช่วงหลังให้ความสำคัญกับศึกษาในเรื่องของการต่อสู้ ต่อรองของอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ว่าปรากฏการณ์ต่อสู้เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างไร (How) และกระทำผ่านกลวิธีใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้คุณูปการจากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวเหล่านี้มาเพื่อต่อยอดแนวคิดด้านอัตลักษณ์ให้มีความสมบูรณ์และคมชัดขึ้น และศึกษาเพิ่มเติมในมุมมองของการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” เพื่อหาคำตอบในมุมมองทางด้านการสื่อสารวัฒนธรรมซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาถึงการสื่อสารเพื่อประกอบสร้าง อารมณ์รักษา และต่อรองอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมถึงศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอันมีผลต่ออัตลักษณ์ความเป็นม้งในแง่มุมต่างๆ และศึกษาถึงการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ระหว่างผู้ที่

อยู่ในฐานะของคนใน คือ ชาวม้งเอง และในทัศนะของคนนอกหรือผู้ที่อยู่ในฐานะของคนอื่น (other) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยกำหนดขอบเขตการวิจัยหรือกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ ชาวม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ อันจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า (commodification) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน อันจะทำให้เกิดการสร้างรายได้และสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไปจนถึงการสร้างเศรษฐกิจในระดับประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.2.4 เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น

1.3 สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ให้ดำรงอยู่ต่อไป

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (document research) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมของ

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การสังเกต (Observation) และการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อดวง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อดวง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์การรับรู้ ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) ตามแนวความคิดของกลุ่มนักคิดหลังสมัยใหม่ (post modern) ที่เชื่อว่าอัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่ก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้ วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่ เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) แนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์ (Identity Communication) ผู้วิจัยได้อาศัยจุดยืนเกี่ยวกับอัตลักษณ์และการสื่อสารตามทัศนะของกระบวนทัศน์ใหม่ของกลุ่มสื่อสารศึกษาที่ กระบวนทัศน์ใหม่ได้ใช้ทัศนะแบบประกอบสร้างนิยม (Constructionism) ที่ เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา ดังนั้น เมื่อถูกประกอบสร้างได้ก็ย่อมถูกรื้อสร้าง (deconstruct) และถูกสร้างขึ้นมาใหม่ได้ (reconstruct) ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์จึงมีลักษณะเลื่อนไหลไปมา (dynamic/shifting) อยู่ตลอดเวลา และแนวคิดการต่อดวงเชิงอำนาจตามแนวคิดของ Foucault เสนอ เหตุผลตามแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ความต้องการอัตลักษณ์นั้นเป็นเรื่องของการระดม/ต่อสู้อย่าง ต่อเนื่อง เพื่อทรัพยากร (resource mobilization) อย่างใดอย่างหนึ่งโดยใช้อำนาจนั้นไประดมมา ฉะนั้น จากเรื่องอัตลักษณ์ที่ดูเป็นเรื่องตามธรรมชาติของมนุษย์ จึงได้กลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ อำนาจและทรัพยากร

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้าง รักษา และต่อดวงอัตลักษณ์ความเป็นม้งของ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.ม้งขาว และ 2. ม้งดำ ในเขต อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร คือ ผู้นำชุมชนม้ง ชาวบ้านม้ง เยาวชน ม้ง และนักท่องเที่ยว

1.5 นิยามศัพท์

กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง การก่อรูปความเป็น “ม้ง ” ด้วยเรื่องราววิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย ภาษา การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่ อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและการนับถือศาสนา

การต่อรองอัตลักษณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกของชาวม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในลักษณะของการกระทำ พิธีกรรม หรือกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถรักษาสถานะ พื้นที่ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นม้งไว้ได้ ซึ่งอาจกระทำได้ด้วยการประกอบสร้างความหมายใหม่เพื่อเพิ่มคุณค่า หรือคงความหมายเดิมไว้บางส่วน แล้วอาจใส่อัตลักษณ์ใหม่ที่เด่นๆ ลงไปแทน

การอ้างอัตลักษณ์ หมายถึง การสื่อสารทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีถึงกันและกันด้วยการถ่ายทอด หรือเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมตั้งแต่บรรพบุรุษไปถึงอนุชนรุ่นหลังจากรุ่นสู่รุ่น รวมไปถึงการสื่อสารทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของชาวม้งต่อบุคคลอื่นนอกชุมชน

การสื่อสารอัตลักษณ์ หมายถึง การสื่อสารคุณลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมชาวม้งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้งได้อย่างเด่นชัด จากเนื้อหา หรือสารจากตัวบท (text) ที่เป็นวัฒนธรรมเฉพาะของชาวม้ง อาทิ ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อและการนับถือศาสนา เป็นต้น

อัตลักษณ์ความเป็นม้ง หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีลักษณะโดดเด่น ที่เจ้าของวัฒนธรรมสามารถบอกตัวเองได้ว่าเราเป็นใคร บอกคนอื่นได้ว่า เราคือใคร และคนอื่นบอกเราได้ว่าเราเป็นใคร ในเรื่องของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ทั้งด้าน ภาษา การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและการนับถือศาสนา ตามแนวคิดกระบวนการทัศน์ใหม่ที่เชื่อว่า อัตลักษณ์อาหารไทยมีลักษณะที่เลื่อนไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัว และมีหลากหลายชั้น โดยแบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นที่ 1 หมายถึง อัตลักษณ์ความเป็นม้งที่ไม่สามารถต่อรองได้ 2) ชั้นที่ 2 หมายถึง อัตลักษณ์ความเป็นม้งที่มีการต่อรองปรับเปลี่ยนได้บ้าง และ 3) ชั้นที่ 3 หมายถึง อัตลักษณ์ความเป็นม้งที่มีการต่อรองเปลี่ยนแปลงได้มาก

1.6 ประโยชน์ของงานวิจัย

- 1.6.1 ผลการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า (commodification) ซึ่ง
- 1.6.2 กำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
- 1.6.3 ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ และสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไปจนถึงการสร้างเศรษฐกิจในระดับประเทศ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยสนใจศึกษาบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างความหมาย “ความเป็นม้ง” ลักษณะการต่อรอง และการรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และการรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” รวมถึงการศึกษาถึงการการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และของคนอื่น โดยผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) จากแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร (process of communication)
2. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และการสื่อสารอัตลักษณ์ (Identity and Identity Communication)
3. แนวคิดเรื่องความเป็นม้ง และประวัติความเป็นมา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

1. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร (The Process of Communication)

เดวิด เบอร์โล นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมิชิแกน ได้ให้ความหมายของคำว่า กระบวนการสื่อสาร ไว้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด การสื่อสารเป็นกิจกรรมที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา โดยไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด และในกระบวนการของการสื่อสาร องค์ประกอบต่างๆ ก็มีปฏิสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Berlo:1960 23-24)

กระบวนการทำงานของการสื่อสารที่องค์ประกอบแต่ละส่วนจะต้องทำงานไปด้วยกันอย่างสอดคล้องและสมดุลในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยมีสภาพแวดล้อมในขณะทำการสื่อสารเข้ามา มีอิทธิพลต่อกระบวนการทำงานของการสื่อสาร หากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่สามารถทำงานได้อย่างสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆ ก็ย่อมทำให้กระบวนการทำงานของการสื่อสารที่เกิดขึ้น

ในขณะนั้น ไม่มีความสมดุล ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ในที่สุด (ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร, 2556:124)

ในกระบวนการสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบทางการสื่อสารซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงหน้าที่และความความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงในองค์ประกอบต่างๆ ตามกลไกการทำงานของสื่อสาร และช่วยอธิบายปรากฏการณ์ทางการสื่อสารในภาพรวมที่เป็นรูปธรรมง่ายต่อการเข้าใจ ทำให้เราสามารถวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารในมุมมองใหม่ๆ ได้ รวมทั้งยังสามารถทำนายผลทางการสื่อสารที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งองค์ประกอบของการสื่อสารประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่

- 1) ผู้ส่งสาร(sender) หมายถึง ผู้ที่เริ่มต้นในกระบวนการสื่อสาร ทำหน้าที่ส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสาร
- 2) สาร(message) หมายถึง เนื้อหาสาระเรื่องราวที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสารในรูปแบบ วจนภาษา เช่น ข้อความ คำพูด และอวจนภาษา เช่น สัญลักษณ์ ท่าทาง
- 3) สื่อ หรือช่องทางการสื่อสาร(channel) หมายถึง ตัวนำสาร หรือพาหนะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร
- 4) ผู้รับสาร(receiver) หมายถึง ผู้ที่ได้รับสารจากผู้ส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสาร
- 5) และผลกระทบ(feed back) หมายถึง ปฏิกริยาตอบกลับ หรือผลกระทบที่ผู้รับสารแสดงออกหลังจากที่ได้รับสารจากผู้ส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสาร

ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ เป็นนักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่ได้ทำการวิจัยในเรื่องการสื่อสารมวลชนไว้ในปี ค.ศ.1948 และได้คิดสูตรการสื่อสารที่ถึงพร้อมด้วยกระบวนการสื่อสารที่สอดคล้องกันโดยในการสื่อสารนั้นจะต้องตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้คือ ใคร * พูดอะไร * โดยช่องทางใด * ไปยังใคร * ด้วยผลอะไร สูตรการสื่อสารของลาสเวลล์เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับใช้กันทั่วไปโดยสามารถนำมาเขียนเป็นรูปแบบจำลองและเปรียบเทียบกับองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้ดังนี้ (<http://www.chulapedia.chula.ac.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2559)

เปรียบเทียบสูตรการสื่อสารของลาสเวลล์กับองค์ประกอบของการสื่อสาร

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์

ในการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษา อัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้อาศัยแบบจำลอง การสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับผู้ส่งสารเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เนื่องจากแบบจำลองการสื่อสาร ดังกล่าวเน้นความสำคัญของผู้ส่งสารซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลและมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาและ เส้นทางเดินของสาร เมื่อเปรียบเทียบวิเคราะห์กับกระบวนการสื่อสารของชาวเขาเผ่าม้งซึ่งถือเป็นผู้ส่ง สารในงานวิจัยนี้ ก็นับได้ว่าผู้ส่งสารดังกล่าวก็อาจเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลในการกำหนด เนื้อหา และเส้นทางเดินของสารเช่นกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจนำแบบจำลองดังกล่าวมาเป็นกรอบการ วิเคราะห์ครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแบบจำลองการสื่อสารเชิงสังคมมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ด้วย เนื่องจาก แบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “สังคม” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการ สื่อสารของบุคคลในลักษณะการสื่อสารเชิงการประกอบสร้างความหมายทางสังคม ที่ให้ความสำคัญ กับการสื่อสารในฐานะที่เป็นกระบวนการ “สร้างโลก” (world building) ซึ่งการสื่อสารไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้น ระหว่างบุคคลเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่อยู่รอบๆตัวคนทุกคน และเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน โดยกลุ่มคนในสังคมได้ประกอบสร้างความหมายแก่สิ่งต่างๆ ทั้งในระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม และระดับ โลก ผ่านกระบวนการสื่อสาร

ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร (2556:168) อธิบายว่า แบบจำลองการสื่อสารเชิงการประกอบสร้าง ความหมายทางสังคมมีแนวคิดหลักว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการที่กลุ่มคนได้ร่วมกันประกอบสร้าง ความหมายทางสังคมแก่ความเป็นที่ที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวเรา แบบจำลองนี้จะสะท้อนให้เห็นแนวคิดเบื้องต้น ของนักการสื่อสารกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาที่เชื่อว่า “ความเป็นจริงนั้นไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นสิ่งที่ถูก

ประกอบสร้าง (constructed) ขึ้นมา ซึ่งปัจจัย 4 ประการที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นเสมือนเครื่องมือในการประกอบสร้างความหมายทางสังคมได้แก่ รหัสสัญลักษณ์ (symbolic codes) การเรียนรู้ที่สั่งสมมาจากจารีตประเพณี (cognitive customs) ธรรมเนียมสืบทอดทางวัฒนธรรม (cultural traditions) และบทบาทกฎเกณฑ์ต่างๆ (set of roles and rules) ดังนี้

รหัสสัญลักษณ์ ในที่นี้หมายถึง วัจนภาษา หรืออวัจนภาษาที่บุคคลใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความรู้สึคนึกคิด ผ่านกระบวนการสื่อสารไปยังบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ

การเรียนรู้ที่สั่งสมมาจากจารีตประเพณี ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของแต่ละบุคคลที่ได้รับการสั่งสมมาจากจารีตประเพณีที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา

ธรรมเนียมสืบทอดทางวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง วิถีปฏิบัติของบุคคลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่สั่งสมมาจากจารีตประเพณี

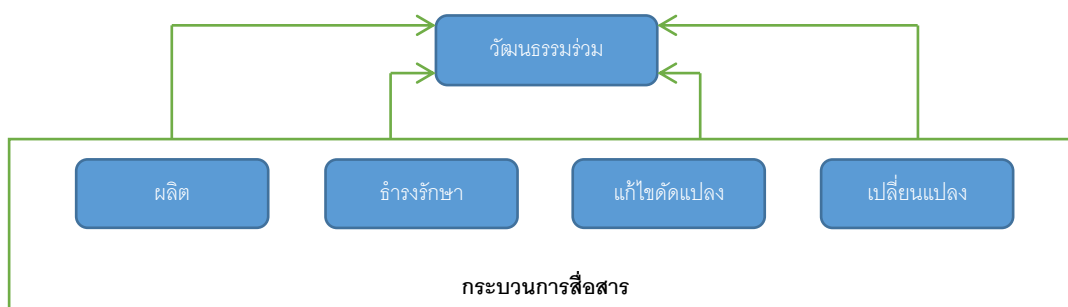
บทบาท กฎเกณฑ์ต่างๆ ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

โดยปัจจัยทั้ง 4 นี้ต่างก็ได้ทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างความหมายทางสังคม นอกจากนี้แบบจำลองการสื่อสารเชิงประกอบสร้างความหมายทางสังคม ได้แสดงนัยสำคัญเกี่ยวกับความสำเร็จของการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสารที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากการที่ผู้กระทำการสื่อสารได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม โดยกระทำการสื่อสารเสมือนว่าพวกเขาได้เป็นส่วนหนึ่งของบทละครทางสังคม (social drama) ที่ถูกสร้างและกำหนดขึ้นโดยข้อกำหนดทางวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ

ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร (2556:171) กล่าวว่า นอกจากการมีพฤติกรรมการสื่อสารที่เหมาะสมกับกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมแล้วผู้กระทำการสื่อสารในแบบจำลองการสื่อสารเชิงการประกอบสร้างความหมายทางสังคมยังต้องมีความสามารถในการ “ปรับแต่ง” ความหมายทางสังคมที่ถูกประกอบสร้างมาจากสังคมของตน ให้มีความยืดหยุ่นพอที่จะสามารถคงรูปอยู่ได้ในทุกสังคมและวัฒนธรรม เช่น สุภาษิตที่ว่า เข้าเมืองตาหลิ่ว ก็ต้องหลิ่วตาตาม เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้วิจัย ยังได้นำแบบจำลองการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม มาเป็นกรอบในการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อยอดและรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมั่งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่ากิจกรรมการสื่อสารในชีวิตประจำวันของคนถือเป็นการประกอบพิธีกรรมในรูปแบบหนึ่ง ดังที่ เจมส์ แครีย์ อ้างถึงใน ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร (2556:172) ที่กล่าวว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในรูปแบบเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อแสดงถึง “ความร่วม” ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสมาชิกในสังคม หรือเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน

“วัฒนธรรมร่วม” เป็นคำหลักที่สำคัญในแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม เนื่องจากแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรมเชื่อว่า “วัฒนธรรมร่วม” ไม่ใช่สิ่งที่คงอยู่ในจิตใจของบุคคลอย่างถาวร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นสิ่งที่ถูกผลิต (produced) ถูกธำรงรักษา (maintained) ถูกแก้ไขดัดแปลง (repaired) และถูกทำให้เปลี่ยนแปลง (transformed) โดยกระบวนการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา (ภัสวลิ นิติเกษตรสุนทร, 2556:173) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของกระบวนการสื่อสารและวัฒนธรรมตามแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม
ที่มา : ภัสวลิ นิติเกษตรสุนทร, 2556:173

แม้ว่า “วัฒนธรรมร่วม” จะถูกผลิต – ธำรงรักษา - แก้ไขดัดแปลง – เปลี่ยนแปลง โดยกระบวนการสื่อสารในทุกๆ รูปแบบก็ตาม แต่นักวิชาการสื่อสารโดยเฉพาะนักวิชาการสายวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า การสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิต – ธำรงรักษา – แก้ไขดัดแปลง เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมร่วมของบุคคลในสังคมมากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ หากแต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่มคนก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิต ธำรงรักษา แก้ไขดัดแปลง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยเช่นกัน

2. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และการสื่อสารอัตลักษณ์ (Identity and Identity Communication)

2.1 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity)

การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในหลายสาขาวิชาโดย อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546 : 2-7) ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ มีมายาวนาน และหลายสาขาวิชา สาขา

ที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ ปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมทั้งมีการศึกษาจากหลายสำนักคิด หากมองในแง่มุมมองของกลุ่มสำนักคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) ก็มักจะเชื่อว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มียูแล้วตั้งแต่ต้น สืบสานคงอยู่มาตั้งแต่อดีต และมีบทบาทอย่างมากในความเป็นอยู่ของปัจจุบัน ส่วนมุมมองของกลุ่มนักคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Post modernism) เชื่อว่าอัตลักษณ์นั้นมิใช่ “ผลผลิต” ที่มีแก่นสารัตถะที่คงที่ หากทว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการ (process) ที่มีพลวัตรลื่นไหล และมีหลายโฉมหน้า (Multi-faced) แล้วแต่ในแต่ละบริบท

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน คือ identititas เดิมใช้คำว่า idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (the same) อย่างไรก็ดีตามโดยพื้นฐานทางภาษาอังกฤษแล้ว เจนกินส์ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกัน คือ ความหมายเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือ การตีความหมายเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างคน หรือสิ่งของในสองมุมมอง คือความคล้ายคลึง และความแตกต่าง อัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียูแล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา (Richard Jenkins, 1996, pp.3-4 อ้างอิงในประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 : 32-33) สอดคล้องกับการให้ความหมายของเบอร์เจอร์และลักแมน ที่เห็นว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Peter Berger and Thomas Luckman. 1967 : 173 อ้างอิงใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2547 : 33)

คำว่า “เอกลักษณ์” หรือ “อัตลักษณ์” (identity) เป็นเรื่องของ “ฉัน” (I) และ “พวกเรา” (us) ในส่วนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้แตกต่างไปจาก “คนอื่น ๆ” (others) และ “พวกเขา” (them) เอกลักษณ์ หรืออัตลักษณ์เป็นความต้องการของมนุษย์ที่ไม่เหมือนคนอื่น และต้องการที่จะแตกต่างจากคนอื่น (need to different) (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, หน้า 157-158)

สมสุข หินวิมาน กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ใดๆ ของคนเรา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (social constructed) โดยสังคมในภายหลัง และเนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวพันกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) (กาญจนา แก้วเทพ. 2555) ด้วยเหตุดังกล่าว อัตลักษณ์จึงเป็นตัวกำหนดขอบเขตว่า เราเป็นใคร เราเหมือน/แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร และคนอื่นๆ ควรจะสาน

สัมพันธ์กับเราอย่างไร นักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า กระบวนการหนึ่งที่คนเราก่อรูป “ตัวตน” หรือ ประกอบสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมานั้น อาจได้จากกิจกรรมการบริโภค (consumption) ในชีวิตประจำวัน ของผู้คน เช่น การแต่งกาย การกินการอยู่ การดื่ม การพูดภาษา การสร้างบุคลิกภาพ การใช้เวลาว่าง การเรียนหนังสือ การเล่นเกม การดูหนังฟังเพลง ไปจนถึงรสนิยมและรูปแบบการใช้ชีวิต (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 428-429)

คำว่า “ชาติพันธุ์” เป็นคำที่ใช้กันในความหมายกว้างๆ ว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่บริเวณหนึ่ง มีภาษา วิถีชีวิต จารีตประเพณี คล้ายคลึงกัน รวมทั้งอาจมีความสำคัญกว่าเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรม ซึ่งนักมานุษยวิทยาในยุคใหม่ อย่าง เอ็ดมัน ลีช (Edmund Leach) หรือ เฟรดริก บาร์ท (Frederik Barth) ได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ หรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ และพรมแดนทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากลักษณะทางพันธุกรรม หากแต่อาศัยการหยิบยกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียม มาเป็นเส้นแบ่งแยกความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง ลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลง (ประสิทธิ์ ลิปิธิชา 2547 : 6)

นักมานุษยวิทยา คลิฟฟอร์ด เกิร์ต ซีให้เห็นว่า พื้นฐานสำคัญของการสร้างความเหมือนและความแตกต่างของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ มาจากแนวคิดเรื่องกำเนิดหรือต้นกำเนิดร่วม (shared descent) ที่คนในกลุ่มเชื่อว่าสืบทอดและปฏิบัติร่วมกันมาจนกลายเป็นที่มาและรากฐานของกลุ่ม (primordial attachment) ที่มาของกำเนิดร่วมอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อาจมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าถึงที่มา การอพยพมาตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ ความทรงจำร่วมถึงประวัติศาสตร์การถูกกดขี่จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพลง ตำนาน และการละเล่น เป็นต้น (Clifford Geertz, 1973. np. อ้างอิงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ใน วิชาส ปรัชญาภรณ์, 2546 : 7-8)

บราวน์ อธิบายว่า อัตลักษณ์ เป็นเรื่องของการกำหนด “ความเหมือน” (similarity) และ “ความแตกต่าง” (difference) ระหว่างคน หรือสิ่งของ ความเหมือน และความแตกต่างเป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) หรือในอีกแง่หนึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (group affiliation) การปฏิสัมพันธ์จะทำให้เรารู้ว่าเราเหมือน หรือต่างกับคนอื่นอย่างไร นั่นก็คือ การรับรู้ “เรา” คือใครและ “คนอื่น” คือใคร ขณะเดียวกัน “คนอื่น” ก็รับรู้ตัวเขาเอง และคนอื่นเช่นกัน (Brown, 2004, p. 23 อ้างอิงใน ปรัชญา คุวินทร์พันธุ์, 2551 : 8)

แคเธอรีน วูดเวิร์ด กล่าวว่า อัตลักษณ์ ทำให้รู้ว่าเป็นใคร และเรามีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และโลกที่เราอาศัยอยู่อย่างไร การนิยาม “อัตลักษณ์” ได้ชัดเจนที่สุดต้องดูจาก “ความแตกต่าง” ว่าจะอะไรที่ไม่ใช่ อะไรนับรวม (inclusion) หรืออะไรไม่นับรวม (exclusion) การเป็น “คนใน” (insiders) หรือ “คนนอก” (outsiders) ใครเป็น “พวกเรา” (us) หรือ “พวกเขา” (them) อัตลักษณ์จึงถูกประกอบสร้างด้วยคู่ตรงข้าม (oppositions) เสมอ เช่น ผู้ชาย/ผู้หญิง, สีดำ/สีขาว, ชายแท้/เกย์, สุขภาพดี/ไม่แข็งแรง, ปรกติ/เบี่ยงเบน เป็นต้น (Kathryn Woodward, 1997, p. 2)

หากมองในแง่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) มีข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์มาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1950-1960 โดยนาโรลล์ (Raoul Narll, 1964) นำเสนอว่า แต่ละกลุ่มชนมีลักษณะและรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะ (cultural traits) ที่เป็นของตัวเอง ในการบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ ขณะที่เกียร์ทซ์ (Clifford Greetz, 1973) นำเสนอว่า ความเป็น “primordial attachments” ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้นว่า ความผูกพันของระบบเครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคม เป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกันซึ่งยังคงเป็นลักษณะของภาพนิ่ง ในขณะที่ลีช (Edmund Leach) และบาร์ท (Fredrik Barth) ชี้ให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของกลุ่มคนและวัฒนธรรม โดยให้ความเห็นว่า แม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม แต่คนก็สามารถข้ามไปข้ามมาระหว่างวัฒนธรรม (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 หน้า 34-35)

คายส์ เสนอว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (shared descent) เช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกัน เป็นต้น (Charles Keyes, 1967 อ้างอิงใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 หน้า 35)

ขณะที่นิโคลัส แทป เสนอว่า จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic Identity) โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีนัยสำคัญต่อตนเอง (แต่อาจไม่เป็นความจริงในประวัติศาสตร์) มาทำให้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Nicholas Tapp, 1989 อ้างอิงใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 หน้า 36)

สรุปได้ว่า ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ว่าเป็นใคร และคนอื่นเป็นใคร มีความเหมือนและแตกต่างจากคนอื่น หรือชาติพันธุ์อื่นอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากหล่อหลอมก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิต

ชนบทรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่างๆในการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวคน หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคม บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่อยู่แวดล้อมคนเหล่านั้น เป็นตัวสร้าง ต่อสู้ ต่อรอง และสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับปัจเจก (individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (collective) ในระดับปัจเจก บุคคลคนหนึ่งอาจมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ และ ศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนด้วย ดังนั้นเมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่นๆ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547 หน้า 33-34)

สมสุข หินวิมาน กล่าวว่า ไม่ว่าจะป็นอัตลักษณ์ใดๆ ของคนเรา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (social constructed) โดยสังคมในภายหลัง และเนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวพันกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) (กาญจนา แก้วเทพ, 2554) ด้วยเหตุดังกล่าว อัตลักษณ์จึงเป็นตัวกำหนดขอบเขตว่า เราเป็นใคร เราเหมือน/แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร และคนอื่นๆ ควรจะสานสัมพันธ์กับเราอย่างไร นักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า กระบวนการหนึ่งที่คนเราก่อรูป “ตัวตน” หรือประกอบสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมานั้น อาจดูได้จากกิจกรรมการบริโภค (consumption) ในชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การแต่งกาย การกินการอยู่ การดื่ม การพูดภาษา การสร้างบุคลิกภาพ การใช้เวลาวาง การเรียนหนังสือ การเล่นเกม การดูหนังฟังเพลง ไปจนถึงรสนิยมและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 428-429)

มานูเอล แคสเทล กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น และประเด็นสำคัญคือ มันถูกสร้างขึ้นอย่างไร สร้างจากอะไร โดยใคร และเพื่ออะไร ซึ่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์มีที่มาจากประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ชีววิทยา การผลิต และการผลิตซ้ำของสถาบัน ความทรงจำร่วมกัน มโนคติของบุคคล และการเปิดเผยศาสนา ซึ่งกระบวนการทางสังคมทั้งหมดนี้ถูกฝังลึกในโครงสร้างทางสังคมตามกรอบของพื้นที่และเวลา (Manuel Castells, 2003, p.7)

นอกจากนี้ มีนักวิชาการ และสำนักวิชาการได้แสดงจุดยืนทางความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity) ดังเช่น กาญจนา แก้วเทพ (2555, หน้า 44-46) ได้สรุปทิศทางการศึกษาอัตลักษณ์ในทัศนะต่างๆ ไว้ดังนี้

1.5.1 ทัศนะที่มีมาก่อนกระบวนการทัศน์ใหม่ ทิศทางการศึกษาการศึกษา “อัตลักษณ์” นั้นอาจจำแนกได้อย่างหยาบได้ 2 ทิศทางหลัก คือทิศทางแรก เป็นการศึกษา “ผลผลิตของอัตลักษณ์” (product) อันมีที่มาจากค่านิยมของอัตลักษณ์ที่ว่า อัตลักษณ์ คือ คุณสมบัติ/คุณลักษณะที่บอกว่าเราเป็นใคร หรือคนอื่นบอกว่าเราเป็นใคร ทัศนะที่พิจารณาอัตลักษณ์เป็นผลผลิตนี้ค่อนข้างจะตกอยู่ในข่ายของแนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) ทิศทางที่สอง เป็นการศึกษา “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์” (Identity process/production) ซึ่งสาขาวิชาที่สนใจกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้ได้แก่ แนวคิดของวิชาสังคมวิทยา สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่สนใจว่า “ตัวตน” (self) ที่เราเป็นอยู่ในทุกวันนี้ก่อร่างสร้างขึ้นมาได้อย่างไร

1.5.2 ทัศนะจากสาขาวิชาจิตวิทยา มีแนวคิดพื้นฐานของสาขาวิชา คือ เรื่องของความต้องการ (Need) ประเภทต่างๆ ดังนั้น เมื่อนำมาตอบคำถามว่า เพราะเหตุใด คนแต่ละคนจึงมีอัตลักษณ์ไม่เหมือนกัน สาขาจิตวิทยาจะตอบว่าเนื่องจาก “ความต้องการที่จะแตกต่างจากผู้อื่น” (Need to be different) นั้นเป็นความต้องการโดยธรรมชาติของมนุษย์ (และน่าจะเป็นความต้องการโดยธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตทุกประเภทที่ต้องการรักษาความแตกต่างเอาไว้เพื่อความอยู่รอด)

1.5.3 ทัศนะจากสาขาวิชาสังคมวิทยา สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นกลุ่มวิชาการที่สนใจ “กระบวนการก่อร่างสร้างตัวตน” (Self) ของบุคคลมากที่สุด โดยระบุว่า “ตัวตน” ของเรานั้นก่อร่างมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” และปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะกระทำผ่าน “การสื่อสาร” ระหว่างตัวเรากับผู้อื่น จึงนับได้ว่าสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ได้นำทั้งมิติทางสังคม และมิติด้านการสื่อสารเข้ามาสัมพันธ์กับประเด็นเรื่องอัตลักษณ์

ในงานวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น นอกจากผู้วิจัยจะใช้หน่วยวิจัยอัตลักษณ์ทางสังคมจากสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มาเป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มประชากรชาวม้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ม้งขนาดใหญ่ของประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมในด้านต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และอื่นๆ โดยผ่านกระบวนการทางการสื่อสาร เพื่อที่จะสื่อความหมาย หรือบ่งบอกความเป็น

ตัวตน (self) ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งว่ามีลักษณะอย่างไร แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างไร ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดอัตลักษณ์ และการสื่อสารตามกระบวนการทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษามาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังจุดยืนต่อไปนี้

2.2 การสื่อสารอัตลักษณ์ (Identity Communication)

ผู้วิจัยได้อาศัยจุดยืนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และการสื่อสารตามทัศนะของกระบวนการทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาที่ กาญจนา แก้วเทพ (2555, หน้า 47-54) ได้สรุปคุณลักษณะที่เป็นจุดยืนหลักๆ ของแนวคิด “อัตลักษณ์” และบทบาทของการสื่อสารที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องอัตลักษณ์ ดังนี้

2.2.1 กระบวนการทัศน์ใหม่ได้ใช้ทัศนะแบบประกอบสร้างนิยม (Constructionism) ที่เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา ดังนั้น เมื่อถูกประกอบสร้างได้ก็ย่อมถูกรื้อสร้าง (deconstruct) และถูกสร้างขึ้นมาใหม่ได้ (reconstruct) ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์จึงมีลักษณะเลื่อนไหลไปมา (dynamic/shifting) อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น ในปฏิบัติการทางสังคมแบบต่างๆ (social practice) ไม่ว่าจะเป็น ชีวิตการทำงาน การใช้เวลาว่าง กิจกรรมการดูหนัง ฟังเพลง ไปเที่ยวพักผ่อน ดูกีฬา จับจ่ายซื้อของ การเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม การกินการอยู่ อาหารการกิน ฯลฯ ปฏิบัติการทางสังคมเหล่านี้จะถูกพิจารณาว่าเป็น “พื้นที่ในกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์” (site of identity production) อยู่ตลอดเวลา

2.2.2 ในขณะที่กระบวนการทัศน์เดิมนั้นมักจะพิจารณาว่า “อัตลักษณ์” เป็นลักษณะ “หนึ่งเดียว” ของบุคคล เช่น หากทว่าบุคคลใดมีบุคลิกภาพแบบ “introvert” ก็จะมีบุคลิกภาพเช่นนั้นเสมอไปในทุกสภาพการณ์ และในทุกบริบท ทว่ากระบวนการทัศน์ใหม่กลับมีความเห็นตรงกันข้ามว่า “อัตลักษณ์” มิได้มีเพียง “ลักษณะหนึ่งเดียว” หากทว่าอัตลักษณ์กลับมีลักษณะ “หลายโฉมหน้า” (multi-faceted)

จากจุดยืนของกระบวนการทัศน์ใหม่นี้ดังกล่าว ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตได้ว่า วัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไม่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ที่หลากหลาย มิได้มีโฉมหน้าเพียงแค่อันหนึ่งเดียว อีกทั้งยังมีลักษณะเลื่อนไหล ปรับประยุกต์ ผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงได้ ดังเช่น ลักษณะของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้ง ที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีความเป็นพลวัต (dynamic) ทั้งด้าน ชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมที่อยู่อาศัย การศึกษา ฯลฯ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ผสมผสานไปในหลากหลายลักษณะ และหลากหลายชั้น เช่น อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งแบบโบราณดั้งเดิมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 หมายถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งที่มีการ

ปรับประยุกต์ ผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นๆจากภายนอก และ อัตลักษณ์ชั้นที่ 3 หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบอื่น

2.2.3 ในขณะที่สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ให้ข้อสรุปว่า อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (product of social relation) ซึ่งหมายความว่า อัตลักษณ์นั้นมีธรรมชาติเชิงสังคม (social nature of identity) หากทว่ากระบวนทัศน์ใหม่ได้ก้าวเลยไปกว่าสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ โดยดำเนินรอยตามแนวคิดของนักคิดยุคหลังสมัยใหม่ เช่น ฟูโกต์ เสนอว่า “อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากการทำงานของวาทกรรม “identity is the product of discourse” (M.Foucault, n.d. อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 48)

2.2.4 ต่อเนื่องมาจากการยืนอยู่ได้ร่วมแนวคิดของ M.Foucault ที่สนใจเรื่องของ“อำนาจ” ดังนั้น สำหรับคำถามที่ว่าเพราะเหตุใด/ทำไม คนเราจึงต้องการมีอัตลักษณ์ ซึ่งสาขาวิชาจิตวิทยาได้ให้คำตอบเชิงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (basic human need) ว่า เนื่องจากคนเรามีความต้องการ (ตามธรรมชาติ/สัญชาตญาณ) ที่จะแตกต่างจากคนอื่น ๆ (need to be different) หากทว่า ฟูโกต์กลับเสนอเหตุผลตามแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ความต้องการอัตลักษณ์นั้น เป็นเรื่องของภาระ/ต่อสู้/ต่อรอง เพื่อทรัพยากร (resource mobilization) อย่างใดอย่างหนึ่งโดยใช้อำนาจนั้นไประดมมา ฉะนั้น จากเรื่องอัตลักษณ์ที่ดูเป็นเรื่องตามธรรมชาติของมนุษย์ จึงได้กลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และทรัพยากร (M.Foucault, n.d. อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 49)

2.2.5 และเมื่อนำแนวคิดเรื่อง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ (identity construction) มาประสานกับแนวคิดเรื่อง “อำนาจ” การตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ตามกระบวนทัศน์ใหม่จึงต้องถามว่า “อัตลักษณ์ของเรานั้นใครเป็นคนสร้าง เราสร้างเอง หรือคนอื่นมาสร้างให้ เรามีอำนาจที่จะสร้างอัตลักษณ์ของเราเองหรือไม่ และหากอัตลักษณ์ที่เราสร้างแตกต่างจากที่ผู้อื่นสร้างให้ สุดท้ายแล้วผลลัพธ์ของอัตลักษณ์ที่ออกมาจะเป็นอย่างไร” (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 49-50)

2.2.6 ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์นั้น ก็เหมือนกระบวนการผลิตสิ่งของ/วัตถุ/ทุกอย่าง กล่าวคือ จะต้อง มี “ทุน” (capital) ที่จะนำมาใช้ และประเด็นนี้ก็วนกลับคืนไปสู่แนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ว่า “การครอบครองทุน” (capital ownership) นั่นเองเป็น “แหล่งที่มาของอำนาจ” (source of power) อย่างไรก็ตาม ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์การเมืองรุ่นคลาสสิกมักจะคิดถึง “ทุน” ในแง่ “วัตถุ/สิ่งของ” (เช่น ที่ดิน เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ ฯลฯ) แต่สำหรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการสื่อสารศึกษาได้ขยายแนวคิดเรื่อง “ทุน” ออกไปให้กว้างขวางขึ้นตามข้อเสนอของ บูดิ

เยอร์ เช่น ทุนสังคม (social capital) อันได้แก่ เครือข่ายทางสังคม ทุนวัฒนธรรม (culture capital) (P.Bourdieu, n.d. อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 50)

2.2.7 การสื่อสารกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์เอ เดอ ฟิโน ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์เอาไว้ค่อนข้างง่ายว่า มนุษย์เรานั้น นอกจากจะแลกเปลี่ยน หรือ ถ่ายทอดข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกันแล้ว มนุษย์เรายังสื่อสารโดยมีเป้าหมายที่จะบอกว่า “เราคือใคร” เราเป็นคนชนชาติอะไร เพศอะไร วัยอะไร มีกำเนิดแนวไหน ฯลฯ และในขณะที่เราใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นว่า “เราเป็นใคร” เราก็กังใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นเพิ่มเติมอีกว่า “แล้วเขาเป็นใคร” และท้ายที่สุดก็สื่อสารเพื่อจะบอกว่า “เราเหมือน/ต่างกับเขาอย่างไร” จากความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์ที่กล่าวสรุปมาข้างต้นนี้ เดอ ฟิโนได้สรุปบทบาทของการสื่อสารว่าการสื่อสารเป็นทั้งเครื่องมือประกอบสร้าง (construct) รักษา (maintain) และต่อรอง (negotiate) อัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า แหล่งประกอบสร้างอัตลักษณ์นั้นมีอยู่หลากหลาย “ทั้งเราและทั้งเขา” (A.De Fina, 2011 อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 50-51)

2.2.8 ต่อเนื่องจากแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับอัตลักษณ์ ในช่วงทศวรรษ 1980 เอ็ม.เฮชท์ และคณะได้พัฒนาทฤษฎีเฉพาะเจาะจงขึ้นมาที่เรียกว่า The Communication Theory of Identity (CTI) โดยมีจุดยืนทางทฤษฎีอย่างชัดเจนว่า จะต้องไม่ศึกษา “อัตลักษณ์” แบบ “ตัวตน” (self) ที่เป็นปัจเจกที่มีเพียงหนึ่งที่แยกขาดออกไปจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ หากทว่า จะพิจารณา “อัตลักษณ์” ว่ามนุษย์เป็น “สัตว์สังคม” (social being) ที่ถูกแวดล้อมด้วยการสื่อสาร ความสัมพันธ์ และชุมชนรอบๆ ตัวอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น อัตลักษณ์ของเราจึงมีลักษณะที่หลากหลาย และเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (multiple shifting identity) (M.Hecht และคณะ, อ้างอิงใน Little john, 2009, unpagged) และเมื่ออัตลักษณ์มีหลากหลายและเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงได้ CTI จึงได้นำเสนอวิธีการวิเคราะห์อัตลักษณ์โดยจัด “กรอบ/ช่วงชั้น” (frame/layer) ของอัตลักษณ์ออกเป็น 4 ประเภท (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 51-52) ดังนี้

1) Personal frame กรอบ/ชั้น ของอัตลักษณ์ประเภทนี้คือ แนวคิดเรื่อง “Self” (ตัวตน) ตามแบบที่ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เคยอธิบายไว้ เป็นอัตลักษณ์วิธีการ/ข้อสรุป ที่เราบอกตัวเองว่า “เราเป็นใคร”

2) Enacted frame เป็นกรอบ/ชั้นของการกระทำ (performance) หรือการแสดงออก (expression) ของอัตลักษณ์ของเราต่อผู้อื่น ซึ่งเริ่มมีมิติของ “คนอื่น” เข้ามาเกี่ยวข้อง

เป็นอัตลักษณ์ที่เราบอกกับคนอื่นว่าเราเป็นใครโดยผ่านการสื่อสารต่างๆ (หรือผ่าน identity marker) สำหรับการแสดงออกในกรอบของ enacted frame นี้ CTI ถือว่าจำเป็นจะต้องมีบทบาทของการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนขึ้น (เมื่อเปรียบเทียบกับ personal frame ซึ่งเจ้าของอัตลักษณ์อาจจะรักษารักษาอัตลักษณ์เอาไว้โดยไม่รู้ตัว เช่น เราคนไทยจะยิ้มโดยไม่รู้ตัวว่า การยิ้มง่ายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของคนไทย) เนื่องจากการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ต่อผู้อื่นนั้นจำเป็นต้องกระทำผ่านสื่อประเภทต่างๆ หรือผ่านการสื่อสารรูปแบบต่างๆ เช่น ผ่านสื่อวัตถุ (อาทิ การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ฯลฯ) หรือผ่านการกระทำ (อาทิ การแสดงออกกับกิริยา การประกอบประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ) ฉะนั้น ในทัศนะของ CTI จึงถือว่าการสื่อสารนั่นเองเป็นอัตลักษณ์ (Communication is identity) การสื่อสารมิใช่เป็นเพียงสาเหตุ (cause) หรือมีอิทธิพล (influence) ต่ออัตลักษณ์ตามทัศนะของสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เท่านั้น

3) Relational frame เป็นอัตลักษณ์ที่ชี้ชัดขึ้นอยู่ใน “ความสัมพันธ์กับคนอื่น” (บางคน) กล่าวคือ เราจะตระหนักถึงอัตลักษณ์ในกรอบนี้ เมื่อผ่านความสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น เราจะเห็นอัตลักษณ์ของอาหารไทย อาหารประเภทแกงของไทยเช่น แกงเขียวหวาน แกงมัสมั่น จะประกอบด้วยส่วนผสมหลักคือ เครื่องแกง/พริกแกง พืชผัก เนื้อสัตว์ และที่สำคัญต้องใส่กะทิ เมื่อเปรียบเทียบกับแกงจากอินเดียหรือแกงแขกที่ใช้เครื่องเทศ และใช้นมสดเป็นส่วนประกอบ สำคัญ ดังนั้น เราจะเห็นอัตลักษณ์ของเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างชัดเจน

4) Communal frame อัตลักษณ์ในกรอบนี้ หมายถึง “อัตลักษณ์ร่วม” (collective identity) ที่เรามีร่วมกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจากการที่อัตลักษณ์มีกรอบหรือช่วงชั้นถึง 4 ชั้น ดังกล่าวนี CTI จึงพัฒนาความสนใจศึกษาต่อไปว่า แล้วเจ้าของอัตลักษณ์จะบริหารจัดการอัตลักษณ์ทั้ง 4 ชั้นได้อย่างไร (identity management) แนวคิดเรื่อง “บริหารจัดการอัตลักษณ์” จึงเป็นแนวคิดแก่นแกนอีกแนวหนึ่งของ CTI เช่น การตอบคำถามว่า เรารู้ตัวไหมว่าเราเป็นใคร (personal) เราจะบอกคนอื่นได้อย่างไรว่าเราเป็นใคร (enacted) แล้วคนอื่นเขามองว่าเราเป็นใคร (relational) คนในกลุ่มเดียวกันมองพวกเรากันเองว่าเป็นใคร (communal) และเนื่องจากผลลัพธ์ของอัตลักษณ์จากทั้ง 4 กรอบนี้ มักจะไม่สอดคล้องต้องกัน ดังนั้น “กระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์” (identity negotiation) จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของการบริหารจัดการอัตลักษณ์ นักวิชาการกลุ่มทฤษฎี CTI ได้ค้นพบจากงานวิจัยว่า ในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด (คนวงในด้วยกัน-insider) ความเข้มข้นในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์อาจจะต้องไม่มีมากนัก หรือการพูดถึงด้านบวก/ด้านลบของอัตลักษณ์พวกเรากันเองอาจจะเป็นไปได้อย่างเปิดเผย แต่หากต้องอยู่ในบริบทที่มี “คนอื่น” ความเข้มข้น

ของการแสดงอัตลักษณ์อาจจะต้องมีอย่างมาก เช่น ลักษณะการแต่งกายของชาวเขาเผ่าม้งในชีวิตประจำวันอาจไม่เน้นการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” มากนัก และอาจแต่งกายในลักษณะที่เน้นความสะดวกที่จะออกไปทำงานทำไร่ทำสวน ชุดแต่งกายก็เป็นเสื้อผ้าปกติเหมือนคนพื้นราบ หากแต่ในช่วงงานประเพณีเทศกาลปีใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งก็มักจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าแบบเต็มรูปแบบมีสีสันสวยงามพร้อมเครื่องประดับต่างๆ กันอย่างพร้อมหน้าในงานสำคัญ เพื่อโชว์ให้คนอื่น (others) หรือคนนอกที่มาเที่ยวชมงานได้เห็นและชื่นชมความงดงาม

ในการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ตอรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ตามกระบวนการทศน์ใหม่ทางสังคมวิทยาที่มองว่า “อัตลักษณ์” มีหลายโฉมหน้า มีลักษณะที่เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากสังคม และเกิดจากการปฏิสังสรรค์จากทางสังคม (social construct) ระหว่างเรา (we/us) กับคนอื่น (them/others) เป็นการบอกว่า เราคือใคร คนอื่นคือใคร เราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร และคนอื่นบอกเราอย่างไร และเราบอกพวกเรากันเองอย่างไร

สจิวต ฮอลล์ กล่าวว่า เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปตั้งแต่ปี 1970 โลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการหลอมรวมโลกและก้าวเข้าสู่การเป็นเนื้อเดียวกัน เกิดการเชื่อมโยงระหว่างชาติขึ้น และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชาติ อาจเกิดผลกระทบได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1. อัตลักษณ์ของชาติที่ถูกกัดกร่อนเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม และความเป็นโลกหลังสมัยใหม่ 2. ชาติและท้องถิ่นอื่นๆ โดยอัตลักษณ์ที่ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ และ 3. อัตลักษณ์ของชาติจะลดลง หรือเบาบางลง และอัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการผสมผสานในพื้นที่ของพวกเขา (Stuart Hall, 1996, p.619)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพลังของโลกาภิวัตน์ที่เป็นแก่นแกนของวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ด้วยระบบการสื่อสาร และคมนาคมที่วิวัฒนาการขึ้นช่วยเชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกัน เกิดการย่นย่อพื้นที่ และหลอมรวมเวลา ทำให้มนุษย์จากทั่วทุกมุมโลกได้ติดต่อสัมพันธ์กันง่ายขึ้น สะดวกรวดเร็วมากขึ้นเมื่อวัฒนธรรมโลกมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมขึ้น ดังที่ โฮมี บาบากล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมทุกสายพันธุ์จะมีลักษณะเป็นแบบ “พันธุ์ทาง” (hybrid) ทั้งสิ้น เพราะโดยธรรมชาติแล้วไม่เคยมีวัฒนธรรมใดที่เป็นหนึ่งเดียว แต่ทุกวัฒนธรรมจะมีความหลากหลาย (diverse) และแตกต่าง (different) และที่สำคัญไม่เคยปรากฏว่ามีวัฒนธรรมใดๆ ที่ “สมบูรณ์ในตัว” หากแต่ทุกวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นๆ ตลอดเวลา สัมพันธภาพแห่งวัฒนธรรมจะ

สามารถก่อรูปลักษณะได้หลายรูปแบบ เช่น การผสมผสาน (articulation) การแลกเปลี่ยน (exchange) การขัดแย้ง (conflict) การเลือกบางเสียบบางส่วน (co-optation) การต่อรอง (negotiation) เป็นต้น ซึ่งนับเป็นพื้นที่ใหม่ของการต่อรองทางความหมายและการแสดงตน (Homi Bhabha, 1990, unpage, อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2545, หน้า 355-356)

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ (identity) หรือ “ตัวตน” ของเรานั้นเกิดจากการที่ “เรา” ปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” เพื่อให้รู้ว่า “เรา” เป็นใคร และ “เรา” สามารถบอก “คนอื่น” ได้ว่าเราคือใคร ในขณะที่เดียวกัน “คนอื่น” ก็จะสามารถบอกได้ว่า “เรา” คือใคร และ “เรา” แตกต่างจาก “คนอื่น” อย่างไร และใครมีอำนาจในการกำหนดอัตลักษณ์/ตัวตน กันแน่ระหว่าง “เรา” กับ “คนอื่น” ซึ่งในเรื่องนี้ พูโกต์มองว่าลักษณะในการผลิตสร้างของอำนาจเป็นความสัมพันธ์ที่มีประวัติศาสตร์ และมีเศรษฐกิจของอำนาจ (Economy of Power) ซึ่งหมายถึง อำนาจไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ขึ้นอยู่กับการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่มีการผลิตสร้างขึ้นมาให้เห็นว่า อำนาจนั้นมีอยู่ได้อย่างไร ภายใต้การปฏิสัมพันธ์กัน (Michel Foucault, n.d อ้างอิงใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 128) ซึ่งอัตบุคคล หรืออัตลักษณ์บุคคลเป็นผลผลิตของวาทกรรมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จะปรากฏรูปแบบหลากหลายลักษณะ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งแห่งที่ของอัตบุคคลต่างๆ ที่สามารถเป็นไปได้ในบริบททางประวัติศาสตร์สังคมของเรา (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 99-100) หากมองตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแหล่งที่มาของ “อำนาจ” คือ การครอบครองทุน ทั้งในแง่วัตถุ สิ่งของ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม เมื่อมีอำนาจก็ใช้อำนาจในการต่อสู้ ต่อบริการเพื่อให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์

อย่างไรก็ตาม แนวคิดพื้นฐานของนักวัฒนธรรมนิยมบางสำนักมีทัศนะว่า “วัฒนธรรม” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” (power) เนื่องจากวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับเรื่องอัตลักษณ์ของบุคคล หรือสังคมนั้นเป็นแหล่งที่มาของอำนาจบางชนิด เช่น ความมั่นใจในตนเอง (self-confident) ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง ดังนั้น หากบุคคล หรือสังคมใดขาดอัตลักษณ์เฉพาะตัว หรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้วก็จะทำให้ขาดความมั่นใจ หดความภาคภูมิใจในตนเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2557, หน้า 159)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในแนวทางทฤษฎีหลังสมัยใหม่เพื่อช่วยอธิบายกระบวนการสื่อสารเพื่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ตามทัศนะจากสาขาสังคมวิทยาโดยกลุ่มนักคิดสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) และกลุ่มสื่อสารศึกษาตาม

กระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. แนวคิดเรื่อง ความเป็นม้ง (Hmongness)

3.1 ประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ “ม้ง”

ม้ง (Hmong/Hmoob) เป็นชื่อที่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน ในบริบทของประเทศจีนนั้น ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ “ม้ง” มักจะถูกใช้อย่างสับสนกับ “แม้ว” หรือ “เหมียว” ซึ่งภายใต้การจัดแบ่งกลุ่มชนชาติของรัฐบาลจีนนั้น ม้งเป็นเพียงกลุ่มย่อยหนึ่งที่ถูกรวมเข้าไว้ในกลุ่มชนชาติเหมียว แม้ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยของชนชาติเหมียวออกเป็นหลายกลุ่มตามบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่นักมานุษยวิทยาได้สรุปตามชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เรียกตัวเองและตามกลุ่มภาษาเอาไว้ว่า ชนชาติเหมียวประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เรียกว่า “กอซัง” (Qhox Xyooj) “ฮมู่” (Hmub) หรือ “ฮม้อ” (Hmob) และกลุ่ม “ม้ง” (Hmoob) เฉพาะในมณฑลยูนนานนั้น กลุ่มที่เรียกตัวเองว่าม้งยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยด้วยกัน คือ ม้งเดือ (Hmoob Dawb) ม้งจั่ว (Hmoob Ntsuab) ม้งซ้อ (Hmoob Sua) ม้งปัว (Hmoob Pua) โดยแต่ละชื่อดังกล่าวมีที่มาจากสถานที่อยู่อาศัยและชื่อผู้นำของเขาในอดีต แต่ในปัจจุบันนักวิชาการและชาวบ้านเองมักจะนำเอาความแตกต่างของสำเนียงภาษาพูดและเครื่องแต่งกายมาเป็นเครื่องจำแนก สำหรับในประเทศไทยนั้นมีเพียง 2 กลุ่มย่อย คือ ม้งขาว หรือที่เรียกตัวเองว่า “ม้งเดือ” (Hmoob Dawb) และม้งดำหรือม้งเขียว หรือบางทีก็รู้จักกันในชื่อว่า ม้งน้ำเงิน แต่พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า “ม้งจั่ว” (Hmoob Ntsuab) (ประสิทธิ์ ลิปรีชา ใน วิภาส ปรัชญาภรณ์, 2547 : 39)

ม้ง เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่ง สืบเชื้อสายมาจากประเทศจีน ได้มีการอพยพและกระจายตัวไปยังภาคเหนือของเวียดนาม ลาว ไทย และพม่าโดยใช้ระยะเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ ม็อตเต็ง (Mottin 1980 : 42) ระบุว่า ชาวม้งเริ่มเข้าสู่ดินแดนตังเกี๋ย (Tonkin) ที่ปัจจุบันเป็นภาคเหนือของเวียดนามสองระลอกด้วยกัน คือ ช่วงปี 2343 และปี 2403 ในประเทศลาวที่เมืองหนองแฮดในแขวงเชียงขวาง Yang Dao นักวิชาการชาวม้งระบุว่า ชาวม้งเริ่มเข้าตั้งชุมชนที่นั่นระหว่างปี 2353-2363 (อ้างใน Culas 2000

: 35) และ Mottin ระบุว่า ชาวมังเดินทางเข้าสู่ดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือของประเทศไทย ประมาณช่วงปี 2373-2383

ภายหลังจากที่กลุ่มชาติพันธุ์มังได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเอเชียอาคเนย์แล้วได้กลายเป็นพลเมืองของประเทศหรือรัฐชาติสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในแถบนี้ ในยุคล่าอาณานิคมนับตั้งแต่ฝรั่งเศสเข้าครอบครองประเทศลาวอย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) เป็นต้นมา โดยมีศูนย์กลางการบริหารราชการอยู่ที่หลวงพระบางนั้น ระบบการปกครองของอาณานิคมฝรั่งเศสได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์มังอยู่ห่างไกลบนพื้นที่สูงด้วย เช่น ในทางด้านการเมืองการปกครอง ภายหลังจากที่มีการลุกขึ้นคัดค้านการเก็บภาษีอย่างขูดรีดของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสในปี 2439 ฝรั่งเศสได้จัดตั้ง หมั่ว ไก่ต่ง เป็น ไก่ต่ง (ก่านัน) ของชาวมังในเมืองหนองแฮด แขวงเชียงขวาง โดยให้ปกครองตัวเองอย่างเป็นอิสระจากคนลาวและชนเผ่าอื่นในพื้นที่ แต่ขึ้นตรงต่ออำนาจการปกครองของฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี 2463 เป็นต้นมา (ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2554 : 13)

ในยุคสงครามเย็น ชาวมังในลาวถูกดึงเข้าไปมีส่วนร่วมพัวพันทางการเมือง และกลายเป็นเหยื่อ ภายหลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่สองไม่นานนักก็เกิดความขัดแย้งอุดมการณ์ทางการเมืองในยุโรป จนทำให้การแบ่งแยกออกเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ กับประชาธิปไตย อันถือเป็นต้นกำเนิดของสงครามเย็น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอื่นๆในยุโรปที่เคยเป็นพันธมิตร ในสงครามโลกครั้งที่สองเป็นฝ่ายประชาธิปไตย ทางสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำหลักของฝ่ายประชาธิปไตยต่อสู้สถานการณ์ บังคับให้ทำสงครามต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่คลืบคลานสู่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ตามทฤษฎีโดมิโน โดยเข้าไปมีบทบาททางทหารตั้งแต่ปี 2497 เสมือนเข้าไปแทนที่ฝรั่งเศสในยุคล่าอาณานิคม ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียต และจีนเป็นหลัก ได้ส่งผลให้ญาติพี่น้องและกลุ่มชาติพันธุ์มังต้องแตกแยกออกเป็นฝ่ายตรงกันข้ามและจับอาวุธต่อสู้กันจนนองเลือด การที่สหรัฐได้สนับสนุนให้ทหารมังในลาวต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้นทำให้บทบาททางผู้นำของนายพลวังเปามีความเด่นชัดยิ่งขึ้นภายในระยะเวลาไม่กี่ปีในการทำศึกสงคราม ประมาณในช่วงปลายทศวรรษ 2500 เขาได้รับการเลื่อนขั้นจากร้อยโทเป็นพล

ตรี และทำหน้าที่แม่ทัพคุมกำลังในกองทัพภาคที่สองของลาวมีฐานปฏิบัติการทางทหารอยู่ที่ล่องแจ้งในแขวงเชียงขวาง

ช่วงปลายปี 2518 ผลของการพ่ายแพ้สงครามในลาวและเวียดนาม ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องถอนทัพจากเอเชียอาคเนย์ ทหารและพลเรือนชาวม้งที่สหรัฐอเมริกาเคยเข้าไปสนับสนุนให้พวกเขาช่วยรบในลาวตลอดระยะเวลาที่สงครามต้องกลายเป็นผู้ลี้ภัย โดยมีประชากรม้งจากลาวเป็นผู้อพยพลี้ภัยในศูนย์อพยพต่างๆ ของประเทศไทยมากถึง 34,000 คน และประมาณการว่าในปี 2520 มีจำนวนผู้ลี้ภัยที่เป็นลาวลุ่มและลาวสูงมากถึง 100,000 คน อพยพมาในประเทศไทย (ประสิทธิ์ ลิปรีชา. 2554 : 16-19)

งานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) ค้นพบว่า ประวัติศาสตร์ของชาวม้งในพื้นที่ตำบลเข็กน้อยนั้นแบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน ดังนี้

1) ยุคบรรพบุรุษ

เมื่อหลายพันปีมาแล้ว บรรพบุรุษชาวม้งเป็นนักรบฝีมือกล้า มีถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือของประเทศจีนแถบมณฑลโกเลีย ธิเบต และไซบีเรีย จากนั้นอพยพมาอยู่ที่ประเทศจีนแถบลุ่มแม่น้ำฮวงโห และมณฑลยูนนาน กวางสี ไกวเจา สุนหน่า จนกระทั่งสมัยราชวงศ์แมนจูเรืองอำนาจ ได้สู้รบและเข้ายึดครองอาณาจักรม้งที่จีนถือว่าเป็นอนารยชนม้ง บังคับให้ยึดถือวัฒนธรรมจีน จากนั้นชาวม้งบางกลุ่มพยายามหลบหนีจากการปกครองของแมนจู พวกเขาก็อพยพถอยล่นลงมาทางตอนใต้ กระจัดกระจายอยู่ตามภูเขาสูง ซึ่งแยกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 อพยพไปตั้งถิ่นฐานในแคว้นสิบสองจุไทยและสิบสองปันนา กลุ่มที่ 2 อพยพไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาวแถบทุ่งไหหินมีผู้นำชื่อ นายพลวังเปา และกลุ่มที่ 3 อพยพเข้าสู่ประเทศไทยโดยการนำของนายพลวังเปา ในช่วงปี พ.ศ.2400 ชาวม้งได้อพยพเข้ามาตามรอยตะเข็บระหว่างประเทศลาวและไทย ในเขตพื้นที่ภูเขาสูงทางจังหวัดภาคเหนือของไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย ตาก พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2417 ชาวม้งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดพิษณุโลก เลย และเพชรบูรณ์ และในปีพ.ศ.2503 นายเล้าช้าง แซ่หยาง ได้อพยพชาวม้งประมาณ 50 ครอบครัว จากอำเภอปัว จังหวัดน่าน เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลเข็กน้อย

อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549) และปัจจุบันในพื้นที่ตำบลเข็กน้อยมีประชากรม้งอาศัยอยู่มากที่สุด ซึ่งถือเป็นพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัยของชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ นอกจากนี้ชาวม้งยังได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ เช่น หมู่บ้านเล้าลือ หมู่บ้านกนกงาม หมู่บ้านสระแก้ว หมู่บ้านริมสีม่วง ฯลฯ

2) ยุคยุทธภูมิเขาค้อ

ในปี พ.ศ.2511 เกิดกระบวนการรักชาติไทยขึ้น มีคนไทยกลุ่มหนึ่งฝึกฝึลัทธิคอมมิวนิสต์ เข้าต่อสู้ล้มล้างการปกครองของรัฐบาล พรรคคอมมิวนิสต์ได้ยึดพื้นที่อำเภอเขาค้อเป็นศูนย์บัญชาการรบ เพราะเขาค้อมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนและเป็นป่าดงดิบรกทึบ เหมาะแก่การหลบซ่อนและหลบหนีการโจมตี จึงเข้าปลุกกระดมชาวบ้านและชาวเขาในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดใกล้เคียงให้ร่วมกันกู้ชาติ ชาวม้งจึงแตกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อคำชักชวนของฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงหนีเข้าป่าเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า แม่วแดง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งฝึกฝึลัทธิรัฐบาลซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าได้ร่วมรบและปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งใช้เวลาสู้รบกันยาวนานถึง 14 ปีจนฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะ

3) ยุคเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม

คำว่า “แม่ว” กับ “ม้ง” หมายถึง ชาวไทยภูเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามภูเขาสูง ในอดีตคนไทยจะเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “แม่ว” เมื่อสิ้นสุดสงครามเขาค้อ คนไทยและพวกแม่วเองก็เปลี่ยนการเรียกชื่อจาก “แม่ว” มาเป็น “ม้ง” จากการบอกเล่าของนายสมรรถภาพ จันทรเขียน ข้าราชการครูที่อาศัยอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ ซึ่งได้ร่วมปราบปรามคอมมิวนิสต์กับฝ่ายทหาร โดยมีหน้าที่ทางด้านการข่าวของฝ่ายรัฐบาล กล่าวว่า ฝ่ายทหารเป็นผู้เปลี่ยนคำเรียกขานจาก “แม่ว” มาเป็น “ม้ง” เพราะการเรียกขานชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกฝึลัทธิรัฐบาลว่า “แม่ว” และเรียกชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกฝึลัทธิคอมมิวนิสต์ว่า “แม่วแดง” นั้นบางครั้งทำให้เกิดความสับสนในการข่าว และบางครั้งทำให้การข่าวผิดพลาด จนเป็นเหตุให้เพียงพล้ำต่อฝ่ายตรงข้ามอยู่บ่อยครั้ง ฝ่ายทหารจึงเปลี่ยนคำเรียกขานพวกฝึกฝึลัทธิรัฐบาลที่ถือว่าเป็นคนดีรักสงบว่า “ม้ง” และเรียกพวกฝึกฝึลัทธิคอมมิวนิสต์ว่า “แม่วแดง” เหมือนเดิม เมื่อสงครามยุติลง พวกแม่วแดงเข้ามาอพยพ ภาครัฐก็จัดให้เข้าอยู่อาศัยกับชาวม้งในเขตพื้นที่ตำบลเข็กน้อย สำหรับชาวม้งแล้ว คำว่า “ม้ง” เป็นคำสุภาพ ส่วนคำว่า “แม่ว” นั้นไม่สุภาพ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อในอดีตชาวจีนใช้เรียกขานชนกลุ่ม

นี้ตั้งแต่สมัยสู้รบ เข้ายึดครองอาณาจักรมั่งเมื่อหลายพันปีก่อน ที่ให้ฉายาเช่นนั้น เพราะนักรบมั่งมีความว่องไวในการสู้รบการหลบหนีซ่อนตัว เข้าซุ่มโจมตีได้อย่างรวดเร็ว เปรียบได้กับแมวป่า และชาวมั่งจะไม่พอใจอย่างมากหากถูกเรียกว่า แมว เพราะเขาถือว่าเขาเป็นคน ไม่ใช่สัตว์ เมื่อชาวมั่งได้รับสิทธิในความเป็นคนไทย (มีสัญชาติไทย) จึงได้รับคำเรียกขานในเวลาต่อมาว่า ชาวไทยภูเขาเผ่ามั่ง หรือชาวไทยมั่ง

นอกจากนี้ ยังมีการกระจายตัวของชาวมั่งไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก ภายหลังจากคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองประเทศลาวในปี พ.ศ.2518 ทำให้กลุ่มมั่งในประเทศลาวที่เคยรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหาร ซีไอเอ ของสหรัฐอเมริกาต้องกลายเป็นผู้อพยพเข้ามาอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย ในหลังจากนั้นจึงมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส กิอาน่า (ฝรั่งเศส) ออสเตรเลีย เยอรมนี และอาร์เจนตินา (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2547 : 41)

ธัมมโรส ภิกขุ และ วิโรจโน ภิกขุ กล่าวว่า ชาวเขาเผ่ามั่ง มีอยู่ 3 จำพวก ได้แก่ มั่งลาย มั่งขาว และมั่งดำ ซึ่งมั่งลายและมั่งดำมีลักษณะรูปร่าง และภาษาพูดเหมือนกัน ส่วนมั่งขาวแตกต่างจากมั่งลายและมั่งดำที่ภาษาพูดเล็กน้อย เช่น คำว่า “แม่” มั่งลายและมั่งดำเรียกว่า “หนะ” มั่งขาวจะเรียกว่า “เหนียะ” ส่วนคำว่า “พ่อ” มั่งลายและมั่งดำเรียกว่า “สือ” มั่งขาวเรียกว่า “สี” ลักษณะการปกครองนั้นกลุ่มชาวเขาเผ่ามั่งนั้นเป็นการปกครองกันเอง และสามารถอยู่กันได้ด้วยความสะดวก โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีก้ำ (ผู้ใหญ่บ้าน) เรียกตามภาษามั่งว่า “เฮากะเหล้า” หรือว่า “กะเหล้า” ไม่ว่าดอยลูกไหน จังหวัดอะไร พวกเขาก็จะให้การนับถือผู้ก้ำ หรือเฮากะเหล้าเป็นอย่างดี เพราะเป็นผู้ที่ทุกคนยำเกรง มีฐานะดีด้วย คนที่จะได้มาเป็นผู้ก้ำก็ได้รับเลือกจากชาวบ้าน โดยการลงคะแนนเสียงด้วยปากให้เป็นผู้มีอำนาจในตัว มีหน้าที่รับผิดชอบทุกอย่างภายในหมู่บ้าน ถ้ามีคดีอะไรเกิดขึ้นผู้ก้ำก็จะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด หากมีเรื่องราวต่างๆ ก็จะมีการนัดประชุมปรึกษาหารือที่บ้านผู้ก้ำ (ธัมมโรส ภิกขุ และ วิโรจโน ภิกขุ, 2517 : 3-5)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง มีประวัติศาสตร์ของตัวเองมายาวนานหลายพันปี โดยมีรากฐานความสัมพันธ์จากประวัติศาสตร์จีน ทำให้มั่งกับจีนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน และมีบางสิ่งที่แตกต่างกัน โดยชาวมั่งได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นมั่ง” เพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์มั่ง ผ่านกระบวนการ

ต่างๆ ทางวัฒนธรรมทั้งด้าน ภาษา การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อความศรัทธา ดังต่อไปนี้

2.3 ภาษา

ภาษาม้งจัดอยู่ในสาขาเมยวธิเบต และพบว่าคำที่มาจากภาษาของชน-เ้าจองตระกูลจีน-ท้งนี้ขึ้นอยู่กับการจะไปตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ กลุ่มชนปะปนอยู่ เช่น ภาษายูนนาน ลาวไทยเหนือ กะเหรี่ยง กับชนกลุ่มใด ภาษาของม้งชาวกับม้งเขี้ยวมีความแตกต่างกันมากจนพูดกันไม่ค่อยจะรู้เรื่อง ภาษาม้งมีการใช้คำลักษณนามโดยจะเรียงคำแบบ จำนวนนับ นาม เช่น อือตูแห่ง-ลักษณนาม-นามที่สำคัญคือ ตูใช้กับสิ่งมีชีวิตทั้ง สัตว์และต้นไม้ ส่วนคนนั้นใช้ เล่ง เช่น คำลักษณ (ม้า-ตัว-สอง) ตร้า ใช้กับ (คนสองคน) อือเล่งเครื่องมือ เครื่องใช้ อาวุธ ใช้กับสิ่งที่มีลักษณะเป็นแผ่นแบนๆ แล๊ฮ ใช้กับสิ่งที่เป็นเส้นยาวหรือเวลานานๆ ลู้ใช้กับคำนามทั่วไป จ้อใช้กับคำนามที่มีมากกว่าหนึ่ง เช่น จ้อแห่ง (ม้าหลายตัว) (<https://banmuangkarn.wordpress.com/>) สืบค้นเมื่อ 5 พ.ค.2559

ในอดีตกลุ่มพี่น้องชาวเขาเผ่าม้งเคยมีภาษาตัวอักษร “ม้ง” เป็นของตัวเอง ซึ่งแต่เดิมในอดีตนั้นพี่น้องชาวม้งที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวจำนวนมาก และได้มีผู้นำม้งได้คิดประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรภาษาม้งโบราณไว้เพื่อสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ลักษณะการเมืองการปกครองของประเทศลาวเป็นประเทศปิตุภูมิบาลลาวไม่เปิดให้ชาวม้งได้ใช้และเผยแพร่ภาษาม้ง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาอักษรม้งโบราณ ดังนั้นตัวอักษรภาษาม้งจึงไม่มีการเผยแพร่ สืบทอด ไม่มีการใช้สื่อสารแต่อย่างใด ทำให้ตัวอักษรภาษาม้งที่เคยมีผู้คิดค้นไว้ก็สูญหายไป แต่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นทราบว่า พี่น้องชาวเขาเผ่าม้งมีภาษาตัวอักษรม้ง (แบบโบราณ) เป็นของตนเองมากกว่า 50 ปีแล้ว เช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ แต่พี่น้องม้งบางคนอาจจะไม่ทราบและไม่เคยเห็นเนื่องจากภาษาม้งที่เป็นตัวอักษรม้งกำเนิดขึ้นในประเทศลาว ในช่วงปี ค.ศ.1959 (นายพลบางปาว) ด้วย ตามภาพที่ยังปรากฏหลักฐานดังนี้

1,290,600 คน พบในจีน 1,000,000 คน (พ.ศ.2525) ซึ่งรวมชาวบุนอูที่เป็นชนกลุ่มเฝ้าแต่พูดภาษานี้ เป็นภาษาแม่ 29,000 คนเข้าไปด้วยในบริเวณก๊วยโจว เสฉวน และยูนนาน พบในลาว 145,600 คน (พ.ศ.2538) ทางภาคเหนือพบในพม่า 10,000 คน (พ.ศ.2530) พบในไทย 33,000 คน ในจังหวัดตาก น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เพชรบูรณ์ เชียงราย พะเยา เลย สุโขทัย แพร่ กำแพงเพชร อุทัยธานี พบใน เวียดนามทางตอนเหนือ และในจังหวัดทางภาคใต้ เช่น จังหวัดดักลัก มีผู้พูดภาษานี้ในฝรั่งเศส และ สหรัฐด้วย

2) **ภาษาม้งขาว** หรือม้งเด้อว (Hmong Daw) มีผู้พูดทั้งหมด 514,895 คน พบในจีน 232,7000 คน (พ.ศ.2547) ทางตะวันตกของก๊วยโจว ทางใต้ของเสฉวน และยูนนาน พบในลาว 169,800 คน (พ.ศ.2538) ทางภาคเหนือ พบในไทย 32,395 คน (พ.ศ.2543) ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตาก แม่ฮ่องสอน เชียงราย น่าน พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร แพร่ พะเยา อุตรดิตถ์ ลำปาง ใน เวียดนามพบทางภาคเหนือในบางจังหวัด และทางภาคใต้พบ ที่ จังหวัด ดักลัก และมีผู้พูดภาษานี้ใน ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาด้วย

ภาษาม้งขาว จัดอยู่ในตระกูลภาษาม้ง-เมี่ยน ภาษากลุ่มม้ง เป็นภาษาที่มีพยัญชนะมาก บาง เสียงไม่มีในภาษาไทย ไม่มีเสียงตัวสะกด ไม่มีควมต่างระหว่างสระเสียงสั้นสระเสียงยาว เสียงวรรณยุกต์ มี 8 เสียงคือ

เสียงต่ำ-ตก มีการกักเส้นเสียงตอนท้ายทำให้สระเสียงสั้นกว่าปกติ คล้ายเสียงเอกกึ่งเสียงโทใน ภาษาไทย

เสียงต่ำ-ขึ้น คล้ายเสียงจัตวาในภาษาไทย

เสียงกลาง-ระดับ คล้ายเสียงเอกในภาษาไทย

เสียงกลาง-ตก คล้ายเสียงโทในภาษาไทย แต่ต่ำกว่าและมีลมออกมามาก

เสียงสูง-ขึ้น คล้ายเสียงตรีในภาษาไทย

เสียงสูง-ตก คล้ายเสียงโทในภาษาไทย

เสียงกลาง-ขึ้น คล้ายเสียงจัตวาในภาษาไทย แต่เสียงเริ่มต้นสูงกว่า และเลื่อนขึ้นสูงกว่า เสียงนี้ พบน้อย

ไวยากรณ์ การเรียงคำไวยากรณ์เป็นแบบ ประธาน – กริยา – กรรม เช่น เด้เตอะหมี่ (หมากัด แมว) ไม่มีการเปลี่ยนรูปคำเพื่อแสดงกาล แต่ใช้การเติมคำบอกกาลเช่นเดียวกับภาษาไทย อดีตเติม

คำว่าเหลือไว้ท้ายประโยค เช่น เต้เตาะหมีเหลือ (หมากัดแมแล้ว) อนาคตใช้คำว่าห้วย วางไว้หน้ากริยา เช่น เต้เตาะหมีเหลือ หรือ เต้ห้วยเตาะหมี (หมาจะกัดแม) ประโยคปฏิเสธเติมคำว่าไม (จี หรือ ทจี) หน้าคำกริยา เช่น เต้ทจีเตาะหมี (หมาไม่กัดแม) ประโยคคำถามเติมคำว่า บัว หรือเหลือเข้าในประโยค คำว่าหลอนนิยมวางไว้ท้ายประโยค ส่วนคำว่าบัวนิยมวางไว้หน้ากริยา เช่น เต้เตาะหมีเหลือ หรือ เต้บัวเตาะหมี (หมากัดแมหรือ)

ภาษาม้งมีการใช้คำลักษณนามโดยจะเรียงคำแบบ จำนวนนับ-ลักษณนาม เช่น อื้อตูแห่ง (สอง-ตัว-ม้า) คำลักษณนามที่สำคัญคือ ตูใช้กับสิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์ และต้นไม้ ตราใช้กับเครื่องมือเครื่องใช้ อาวู ได้ ใช้กับสิ่งที่มีลักษณะเป็นแผ่นแบนๆ แลฮ ใช้กับสิ่งที่เป็นเส้นยาว หรือเวลานานๆ ลู ใช้กับคำนามทั่วไป จ่อใช้กับคำนามที่มีมากกว่าหนึ่ง เช่น จ่อแห่ง (ม้าหลายตัว)

ระบบการเขียน ภาษาม้งไม่มีอักษรเป็นของตัวเอง มีผู้สนใจภาษาม้งพยายามประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้เขียน เช่น อักษรม้ง อักษรพอลลาร์ด เมียว ที่เป็นนิยมแพร่หลายคือ อักษรละติน ในประเทศไทย บางครั้งเขียนด้วยอักษรไทย สำหรับการเขียนด้วยตัวอักษรละตินมีพยัญชนะที่ใช้ทั้งหมด 26 ตัว วรณยุกต์ 8 ตัว และสระมี 14 ตัว ดังต่อไปนี้

พยัญชนะ ในภาษาม้งมีทั้งหมด 57 ตัว แยกเป็น พยัญชนะตัวเดียว พยัญชนะตัวควบกล้ำ 2 ตัว พยัญชนะตัวควบกล้ำ 3 ตัว และพยัญชนะควบกล้ำ 4 ตัว ดังต่อไปนี้

พยัญชนะตัวเดียว มีทั้งหมด 18 ตัว ได้แก่ t k p s x l n h m g q v r z y c f

พยัญชนะควบกล้ำ 2 ตัว มีทั้งหมด 22 ตัว ได้แก่ kh qh ch ts ny hn th nt np ph tx xy hl nk nq nr ch rh nc pl hm ml หรือ nl

พยัญชนะควบกล้ำ 3 ตัว มีทั้งหมด 14 ตัว ได้แก่ tsh nth txh nts nph nrh hml หรือ hnl nkh nqh nch ntx npl plh hny

พยัญชนะควบกล้ำ 4 ตัว มีทั้งหมด 3 ตัว ได้แก่ ntsh ntsh nplh

สำหรับวรรณยุกต์ในภาษาม้งละตินนั้น มีทั้งหมด 8 เสียง ที่ใช้สื่อสารในยุคปัจจุบัน ได้แก่

สัวเนี้ย (cim niam) ใช้ตัว m เช่น niam

สัวมูน (cim mus) ใช้ตัว s เช่น nias

สัวเนง (cim neeg) ใช้ตัว g เช่น niag

สัวต้อ (cim tod) ใช้ตัว d เช่น niad

สัวัว (cim ua) ไม่ใช้ตัวไหนเลย เช่น nia

สัวัก (cim kuv) ใช้ตัว v เช่น niav

สัวู้ (Cim ntuj) ใช้ตัว j เช่น niaj

สัวึ๊ (cim siab) ใช้ตัว b เช่น niab

สระ ในภาษาม้งละตินนั้น ได้แก่ สระอา (a) สระอี (i) สระเอ (e) สระอึ (w) สระอุ

(u) สระออ (o) สระโอง (oo) สระอาง (aa) สระเอง (ee) สระเออ (aw) สระเอีย (ia) สระเอา (au)

สระอัว (ua) สระ ไอ (ai)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชาวเผ่าม้งจะไม่ได้ใช้ภาษาตัวอักษรม้งแบบโบราณในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เนื่องจากปัญหาทางด้านการเมือง แต่ชาวม้งก็ได้มีภาษาที่สองที่ได้หยิบยืมวัฒนธรรมภาษาจากตะวันตกมาใช้เพื่อสื่อสารจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการต่อรองทางวัฒนธรรมที่ชาวม้งได้ใช้ภาษาม้งแบบละติน แม้ว่าจะใช้ภาษาตะวันตกแต่ การออกเสียงและการสื่อความหมายยังคง “ความเป็นม้ง” เพื่อธำรงรักษาสถิติทางวัฒนธรรมต่อไป

2.4 การแต่งกาย

ในช่วงเทศกาลปีใหม่ ชาวเขาเผ่าม้งจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายมาก มีเครื่องประดับประดามากมายหลายอย่าง ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชาย เด็กหรือผู้ใหญ่จะใช้ผ้าดำแต่งตัวเหมือนกันหมด อาจเป็นผ้าที่พวกเขาทำเอง หรือผ้าที่ซื้อมาจากตลาดในเมือง

กางเกง รูปทรงการตัดเย็บแปลกใหม่สำหรับผู้ไม่เคยพบเห็น การตัดเย็บไม่มีใครเมืองไหนเขาทำและซื้อขายกัน เป็นรูปทรงกางเกงขายาว เป้าใหญ่ ก้นย้อย ยาวใหญ่ หย่อนลงไปจนถึงน่องดูลุ่มล่ำ ขาเล็กๆพอสวมใส่ได้เท่านั้นก็จะหลุด

ผ้าผูกเอวมี 2 ชนิด อย่างหนึ่งใช้ผ้าแดงยาวประมาณ 2 วา แล้วใช้ด้ายสีเขียว ขาว ดำ เหลือง เย็บเป็นลวดลายไปตามความยาวของผ้า 2-3 แถว ห่างกันประมาณ 2 นิ้ว พุดแต่ละแถวเป็นลายสลับกัน อีกชนิดหนึ่งใช้ผ้าสีดำยาวประมาณ 3 วา กว้าง 1 พุด ทั้งสองชายปักด้วยไหมพรมหลากสี เป็นรูปดอกไม้รูปดาวสลับสีกัน เมื่อผูกเอวปล่อย 2 ข้าง ลงมาข้างหน้าราว 2 พุด ลักษณะเหมือนนุกระต่าย คนฐานะดีก็ใช้ผ้าทั้งสองผืนๆ โดผืนหนึ่งผัดเปลี่ยนกัน โดยมากจะเห็นชาวเขาเผ่าม้งใช้ผืน

แดงผูก เพราะฝืนแดงราคาถูกและทำง่าย ส่วนผืนดำที่ต้องเย็บด้วยไหมพรมเป็นลายดอกไม้ต้องใช้เวลานานมาก ราคาแพง และทำยาก

เสื้อ ใช้ผ้ามดำ ถ้าคนที่มีฐานะดีก็ใช้ผ้ากำมะหยี่จากในเมืองตัดเสื้อแขนยาวเหมือนกันหมดทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ตรงหน้าอกเย็บติดกระดุมใส่ ใช้ผ้าหลากสีเย็บปะติดปะต่อให้มีความสวยงามยาวลงมาจนสุดเสื้อ โดยมากใช้ลูกกระพรวนสีขาวเย็บเป็นแถวลงมาตามขอบเสื้อ คนมีฐานะใช้เหรียญเงินเจาะเป็นรูผูกแทนกระดุม ตลอดจนข้างหน้าและข้างหลังสวยงามทั้งสองข้าง ส่วนเสื้อชั้นในสีขาวหรือน้ำเงินเสื้อนอกยาวแต่สะเอง บางคนใส่ส้นระดับราวนม โดยส่วนมาชาววังชอบตัดสั้น ถ้าใส่เฉพาะเสื้อชั้นนอกจะมองเห็นหน้าท้องสีดำ ถ้าใส่เสื้อกล้ำก็จะเห็นหน้าท้องขาว ชาววังส่วนมากชอบให้คนเห็นทั้งเสื้อนอกและเสื้อใน (ธัมมโรโส ภิกขุ และ วิโรจโน ภิกขุ 2517 : 8-12)

เสื้อผู้หญิงทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ใช้ผ้ามดำเหมือนผู้ชาย แต่การตัดเย็บต่างกันที่หน้าอก ซึ่งเสื้อของฝ่ายหญิงจะมีการผ่าอก ให้เข็มกลัดกดไว้ทั้งนี้เพื่อเตรียมต้อนรับเมื่อมีลูก ก็จะแหวกเสื้อให้ลูกกินนมได้ง่าย ที่ขอบเสื้อตรงหน้าอกทั้งสองข้างก็ใช้ผ้าสีต่างๆ เย็บปะติดปะต่อลงไป จนสุดเสื้ออย่างเป็นระเบียบ หลากหลายสีตัดกับพื้นสีดำสร้างความสวยงามอีกรูปแบบหนึ่ง การตัดเย็บดังกล่าวมีความสลับซับซ้อนมาก เพราะต้องใช้ผ้าหลากหลายสีเย็บต่อกันทีละน้อย ต้องใช้ความเพียรมาก ส่วนกระโปรงผู้หญิงใช้ทำจากใยไม้ชนิดหนึ่งซึ่งคล้ายกัญตันกัญชา (กัญชง) ซึ่งชาวเขาปลูกเหมือนปลูกปอ เริ่มปลูกกันตอนย่างเข้าฤดูฝน เมื่อโตพอสมควรก็นำเอามาลอกเหมือนลอกปอ ตีให้นุ่มนวลแล้วปั่น บั่น กรอบ ด้วยเครื่องมือที่เขาทำเอง จนกว่าจะได้ขนาดเหมือนเส้นด้าย จากนั้นก็หาขี้ผึ้งแท้มามาต้มให้ละลาย ใช้เครื่องมืออันหนึ่งสำหรับจุ่มขี้ผึ้งที่ต้มร้อนๆ ชีตไปมาเป็นตาลายๆ เสร็จแล้วเอาเปลือกไม้ชนิดหนึ่งแช่ลงไปกับสีดำที่ซื้อมาใส่ปนลงในถังขนาดใหญ่เพื่อจะย้อมได้สะดวก

และยังมีผ้าอีกผืนหนึ่งยาวประมาณ 4 วา เท่ากับกระโปรง ใช้ผ้ามดำด้ายดิบเย็บปักด้วยไหมพรมให้เป็นดอกไม้สีต่างๆ สลับกัน เขียว ขาว เหลือง แดง เย็บเสร็จก็เอามาเย็บต่อกับกระโปรงด้านล่าง เมื่อนุ่งเสร็จเห็นเป็นสีลายสดสวยมาก ตัวกระโปรง 4 วา เมื่อเย็บเข้าเป็นจีบประมาณ 200 จีบ จะมีความยาวเหลือแค่หัวเข่าเท่านั้น กระโปรงตัวหนึ่งใช้เวลาทำนานมากกว่าจะเสร็จ เวลานุ่งต้องใช้

ผ้าสีดำประมาณ 4 วาผูกมัดอีกที กว่าที่จะผูกมัดเสร็จก็ใช้เวลาานพอสมควร หมุนตัวกลับไปกลับมา กว่าจะรอบเอว

เครื่องประดับ เครื่องแต่งกายทุกส่วนไม่ว่าบนศีรษะ เอว แขน คอ และนิ้วมือต่างก็มีแต่เครื่องประดับหลายสีดูแพรวพราววาววับ ในเทศกาลปีใหม่เขาพิธีพิธีกันการแต่งกายกันมาก การตัดเย็บทุกอย่างสำเร็จจากผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ เครื่องมือการตัดเย็บก็มีจักรเย็บผ้าเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ ถ้าใครไม่มีก็หีบหีบกันไป แต่ก็ยังมีอีกหลายอย่างที่เย็บด้วยมือ ทุกหมู่บ้านจะเป็นโรงงานทำเครื่องนุ่งห่มขนาดย่อมๆ น่าสรรเสริญยิ่ง

เครื่องประดับ จะมีกำไลคอ แหวน กำไลข้อมือ เข็มขัดเงิน แหวน เครื่องประดับทั้งหมดสำเร็จจากเงินเหรียญรูป หรือเงินแถบ และทุกอย่างจะต้องเป็นสีขาว แต่บางคนก็ใช้เข็มขัดธรรมดาที่มีมาก แม้ว่าทุกอย่างจะมีราคาแพงแต่ยังใช้เท่าไรยิ่งชาวงามมากขึ้น ไม่เหมือนกับเครื่องประดับอย่างอื่นของชาวพื้นราบ ส่วนเรื่องทองคำไม่มีความหมายสำหรับชาวเขา เพราะพวกเขาเห็นว่าเป็นอันตราย เครื่องประดับที่สำคัญที่สุดคือ กำไลคอ เด็กอายุไม่ถึง 1 ขวบก็ใส่ให้แล้ว หนุ่มๆสาวๆที่มีฐานะดีก็ยิ่งใส่กันมาก บางคนใส่ตั้งแต่ 5-6 อัน หนักหลายกิโลกรัมทีเดียว เป็นการแสดงออกถึงความเป็นคนมีหน้ามีตา มีฐานะมั่นคง

สำหรับทรงผมของผู้หญิงชาวเขาเผ่าม้ง ในยุคก่อนมักนิยมไว้ยาวไม่มีการตัด การเก็บทรงผมในลักษณะใช้ผมมัดเกล้าเป็นทรงกลมบนหัว และอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้หญิงม้งมักจะเก็บผมจากการหวีผม แล้วผมร่วงหล่น โดยเก็บทั้งของตัวเองบ้าง ของแม่ ของยาย ของพี่สาว แล้วรวบรวมไว้ได้มากเท่ากับผมบนหัวตัวเอง เมื่อคราวจะเกล้าผมก็เอาผมที่เก็บรวบรวมไว้มาต่อกับผมบนหัวให้ยาว ม้วนเป็นทรงกลมสูง เมื่อเกล้าผมเสร็จก็ประดับด้วยลูกคำหรือเหรียญเงินร้อยเป็นพวง แล้วนำมาผูกกับกระดุมหมีที่นำเอามาฝนเท่าๆกัน ยาวขนาดสุดหัวข้างหน้า ข้างหลัง ห้อยลงมาเหนือหน้าผาก ขาวระยับจับตา

หมวก ด้วยภูมิประเทศที่ชาวเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี และมีเมฆหมอกหนาแน่น ชาวเขาจึงต้องใช้หมวกเป็นประจำ ซึ่งหมวกก็จะต้องมีความสวยงาม โดยใช้กระดาษแข็งๆ หุ้มด้วยผ้าดำข้างนอกผ้าแดงอยู่ข้างใน เย็บไหมพรมเป็นลูกๆ ไว้บนหมวก หรืออาจใช้ผ้าลายแผ่นเล็กๆ กว้างราว ๑ ฟุตครึ่ง ผูกติดต่อกันขึ้นเป็นชั้นจนเป็นยอดแหลมๆ และยังมีเครื่องประดับอีกอย่างหนึ่งทำด้วยเงินเป็นเหลี่ยมบางๆ เป็นรูปโค้ง เมื่อแต่งเสร็จแล้วจะแลเห็นเป็นวง

ไค้งจากหัวลงไปท้ายทอย ๒-๓ อัน ดูเขาช่างจัดหาเครื่องประดับประดาได้สวยงามจริงๆ เป็นแบบฉบับของพวกเขาสอง ไม่ซ้ำแบบใครในโลก

3.4 อาหาร ชาวเขาเผ่าม้งโดยมากกินข้าวเจ้าเป็นหลัก และอาจกินข้าวเหนียวบ้างแต่ไม่มากนัก อาหารการกินเป็นแบบง่าย ๆ ได้แก่ ต้มแกง ที่ไม่ยุ่งยากเกินไป มีเนื้อสัตว์ต้มใส่เกลือ มีผักก็ต้มใส่เกลือ น้ำมันหมูนิดหน่อย ใส่เนื้อมากๆ ส่วนพริกก็ไม่ต้องใช้ หากต้องการเผ็ดมากก็ใช้พริกไทย แต่โดยส่วนมากแล้วชาวเขาเผ่าม้งมักไม่นิยมรสเผ็ดจัด เค็มจัด ส่วนผักก็มักจะทำให้สุกก่อนไม่ชอบกินผักสด

ชาวเมืองกินสัตว์เลี้ยงทุกชนิดยกเว้นสุนัขกับแมว และไม่นิยมนำสัตว์สี่ขาหมาป่ามาฆ่าเลี้ยงแขก เมื่อเราเป็นแขกรับเชิญไม่ควรเข้านั่งโต๊ะก่อนขณะที่เจ้าภาพยังไม่ได้เอ่ยปากเชิญเพราะม้งจะมีการจัดลำดับการนั่งตามความสำคัญของแขก และไม่ควรจะปฏิเสธการดื่มเมื่อเจ้าภาพรินสุราให้ หากดื่มไม่ได้ก็ต้องขอร้องให้คนอื่นดื่มแทน โดยจารีตประเพณีแล้ว ผู้หญิงจะไม่เข้าร่วมโต๊ะอาหารพร้อมกับผู้ชายในงานเลี้ยงที่เป็นพิธีการต่างๆ เพราะในงานเลี้ยงต่างๆ ผู้ชายจะต้องกินก่อนแล้วจึงจะถึงรอบผู้หญิง และผู้หญิงไม่ควรรินสุราให้ชายส่วนผู้ชายก็ไม่ควรรับจอกสุราจากหญิง เพราะถือเป็นการเชื้อเชิญในทางเพศ (สมัย สุทธิธรรม, 2541 หน้า 59)

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) ค้นพบว่า ชาวเมืองส่วนมากจะบริโภคพืชผักเป็นอาหารหลัก หาได้จากป่า ปลูกเองตามไร่ นา และในพื้นที่ ส่วนเนื้อสัตว์ไม่ได้บริโภคเป็นอาหารหลัก แต่จะบริโภคต่อเมื่อนำมาทำพิธีกรรม เช่น หมู ไก่ ส่วนในชีวิตประจำวันชาวเมืองจะบริโภคเนื้อสัตว์ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น วัว ควาย หมู ไก่ เป็ด ปลา แพะ รวมทั้งสัตว์ป่าทุกชนิด แต่ไม่กินเครื่องใน สำหรับชาวนั้นจะกินข้าวเจ้าเป็นหลัก ส่วนข้าวเหนียวและข้าวโพดนั้นจะใช้ทำขนมและเหล้า ซึ่งชาวเมืองจะดื่มเหล้าเฉพาะในงานพิธี การประกอบอาหารมักจะเป็นประเภทผัดผัก และต้มจืดทำแบบง่ายๆ ไม่ได้ใส่เครื่องปรุงหรือเครื่องเคียงมากมาย เช่น ต้มจืดจะต้มน้ำให้เดือดแล้วใส่ผักลงไปปรุงรสด้วยเกลือ ผักที่นำมาต้มจืดได้แก่ ฟักทอง ฟักเขียว แครอท ก้านตุน ผักกาดกวางตุ้ง ผักกาดขาว กะหล่ำปลี และหัวผักกาด เป็นต้น อาหารประเภทผัด เช่น ผัดผักจะใส่น้ำมันหมูและน้ำเล็กน้อยตั้งไฟให้ร้อนแล้วใส่ผักลงไปคั่วปรุงรสด้วยเกลือ การถนอมอาหารมีการถนอมอาหารประเภทเนื้อสัตว์ เช่น การเก็บเนื้อหมูไว้บริโภคตลอดทั้งปี โดยการเจียวมันหมูเอาเนื้อหมูลงคั่ว นำเนื้อหมูแช่ลงในน้ำมันหมู ใส่เกลือลงไปปริมาณมากเพื่อกันไม่ให้เนื้อมันเสีย แล้วอัดใส่ไหเก็บไว้ได้เป็นปี เวลาเอามากินจะนำเนื้อหมูมาต้มให้เปื่อย ใส่กระดูกหมู หรือเนื้อตากแห้งแขวนไว้บนช้อน เนื้อย่างแขวนไว้เหนือเตาไฟ ตัดกินทีละน้อยเก็บไว้ได้นาน ส่วนขนมทำจาก

แป้งข้าวเหนียว แป้งข้าวโพด และแป้งข้าวเจ้าผสมกับน้ำตาล แล้วนำมาปิ้งในวุ้นเทกกาลปีใหม่จะนิยมทำขนม หยั่ว หรือจั่วจะ อาหารเป็นที่รู้จักในหมู่คนไทยมีดังต่อไปนี้

- 1) ต้มไก่สมุนไพร วิธีทำต้มน้ำให้เดือด ใส่ไก่สับเป็นชิ้นพอคำ ใส่สมุนไพร เพื่อสุขภาพปรุงรสด้วยเกลือ รับประทานกับข้าวสวย
- 2) น้ำพริกผักชี วิธีทำ พริกสดโขลก ใส่มะเขือเทศและต้นหอมซอยโขลก ผสมลงไป ปรุงรสด้วยเกลือ โรยใบผักชี รับประทานกับข้าวสวย
- 3) ข้าวใหม่ห่ม วิธีทำเก็บเกี่ยวข้าวที่เริ่มจะแก่ หมายถึง ต้นข้าวที่รวงข้าวเริ่มโน้มลง ปลายรวงข้าวเริ่มเหลือง นำมานวดให้ร้อนหลุดออกจากรวงเป็นข้าวเปลือก นำข้าวเปลือกมาคั่วจนเมล็ดข้าวแข็ง นำมาตากลมเย็นแล้วนำมาตำด้วยครกกระเดื่อง ร่อนหรือผัดเปลือกข้าวให้เหลือเป็นข้าวสาร นำมาหุงเกือบสุก แล้วทำให้สะเด็ดน้ำ จากนั้นนำมาทิ้งในลังถึงจนสุก ตักรับประทานเป็นข้าวสวย ข้าวใหม่ห่มจะมีคุณสมบัติคือ มีกลิ่นหอมและเมล็ดเหนียว นุ่ม น้ำข้าวไว้นาน หอมอร่อย

จากข้อค้นพบของสมัย สุทธิธรรมและเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ทางด้านอาหารการกินของชาวเขาเผ่าม้งมีลักษณะที่เรียบง่าย กินข้าวและผักเป็นอาหารหลัก การใช้ส่วนผสมและเครื่องปรุงก็ไม่ยุ่งยาก มีเพียงเกลือเท่านั้นที่ใช้ปรุงรส ส่วนเนื้อสัตว์ก็มีบ้างแต่ไม่มากนัก หากแต่ในช่วงเทศกาลนั้นจะใช้เนื้อสัตว์ เช่น หมู ไก่ ส่วนขนมหวานของกินเล่นก็มีบ้างเล็กน้อย สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย กินอยู่อย่างง่าย ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมอาหารการกินของคนไทยที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน ทั้งส่วนผสมและเครื่องปรุงรสที่หลากหลาย วิธีการประกอบอาหารที่มากมายหลายขั้นตอน ความพิถีพิถันค่อนข้างมาก

3.5 ที่อยู่อาศัย

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้ง จะแตกต่างจากบ้านเรือนของชาวพื้นราบมาก ตัวบ้านจะใช้ไม้ผ่าเป็นกระดานผืนดินเรียงเป็นแถว ๔ เหลี่ยม ๔ มุม คล้ายโรงครัว หรือบ้านไร่ของชาวพื้นราบ ชาวเขาเผ่าม้งจะเลือกไม้ไม่เป็น ภายในพื้นบ้านติดดิน จะยกพื้นเฉพาะที่ห้องนอน กว้างยาวแล้วแต่คนรวยคนจน มุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองตึง การสร้างบ้านติดพื้นดินก็ให้ความสะดวกไม่น้อย เพราะชาวเขาเผ่าม้งมีงานต้องทำกันมาก เมื่อต้องการอะไรก็วิ่งออกประตูเลยไม่ต้องเสียเวลาขึ้นลงบันได

ปัจจุบันได้วิวัฒนาการขึ้นมาเป็นมุงกระเบื้องและสังกะสี แต่ที่ไม่ยอมใช้เสาหลายต้น และยกพื้นให้สูงเหมือนชาวพื้นราบ ก็เพราะยังรักในวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และหากเปลี่ยนแปลงสภาพให้เหมือนพวกอื่น ก็จะเป็นการผิดผีขึ้นมาทันที ทำให้ไม่สบายป่วยไข้อีกด้วย ภายในบ้านของชาวม้งจะมืดเพราะไม่ค่อยมีหน้าต่าง กลางวันยังต้องใช้ไฟ ตรงกลางบ้านก็ปล่อยโล่งไว้ เพื่อสะดวกในการเดินไปมา มีข้าวของเครื่องใช้อะไรก็จะเก็บไว้ในบ้านทั้งหมดทั้งของกินและของใช้ ภายในห้องนอนก็กั้นไว้อย่างมิดชิด หลังไหนที่มีหลายครอบครัวรวมกัน เขาก็กั้นห้องคูใครคุ้มกันเป็นล็อกๆ ซึ่งส่วนใหญ่ครอบครัวชาวม้งจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่หลังละ ๒๐-๓๐ คน จนถึง ๕๐ คนก็ยังมิ บ้านบางหลังจะมีครกกระเดื่องอยู่ภายในบ้าน เพื่อความสะดวกเวลาตำข้าว ผู้หญิงจะตื่นแต่ตี ๓-๔ เพื่อลุกขึ้นมาตำข้าว ซึ่งคนที่นอนอยู่ก็จะได้ยินเสียงครกกระเดื่องที่ใช้ตำเหยียบตำข้าวในทุกเช้ามีด หากตั้งครกกระเดื่องไว้ข้างนอกบ้านก็อาจจะไม่สะดวกเพราะอากาศหนาวเย็น อีกทั้งยังกลัวอันตรายจากผีด้วย

ภายในบ้านมักจะทำตั่งเล็กๆ ไว้หลายตัว มีโต๊ะนั่งยาวๆ ไว้รอบเตาไฟ สำหรับไฟก็ไม่เคยให้ดับตลอดวันยันค่ำ ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการย่างผ้า เมื่อเข้าสู่หน้าฝนก็จะมีหมอกลงอย่างมิดมัว ไม่ค่อยจะมีแดด เสื้อผ้าไม่ค่อยได้ตากแดด สองสามวันมีแดดครั้งหนึ่ง ต้องย่างเสื้อผ้าที่เตาไฟ บางคนมีชุดเดียวไปทำงานมาเปียกชุ่มก็จะย่างกันทั้งตัว ควันไฟก็จะกลายเป็นเขม่าจับไม้เชื้อต่างๆ ภายในบ้านจะมีสีดำเป็นมัน พืชพันธุ์ที่เตรียมไว้เพาะปลูกก็เก็บไว้บริเวณบนเตาไฟภายในบ้าน พื้นบ้านจะเป็นดิน ด้านซ้ายของประตูหักจะเป็นห้องนอนของพ่อแม่ ถัดไปก็จะเป็นห้องนอนของลูกๆ โดยยกแคร่ไม้ไผ่เป็นเตียงนอน พื้นทางด้านขวาเป็นห้องพักแขก และเก็บเมล็ดพันธุ์พืช รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ พื้นที่ส่วนตรงกลางบ้านจะมีเตาไฟเล็ก (ขอจุ้) ใช้หุงหาอาหารหรือจิบน้ำชายามพักผ่อนคุยกันของคนในบ้านหรือแขก พื้นที่ด้านหลังใกล้ประตูตรงรังสั้ง (ประตูด้านหน้า) จะเป็นที่ตั้งเตาไฟใหญ่ (ขอส่อ) พร้อมเครื่องครัวหุงหาอาหารประจำวันของครอบครัว ส่วนยั้งฆ่าที่เก็บฟืนจะปลูกต่อชายคาออกมาด้านขวา บริเวณพื้นที่รอบบ้าน จะปลูกผักสวนครัว และสมุนไพร เล้าไก่และเล้าหมูจะอยู่บริเวณพื้นที่ส่วนหลัง (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549)

3.6 ประเพณีและวัฒนธรรม

ชาวเขาเผ่าม้ง มีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบันพวกเขาก็ยังรักษาและยึดถืออยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง (สมัย สุทธิธรรม, 2541:39) เช่น

ประเพณีฉลองปีใหม่ งานประเพณีฉลองปีใหม่ของม้ง หรือที่เรียกว่า “น่อเป้โจวซึ” ซึ่งแปลว่า กินสามสิบ ชาวม้งจะถือเอาวันสุดท้ายคือ ๓๐ ค่ำของเดือน ๑๒ ในทุกปีเป็นวันส่งท้ายปีเก่า (ปฏิทินของไทยจะนับแบ่งเป็น ๒ ช่วง ข้างขึ้น ข้างแรม ช่วงละ ๑๕ วัน ตั้งแต่ ๑ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำ แต่ของม้งนับจาก ๑ ค่ำไปถึง ๓๐ ค่ำ) งานฉลองปีใหม่จะอยู่ในราวปลายเดือนพฤศจิกายน ถึง ธันวาคม ชาวม้งจะประกอบพิธีกรรมต่างๆ ถัดจากวันส่งท้ายปีเก่าไปอีก ๓ วันในวันฉลองปีใหม่ทุกคนจะหยุดทำงานใน ๓ วันแรก โดยชายหญิงทุกคนในหมู่บ้านจะสวมเสื้อผ้าชุดใหม่ โดยเฉพาะหนุ่มสาว จะแต่งตัวกันเต็มที่ประดับประดาเครื่องเงินสวยงาม เด็กๆ จะจับกลุ่มกันมาเล่นลูกข่างและร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ส่วนหนุ่มสาวก็จับคู่กันโยนลูกข่าง โดยทั้งสองฝ่ายจะอยู่กันคนละแถว โดยรับลูกช่วงระหว่างคู่ของตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีเวลาพบปะพูดคุยกัน ก่อนจะถึงวันเลี้ยงผีปีใหม่ และฉลองปีใหม่ ๑ เดือน ชาวเขาเผ่าม้งทั้งหลายจะรีบเร่งเพื่องานปีใหม่ออย่างเอาจริงเอาจัง ทุกคนจะทำงานแข่งกับเวลา จะชักช้าไม่ได้ การเก็บเกี่ยวข้าว การนวดข้าว การขนข้าวจากไร่สู่บ้าน ทุกคนวิ่งแข่งกันทำเป็นโกลาหล พวกผู้หญิงก็รีบเร่งในการตัดเย็บกระโปรง เย็บปักถักร้อย ผ้าทุกชิ้นถูกนำออกมาตากแดด เป็นทิวแถว หลังจากการข้อมสืเสร็จแล้ว ในระหว่างเทศกาลปีใหม่จะทำการงานอย่างอื่นไม่ได้เด็ดขาด

ประเพณีการเกิด ตามประเพณีการเกิดของชาวม้งมาแต่โบราณนั้น หลังจากที่ได้ช่วยกันทำคลอดออกมาแล้ว หากเด็กที่คลอดมาเป็นผู้ชาย จะนำรอกไปฝังบริเวณเสาผีบ้าน ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าเสายึดเหนี่ยววิญญาณบรรพบุรุษ ส่วนเด็กที่คลอดมาเป็นผู้หญิงจะนำรอกไปฝังไว้ใต้เตียงห้องนอนของพ่อแม่เด็ก พอถึงสามวันจะทำพิธีเรียกขวัญและตั้งชื่อให้เด็ก แต่ถ้าเด็กเสียชีวิตภายใน 3 วัน ก่อนที่จะทำพิธีเรียกขวัญก็จะนำศพไปฝังอย่างง่าย ๆ เพราะถือว่ายังไม่เป็นคนโดยสมบูรณ์ ซึ่งโดยปกติหญิงที่คลอดลูก จะต้องอยู่ไฟที่เตาไฟเล็กภายในบ้าน หลังคลอดแล้วจะต้องกินข้าวกับไก่หรือไข่เป็นเวลา ๓๐ วันบ้านไหนที่มีการคลอดลูกจะมีเฉลว หรือกิ้งไม้สดปักไว้ที่ประตูบ้านซึ่งบอกให้รู้ว่าบุคคลภายนอกห้ามเข้า หรือหากมีเรื่องจำเป็นก็ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่น ถอดรองเท้า ถอดหมวก ปลดถุงย่ามออกก่อน (สมัย สุทธิธรรม, 2541 : 41)

ประเพณีการตาย สำหรับชาวม้งเมื่อมีการตายในวันแรกจะยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อให้ชาวบ้านระแวกเดียวกันรู้ว่ามีคนตายในบ้าน ญาติก็จะนำชุดม้งที่เตรียมไว้สำหรับคนตายมาใส่ให้ศพ และเชิญผู้ทำพิธี (หมอผี) มาประกอบพิธีกรรมให้กับผู้ตาย สวดให้ผู้ตายไปเกิดใหม่ และติดต่อผู้จัดการงานศพ

โดยการหาพ่อครัวหรือแม่ครัวที่เป็นม่าย เชิญหมอมแคนมาเป่าแคนสั่นใจให้กับผู้ตาย เพื่อส่งวิญญาณคนตายขึ้นสวรรค์ การตั้งศพจะตั้งไว้บนที่ตั้ง ที่เรียกว่า “ม้าไม้” จะมีการฆ่าหมูเพื่อทำพิธีให้คนตาย

งานศพของชาวเขาเผ่าม้งโดยทั่วไปจะจัด 3 วัน หรือ 7 วัน ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ ในแต่ละวันจะมีการทำพิธีให้คนตายโดยการเป่าแคนและตีกลองในช่วงเช้า กลางวัน และเย็น ญาติสนิทจะมาประกอบพิธีด้วย ก่อนวันฝังศพ 1 วัน จะพิธีพิเศษเรียกว่า “คว่จื่อ” เป็นวันเชิญแขกที่ใกล้ชิดหรือเครือญาติที่เกี่ยวข้องกันมารวมตัวเพื่อเป็นเกียรติในงานศพ และทุกคนที่ได้รับเชิญต้องมีปัจจัยให้บ้านคนตาย เพื่อทำพิธีในงานศพ เช่น การฆ่าวัวให้กับผู้ตายเอาขึ้นไปบนสวรรค์ ในวันฝังศพหลังอาหารกลางวันเจ้าภาพจะกล่าวขอบคุณแขก เสร็จแล้วก็นำศพไปฝัง เมื่อฝังครบ 13 วัน ก็ให้หมอมผีมาทำพิธีกรรมเชิญวิญญาณที่หลุมฝังศพให้กลับบ้าน เพื่อทำพิธีกรรมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อฝังศพครบ 100 วัน ทำบุญอีกครั้งหนึ่ง ในพิธีกรรมงานศพแบบโบราณชาวม้งจะนำท่อนไม้มาทำเป็นคานหามแล้วสานทำที่วางศพ ซึ่งชาวม้งมีความเชื่อว่าไม้ที่นำมาทำที่หามนั้น เป็นม้าพาคนตายขึ้นสวรรค์ ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงทำกันอยู่ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:70)

สมัย สุทธิธรรม กล่าวว่า โดยประเพณีบุตรสาวทุกคนจะต้องเย็บปักผ้าสวยงามให้กับบิดามารดาคนละผืน ผ้าเหล่านั้นจะถูกนำมาเย็บประกอบกันเป็นชุดให้สวยเมื่อเวลาสิ้นชีวิตลง บุตรชายที่แต่งงานแล้วทุกคนจะต้องฆ่าวัวมาเลี้ยงแขกในงานศพคนละ ๑ ตัว เป็นอย่างน้อย เพราะฉะนั้น ผู้ตายที่มีบุตรชายหลายคน จึงมีงานศพที่ใหญ่โตหลายวัน แต่ถ้าตายด้วยโรคระบาดก็จะนำไปฝังทันที ใครก็ตามที่เข้าไปยังบ้านงานศพจะกล่าวคำว่า เหม็นไม่ได้ เพลงแคนที่ใช้เป่าในงานศพหำนำไปเป่าในโอกาสอื่นเพราะถือว่าเป็นมงคล การฝังศพของชาวเขาเผ่าม้ง มักจะทำในตอนเย็น เมื่อหามศพพันหมูบ้านไปได้สักระยะหนึ่ง หมอมแคนจะหยุดเป่าแล้วเดินลอดโรงศพวิ่งกลับบ้าน โดยมีคนหนึ่งถือโคมไปส่องทางทิ้งเอาไว้ พอตกเย็นญาติจะไปจุดโคมไฟให้ผีคนตายจะได้มาฝังไฟและหลงทางกลับบ้านไม่ถูก นั่นเป็นความเชื่อของชนเขาเผ่าม้ง ซึ่งการฝังศพนั้นหากเป็นศพผู้ชายจะถูกฝังไว้ตามไหล่เขา หำนำศพขึ้นไปฝังไว้ในระดับเดียวกัน (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 45)

ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการแต่งงานของชาวม้ง หรือพิธี “หย่าป้อเหนียะ” เป็นประเพณีการสู่ขอเพื่อนำไปสู่การแต่งงานโดยส่งเฒ่าแก่ไปสู่ขอ โดยจะต้องกำหนดวงเงินค่าสินสอดและเวลาที่นำมาชำระ ชาวม้งบางรายมีการผ่อนชำระค่าสินสอดจะเป็น 1 ปี หรือ 2 ปี หลังจากจุด หรือสู่ขอไปแล้วจึงจะจ่ายค่าสินสอดหมดก็มี ซึ่งในอดีตชาวม้งมักจะนิยมให้บุตรชายมีภรรยาได้ตั้งแต่อายุ

14 ปีขึ้นไปจนถึงอายุ 20 ปี เพราะถือว่าจะได้มีแรงงานเพิ่มขึ้นในครอบครัว มีคนมาช่วยทำงาน บิดาจะบูชาผีบรรพบุรุษด้วยรูป 7 ดอก ต้มไก่เช่นไก่แล้วเสียบด้วยที่ลั่นไก่ และกระดุดขาไกว่าบุตรชายจะมีภรรยาดีหรือไม่ดี แล้วจึงจะให้เฒ่าแก่ไปสู้ออก การไปสู้ออกจะไปในเวลาเย็นซึ่งเป็นเวลาเลิกงานแล้ว เมื่อไปถึงบ้านหญิงสาว เฒ่าแก่จะหยิบยาเส้นโตเท่าหัวแม่มือมอบให้แก่พ่อแม่ของหญิงสาว แล้วจึงบอกจุดประสงค์ หากมีญาติหญิงสาวหลายคนเฒ่าแก่จะแจกยาเส้นให้ทุกคน ฝ่ายเฒ่าแก่หญิงสาวก็จะนำเหล้าออกมานั่งดื่มเพื่อเจรจากัน ในการไปสู้ออกนั้นหากมีสัตว์ป่า เช่น งู หรือเก้ง กวาง เดินตัดหน้าหรือมีคนตายในหมู่บ้านที่เดินผ่านไปก็จะถือว่าเป็นลางร้าย และจะยกเลิกการไปสู้ออกนั้นทันที พิธีแต่งงานมักนิยมจัดที่บ้านหญิงสาว ในตอนเช้าโดยฝ่ายชายเป็นผู้จัดหาหมูและไก่มาฆ่าเลี้ยงแขกเป็นจำนวนสองเท่าของฝ่ายหญิง จากนั้นก็อัญเชิญผีบ้านมากินไก่เครื่องเซ่น เฒ่าแก่ทั้งสองฝ่ายนั่งดื่มเหล้าและรับประทานไก่ที่โต๊ะเช่นหัวผีบ้าน ญาติพี่น้องเจ้าบ่าวจะยืนพร้อมกันต่อหน้าเฒ่าแก่ กราบไหว้และวานเฒ่าแก่ให้จัดการพิธีแต่งงานในสำเร็จ จากนั้นก็จะเป็นการกราบไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเตาไฟ ผีเสาเรือน ผีเตาไฟเล็ก และผีประตูบ้านเมื่อเสร็จพิธีแล้วเฒ่าแก่และเจ้าบ่าวก็เตรียมจ่ายค่าสินสอดกัน (สมัย สุทธิธรรม, 2541 หน้า 49-51)

ประเพณีกินข้าวใหม่ งานประเพณีของชาวม้งอีกอย่างหนึ่งที่จัดกันเป็นประจำทุกปี ซึ่งประเพณีกินข้าวใหม่จะจัดขึ้นในช่วงกลางเดือนตุลาคม-กลางเดือนพฤศจิกายน เป็นช่วงที่ข้าวกำลังจะสุก ชาวม้งจะนำข้าวใหม่มาทำพิธีกรรมให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มากินข้าวใหม่ และเป็นการขอบคุณบรรพบุรุษที่ทำให้มีข้าวกิน และดูแลคุ้มครองลูกหลาน หลังจากนั้นจะจัดงานเลี้ยงญาติพี่น้องเพื่อนฝูง แขกที่ไปร่วมงาน หลังจากนั้นก็จะกล่าวขอบคุณอวยพรให้กับผู้ที่มาร่วมงาน

จากข้อค้นพบดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าชาวเขาเผ่าม้งยังคงสืบทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานตั้งแต่บรรพบุรุษ แม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างอาจมีการเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ไปบ้าง แต่ก็ยังคงรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างไว้อย่างเหนียวแน่น เพื่อคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นม้งที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

3.7 พิธีกรรมความเชื่อและการนับถือศาสนา

ชาวม้งมีความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าที่” ว่าสามารถปกป้องหมู่บ้านให้พ้นจากความชั่วร้ายต่างๆได้ แต่ละหมู่บ้านจะเลือกต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งใกล้กับหมู่บ้าน สร้างแท่นบูชาติดโคนต้นไม้ ในเทศกาลปีใหม่มีการฆ่าหมูหรือไก่พร้อมรูป และเผากระดาษเงินกระดาษทองถวายเจ้าที่ หรือวิญญาณที่สถิตในต้นไม้

นี้เพื่อขอให้ปกป้องรักษาหมู่บ้าน และวิญญาณภายในบ้าน หรือผีบ้านผีเรือน ประกอบด้วย วิญญาณแทนบูชาบรรพบุรุษเป็นวิญญาณหลัก วิญญาณเสาหลัก วิญญาณเตาไฟเล็ก วิญญาณเตาไฟใหญ่ และวิญญาณห้องนอน ที่เป็นกำลังสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ วิญญาณแทน “สี่กะ” หรือ “สี่ก้าง” สี่ก้างเป็นกระดาดสี่ขาขนาดกว้าง 8 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว โดยประมาณ มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสมาชิกทุกคนในครัวเรือน ในวันสิ้นปีเก่าจะเปลี่ยนแผนกระดาดใหม่ ฆ่าไก่ ฆ่าหมู หัวหน้าครัวเรือนจะทำพิธีใช้เลือดและขนสัตว์ปิดลงบนกระดาดสี่ก้างพร้อมขอร้องให้ช่วยปกป้องสมาชิกในครอบครัวให้พ้นจากอุบัติเหตุและความเจ็บป่วยทั้งหลาย ผู้ทำพิธีเส้นไหว้ในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้นำครอบครัว ผู้ชายที่มีอายุมากที่สุด อย่างไรก็ตาม แต่ละหมู่บ้านจะมีหมอผีหนึ่งคน หรือมากกว่านั้น เพื่อทำหน้าที่ติดต่อกับโลกวิญญาณในกรณีที่เป็น หมอผีถูกคัดเลือกโดยวิญญาณ หมอผีทำให้มีอาการป่วยอย่างเรื้อรังและนาน เมื่อทำพิธีเรียกวิญญาณเข้าร่าง และหายป่วยในเวลาต่อมา แสดงว่าผู้นั้นได้ถูกวิญญาณหมอผีคัดเลือกให้ทำหน้าที่หมอผีโดยสมบูรณ์ พิธีกรรมติดต่อกับโลกวิญญาณใช้ผ้าสีดำปิดหน้า นุ่งห่มผ้าเข้าสู่แท่นบูชา ลั่นฆ้อง หมอผีจะสั่นและเข้าทรงสาโลกวิญญาณ หมอผีจะส่งกลับมาให้ผู้ดูแลฆ่าหมู ฆ่าไก่ เพื่อบูชาวิญญาณหลังจากเสร็จพิธีจะมีการเผากระดาษเงินกระดาษทองบูชาต่อวิญญาณ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ให้การรักษาหรือส่งคืนวิญญาณผู้ป่วยกลับมา (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549 หน้า 28)

สำหรับการนับถือศาสนาของชาวม้งที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรในบัตรประชาชน มีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยในชุมชนเข็กน้อยศาสนสถาน โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง และมีสำนักสงฆ์ 1 สำนัก (<http://www.kheknoi.go.th>)

ผลงานวิจัยของ วานรรัตน์ แสนยากุล ที่พบว่า ชาวม้งในชุมชนเข็กน้อยมีความเชื่อในพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา โดยมีผู้นับถือศาสนาพุทธทั้งสิ้น 7,694 คน และนับถือศาสนาคริสต์จำนวน 1,457 คน ในชุมชนเข็กน้อยมีวัดพุทธ 1 แห่ง แต่ไม่มีพระสงฆ์ประจำวัด ซึ่งชาวม้งไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน หรือหลักปฏิบัติที่แท้จริงของพุทธศาสนา จึงคิดว่าเป็นความเชื่อเดียวกับการถือผีบ้านผีเรือน ส่วนกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์ก็มี 2 นิกาย คือ โรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ แต่ทั้ง 2 นิกายมีผู้นำประจำมีพิธีกรรมทุกวันอาทิตย์ให้กับชาวม้ง และมีการอบรมสอนคำสอนให้ผู้เชื่อในศาสนาคริสต์ ม้งยังมีความเชื่ออีกว่าการที่จะทำให้บิดามารดาที่เสียชีวิตได้ไปสวรรค์นั้น ต้องฆ่าวัวและหมู (2547, หน้า 75-76)

ชาวม้งก็มีวิธีการเอาชนะความทุกข์จากการเจ็บป่วย ความไม่สบายใจต่างๆ โดยมีลัทธิพิธีด้วยการบวงสรวงผี พวกเขาเชื่อว่า พวกมนุษย มีผีและเทวดาที่อยู่ตามต้นไม้ ภูเขา ที่มีฤทธานุภาพมากกว่าสิ่งใดในโลก ผีจะทำให้คนเป็นอะไรได้ทุกอย่าง แม้แต่การเจ็บป่วยก็ว่าผีนี้แหละมีบทบาทสำคัญที่จะต้องแก้ไข จึงต้องมีพิธีกรรมเลี้ยงผีเป็นประจำเพื่อแก้ทุกข์ดังกล่าว โดยการเลี้ยงผีมีอยู่หลายอย่าง ตามความจำเป็น เช่น เลี้ยงผีครอบปีใหม่ เลี้ยงผีรักษาคนป่วยใช้เลี้ยงผีตั้งชื่อเด็ก เรียกขวัญเด็กเลี้ยงผีเพื่อล้างบาปประจำแะ และเลี้ยงผีต่างๆ (ธัมมโรโส ภิกขุ และวิโรจโน ภิกขุ, 2517 หน้า 33)

สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549:67) ที่พบว่า สิ่งที่ชาวม้งนับถือคือ “ผี” ที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติ ป่าเขาลำเนาไพร ที่ห่างไกลจากความเจริญ จึงเชื่อว่าผีมีอยู่ในธรรมชาติ ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วยก็เชื่อว่าผีเป็นเหตุทำให้ล้มป่วย จึงต้องมีพิธีกรรมขอขมาผีและไล่ผีออกจากร่างผู้ป่วย และยังมีความเชื่อว่า ผีมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผีมีอำนาจดลบันดาลสิ่งต่างๆ ได้ เช่น ผีเจ้าที่สามารถปกป้องคุ้มครองรักษาหมู่บ้านและคนในหมู่บ้านให้พ้นจากความชั่วร้ายต่างๆ ผีบ้านผีเรือน เป็นวิญญาณที่เฝ้าดูแลรักษาคนในบ้านให้มีความสุขและรอดพ้นจากภัยอันตราย เป็นต้น ดังนั้น ชาวม้งจึงมีความเชื่อในเรื่องผี และมีการจัดการแก้ปัญหาด้วยพิธีกรรมต่างๆ เช่น

พิธีเรียกขวัญปีใหม่ ชาวม้งจะประกอบพิธีเรียกขวัญให้กับสมาชิกในครอบครัว

ในช่วงเวลาหัวค่ำ (16.00-17.00 น.) วันที่ 31 ธันวาคม ที่ถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า พอถึงเวลาผู้อาวโสหรือหัวหน้าครอบครัวก็ทำพิธีเรียกขวัญ โดยทั่วไปจะเรียกขวัญแม่ ขวัญพ่อ ขวัญเด็ก ขวัญของสัตว์เลี้ยง ขวัญของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ให้กลับเข้ามาสู่ในบ้าน โดยจะมีเครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ ไก่ต้ม 1 คู่ และไข่ต้มจำนวนเท่ากับสมาชิกในครอบครัว

พิธีเลี้ยงผีปีใหม่(หลี่เจีย) จัดทำในวันส่งท้ายปีเก่า คือ ช่วงเย็นวันที่ 31 ธันวาคม ชาวม้งจะนำต้นไม้หนามที่เรียกว่า “ปอโต้เจียะ” มาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเชื่อว่าสามารถปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายได้ พิธีกรรมก็เริ่มจากการนำไก่ตัวผู้ ขนสีแดงมาเชือดคอก เพื่อนำเลือดมาเซ่นไหว้ ขับไล่สิ่งชั่วร้ายจากปีเก่าให้หมดไป พิธีหลี่เจียะจะใช้เวลาในการประกอบพิธีประมาณ 15 นาที

พิธีกำหนดชื่อปี หลังจากทำพิธีหลี่เจียะเสร็จในคืนวันที่ 31 ธันวาคม ผู้อาวโสและผู้เฒ่าจะมารวมตัวกันที่บ้านใดบ้านหนึ่ง เพื่อทำนายว่าปีใหม่นี้จะมีความอุดมสมบูรณ์มากน้อยเพียงใดและจะเรียกชื่อนี้ว่าปีอะไรจากอิทธิพลของสัตว์ 3 ตัว คือ วัว นกฮูก และไก่ ผู้อาวโสที่มารวมตัวกันเพื่อช่วยกันฟังเสียงสัตว์ ตัวใดร้องขึ้นก่อนหลังเวลาเที่ยงคืนก็จะนำมาทำนาย เช่น วัวร้องก่อน ก็ทำนายว่า

ปีใหม่นี้จะเป็นปีที่ดี แต่ค่อนข้างจะขาดแคลนอาหาร ทั้งนี้เพราะวัวเป็นสัตว์ที่กินอาหารจุมาก แต่วัวก็มี ส่วนดีที่มีผละกำลังมาก จึงลบล้างส่วนที่ไม่ดีออกไปได้ ถ้าเป็นเสียงของนกฮูก ร้องขึ้นก่อน ทำนายว่าปี ใหม่นี้จะประสบกับปัญหายุ่งยาก ประสบกับความเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดล้มตายและมีสิ่งชั่วร้ายเข้ามา และชาวม้งก็จะทำการแก้เคล็ด โดยการใช้มิดหรือขวานฟันท่อนฝืนและนำไปเผา เมื่อท่อนฝืนไหม้หมด แสดงว่าคำทำนายถูกลบล้างไปหมดแล้ว แต่ถ้าหากเป็นเสียงบไก่ขัน ก่อนเสียงสัตว์อื่น ทำนายว่าปี ใหม่นี้เป็นปีที่ดีที่สุด เพราะชาวม้งเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่น่าดวงอาทิตย์ออกมาส่องแสงสว่างให้แก่โลกทุก เช้า และไก่เป็นสัตว์ชอบอยู่กันเป็นกันเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวอย่างเป็นสุข และปีนี้ก็เรียกว่าปีไก่

พิธีทำนายฝน หลังจากเที่ยงคืนเป็นวันที่ 1 เดือนอ้าย ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่เมื่อไก่ขันครั้งแรก ชาวม้งจะเอาธูป 4 ดอก กระดาษขาว 3 คู่ ถังน้ำ 2-3 ใบ ไปที่ลำธารเพื่อทำพิธีขอขอบคุณเทพเจ้าแห่ง แหล่งน้ำ เสร็จแล้วจะตักน้ำใส่ถังไปไว้ดื่ม น้ำนี้เรียกว่าน้ำใหม่ จากนั้นก็จะทำพิธีทำนายฝนต่อ โดยเอา ถ้วยชาขนาดเท่ากันมา 2 ใบตักน้ำเก่าและน้ำใหม่ใส่อย่างละใบ แล้วนำมาชั่งน้ำหนักเปรียบเทียบกัน หากน้ำใหม่มีน้ำหนักมากกว่า คำทำนายบอกว่าปีใหม่นี้มีฝนเพียงพอ พิธีพินธิธัญญาหารจะอุดม สมบูรณ์ แต่ถ้าน้ำใหม่มีน้ำหนักเบากว่าน้ำเก่า คำทำนายบอกว่าปีใหม่นี้จะมีฝนน้อยเกิดความแห้งแล้ง

พิธีล้อมขวัญ การล้อมขวัญของสมาชิกในครอบครัวในเวลา 1 แต่ละครอบครัวจะทำพิธีล้อม ขวัญให้กับคนในบ้าน นิยมประกอบพิธีช่วงต้นปี เครื่องเช่นไหว้มีหมู 1 ตัว กระดาษเงินกระดาษทอง รูป ไก่ ไช้ ไก่ โดยมีหมอสีดาเป็นผู้ประกอบพิธีไล่สิ่งชั่วร้ายและต้อนรับขวัญการกลับมา จะใช้ดวง วิญญานของหมูช่วยต้อนรับขวัญก่อนฆ่าหมู หมอสีดาจะเผากระดาษเงินกระดาษทองเพื่อเป็นเงินซื้อ ชีวิตหมู และหมอสีดาก็จะนั่งม้านั่ง เข้าทรงท่องเที่ยวไปในเมืองผี ต้อนรับขวัญของคนในบ้านให้กลับมา อยู่ในบ้าน พิธีนี้จะใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง

พิธีเรียกขวัญ ในช่วงวันที่สองของเทศกาลปีใหม่ ชาวม้งจะหาต้นไม้ชนิดหนึ่งมีหนาม เป็น ต้นไม้ชนิดเดียว และหญาคาครอบครัวละกำมือ (แช่เดียวกันแต่อยู่กันคนละหลังคาเรือน) เมื่อได้มา ครบแล้ว ก็นำมาฝืนรวมกันแล้วแบ่งเป็นสองเส้นให้ยาวๆ มักติดกับต้นไม้ นั้น จากนั้นผู้ใหญ่ในตระกูล จะเอาเมล็ดข้าวโพดใส่ในกระดังพร้อม กับต้นไม้อ้อเข้าไปไว้ในบ้านเอาไข่ใส่ในกะละมังข้าวสาร แล้ว ปักธูปที่กะละมังไข่ จับไก่ตัวผู้มา ๒-๓ ตัว ชั่งไว้หรืออุ้มไว้ แล้วนั่งตรงประตูบ้าน หันหน้าไปที่หิ้งผี เสก เมล็ดข้าวโพด แล้วหว่านเมล็ดข้าวโพดไปจนทั่วภายในบ้าน เพื่อไล่ความเสนียดจัญไร ภัยพิบัติต่างๆ

ออกไปให้พ้นบ้าน แล้วเรียกขวัญคนในครอบครัวที่อาจหลงลืมไปอยู่ที่อื่นกลับมา และได้ยุติกินดีตลอดปีใหม่นี้

พิธีเลี้ยงผีรักษาคนเจ็บป่วย รัมมรโต ภิกขุ และวิโรจโน ภิกขุ (2517, หน้า 55-65) กล่าวว่า ชาวม้งเชื่อว่า เมื่อเกิดเจ็บป่วยจะต้องมีอะไรมาทำให้เป็นไป พวกเขาจึงมอบความไว้วางใจให้กับหมอผีเป็นผู้จัดปัดเป่าให้ เรื่องยาไม่สำคัญเพราะมีหลายคนรักษาด้วยยาไม่หาย หมอยาก็ไม่อาจรักษาให้หายได้ แม้หมอยาเองก็ยังตาย จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าผี จึงต้องเลี้ยงผี ชาวม้งเชื่อว่า การที่คนกระทำความผิดต่างๆ ตั้งแต่ การพูดการด่า การลักขโมย เมื่อผีมีอำนาจสามารถส่งคนมาเกิดแล้ว คนไม่รู้จักหน้าที่ของความเป็นคน ไม่ซื่อสัตย์ มีแต่ฆ่าปล้น ทรمانต่างๆ ผิดลูกผิดเมีย ดื่มสุรา ให้ได้รับความเดือดร้อน หรืออาจชุกชนชอบถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะลงในแม่น้ำลำคลอง ผีน้ำผิใจก็ทำให้เกิดเจ็บป่วยขึ้น ดังนั้นเมื่อเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ขึ้นและทำอย่างไรก็ไม่หาย ชาวม้งก็จะไปตามหมอผีโดยไม่ให้คนไข้รู้ตัว มาทำการรักษาโดยการเลี้ยงผี

ชาวม้งเรียกการเลี้ยงผีว่า “อัวเน็ง” เป็นการเข้าทรงของหมอผี เมื่อหมอผีมาถึงบ้านคนไข้ ก็จัดการหาผลไม้มาขดเป็นวง เอาลูกกระพรวนติดรอบวงประมาณ ๑๐ กว่าอัน กำวงลวดไว้ให้แน่น นั่งบนโต๊ะเอาผ้าคลุมหัว หย่อนขาอยู่ที่พื้นดิน เผาเกลบที่พื้นดินนั่งบริกรรมประมาณ ๔-๕ นาที ต่อจากนั้นตัวของหมอผีก็จะเริ่มสั่นขึ้นที่ละน้อยๆ และแรงขึ้นตามลำดับ จากนั้นจะกระเทีบบเท้าบ่นพึมพำเป็นภาษาชาวเขา ทั้งร้องเต้นตามจังหวะ จากนั้นก็จะมีคนถามว่า คนเจ็บถูกผีอะไรทำ หมอผีก็จะบอกให้รู้ว่า ต้องไปหาหมูมาเร็วๆ ไม่อย่างนั้นคนป่วยก็ต้องไปกับผีแน่ ชาวบ้านที่มาช่วยงานก็ต้องรีบวิ่งไปหาหมูมาโดยทันที เมื่อจับหมูได้ก็นำมาผูกไว้ในบ้านแล้วหาเครื่องบวงสรวงผี ประกอบด้วย กระดาษเงิน ธูปเทียนวางไว้บนโต๊ะกลางบ้าน หาญาคามาผูกติดต่อกันรอบบ้าน จากนั้นหมอผีก็จะตีฆ้องหน้าประตูพร้อมกับเรียกผีตัวที่กำลังทำคนเจ็บป่วยอยู่ และให้ชาวบ้านช่วยกันถือจานเมล็ดข้าวโพดบ้าง อีกคนถือขันน้ำเดินออกนอกบ้าน หมอผีเข้าไปนั่งบนโต๊ะบริกรรมเรียกผีหลอกผีอีกทีและบอกว่าอย่างเพิ่งเอาวิญญาณคนไป เราอยากให้ผีดูของดีจงรออยู่ก่อน หมอผีขออนวนไปต่างๆ นานา บางครั้งหมอผีก็ทำพิธีร้องเพลงให้ผีฟังพอผีสนุกอยู่กับเสียงเพลงก็ปล่อยวิญญาณคน หมอผีก็รีบให้คนฆ่าหมูเอาวิญญาณหมูเปลี่ยนให้ผีอย่างรวดเร็ว ผีก็ลืมนหน้าเดิมหลังรับเอาวิญญาณหมูแทนคน หมอผีก็เชิญให้ผีกับวิญญาณหมูไปเป็นเพื่อน เป็นกันว่าคนป่วยก็รอดจากการควบคุมของผี คนป่วยจึงหายจากอาการป่วยในเร็ววันจนเป็นปกติ

พิธีเลี้ยงผีเพื่อล้างบาปประจำแซ่ และเลี้ยงผีต่างๆ

ชาวเขาเผ่าม้งมีแซ่ใช้แทนนามสกุลต่างๆกัน พวกเขามีพิธีสะเดาะเคราะห์ประจำแซ่ทุกปี โดยแต่ละปีจะประกอบพิธีในเดือนกันยายน (เดือน๙ ของปี) ชาวม้งเรียกพิธีนี้ว่า “หลือเต้า” (ธัมมรโส ภิกขุ และวิโรจโน ภิกขุ, 2517 หน้า 92) ที่มาของพิธีนี้เนื่องจากชาวม้งมีความเชื่อในเรื่องเคราะห์กรรม เคราะห์หามยามร้าย เช่น ถูกมิด ถูกปิ่น ถูกต้นไม้โค่นทับ หรืออุบัติเหตุต่างๆ ที่ทำให้เลือดตกยางออก และตายในที่สุด อันเนื่องมาจากเคราะห์กรรม และมาจากผีไม่ใช่เหตุบังเอิญหรืออุบัติเหตุ หากใครเป็นอะไรที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุดังกล่าว เชื่อว่าจะต้องมีผีมาทำให้เป็นไป และผีตัวนั้นมีชื่อว่า “ซู้” ชื่อเต็มเรียกว่า “ซู้กรั้ง” หรือ “ซู้กรั้งหยั่ง” ดังนั้น เมื่อเขาได้รับเคราะห์กรรมจากผีจึงต้องมีการประกอบพิธี ขจัดปัดเป่าผีซู้ขึ้นมานี้ ซึ่งทำให้พวกเขาสบายกายสบายใจได้มากทีเดียว

การประกอบพิธีนี้ ชาวม้งทั้งหลายที่มีแซ่เดียวกันได้ปรึกษากันตกลงกระทำโดยมีการผลัดเปลี่ยน หมุนเวียนไปทุกหลังคาเรือน ทุกๆปีๆ ละหลัง ก่อนจะถึงปี ๑ วัน คือตอนเย็นพวกเขาจะเตรียมหาต้นใบหญ้า ได้แก่ ใบเลา หรือใบแหม เป็นใบหญ้าชนิดเดียวที่จะเข้าพิธีได้ เขาตัดเอามา ๓ ใบจาก ๓ ต้น พอรุ่งเช้าของวันใหม่ทุกคนรวบรวมจัดการหาผ้าสีแดงสีขาวผูกมัดใบหญ้ามารวมกัน แล้วมัดกวาดภายในภายนอกบ้านของตัวเอง เพื่อปัดเป่าความไม่ดีออกไปจากบ้าน ชาวม้งเชื่อว่าใบหญ้านี้เท่านั้นที่จะไล่ความเสนียดจัญไร ความวิบัติต่าง ๆ รวมถึงผีด้วย

เมื่อถึงเวลา ๗.๐๐ น.เศษ ญาติพี่น้องทั้งหลายก็พาลูกพาหลานพร้อมกับนำหญ้าไปที่บ้านงานนั้น เมื่อไปถึงพร้อมหน้าพร้อมตากันหมดแล้วก็มีพิธีการปรึกษาหารือตกลงให้คนที่มีความสามารถในที่นี้ก็คือ หมอผี นั่นเอง หมอผีจะได้รับมอบหมายให้เป็นใหญ่ในหน้าที่ และก็จะบอกให้ญาติพี่น้องทุกคนนำหญ้ามารวมกัน หมอผีก็จะผูกมัดรวมกันจนหมดแล้วผูกมัดใส่ต้นดอกค่าง ด้ายแดงด้ายขาวที่แต่ละบ้านนำมานั้นก็ผูกต่อกัน เมื่อเสร็จแล้วหมอผีก็ทำท่าปัดกวาดภายในบ้านแล้วแบกออกไปข้างนอก สั่งญาติพี่น้องทั้งหมดให้ไปยืนรวมกลุ่มกัน จากนั้นหมอผีก็เริ่มเรียกผีมา ผีที่มีชื่อว่า “ซู้” ให้มาอยู่รวมกันกับคน หมอผีปักต้นไม้ไว้ให้คนเตรียมอาหาร มีด ดาบ หน้าไม้ จอบ เสียม ให้พร้อม หมอผีจะโพกผ้าแดงที่หัว กะว่าเมื่อผีมารวมอยู่กับคนแล้ว หมอผีก็รับเอาด้ายแดงด้ายขาว ที่ผูกต่อกันซึ่งรอบกันคนนี้อยู่ภายในเขต แล้วให้คนถือไว้ และหมอผีก็เริ่มเสกมนต์สวดให้ผีอยู่กับคน ไม่ให้ไปไหน แล้วแบกต้นดอกค่างที่ผูกหญ้าและด้ายแดงด้ายขาวของญาติพี่น้องที่เดินเวียนรอบคนทั้งหมด ปากก็ด่าว่าผีไปเรื่อย ๆ เป็นภาษาม้ง ซึ่งให้ความหมายว่า “ไอ้ผีซู้มึงนะหรือมาทำให้ญาติพี่น้องของกูเจ็บป่วยล้มตาย

มึงทำให้ญาติพี่น้องของกูได้รับอุบัติเหตุต่างๆ วันนี้เป็นวันของกู กูจะฆ่ามึง ไข่ผีโง่ ผีห่า ผีป่า ผีดอย มึงรู้ไหมวันนี้กูเรียกมึงมาฆ่า กูจะฆ่ามึงให้สมแค้น ” เรียกเสียงเฮฮาจากญาติพี่น้องเพราะความขบขัน แต่หมอผีไม่มีการหัวเราะใคร เพราะตอนนี้ไม่ใช่เวลาเล่นกับผี แต่เป็นเวลาด่าผี

เมื่อเดินเวียนครบ ๔ รอบแล้วหมอผีก็ปักต้นไม้ขึ้นลงแล้วเสกเป่ามนต์จับเอาผีและด้ายที่กันคนออก เอาวางรวมกันไว้บนหญ้าที่ต้นไม้ด้วยกัน คราวนี้เมื่อหมอผีจับผีได้ก็ทำท่าขึ้นหน้าผีกระโดดไปมาราวกับโกรธแค้นอย่างแรง แล้วคว้ามืดดาบโดดฟันต้นไม้ตรงที่ผีอยู่ขาดไปทันที

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องผี และพิธีกรรมต่างๆ ของชาวเผ่าม้ง ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น บางอย่างก็ยังคงปฏิบัติสืบทอดมา แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปแต่อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวเขาเผ่าม้งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารอัตลักษณ์ในประเด็นอื่นๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งในประเด็นต่างๆ ดังนี้

งานวิจัยของสุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง (2553) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้าง อารมณ์รักและต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นมอญของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมอญในสังคมไทยนั้น ชาวมอญได้สร้างความหมาย และนิยามตนเองว่า เป็นชนชาติที่มีอารยธรรม ซึ่งเป็นต้นธารของวัฒนธรรมไทยในหลายประการ และคนมอญที่อยู่ท่ามกลางความเป็นเมืองและกระแสโลกาภิวัตน์เองก็ยังคงมีการทับซ้อนของอัตลักษณ์ใน 2 ระดับ คือ เป็นคนมอญ และคนไทยควบคู่กันไป ซึ่งไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว เป็นอัตลักษณ์แบบพันทาง/ลูกผสม (hybrid) ไม่ไปทางใดทางหนึ่ง แต่อยู่ตรงกลางคือ เป็นมอญ-ไทย และเป็นทั้งมอญทั้งไทย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ตนเผชิญ และผลประโยชน์ (interest) ที่ตนจะได้รับ นอกจากนี้ความเป็นมอญยังไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่แยกเป็นหลายๆ มอญที่แตกต่างกัน ได้แก่ มอญไฮโซ มอญน้ำเค็ม และมอญค้าขาย/มอญช่างปั้น ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นหลายๆ มอญที่ต่างกันอย่างนี้ต่างถูกเชื่อมร้อยไว้ด้วยการสื่อสารแบบต่างๆ ที่คนในสร้างขึ้น เช่น การสร้างกิจกรรมองค์กรเครือข่ายมอญที่ทำให้อาณาประชาราษฎร์ต่างๆ ได้พบปะสังสรรค์กัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความแตกต่างซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังพบว่า การสื่อสารยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดกระบวนการต่างๆ ของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ประการ ได้แก่ การสร้างใหม่ การต่อสู้ต่อรอง การสืบทอดธำรงรักษา และการสูญหาย ซึ่งกระบวนการของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น นั้นเนื่องจากสุจิตรา มีทัศนะต่ออัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์ คือ สิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนั้นไม่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากวัฒนธรรมใดมีส่วนการสืบทอด ธำรงรักษา สร้างใหม่ ปรับตัว ต่อสู้ต่อรอง มากกว่า ส่วนที่สูญหายแสดงว่าวัฒนธรรมนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ แต่หากพบว่าส่วนที่สูญหายมากกว่าแสดงว่ามีความเสี่ยงสูงที่วัฒนธรรมนั้นจะสูญหายไป

งานวิจัยของสุจิตรา ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ความเป็นมอญมิได้มีเพียงหนึ่งเดียว หากแต่เป็นอัตลักษณ์ที่มีอย่างหลากหลาย เป็นอัตลักษณ์แบบพันทาง/ลูกผสม (hybrid) ระหว่างทั้งมอญและไทย ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นหลาย ๆ มอญที่ต่างกันนี้ต่างถูกเชื่อมร้อยไว้ด้วยการสื่อสารแบบต่างๆ ที่คนในสร้างขึ้น ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ผู้วิจัยเชื่อว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังกล่าวก็ไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวเช่นกัน อีกทั้งยังต้องมีการสร้าง ปรับตัว ต่อสู้ ต่อรองอัตลักษณ์เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้

สุกัญญา เบาเน็ด (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น : ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า คนมอญย้ายถิ่นได้เลือกแสดงอัตลักษณ์ทางการเมืองให้มีความแตกต่างจากความเป็นพม่า มาประนีประนอมกับรัฐชาติไทย เพื่อทำให้เกิดการยอมรับ และพบว่า คนไทยทั่วไปก็มีความรู้สึก และทัศนคติที่ดีต่อคนมอญเช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากต้องปฏิสัมพันธ์กับคนไทยเชื้อสายมอญก็จะมีอาการเชื่อมโยงเข้าหากันด้วยความเป็นมอญคือ การมีบรรพบุรุษ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีร่วมกัน และจากพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ มีส่วนหนุนเสริมให้คนมอญย้ายถิ่นได้แสดงอัตลักษณ์ของตัวเอง เช่น การแสดงอัตลักษณ์ผ่านภาษา และแสดงอัตลักษณ์ผ่านวันชาติมอญ

นอกจากนี้คนมอญย้ายถิ่น ต้องการปรับอัตลักษณ์ให้กลมกลืนกับคนไทยพูดภาษาไทย แต่งตัวอย่างคนไทย ใช้ชื่อไทย เพื่อให้กลมกลืนกับคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการ

นิยามตัวเองว่าเป็น “คนมอญ” เมื่อต้องปฏิบัติกับคนไทย และการแสดงออกซึ่งความเป็นมอญนั้น อยู่ในวิถีชีวิตของคนมอญย่ายถิ่นทั้งในระดับปัจเจก และระดับกลุ่ม ดังนี้

ระดับปัจเจกได้แก่ 1) สำนึกถึงความเป็นมอญจากเมืองมอญ ไม่ใช่คนพม่าจากประเทศพม่า 2) การเปลี่ยนชื่อตัวจากชื่อพม่ามาใช้ชื่อมอญ ที่มีความหมายไปในเชิงชาตินิยม 3) การแต่งกายด้วยชุดประจำชาติมอญในวาระสำคัญ เช่น วันชาติมอญ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันแต่งงาน วันโกนจุก และสวมใส่เป็นประจำเมื่ออยู่ในที่พัก 4) เน้นการใช้ภาษามอญทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนมากกว่าที่จะใช้ภาษาพม่า 5) เขียนภาษาและหนังสือมอญในศูนย์การเรียนรู้มอญ

ระดับกลุ่ม ได้แก่ 1) การจัดงานวันชาติมอญ ที่เน้นการแสดงออกทางวัฒนธรรม ประเพณี โดยมีการเปลี่ยนชื่องานวันชาติเป็น วันรำลึกชนชาติมอญ หรือวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ ไม่มีการสวนสนามของเหล่าทหาร และงดการเคารพธงชาติมอญในงาน 2) การจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้มอญ เพื่อรักษาภาษา และหนังสือมอญรวมทั้งการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ 3) การรวมกลุ่มหมู่บ้านและกลุ่มชมรมของคนมอญย่ายถิ่น เพื่อทำกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม

งานวิจัยของสุกัญญา ชีให้เห็นว่า อัตลักษณ์ของคนมอญไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว มีการสร้างต่อรอง อารมณ์รักชาติอัตลักษณ์ของตนมาตลอดระยะเวลา ขณะเดียวกันคนมอญก็มีการปรับอัตลักษณ์ตนเองให้กลมกลืนกับคนไทยทั้งด้าน ภาษาพูด การแต่งกาย การตั้งชื่อ เพื่อให้กลมกลืนกับคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากคนไทย แต่เมื่ออยู่ในสังคมไทยแล้วกระบวนการทางด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะแตกต่างหรือไม่อย่างไรซึ่งผู้วิจัยจะใช้แนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

นิติธร ทองธีรกุล (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีปู่ย่า ตาปลวอแก้ว อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับประเพณีผีปู่ย่าของชุมชนมีการสื่อสารกันในหลายลักษณะ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) กระบวนการสื่อสารของชุมชนเกี่ยวกับประเพณีผีปู่ย่าในอดีต พบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสาร (s) ที่สำคัญได้แก่ แก้วผี และกำลั้งผี นอกจากนี้ยังมีหมอเมื่อ (เมื่อ) หรือร่างทรงซึ่งมีอิทธิพลทางด้านจิตใจต่อชาวบ้าน

มาก 2) กระบวนการสื่อสารของชุมชนในช่วงที่มีการรื้อฟื้น (2546-2547) พบว่า มีการสื่อสารแบบสองทาง และสลับบทบาทหน้าที่กันระหว่าง (S) และผู้รับสาร(R) มีการปรับเปลี่ยนไปตามกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ ภาพความคึกคักที่เกิดขึ้นจากกระบวนการรื้อฟื้นเพื่อสืบทอดประเพณีผีป๋วย่าในชุมชนและนอกชุมชนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีการนำไปพูดคุยสื่อสารกันต่อในครอบครัว หรือหมู่เครือญาติ และ 3) กระบวนการสื่อสารของชุมชนในช่วงขยายผลถึงปัจจุบัน (2547-2551) พบว่า นอกจากผู้ส่งสารเกี่ยวกับผีป๋วย่ากลุ่มหลักแล้วยังมีกลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมกิจกรรม มีการคิดค้นกิจกรรมและสื่อต่างๆ ขึ้นมาใช้ในการสื่อสารเรื่องผีป๋วย่า และได้รับความสนใจจากชาวบ้านทั่วไปเป็นอย่างดี ซึ่งบทบาทในการส่งสารของเก่าผี กำลังผี หรือกำลังผี หรือคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมตำบล หรือเรียกว่า “กลุ่มผู้ใหญ่” หายไป ไม่ชัดเจน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ปรับเปลี่ยนเป็นผู้ให้การสนับสนุนมากกว่าการเป็นผู้ส่งสารหลัก

งานศึกษาของนิธิตร์แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มยังคงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผีป๋วย่าของตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปางที่ยังคงใช้สื่อบุคคลในการสื่อสารตลอดมาตั้งแต่ในอดีตที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบปากต่อปาก การสื่อสารภายในกลุ่มเก่าผีเดียวกัน รวมทั้งการสื่อสารกันในครอบครัวและเครือญาติในกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารแบบสองทางระหว่างกลุ่มสมาชิก ซึ่งมีการสลับบทบาทหน้าที่กันระหว่างผู้ส่งสาร(S) ผู้รับสาร (R) มีการปรับเปลี่ยนไปตามกิจกรรม และกระบวนการต่างๆ ทำให้เกิดภาพความคึกคักจากกระบวนการรื้อฟื้นเพื่อสืบทอดประเพณีผีป๋วย่าในชุมชนและนอกชุมชน และการจัดงานประเพณีเลี้ยงผีป๋วย่าของแต่ละเก่าผีจะรู้จักกันภายในกันเองโดยไม่ต้องมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจะเป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการสร้าง ต่อยอดและรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อต่อไป

วรเมธ ยอดบุญ (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์รวมทั้งเมื่อมีการเผชิญหน้ากับการท่องเที่ยวยังทำให้สมาชิกของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์กระตือรือร้นในเรื่องของตัวเองมากขึ้น (self-awareness) และห่วงใยเกี่ยวกับอัตลักษณ์และภาพตัวตนของตนเองเพิ่มขึ้น ผู้คนในกลุ่มชาติพันธุ์เล็กที่จะเป็นผู้ถูก

ท่องเที่ยวแบบเฉยชา (passive touree) และกลายเป็นกระบวนการท่องเที่ยว พวกเขาเริ่มค้นหาคบทบาทอันแข็งขัน (active role) ในการนิยามอัตลักษณ์ตนเองซึ่งบางครั้งก็ตอบโต้/โต้แย้งกับภาพตัวแทนของพวกเขาก็ถูกสร้างโดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสื่อต่างๆหรือที่นิยามโดยผู้กระทำตัวแทนของรัฐ

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมอีกหลายด้านของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เนื่องจากชาวบ้านมีความจำเป็นในการติดต่อกับผู้คนภายนอกชุมชน ทั้งนักท่องเที่ยวหรือภาคธุรกิจ จึงจำเป็นต้องมีภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยคำเมือง ส่วนทางด้าน การแต่งกาย เมื่อชาวบ้านมีโอกาสได้พบปะผู้คนมากมายหลายตาได้เห็นธรรมเนียมการแต่งกายของผู้คนกลุ่มอื่นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายขึ้น มีการแต่งกายแบบคนไทยภาคกลางมากขึ้น ทั้งนี้เพราะชุดแต่งกายประจำเผ่าต่างๆนั้นผลิตยาก ดังนั้น คนหนึ่งๆจึงมีชุดประจำเผ่าเพียงแค่ชุดเดียว ชุดดังกล่าวจะเก็บไว้ในวันงาน หรือวันที่มีพิธีสำคัญๆ ของชุมชน ส่วนในชีวิตปกติประจำวันทั่วไปก็จะใส่ชุดที่หาซื้อได้ตามตลาดในตัวเมือง ซึ่งวัยรุ่นส่วนมากก็จะชอบใส่ เสื้อยืด กางเกงยีนส์ เหมือนหนุ่มสาวพื้นราบ ทางด้านอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นด้วยเช่นกัน จากเดิมเป็นบ้านของชนเผ่ามักสร้างด้วยไม้ไผ่ มุงด้วยหญ้าคา เครื่องประดับตกแต่งบ้านไม่ค่อยมี แต่ปัจจุบัน เริ่มมีบ้านสร้างด้วยปูน มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง หรือสังกะสีมากขึ้น รูปทรงบ้านก็เปลี่ยนเป็นแบบสมัยใหม่มากขึ้น

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ในยุคปัจจุบัน หรือในยุคเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม เมื่อสงครามเขาค้อยุติลง คำเรียกขานชาวเขาจากคำเดิมที่คนไทยเรียกว่า “แม้ว” ก็ถูกเปลี่ยนมาเป็นคำว่า “ม้ง” เมื่อชาวม้งได้รับสัญชาติไทยก็ได้รับการเรียกขานว่า “ชาวไทยม้ง” เพื่อให้ชาวม้งมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทย รัฐบาลได้กำหนดพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้หลังสงครามยุติลง ประมาณ 45,000 ไร่ เป็นเขตอุทยานทุ่งแสลงหลวงตั้งอยู่ระหว่างทางหลวงที่ 12 พิชณุโลก-หล่มสัก จึงทำให้ความเจริญหลังไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับชาวบ้านต้องส่งบุตรธิดาเข้าศึกษาภาคบังคับ บางคนไม่ได้ศึกษาต่อ บางคนได้ศึกษาต่อ ทำให้คนรุ่นใหม่รับวัฒนธรรมไทยไปดำเนินชีวิตกันมากขึ้น สังเกตจากการใช้ภาษาพูดมักใช้คำไทยผสม

กับคำมั่ง และดูจากการแต่งกายในวันธรรมดาวัยรุ่นและวัยกลางคนจะนิยมใส่ชุดแบบคนไทย ยกเว้นวันเทศกาลปีใหม่จะใส่เสื้อผ้าชุดประจำเผ่า แต่คนสูงอายุยังคงต้องใส่ชุดประจำเผ่าในวันปกติ

จากงานศึกษาของวรเมธ และเพ็ญจันทร์ ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ได้มีลักษณะหยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ ผสมผสานไปตามสถานการณ์โลก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านต่างๆ มากขึ้น ดังนั้น งานวิจัยดังกล่าวจึงเป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การสร้างสรรค์ ต่อดรง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมั่ง ของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ภาษา และวัฒนธรรมของตัวเองที่แตกต่างจากชนกลุ่มอื่น ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้จะมีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อดรง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมั่งของตัวเองอย่างไรบ้าง และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการสร้าง ต่อดรง และรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังกล่าว

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีลักษณะอย่างไร กระบวนการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างความหมาย “ความเป็นม้ง” มีลักษณะอย่างไร มีการต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างไรบ้าง และปัจจัยใดที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และการรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” รวมถึงการศึกษาถึงการการรับรู้ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองเป็นอย่างไร และการรับรู้ของคนอื่นหรือคนนอกเป็นอย่างไร โดยวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) แนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์ (Identity Communication) แนวคิดความเป็นม้ง แนวคิดการต่อรองเชิงอำนาจ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากข้อมูลเอกสาร หนังสือ ตำรา รวมถึงข้อมูลจากการสนทนา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสังเกต (Observation) และผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิจัยเอกสาร (Document Research)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์

“ความเป็นมั่ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล (Key Informant) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่

- 1.1 หนังสือ เรื่อง “แม่ว” (2555) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 1.2 หนังสือ เรื่อง สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง “แม่ว” (2541) สมัย สุทธิธรรม
- 1.3 หนังสือ เรื่อง ม้งลาวในประเทศไทย (2554) ประสิทธิ์ ลีปรีชา, สุภาวงศ์ จันทวานิช, พลตรี สิทธิเดช วงศ์ปัทมา และพลเอก นิพัทธ์ ทองเล็ก
- 1.4 เอกสารวิชาการ เรื่อง อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ (2546) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
 - 1.1 หนังสือ เรื่อง วาทกรรมอัตลักษณ์ (2547) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
 - 1.2 หนังสือ เรื่อง ประวัติและประเพณีชาวเขาเผ่าม้ง (2517) ธรรมโรจน์ ภิรักษ์ และวิโรจน์ ภิรักษ์
 - 1.3 หนังสือ เรื่อง ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ (2547) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
 - 1.4 งานวิจัย เรื่อง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้ง บ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
- 1.5 งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่

- 2.1 กลุ่มผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 คน
 - 2.1.1 ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลเข็กน้อย 1 คน
 - 2.1.2 ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านเล้าลือ 1 คน
 - 2.1.3 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านริมสีม่วง 1 คน
 - 2.1.4 ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านกนกงาม 1 คน
- 2.2 กลุ่มพี่น้องชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 15 คน
 - 2.2.1 กลุ่มผู้สูงอายุ 5 คน

2.2.2 กลุ่มวัยกลางคน 5 คน

2.2.3 กลุ่มวัยรุ่น 5 คน

2.3 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวในงานเทศกาลปีใหม่เมือง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ ทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาในการวิจัย หากมีประเด็นใดที่น่าสนใจก็จะเก็บรวบรวมเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

2. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยใช้เทปบันทึกเสียง เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล เพื่อความสะดวกและความแม่นยำของข้อมูล อีกทั้งยังใช้วิธีการจดบันทึกใจความสำคัญขณะที่ทำการสัมภาษณ์ไปพร้อมๆ กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เสนอไปข้างต้นมา เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกต เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งลักษณะโดยทั่วไป ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งว่ามีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร แตกต่างจากวัฒนธรรมกลุ่มอื่นอย่างไรบ้าง

2. วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรมที่อยู่อาศัย และอาหารว่ามีลักษณะอย่างไร มีกระบวนการอย่างไร แตกต่างจากวัฒนธรรมกลุ่มอื่นอย่างไรบ้าง

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่ามีปัจจัยใดบ้าง

4. วิเคราะห์การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่นว่ามีการรับรู้อย่างไรบ้าง และมีการรับรู้แตกต่างกันอย่างไรระหว่างคนในกับคนนอก

เกณฑ์การวิเคราะห์

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ในกระบวนทัศน์แบบหลังสมัย (post modern) ที่เชื่อว่า อัตลักษณ์มิได้หยุดนิ่งตายตัว และไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว หากแต่มีหลากหลายโฉมหน้าและสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ ผสมผสาน อยู่ตลอดเวลา ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยได้แบ่งเกณฑ์การวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งไว้ 3 เกณฑ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ขั้นที่ 1 หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งแบบโบราณดั้งเดิมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ อัตลักษณ์ขั้นที่ 2 หมายถึงลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งที่มีการปรับประยุกต์ ผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นๆจากภายนอก และ อัตลักษณ์ขั้นที่ 3 หมายถึง ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวม้งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบอื่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงเกณฑ์การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวม้ง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตัวบท (text) : อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของชาวเขาเผ่าม้ง	อัตลักษณ์ขั้นที่ 1 ม้งแบบโบราณ	อัตลักษณ์ขั้นที่ 2 ม้งแบบผสมผสาน	อัตลักษณ์ขั้นที่ 3 ม้งแบบกลายพันธุ์
1. ภาษา	ยังคงใช้ภาษาม้ง (ภาษา พู ด) สื่ อ ส า ร ใน ชีวิตประจำวันในกลุ่มชาติ พันธุ์เดียวกัน	ใช้ภาษาม้งและภาษาไทย ผสมผสานในการสื่อสาร ในชีวิตประจำวันในกลุ่ม ชาติพันธุ์เดียวกัน	ใช้ภาษาไทย หรือภาษา อื่นๆในการสื่อสารใน ชีวิตประจำวันในกลุ่มชาติ พันธุ์เดียวกัน
2. การแต่งกาย	ลักษณะการแต่งกายของ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขต อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ยังคงแต่งกาย ชุดประจำเผ่าแบบเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ใดๆ	ลักษณะการแต่งกายของ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขต อำเภอเขาค้อที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เล็กน้อย เช่น แต่งกาย ด้วยเสื้อประจำเผ่า แต่ สวมกางเกงแบบสมัยใหม่ หรือมีการปรับเปลี่ยน ลักษณะรูปแบบเนื้อผ้า รูปทรงชุดเครื่องแต่งกาย แบบสมัยใหม่	ลักษณะการแต่งกายของ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น ไม่สวมชุดประจำเผ่าม้ง หากแต่ใส่ชุดเครื่องแต่ง กายแบบคนไทย เช่น เสื้อ ยืด กางเกงยีนส์
3. อาหาร	ยังคงรับประทานอาหาร แบบเดิมที่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ เช่น กินข้าว กินผัก กินหมู เครื่องปรุง รส ได้แก่ เกลือ พริก ฯลฯ	อาหารการกินเป็นแบบ ผสมผสานแบบสมัยใหม่ เช่น กินข้าว กินผัก กินหมู แต่มีเครื่องปรุงรสแบบ สมัยใหม่ในการประกอบ อาหาร เช่น ซอส น้ำมัน หอย รสดี ฯลฯ	อาหารการกินเป็นแบบ สมัยใหม่ กินอาหารแบบ คนไทย ต้ม ผัด แกง ทอด และ กับข้าวสำเร็จจาก ตลาด หรือกับข้าวถุงจาก รถขายอาหารประจำ หมู่บ้าน
4. ที่อยู่อาศัย	บ้านพักแบบเดิม มุงด้วย หญ้าแฝก ผนังกันด้วยไม้ ไผ่ พื้นดิน	บ้านพักแบบปรับปรุงยุค ผสมผสานระหว่างไม้และ ปูน แบบกึ่งไม้กึ่งปูน	บ้านปูน ตึก แบบสมัยใหม่ พื้นปูน ปูกระเบื้อง หลังคา มุงกระเบื้อง ผนังปูน

ตัวบท (text) : อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของชาวเขาเผ่าม้ง	อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 ม้งแบบโบราณ	อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 ม้งแบบผสมผสาน	อัตลักษณ์ชั้นที่ 3 ม้งแบบกลายพันธุ์
5. ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม	-ยัง คง ปฏิบัติ ตาม ประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีปีใหม่ ม้ง ประเพณีดำข้าวใหม่ -ยังคงมีการประกอบ พิธีกรรมแบบดั้งเดิมของ กลุ่มชาติพันธุ์อยู่ เช่น พิธีกรรมไหว้ผี พิธีกรรม รักษาโรคด้วยหมอผี พิธี แต่งงาน พิธีการงานศพ	-ปรับประยุกต์ผสมผสาน ลดขั้นตอน ลดระยะเวลา ในการประกอบประเพณี -มีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน เช่น เชื่อทั้ง แพทย์แผนปัจจุบันและ หมอผีในการรักษาโรค	-ไม่มีประเพณีเก่าแก่ หลงเหลืออยู่แล้ว -ไม่เชื่อพิธีกรรมแบบ ดั้งเดิม ไม่ปฏิบัติตาม พิธีกรรมแบบดั้งเดิมที่เคย มีมา
6. ความเชื่อและการนับ ถือศาสนา	ยังคงมีความเชื่อในเรื่อง ของผี และหมอผี ในการ ประกอบพิธีต่างๆ รวมถึง ความเชื่อเรื่องหมอผีใน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ	เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง และ ยังคงใช้วิธีรักษาโรคภัยไข้ เจ็บในบางกรณีที่ไม่หาย จากแพทย์ก็จะหันมาใช้ วิธีหาหมอผี	ไม่เชื่อเรื่องผี ไม่ใช้วิธี รักษาแบบหมอผี เมื่อป่วย ก็ จะ ไป พบ แพทย์ที่ โรงพยาบาล หรือใช้ยา แผนปัจจุบัน

การนำเสนอข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยวิธีการ
พรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis) เพื่อสรุป และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ และบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัด
เพชรบูรณ์
2. กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง”
ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อยอด และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติ
พันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
4. การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น

บทที่ 4

บริบททางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ “ม้ง” ในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์
2. บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ “ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1. ประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ “ม้ง” ในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong/Hmoob) ตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาในยุคแรกเริ่มนั้น เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนเมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน ในบริบทของประเทศจีนนั้น ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ “ม้ง” มักจะถูกใช้อย่างสับสนกับคำว่า “แม้ว” หรือ “เหมียว” ซึ่งภายใต้การจัดแบ่งกลุ่มชนชาติของรัฐบาลจีนนั้น “ม้ง” เป็นเพียงกลุ่มย่อยหนึ่งที่ถูกรวมเข้าไว้ในกลุ่มชนชาติเหมียว แม้ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยของชนชาติเหมียวออกเป็นหลายกลุ่มตามบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่นักมานุษยวิทยาได้สรุปตามชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เรียกตัวเอง และตามกลุ่มภาษาเอาไว้ว่า ชนชาติเหมียวประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เรียกว่า “กอซัง” (Qhow Xyooj) “ฮมู่” (Hmub) หรือ “ฮม้อ” (Hmob) และกลุ่ม “ม้ง” (Hmoob) เฉพาะในมณฑลยูนนานนั้น กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ม้ง ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยด้วยกัน คือ ม้งเดือ (Hmoob Dawb) ม้งจื๊วะ (Hmoob Ntsuab) ม้งซ้อ (Hmoob Sua) ม้งปัว (Hmoob Pua) โดยแต่ละชื่อนั้นมีที่มาจากสถานที่อยู่อาศัยและชื่อผู้นำของเขาในอดีต แต่ในปัจจุบันนักวิชาการและชาวม้งเองมักจะนำเอาความแตกต่างของสำเนียงภาษาพูดและเครื่องแต่งกายมาเป็นเครื่องจำแนกกลุ่ม

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยนั้นมีเพียง 2 กลุ่มย่อย คือ ม้งขาว หรือที่เรียกตัวเองว่า “ม้งเดื่อะ” (Hmoob Dawb) และม้งดำหรือม้งเขียว หรือบางทีก็จะรู้จักกันในชื่อว่า ม้งน้ำเงิน แต่พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า “ม้งจั่วะ” (Hmoob Ntsuab) (ประสิทธิ์ ลีปรีชา , 2547 : 39)

ประสิทธิ์ ลีปรีชา กล่าวว่า ปัจจุบันนักวิชาการและชาวบ้านมักจะนำเอาความแตกต่างของสำเนียงภาษาพูดและเครื่องแต่งกายมาเป็นเครื่องจำแนกกลุ่มประชากรม้ง ซึ่งในประเทศไทยนั้นมีเพียงสองกลุ่มย่อย คือ ฮ่ม้งเดื่อะ(Hmoob Dawb) โดยออกเสียงตัว “ฮ” ควบกับตัว “ม” หรือแปลเป็นไทยว่า “ม้งขาว” และกลุ่มม้งจั่วะ (Hmoob Ntsuab) ซึ่งนิยมเรียกเป็นภาษาไทยว่า “ม้งดำ ม้งน้ำเงิน ม้งเขียว หรือม้งลาย” (2554: 5-6)

จากการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลจากงานวิจัย และการสัมภาษณ์ชาวเขาเผ่าม้งในพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยได้แบ่งยุคประวัติศาสตร์ของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ออกเป็น 3 ยุคด้วยกันดังนี้

1. ยุคม้งอพยพย้ายถิ่น

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong) ได้มีการอพยพและกระจายตัวไปยังภาคเหนือของเวียดนาม ลาว ไทย และพม่าโดยใช้ระยะเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ มีอดีตแต่ง ระบุว่า ชาวม้งเริ่มเข้าสู่ดินแดนตังเกี๋ย (Tonkin) ทางตอนเหนือของเวียดนาม สองระลอกด้วยกัน คือ ช่วงปีพ.ศ. 2343 และปีพ.ศ. 2403 ในประเทศลาวที่เมืองหนองแฮด ในแขวงเชียงขวาง Yang Dao นักวิชาการชาวม้งระบุว่า ชาวม้งเริ่มเข้าตั้งชุมชนที่นั่นระหว่างปี 2353-2363 และชาวม้งเดินทางเข้าสู่ดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือของประเทศไทยประมาณช่วงปี 2373-2383(Mottin 1980 : 42 อ้างอิงใน ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2554: 12) ซึ่งนับเป็นระยะเวลากว่า 186 ปีที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานในแถบเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศไทย และได้กระจายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆโดยเฉพาะตามแถบเชิงเขาที่ราบสูงของประเทศไทยในจังหวัดต่างๆ อาทิ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่านแพร่ พิชณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และจังหวัดใกล้เคียง

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2465 มีชาวม้งจำนวนหนึ่งได้โยกย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดน่านเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่บริเวณเทือกเขารอยต่อสามจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดเพชรบูรณ์ พิชณุโลก และเลย เนื่องจากมีสภาพอากาศเย็นเหมาะแก่การทำไร่ฝิ่น¹ และอยู่อาศัย² วิถีชีวิตการเป็นอยู่ก็เป็นแบบทำไร่หมุนเวียน³ เลี้ยงสัตว์ ห่างไกลเส้นทางคมนาคม โดยกระจายตั้ง

ถิ่นฐานตามพื้นที่ดังนี้บริเวณภูเขาขาด ภูทับเบิก ภูเขาย่า ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มม้งที่เข้ามาบุกเบิกในพื้นที่รอยต่อสามจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เป็นกลุ่มแรก คือ กลุ่มม้งที่เข้ามาทำกินและอยู่อาศัยเป็นการชั่วคราวที่บ้านน้ำก้อเหนือ ตำบลน้ำก้อ อำเภอหล่มเก่า (ขณะนั้นยังไม่มีอำเภอหล่มสัก) จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2465 ภายใต้การนำของ นายแย้ม แซ่สง มีประชากร 80 หลังคาเรือน 6,505 คน อยู่ได้ประมาณ 2 ปี นายแย้ม แซ่สง ก็ถูกคนร้ายฆ่าตาย ชาวบ้านทั้งหมดก็ย้ายไปอยู่ที่บ้านน้ำหมัน ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย แต่อยู่ไม่นานก็ย้ายไปที่บ้านไผ่/ทับเพียง

ในปีพ.ศ. 2475 เกิดเหตุการณ์หมู่บ้านถูกปล้น และผู้หญิงถูกข่มขืน ชาวบ้านจึงพากันย้ายไปอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ทำให้หมู่บ้านไผ่/ทับเพียงต้องสลายไปโดยปริยาย ในเวลาต่อมาก็มีการก่อตั้งหมู่บ้านต่างๆ ในเขตภูเขาขาด ภูทับเบิก และภูเขาย่า ตามลำดับ

(<http://hmongthaiculture.blogspot.com>, สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2559)

การเข้ามายังพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในยุคแรกๆ ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่านโดยเข้ามาทางเทือกเขาเพชรบูรณ์บริเวณรอยต่อสามจังหวัดได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย เมื่อปีพ.ศ. 2488 และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปีพ.ศ. 2475 หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ ชาวม้งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยเดินทางมาตามเส้นทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่าที่บ้านทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาเมื่อชาวเขาจากท้องถิ่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้านขึ้นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

นายมานะ ศิริกุลไพศาล อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลเข็กน้อย อ.เขาค้อ กล่าวว่า เป็นชาวม้งเกิดในจังหวัดน่าน และเมื่อปี พ.ศ. 2507 ได้อพยพย้ายถิ่นฐานตามครอบครัวมาตั้งรกรากที่ตำบลเข็กน้อยจนถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่ตำบลเข็กน้อยนับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มประชากรม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งมีประชากรประมาณ 14,000 คน และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพี่น้องชาวม้งมานานแล้ว (สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

ในปี พ.ศ.2510 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาปลุกระดมมั่งจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทยให้เป็นแนวร่วม แต่ก็ยังมีมั่งอีกส่วนหนึ่งไม่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ และได้ลงมาเข้าร่วมกับรัฐบาลไทย และขอพื้นที่ในชุมชนเข็กน้อยเพื่อให้ราษฎรมั่ง มาอยู่ร่วมกัน ทางรัฐบาลไทยได้นำชาวมั่งไปฝึกเป็นทหาร เพื่อเป็นทีมสนับสนุนต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะมั่งมีความชำนาญและรู้จักภูมิประเทศป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี ภายหลังการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับฝ่ายรัฐบาลไทยยุติลง ทางรัฐบาลไทยจึงอนุญาตให้มั่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชนเข็กน้อยอย่างถาวร เพื่อเป็นการตอบแทนความจงรักภักดีที่มั่งมีต่อประเทศไทย (วานรรัตน์ แสนยากุล, 2547 หน้า 16, 48)

ปีพ.ศ. 2510 เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในบริเวณพื้นที่นี้ โดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาโฆษณาในพื้นที่ เพื่อชักชวนคนมั่งให้ต่อสู้กับรัฐบาล และก่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุให้ทหารส่วนใหญ่ที่เข้าไปอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและการสู้รบเพื่อได้หลบหนีเข้าไปในเมือง ชุมชนเข็กน้อยเก่าถูกเผาทำลายจากการโจมตีของคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชาวมั่งต้องกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ บางกลุ่มของชาวมั่งเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยอพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในป่า บางกลุ่มของชาวมั่งอพยพเข้าไปอยู่ในเมือง เช่น จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเลย จังหวัดเพชรบูรณ์ การอพยพครั้งนี้ทำให้ชาวมั่งซึ่งเคยอยู่ร่วมกัน เป็นพี่น้องกันต้องแยกย้ายกระจายตามที่ต่างๆ ทำให้ยากต่อการควบคุมดูแลของรัฐบาลเนื่องจากการแทรกซึมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในหลายจุด โดยเฉพาะในกลุ่มของชาวเขา หมู่บ้านชาวเขาถูกทำลายจากการสู้รบ เป็นระยะเวลา 2 ปี

นายอดุลย์ ประทีปศิริ (แซ่จาง) กล่าวว่า เป็นชาวมั่งมาจากจังหวัดพะเยา ซึ่งเดิมได้อพยพมาจากเชียงคำ ในช่วงปีพ.ศ. 2511 ได้ย้ายถิ่นฐานมายังอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยตั้งถิ่นฐานที่พระตำหนักเขาค้อ (หมู่บ้านเล่าลือเก่า) หลังจากเกิดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีการสู้รบกันในสมรภูมิเขาค้อ พี่น้องมั่งส่วนหนึ่งหนีเข้าป่า และอีกส่วนหนึ่งประมาณ 70 ครอบครัวไม่ไปและยังคงอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเล่าลือ โดยมีทหารเข้ามาดูแลพื้นที่อย่างใกล้ชิด (สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

การตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ ในช่วงที่สองก่อกำเนิดจากเหตุการณ์สมรภูมิเลือดในช่วงปีพ.ศ. 2511-2525 เกิดการแบ่งฝ่ายของชาวม้งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ก่อการร้ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ต่อต้านระบบการปกครองของรัฐบาล และ 2) กลุ่มชาวม้งบางส่วนที่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศไทยเป็นทหารอาสาสมัครช่วยรบอยู่ในกองทัพร่วมกับทหารไทย ซึ่งชาวม้งเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าป่า รู้จักลักษณะทางภูมิประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี

ภายหลังจากการสู้รบและแย่งพื้นที่ในบริเวณพื้นที่ชุมชนเข็กน้อยเป็นผลสำเร็จแล้ว ทหารได้จัดตั้งค่ายพักทหารในบริเวณดังกล่าว มีชื่อเรียกว่า กองร้อย ชขส. 31 เพื่อเป็นสถานที่จัดเตรียมพื้นที่ ด้านอาหาร ที่พัก และได้อนุญาตให้ชาวม้งไปรับครอบครัวมาอยู่ด้วยกันในพื้นที่ตั้งค่าย ในช่วงก่อนจะเกิดการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและรัฐบาลไทยนั้น ในพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ๆ ชาวเขาได้มาทำไร่อยู่เป็นประจำ แต่เมื่อเกิดการสู้รบ จึงไม่มีใครกล้าจะเข้าไปทำอะไรในพื้นที่เหล่านี้ จนกระทั่งทหารอนุญาตให้ทหารอาสาชาวม้ง และครอบครัวอาศัยอยู่ที่นี้ อีกทั้งถนนเข้าออกหมู่บ้านมีถนนใหญ่ตัดผ่านคือเส้นทางหล่มสัก - พิษณุโลก ทำให้สะดวกและง่ายต่อการเข้ามาดูแลของรัฐบาลและทหาร ดังนั้นการเข้ามาตั้งค่ายพักทหารในบริเวณนี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อสร้างชุมชนเข็กน้อย และต้องอยู่ภายใต้การดูแลของทหาร

ตามนโยบายของรัฐบาลมีวิธีการดำเนินการกับชาวเขาที่ว่า สำหรับชาวเขาที่ไม่ประสงค์จะอยู่บนภูเขา หรือที่ต้องอพยพหลบหนี ก็ให้จัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขาขึ้น เพื่อให้ชาวเขาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน แล้วให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ตามความจำเป็น ให้สามารถผสมผสานกับคนพื้นราบต่อไปได้ และเพื่อความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง ให้เร่งสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชาวเขาให้มีความรู้สึกนึกคิดเป็นพวกเดียวกับคนไทย และมีความจงรักภักดีต่อรัฐบาลไทย ตามวิธีการดำเนินงานของรัฐบาลในแนวคิดนี้จึงมีผลทำให้มีการอพยพชาวม้งจากที่ต่างๆ มารวมกันในชุมชนเข็กน้อย ชาวม้งที่อพยพมาในช่วงแรกๆ มาจาก 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ จังหวัดเลย (1 กลุ่ม) จังหวัดพิษณุโลก (1 กลุ่ม) จังหวัดเพชรบูรณ์ (2 กลุ่ม) มารวมกันในชุมชนเข็กน้อย นำโดยนายเก๊ะ แซ่หยาง เป็นผู้ตัดสินใจเลือกสถานที่นี้เป็นที่รวมของชาวม้งในช่วงเวลานั้น เพราะมีสถานที่ให้ชาวม้งได้เลือกเพื่อตั้งเป็นหมู่บ้านอยู่ 2 แห่ง คือ 1. บริเวณชุมชนเข็กน้อยในปัจจุบัน และ 2. หนอง

แม่น้า ในอำเภอเขาค้อ ชื่อของชุมชนเข็กน้อยอาจจะมาจากในบริเวณดังกล่าวมีแม่น้ำเข็กไหลผ่าน ชาวเมืองจึงได้ตั้งชื่อของหมู่บ้านตามชื่อของแม่น้ำที่ไหลผ่าน

นับได้ว่าพื้นที่ในเขตอำเภอเขาค้อปัจจุบันเป็นแหล่งที่พักอยู่อาศัยของชาวของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะในอำเภอเขาค้อนั้นเป็นแหล่งที่ตั้งรกรากถิ่นฐานของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะชุมชนบ้านเข็กน้อยซึ่งเป็นชุมชนแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวม้งมากที่สุดประมาณ 14,327 คน ดังที่ งานวิจัยของวานรรัตน์ แสนยากุล ที่ค้นพบว่า ม้งในชุมชนบ้านเข็กน้อยเป็นกลุ่มชาวเขายุคใหม่ที่มีความเจริญที่สุดในประเทศไทย นับเป็นเมืองหลวงของชนเผ่าม้งในปัจจุบัน

2. ยุคเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม

หลังจากการสิ้นสุดสงครามการสู้รบในยุทธภูมิเขาค้อในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลไทยได้รับชัยชนะในการสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชาวม้งในป่าพากันอพยพมาอยู่ในชุมชนเข็กน้อยเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนเข็กน้อยมีการขยายพื้นที่กว้างมากขึ้น ชาวม้งมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจเรื่อยมาตั้งแต่แรกเริ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเข็กน้อยภายใต้การดูแลช่วยเหลือของทหาร และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์

งานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว พบว่า เมื่อสิ้นสุดสงครามเขาค้อ ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวม้ง คนไทยและพวกเผ่าเองก็เปลี่ยนการเรียกชื่อจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” จากการบอกเล่าของนายสมรรถภาพ จันทร์เขียน ข้าราชการครูที่อาศัยอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ ซึ่งได้ร่วมปราบปรามคอมมิวนิสต์กับฝ่ายทหาร โดยมีหน้าที่ทางด้านการข่าวของฝ่ายรัฐบาล กล่าวว่าการบอกเล่าของผู้เปลี่ยนคำเรียกขานจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” เพราะการเรียกขานชาวเขาเผ่าม้งที่ฝักใฝ่รัฐบาลว่า “แม้ว” และเรียกชาวเขาเผ่าม้งที่ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” นั้น บางครั้งทำให้เกิดความสับสนในการข่าว และบางครั้งทำให้การข่าวผิดพลาด จนเป็นเหตุให้เพียงพลั่วต่อฝ่ายตรงข้ามอยู่บ่อยครั้ง ฝ่ายทหารจึงเปลี่ยนคำเรียกขานพวกฝักใฝ่รัฐบาลที่ถือว่าเป็นคนดีรักสงบว่า “ม้ง” และเรียกพวกฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” เหมือนเดิมเมื่อสงครามยุติลงพวกแม้วแดงก็ได้เข้ามาอพยพ ภาครัฐก็จัดให้เข้าอยู่อาศัยกับชาวม้งในเขตพื้นที่ตำบลเข็กน้อยต่อมา

สำหรับชาวม้งแล้ว คำว่า “ม้ง” เป็นคำสุภาพ ส่วนคำว่า “แม้ว” นั้นไม่สุภาพ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อในอดีตชาวจีนใช้เรียกขานชนกลุ่มนี้ตั้งแต่สมัยสู้รบ เข้ายึดครองอาณาจักรม้งเมื่อหลายพันปี

ก่อน ที่ให้ฉายาเช่นนั้น เพราะนักรบมั่งมีความว่องไวในการสู้รบการหลบหนีซ่อนตัว เข้าซุ่มโจมตีได้ อย่างรวดเร็ว เปรียบได้กับแมวป่า และชาวมั่งจะไม่พอใจอย่างมากหากถูกเรียกว่า แมว เพราะเขา ถือว่าเขาเป็นคน ไม่ใช่สัตว์ เมื่อชาวมั่งได้รับสิทธิในความเป็นคนไทย (มีสัญชาติไทย) จึงได้รับคำ เรียกขานในเวลาต่อมาว่า ชาวไทยภูเขาเผ่ามั่ง หรือชาวไทยมั่ง

แสดงให้เห็นว่า ในช่วงยุคของการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมของชาวมั่ง ในเขตอำเภอเขาค้อ นั้น หลังจากที่ทางการได้เปลี่ยนการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ “แม้ว” มาเป็น “มั่ง” เพื่อแบ่งฝ่ายแบ่ง พวกจากกลุ่มแม้วฝ่ายที่เข้าพวกกับรัฐบาลไทย และฝ่ายคอมมิวนิสต์ออกจากกันอย่างชัดเจน ถือ เป็นการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ามั่งในยุคแรกๆ ในพื้นที่อำเภอเขาค้อจังหวัด เพชรบูรณ์

ชาวมั่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ นั้นมีความสัมพันธ์กันหลายระดับในชุมชน แต่ ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติเริ่มจากครอบครัวที่มี พ่อ แม่ ลูก บางครอบครัวมีความสัมพันธ์แบบครอบครัวขยาย มีปู่ย่า ตายาย พี่เชย พี่สะใภ้ อยู่ในบ้านเดียวกัน มีความผูกพัน กันเป็นสังคมแบบเครือญาติซึ่งผู้น้อยจะต้องเคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่ สามีเป็นผู้นำครอบครัวภรรยา เป็นผู้ตาม ในอดีตผู้ชายมั่งสามารถมีภรรยาได้ถึง 4 คน ผู้ชายจะอยู่บ้านเลี้ยงดูลูก ส่วนภรรยา จะต้องออกไปทำงานทำไร่ทำนาหาเลี้ยงชีพ แต่ปัจจุบันทั้งผู้ชาย และผู้หญิงจะช่วยกันทำมาหากิน ผู้หญิงผู้เป็นภรรยาจะเป็นฝ่ายเลี้ยงลูกแทน ผู้ชายจะต้องออกไปทำงานเลี้ยงชีพและครอบครัว

ตามประเพณีในอดีตแล้วผู้ชายมั่งสามารถมีภรรยาได้หลายคน เนื่องจากในอดีตแต่ละ ครอบครัวต้องการแรงงานในการทำมาหากินจึงจำเป็นต้องมีสมาชิกในครอบครัวหลายคน และ ในอดีตประชากรชาวมั่งยังมีอยู่น้อย ดังนั้นจึงต้องการเพิ่มจำนวนญาติพี่น้องให้มากขึ้น แต่ปัจจุบัน เนื่องด้วยสถานะเศรษฐกิจไม่ดีการมีภรรยาหลายคนจะเป็นการเพิ่มภาระให้กับหัวหน้าครอบครัว มากขึ้น ขณะเดียวกันผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในสังคมมากขึ้น การที่สามีมักมีภรรยาหลายคนตาม ประเพณีดั้งเดิมก็จะถูกต่อต้านจากกลุ่มผู้หญิงด้วยกันเองมากขึ้น จึงทำให้ในปัจจุบันปรากฏการณ์ ที่ผู้ชายมั่งมีภรรยาหลายคนจึงลดน้อยลงมาก (นุสร ศิริรัตน์สกุล, สัมภาษณ์วันที่ 11 กรกฎาคม 2559)

นอกจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติแล้ว ชาวมั่งยังมีความสัมพันธ์แบบสายตระกูลแซ่ ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 12 ตระกูลแซ่ได้แก่ แซ่หลี่ แซ่หว่า แซ่สง แซ่เถา แซ่หลอ แซ่เฮอ แซ่จื่อ แซ่มั่ง แซ่

จาง แซ่ดำ แซ่หยาง และแซ่หาร ซึ่งระบบความสัมพันธ์แบบสายตระกูลเช่นนั้นจะเป็นระบบการปกครองที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวม้ง ซึ่งแต่ละตระกูลแซ่จะมีผู้นำตระกูลคอยทำหน้าที่ดูแลคนในตระกูลให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของตระกูล

ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้น เช่น คนในตระกูลกระทำความผิดผู้นำตระกูลแซ่ของทั้งสองฝ่ายจะมาทำการเจรจาคดีคลายแก้ไขปัญหาก่อน หากเกิดความขัดแย้งที่ไม่ลงตัว เช่น กรณีปัญหาขู่สาว เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ ฝ่ายที่เสียเปรียบอาจจะอาศัยอำนาจทางกฎหมายจากภาครัฐบาลดำเนินการต่อไป (นุสร ศิริรัตน์สกุล, สัมภาษณ์วันที่ 11 กรกฎาคม 2559)

ภายหลังจากที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 38 จังหวัดเพชรบูรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชาวม้งในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง พัฒนาสังคม พัฒนาอาชีพ พัฒนาด้านสุขภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงพัฒนาด้านการศึกษา ทำให้ชาวม้งมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน เช่น สามารถสื่อสารกับคนพื้นราบด้วยภาษาไทย หรือพูดภาษาไทยได้ ประชากรม้งมีความรู้มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีการประกอบอาชีพทำไร่ทำสวนสร้างอาชีพและรายได้ มีการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยเมื่อเจ็บป่วยก็เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งปรับเปลี่ยนจากในอดีตหากเจ็บป่วยก็จะใช้วิธีการรักษาแบบโบราณโดยหาหมอผีช่วยรักษา

ปัจจุบันชาวม้งมีการขยายเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมศูนย์กลางมากขึ้น ชาวม้งนิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนกันทุกคนรอบครัว ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ในชุมชนเข็กน้อยมีโรงเรียนขนาดใหญ่สอนระดับอนุบาลถึงมัธยมต้น มีนักเรียนประมาณกว่า 2,000 คน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์ เพื่อรับเลี้ยงเด็กขณะที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำไร่ ลูกหลานม้งไปศึกษาเล่าเรียนกับคนพื้นราบมากขึ้น เช่น การประกอบอาชีพแบบคนพื้นราบ ชาวม้งเห็นคุณค่าการศึกษา ลูกหลานม้งในชุมชนเข็กน้อยจบการศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท จำนวน 30 คน (วานูรัตน์ แสนยากุล, 2547)

ชาวม้งมีการหันมาพึ่งพาระบบกฎหมายจากภาครัฐบาล มีการเปิดรับวัฒนธรรมศูนย์กลางโดยการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เมื่อประชากรมีการศึกษามากขึ้น มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งด้านสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ขณะเดียวกันระบบความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ การสืบทอดประเพณีและความสัมพันธ์แบบตระกูลแซ่ก็ยังคงมีอยู่ และยังคงปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งมีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน เปลี่ยนแปลงใน ทุกด้าน เช่น อัตลักษณ์ทางด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องแต่ง กาย เป็นต้น

3. ยุคสร้างเศรษฐกิจ

ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศของอำเภอเขาค้อเป็นพื้นที่ภูเขาสูง สภาพดินอุดมสมบูรณ์ ไปด้วยแร่ธาตุต่างๆ มีความชุ่มชื้น และอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผักเมือง หนาวได้ดี ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรโดยเฉพาะการเพาะปลูกพืชผักต่างๆ ซึ่ง แต่เดิมชาวม้งจะปลูกข้าว และพืชผักนานาชนิดไว้เพื่อเป็นอาหารยังชีพ ต่อมาก็ปลูกเพื่อขายเป็น อาชีพสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปลูกพืชผักผลไม้ พืชเศรษฐกิจที่สร้าง รายได้มากเป็นอันดับหนึ่งคือ การทำไร่เชิง รองลงมาเป็นข้าวไร่ ข้าวโพด กระหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว รวมถึงผลไม้ และสมุนไพรอีกหลายชนิด

จากข้อค้นพบของ วานูรัตน์ แสนยากุล (2547) พบว่า พัฒนาการทางเศรษฐกิจของ ชุมชนม้งที่ตำบลเข็กน้อย จัดแบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลาคือ ในช่วงปีพ.ศ. 2514-2520 เป็นระบบ เศรษฐกิจที่เน้นการเพาะปลูกเพื่อการบริโภคเลี้ยงชีพในครอบครัว ส่วนระยะที่ 2 ปีพ.ศ. 2521- 2530 ระบบเศรษฐกิจได้พัฒนาไปสู่การค้าเชิงพาณิชย์ และในปีพ.ศ. 2531-2540 ระบบเศรษฐกิจ ของชุมชนเข็กน้อยได้พัฒนาการไปในทิศทางที่หลากหลายมากขึ้น มีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจใน เชิงพาณิชย์ และมีพืชพาณิชย์หลากหลายชนิดมากขึ้น อาทิ ชিং กระหล่ำปลี กระชายดำ ข้าว ข้าวโพด ผัก พักทอง แตงกวา ถั่ว พริก อ้อย ซึ่งขิงนับเป็นพืชเศรษฐกิจของชาวม้ง ส่วนกระชายดำ เป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีราคาดีกำลังเป็นที่นิยม ส่วนข้าวนั้นนิยมปลูกไว้บริโภค และชาวม้งยัง เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคและขายด้วย เช่น เลี้ยงหมูไว้บริโภคและขาย เป็ดและไก่เลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหาร

นอกจากนี้ชาวม้งยังมีอาชีพทำการค้าขาย เปิดร้านโชห่วยขายของใช้ในชีวิตประจำวัน ร้าน ซ่อมรถยนต์และมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน ร้านเสริมสวย ร้านขายยา ส่วนอาชีพรับราชการของชาวม้ง นั้นปัจจุบันยังมีอยู่น้อย ขณะเดียวกันคนในพื้นที่ชุมชนก็มีการบริโภคสินค้าจากแหล่งภายนอกมาก ขึ้น โดยเฉพาะสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกสบาย เช่น เริ่มมีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า มีการใช้ รถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ กันมากขึ้น และสืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในปัจจุบันชาวม้งส่วน ใหญ่แทบทุกคนจะนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึง

มหาวิทยาลัย ซึ่งในระดับอนุบาลนั้นทางภาครัฐได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์ไว้เพื่อรับเลี้ยงเด็กขณะที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ เช่น ทำไร่ หรือรับจ้าง ส่วนการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ชาวม้งจะส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนประจำตำบลและอำเภอใกล้เคียง บ้าน ส่วนระดับมหาวิทยาลัยนั้นบางส่วนส่งเรียนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ หรือบางครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอาจส่งลูกหลานเรียนต่อในต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร หรือบางรายอาจส่งเรียนต่อในต่างประเทศ

เมื่อชาวม้งได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น ได้ติดต่อกับคนพื้นราบมากขึ้นทำให้รับเอาวัฒนธรรมต่างๆจากคนพื้นราบมาทั้งการใช้ภาษาพูดแบบคนพื้นราบ การแต่งกาย การประกอบอาชีพแบบคนพื้นราบ มองเห็นคุณค่าของการศึกษามากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งในลักษณะปรับประยุกต์ ผสมผสาน เปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมศูนย์กลางของคนพื้นราบมากขึ้น

2. บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

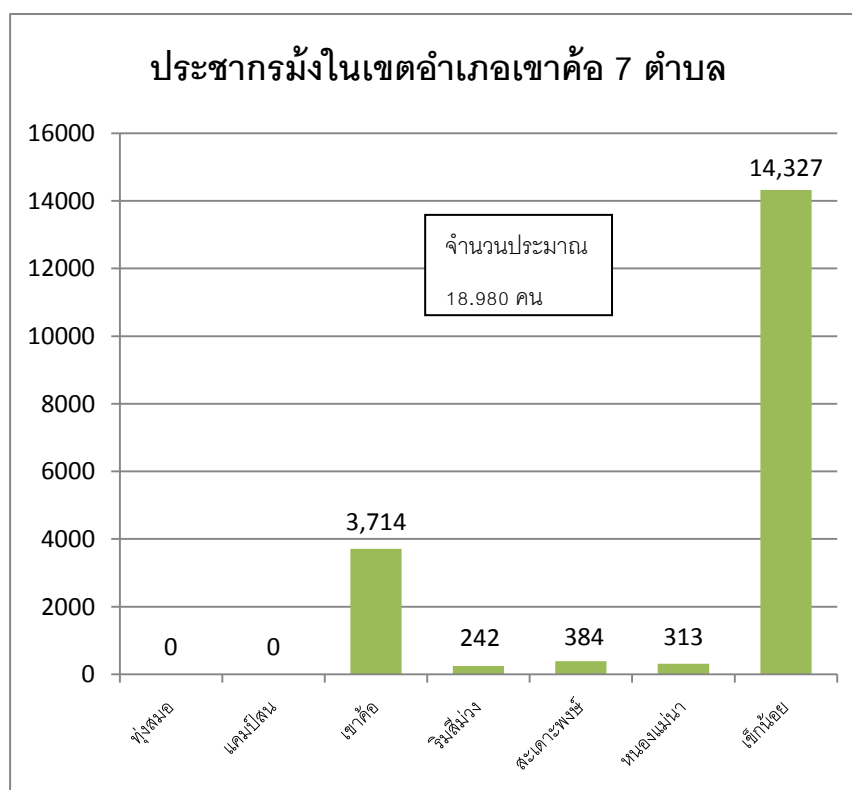
2.1 บริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 7 ตำบล 72 หมู่บ้านโดยรวมเอาพื้นที่ตำบลแคมป์สน จำนวน 12 หมู่บ้าน และตำบลทุ่งสมอจำนวน 8 หมู่บ้านเข้าร่วมไว้ด้วย โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ตามโครงการพระราชดำริในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็กเดิม จัดตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอเขาค้อ ขึ้นการปกครองกับอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับเหตุผลในการตั้งชื่ออำเภอเขาค้อมีอยู่ว่า เนื่องจากเป็นสถานที่ตั้งอำเภอ ตั้งอยู่ในบริเวณเขาค้อ สภาพพื้นที่ทางธรรมชาติเป็นภูเขาและมีต้นค้อมาก และเหตุผล อีกประการหนึ่งคือชื่อ "เขาค้อ" เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วประเทศ ในฐานะเป็นพื้นที่ซึ่งพลเรือน ตำรวจทหารได้พลีชีพเพื่อชาติในการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อันเป็นวีรกรรมที่ทราบโดยทั่วกัน ภูมิศาสตร์ที่ว่าอำเภอเขาค้อตั้งอยู่ในบริเวณบ้านกนกงาม (บ้านเขาค้อ) ติดถนนสาย แคมป์สน - สะเดาะพง ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 21 มีพื้นที่ประมาณ 1,333 ตารางกิโลเมตร

ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 37,815 คน โดยมีประชากรม้งจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 18,980 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อยมากที่สุดประมาณ 14,327 คน จึงนับได้ว่าในพื้นที่ตำบลเข็กน้อยถือเป็นชุมชนชาวม้งขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งยุคใหม่ที่เจริญที่สุดในประเทศไทยที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการไม่นิยมคุมกำเนิด และยังมีการอพยพของม้งต่างถิ่นเข้ามาเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังมีประชากรชาวม้งที่อาศัยกระจายอยู่ในตำบลอื่นๆ ในเขตอำเภอเขาค้อได้แก่ ในตำบลเขาค้อประมาณ 3,714 คน ตำบลสะเดาะพงประมาณ 384 คน ตำบลหนองแม่นาประมาณ 313 คน ตำบลริมสีม่วง ประมาณ 242 คน ซึ่งโดยภาพรวมแล้วประชากรม้งที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเขาค้อนั้นแบ่งเป็นกลุ่มม้งชาวประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ และม้งดำประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์

แผนภาพ 4 แสดงสถิติประชากรม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูล : รายงานสถิติประชากรระดับตำบล ปี พ.ศ. 2559

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การทำไร่ของชาวม้ง เป็นการทำไร่แบบหมุนเวียน ซึ่งแต่เดิมทางการเข้าใจว่าเป็นการทำไร่เลื่อนลอย ลักษณะของไร่หมุนเวียน คือ ทำกินไปสัก 2 - 3 ปีติดต่อกัน จากนั้นจะปล่อยไร่ไว้ประมาณ 2 - 3 ปีจะกลับมาทำกินใหม่ โดยผู้จับจองคนแรกจะเป็นเจ้าของไร่ผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ผู้อื่นไม่สามารถมาครอบครองทำกินหรืออ้างสิทธิได้แม้เวลาจะผ่านไปกี่ปีก็ตาม เว้นแต่จะได้รับการยินยอมจากเจ้าของเสียก่อน

การคำนวณจำนวนประชากรโดยประมาณที่ครอบครัพละ 8-10 คน เพราะว่าสมัยก่อนชาวม้งนิยมมีลูกมาก มีการใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลักชาวม้งเมื่อแต่งงานแล้วจะไม่นิยมเรียกชื่อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว แต่จะเรียกตามชื่อของสามีที่ผู้หญิงนั้นแต่งงานด้วย นานไปจึงไม่มีใครจำชื่อของผู้หญิงม้งที่แต่งงานแล้วได้ จะจำแต่เฉพาะชื่อของสามี (<http://hmongthaiculture.blogspot.com>, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2559)

ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร พืชที่ปลูกเช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันเทศ กระหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว ไม้ผล ระบบการเกษตรของตำบลเข็กน้อย อาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ในการทำเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นที่ลาดชัน จึงไม่สามารถก่อสร้างระบบชลประทานเพื่อการเกษตรได้ ประกอบกับในตำบลเข็กน้อยเป็นพื้นที่ราชพัสดุของ กรมธนารักษ์ ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน และจำนวนพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ จึงทำให้ปัจจุบันราษฎรส่วนใหญ่ของตำบลเข็กน้อย ต้องไปเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรนอกเขตตำบลเข็กน้อย (<http://kheknoi.go.th>, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2559)

2.2.อัตลักษณ์ความเป็นม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้ที่เราเป็นใคร และคนอื่นเป็นใคร มีความเหมือนและแตกต่างจากคนอื่น หรือชาติพันธุ์อื่นอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากหล่อหลอมก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวคน หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคม และมีลักษณะเป็นพลวัต(dynamic)ที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว มีการเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ ผสมผสาน (hybrid) อยู่ตลอดเวลา

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีประวัติศาสตร์ของตัวเองมายาวนานหลายพันปี โดยมีรากฐานความสัมพันธ์จากประวัติศาสตร์จีน ทำให้ม้งกับจีนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน และมี

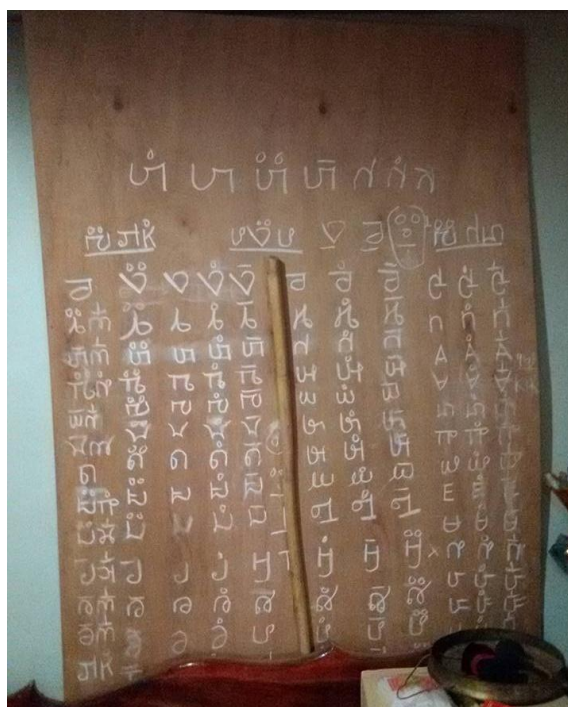
บางสิ่งที่แตกต่างกัน โดยชาวม้งได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” เพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ม้งผ่านกระบวนการต่างๆ ทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1.1 อัตลักษณ์ทางด้านภาษา

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ภาษาม้งอยู่ในตระกูลแม่-เย้า หรือม้ง-เมี่ยน ใช้กันในชาวม้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบางส่วนของจีน จัดเป็นภาษาคำโดดโดยหนึ่งคำมีเสียงพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ ไม่มีเสียงตัวสะกด มีวรรณยุกต์สนธิหรือการผสมกันของเสียงวรรณยุกต์เมื่อนำคำมาเรียงต่อกันเป็นประโยค ในประเทศไทยภาษาม้งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือภาษาม้งเขียว หรือ ม้งจั่ว (Hmong Njua) และภาษาม้งขาว หรือ ม้งเดือว (Hmong Daw)

ในอดีตชาวม้งเคยมีภาษาตัวอักษร “ม้ง” เป็นของตัวเอง ซึ่งแต่เดิมนั้นพี่น้องชาวม้งที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวจำนวนมาก และได้มีผู้นำม้งได้คิดประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรภาษาม้งโบราณไว้เพื่อสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นทราบว่า พี่น้องชาวม้งมีภาษาตัวอักษรม้ง (แบบโบราณ) เป็นของตนเองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 (นายพลวังเปา) เช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ แต่เนื่องจากเหตุการณ์การเมืองการปกครองของประเทศลาวไม่เอื้ออำนวย รัฐบาลลาวไม่เปิดโอกาสให้ชาวม้งได้ใช้และเผยแพร่ภาษาม้ง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาอักษรม้งโบราณในยุคเริ่มแรกเพียงไม่กี่คน

ต่อมาภายหลังจากอพยพออกจากประเทศลาวก็มีกลุ่มพี่น้องม้งได้พยายามเรียนรู้ภาษาอักษรม้งโบราณและมีการเผยแพร่ถ่ายทอดไปยังผู้มีพยัญชนะรวม 57 ตัว เสียงสระ 91 เสียง ดังนั้น ตัวอักษรภาษาม้งจึงไม่มีการเผยแพร่ สืบทอดกันมากนัก และไม่มีการใช้สื่อสารแต่อย่างใด ทำให้ตัวอักษรภาษาม้งที่เคยมีผู้คิดค้นไว้ก็อาจสูญหายไป แต่พี่น้องม้งบางคนอาจจะไม่ทราบและไม่เคยเห็น เนื่องจากภาษาม้งที่เป็นตัวอักษรม้งกำเนิดขึ้นในประเทศลาว ตามภาพที่ยังปรากฏหลักฐานดังนี้ (บุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 5 แสดงภาพคัดลอกอักษรโบราณลงบนแผ่นไม้ขนาดใหญ่

ที่มา : บ้านผู้ใหญ่เจียเย่ ค้อศุภฤทธิสกุล หมู่บ้านกนกงาม ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

ในปีค.ศ.1953 ได้มีการคิดค้นภาษาอักษรมังกริสเตียนขึ้น นำโดยบาทหลวงTxiv plig nyiaj pov, Berney อาจารย์คริสเตียนชื่อ, Samlley นักวิชาการเชี่ยวชาญด้านภาษาและชาวมังอีก 2 คน ที่ติดตามบาทหลวงมาชื่อ ย่าเน้ง (yaj neeb) และ ท่อฮือ (thoj Hwj) ทั้งหมดนี้ได้พูดคุยตกลงกัน ประดิษฐ์ตัวอักษรภาษามังภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่า 1. ให้หาตัวอักษรที่มีใช้อยู่ในเครื่องพิมพ์ 2. ต้องประดิษฐ์แบบอักษรหรือภาษาเขียนที่เข้าตามหลัก Phonetic และให้เป็นระบบ Logical system 3. ต้องการที่จะสอนระบบเสียงสูงต่ำ จะต้องไม่ใช่ตัวเลขเพราะดูไม่ดีและต้องใช้สัญลักษณ์ต่างๆซึ่งอยู่เหนือเส้นบรรทัดหรือใต้เส้นบรรทัด เนื่องจากดูไม่ดีแล้วเครื่องพิมพ์ดีด ฝรั่งเศสและอเมริกาก็ยังไม่สามารถพิมพ์สัญลักษณ์เหล่านั้นได้ หลังจากที่ได้มีการร่วมกันพูดคุยกัน 5 วัน พวกเขาจึงได้ประดิษฐ์ภาษาตัวอักษรมังที่ใช้สื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเรียกชื่อว่า ภาษามัง R.P.A. (ntawv hmoob R.P.A.) ซึ่งย่อมาจากคำว่า Romanized Popular Alphabet (<http://hmong21.net/hmong&moob/hm0020.php> สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559)

Cov consonants tag nrho 61 lub suab

i	is	io	ih	ia	is	o	o	o	is	is	is
h	hi	hm	hml	hn	hny	i	m	ml	b	bh	bl
h	hi	hm	hml	hn	hny	i	m	ml	b	bh	bl
p	ph	plh	d	dih	di	dih	n	ny	k	kh	c
i	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih
t	th	tx	txh	ts	tsh	nt	nth	q	qh	r	rh
h	hi	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih	ih
nth	nc	nch	nk	nkh	ntx	ntxh	nq	nqh	nts	ntsh	z
x	y	v	f	xy	ng	o	o'o	(t)			

ภาพที่ 6 ตัวอักษรภาษาม้ง (แบบคริสเตียน)

แหล่งที่มา : เว็บไซต์ (<https://banmuangkarn.wordpress.com/>)

ในปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาอักษรม้งแบบคริสเตียนในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นกลางที่มีการสื่อสารกับกลุ่มพี่น้องม้งในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนกลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็มีการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนตามแบบคนไทยพื้นราบมากขึ้น ในบางครั้งก็อาจจะใช้ภาษาไทยผสมผสานในการสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อนฝูง และครอบครัวมากขึ้นกลายเป็นการใช้ภาษาพูดแบบผสมผสานม้งคำไทยคำ สำหรับภาษาม้งโบราณนั้นชาวม้งรุ่นใหม่มักจะไม่เคยเห็นและไม่รู้จักมาก่อน

“ไม่เคยเห็นและไม่เคยรู้มาก่อนว่ามีอักษรม้งโบราณ ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มพี่น้องม้งใช้ภาษาม้งแบบคริสเตียนในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่ม แต่กับคนภายนอกหรือคนพื้นราบก็จะใช้ภาษาไทย” (นุสร ศิริรัตน์สกุล, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2559)

นายบุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล กล่าวว่า รู้สึกภูมิใจที่มีภาษาม้งโบราณ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งก็มีภาษาเป็นของตัวเอง แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ม้งอย่างแท้จริง ซึ่งในกลุ่มพี่น้องม้งที่ได้เรียนรู้ภาษาม้งโบราณมาจากประเทศลาวมีเพียงไม่กี่คนที่ได้เรียนรู้ แต่ปัจจุบันก็มีการถ่ายทอดให้กับพี่น้องม้งประมาณ 500-600 คนทั้งในประเทศและต่างประเทศก็ได้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและเรียนรู้เพื่อรักษาสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นม้งไว้ให้สืบต่อไป แม้ว่าปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่จะใช้ภาษาม้งแบบคริสเตียนกันมากก็ตาม ก็ควรจะมีการสืบทอดภาษาม้งแบบโบราณไว้ด้วย (สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

“เดี๋ยวนี้นะเราก็ยังสอนลูกเล็กๆ ให้พูดภาษาม้งได้ แต่เมื่อพูดกับคนอื่น คนนอกหรือคนพื้นราบก็พูดภาษาไทยกลาง” (ไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

1.2 อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของชาวม้งมีความแตกต่างกันระหว่างม้งดำ และม้งขาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าแต่ละเผ่า คนไทยจึงเรียกชื่อชาวม้งตามลักษณะการแต่งกาย จากงานศึกษาวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, (2549 : 76) พบว่า ลักษณะการแต่งกายของชาวเขาเผ่าม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

1) ม้งดำ ม้งน้ำเงิน ม้งเขียว หรือม้งลาย “(น) ม้งจั่ว” ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีดำ เป๋ายาว และกว้าง ตัวหลวมปลายขาแคบรัดข้อเท้า มีผ้าคาดเอวสีสดใส มีเข็มขัดเงินคาดทับบนผ้าคาดเอว เสื้อแขนยาวเอวสั้นปิดหน้าท้อง ผ่าหน้า ปักลวดลายรอบแขน ริมชายเสื้อ และสาบน้้าสวมหมวกไม่มีปีกสีดำ มีพู่สีแดงประดับปลายหมวก ส่นผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงจีบรอบตัวผ่าหน้า กระโปรงทำลวดลายเป็นลือด กล่าวคือแยกผ้าเป็นสามชิ้นเย็บต่อกัน ขึ้นตระโพกเป็นสีขาว (ขึ้นบน) ขึ้นตระโพกล่าง (ขึ้นกลาง) เป็นผ้าเขียนลายเทียน ส่วนชายกระโปรง (ขึ้นล่าง) เป็นผ้าปักลายมือ และกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี สวมเสื้อสีดำแขนยาว ข้างหลังมีปกเสื้อแบบปกทหารเรือเป็นผ้าปักลายมือ กั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี และเอาด้านที่ปักลวดลายไว้ด้านใน ตัวเสื้อยาวปักลายริมแขน ชายเสื้อและสาบน้้ามีผ้าปิดด้านหน้าเพื่อปิดแหวนหน้ากระโปรงไม่ให้โป้ ผ้าปิดแผ่นหน้า (เข้) มีความยาวถึงหน้าแข้งกว้างประมาณ 20-25 เซนติเมตร ปักลายมือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี มีผ้าพันแข้งสีขาวหรือสีดำประดับภูสีแดงและปักริม ทรงผมผู้หญิงนิยมเกล้าผมมวยขนาดใหญ่ทูนไว้บนศีรษะเพื่อเทินหรือวางสิ่งของ โดยใช้ผ้าพันเป็นเกรียวอีกที

2) ม้งขาว “(ฮ) ม้งเดื่อว” ผู้ชายจะใส่กางเกงสีน้ำเงินหรือสีดำมีเป๋ายาวกว้าง เช่นเดียวกับม้งดำแต่ขากว้างทรงกระบอกแบบกางเกงขาก๊วย ใส่เสื้อแขนยาวตัวสั้นรัดลำตัวเปิดหน้าท้อง ปักหรือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นที่ปลายแขน ชายเสื้อ ริมคอ และสาบน้้าสวมหมวกไม่มีปีกสีดำ ปลายหมวกประดับด้วยพู่ไหมพรมสีแดง ผู้หญิงมีเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานไรนา หรืออยู่กับบ้านและชุดอยู่กับบ้านจะนุ่งกางเกงสีดำหรือสีน้ำเงินยาวเหมือนของผู้ชาย และชุดสำหรับใส่ไปงานนอกบ้านหรือานเทศกาลพิธีต่างๆ เป็นกระโปรงจีบรอบตัวสีขาวแหวนหน้ายาวแค่หัวเข่า ไม่ปักลวดลาย เสื้อสีน้ำเงินดำ หรือสีดำ ตัวยาวถึงเอว แขนยาว มีผ้าปักลายมือประดับที่ขอบแขน ริมคอ ขอบชายเสื้อ และหน้าอก มีผ้าปิดแผ่นหน้า และแผ่นหลัง (เข้) ตัวเสื้อมีปกเหมือนของม้งดำแต่ที่

แตกต่างกันนั้น ของมังขาวจะเอาปากที่มีลายปักไว้ด้านนอก สำหรับทรงผมผู้หญิงมักนิยมเกล้ามวยขนาดเล็กไว้บนศีรษะก่อนมาทางด้านหน้าของศีรษะ

ส่วนเครื่องประดับของมังดำและมังขาวนั้นนิยมใช้เครื่องประดับเงินทำเป็นกำไลข้อมือ ห่วงประดับคอ เป็นชุดติดกัน 5 ชั้น ต้มหู และเหรียญเงินที่ใช้ประดับเสื้อ เป็นเงินรูปหรือเงินฝรั่ง ซึ่งมีเนื้อเงินแท้ผสมอยู่ในปริมาณสูง ปัจจุบันมีช่างตีเครื่องเงินอยู่เป็นจำนวนน้อย

ภาพ 7 กลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดมังในชีวิตประจำวัน ในเขตพื้นที่ตำบล เข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

สำหรับการแต่งกายของชาวมังในเขตอำเภอเขาค้อในปัจจุบันนี้มักไม่นิยมแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ากันมากนัก หากมีก็เพียงส่วนน้อยซึ่งผู้ที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดมังนั้นมักจะเป็นผู้อาวุโสมากกว่าซึ่งมีน้อยมาก ส่วนชาวมังวัยกลางคนและวัยรุ่นมักไม่นิยมใส่ชุดประจำเผ่าเนื่องจากสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ร้อนอบอ้าว และชุดมังค่อนข้างมีราคาแพงจึงต้องเก็บไว้ใส่เฉพาะในช่วงมีงานประเพณีสำคัญ ดังนั้นในชีวิตประจำวันหนุ่มสาวมังรวมถึงวัยกลางคนทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะนิยมแต่งกายด้วยชุดแบบคนไทยพื้นราบกันมากขึ้น

“ในวันปกติทั่วไปก็จะแต่งกายด้วยชุดแบบคนไทยเข้าไปทำอะไรทำสวน เพราะสะดวกสบายไม่ร้อน เพราะชุดมังมีเครื่องประดับเยอะ เนื้อผ้าก็ทำความสะอาดยาก อีกทั้งราคาแพง ชุดหนึ่งราคาตั้งแต่ 3,000 บาทขึ้นไป ดังนั้น จึงต้องเก็บเอาไว้ใส่ในงานประเพณีสำคัญ เช่น ประเพณีปีใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น หากจะไปติดต่อทำธุระที่พื้นราบก็จะแต่งตัวปกติเหมือนคนพื้นราบ จะ

ไม่ใส่ชุดม้งเพราะไม่สะดวก และมีคนมองมากก็จะรู้สึกตัวเองแตกต่างจากคนทั่วไป จึงใส่ชุดปกติแบบคนพื้นราบทั่วไป ” (นายชยางกูร แซ่ย่าง, สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

“เรายังมีความภาคภูมิใจในเครื่องแต่งกายของชาวม้ง ซึ่งมีสวยงามแตกต่างจากคนอื่น แต่ที่ไม่กล้าใส่ออกนอกพื้นที่มากนักเพราะว่าใส่ไปแล้วถูกมอง และคนไทยพื้นราบชอบเรียกเราว่าแม้ว เราไม่ชอบ ไม่อยากให้เรียกอย่างนั้น ก็เลยไม่อยากแต่งกายชุดม้งลงไปพื้นราบ แต่ในงานประเพณีปีใหม่ เราภาคภูมิใจที่ได้ใส่ชุดม้งแบบครบชุด และได้โชว์ให้นักท่องเที่ยวที่มาจัดงานได้เห็นความสวยงามละลานตา” (นายมานะ คีรีกุลไพศาล, สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

“ม้งดำยังมีการแต่งกายชุดประจำเผ่าอยู่บ้างแต่น้อย โดยเฉพาะผู้ชาย ม้งส่วนใหญ่คิดว่าแต่งชุดม้งแล้วถูกมองไม่ดี เขาู้สึกว่าเป็นเชื้อชาติที่ไม่พัฒนา โดนคนนอก “คนไทย” มองแบบดูถูกเรื่องไม่มีการศึกษา และเรื่องความสะอาด ซึ่งถูกมองว่าเป็นตัวประหลาดในสังคม ก็เลยไม่อยากแต่งชุดในวันปกติ แต่จะแต่งชุดเต็มยศในงานประเพณีต่างๆ ” (ไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

“ชุดประจำเผ่าเราดี สวยงามทำไมไม่ใส่ โดยเฉพาะชาวม้งที่ทำการค้าขายก็ยิ่งต้องใส่ เช่นชาวม้งผู้หญิงที่ทำการปักผ้าขายในงานต่างๆ แต่กลับใส่เสื้อผ้าเหมือนคนพื้นราบ ทำให้ไม่รู้ว่าเป็นใคร จริงๆ แล้วต้องใส่ชุดม้งด้วย เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าม้งมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และบ่งบอกว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ให้คนนอกได้เห็นมันเป็นคุณค่าที่ควรรักษาไว้ และเมื่อลงไปพื้นราบก็อยากให้พี่น้องม้งใส่ชุดม้งด้วยเพื่อให้คนอื่น ๆ รู้ว่าเราเป็นม้ง” (บุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

ชาวม้งมักจะนิยมแต่งกายแบบเต็มรูปแบบในวันเทศกาลปีใหม่ หรือวันประเพณีปีใหม่ม้งที่ทุกคนพร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่สวยงามทั้งกลุ่มม้งดำ และม้งขาว ทุกคนทุกเพศทุกวัยมักจะแต่งกายมาแสดงตัวตนกันในวันนี้ ซึ่งงานประเพณีปีใหม่ม้งที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ ในระหว่างวันที่ 11-19 ธันวาคม 2558 ที่ผ่านมา จะเห็นได้ถึงความงดงามหลากหลายสีสันของชุดประจำเผ่าม้งทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะกลุ่มคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ได้ประชันความสวยงามของชุดม้งที่มีการปรับประยุกต์รูปแบบ รูปทรงชุดแต่งกายให้ทันสมัยมากขึ้น เช่น ชุดกระโปรงแบบสู่มยาวขนาดใหญ่ หมวกใบใหญ่ สีสันสวยงามตระการตาแก่ผู้พบเห็นสร้างสีสันภายในงานเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 8 แสดงการแต่งกายชุดม้งแบบสมัยใหม่ในงานประเพณีปีใหม่ม้งที่ตำบลเข็กน้อย

“ลักษณะการแต่งกายของพี่น้องชาวม้งปัจจุบันเปลี่ยนไปจากอดีตมาก ซึ่งในอดีตชาวม้งโดยเฉพาะผู้หญิงมักจะทอผ้าด้วยใยกล้วยขย้อมสีธรรมชาติ แล้วเย็บและปักลายด้วยมือ แต่ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ชาวม้งไม่ได้ทอผ้าเองแล้วใช้ผ้าม้วนที่ทอจากเครื่องจักรในโรงงานเป็นผ้าสมัยใหม่เนื้อผ้าเปลี่ยนไปแล้ว (เป็นผ้าสักหลาด ก่ามะหยี่) แต่ลายปักแบบเดิมยังคงอยู่ และมีการเพิ่มลายปักใหม่ๆเพิ่มมากขึ้น” (นายอดุลย์ ประทีปศิริ, สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์การแต่งกายของชาวม้งในอำเภอเขาค้อมีการเปลี่ยนแปลง ปรับประยุกต์ผสมผสานวัฒนธรรมจากศูนย์กลางตลอดเวลา การแสดงออกหรือประกอบสร้างอัตลักษณ์การแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าม้งมักจะปรากฏในวันที่มีงานประเพณีสำคัญเท่านั้น โดยเฉพาะงานประเพณีปีใหม่ม้ง และวันแต่งงานเท่านั้น หากแต่วันปกติในชีวิตประจำวันชาวม้งโดยทั่วไปก็จะไม่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางด้านการแต่งกายมากนัก จะมีเพียงกลุ่มผู้อาวุโสไม่กี่คน หรือน้อยมากที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งในชีวิตประจำวันตลอดเวลา

1.3 อัตลักษณ์ทางด้านอาหาร

อาหารของชาวม้งในอดีตมักจะรับประทานข้าว และพืชผักเป็นอาหารหลัก จะมีเนื้อสัตว์บ้างเป็นบางครั้งโดยเฉพาะในกรณีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ มักจะมีหมู ไก่ อาหารการกินในชีวิตประจำวันของชาวม้งได้แก่ ต้มจืดผักที่มีส่วนประกอบคือ น้ำ ผัก และเกลือเล็กน้อยเป็นอาหารรสจืด ซึ่งชาวม้งไม่ชอบรสจัดทั้ง เปรี้ยว หวาน เค็ม มัน มักจะไม่ค่อยรับประทาน ดังจะสังเกตได้ว่าชาวม้งส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และไขมันมากนัก แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไปความเจริญต่างๆจากภายนอกได้เข้าถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวม้งมากขึ้น มีร้านค้า มีเครื่องอุปโภคบริโภค มีรถขายกับข้าวเข้าไปขายในชุมชนมากขึ้น

ชาวม้งเริ่มคุ้นชินกับสิ่งใหม่ๆจากภายนอก มีการใช้เครื่องปรุงรส เช่น ผงชูรส รสดี น้ำมันหอย ซีอิ๊วขาว ซอสปรุงรส ในการประกอบอาหาร รับประทานอาหารแบบคนพื้นราบ เช่น แกงถุง อาหารผัด อาหารทอด รวมถึงอาหารฝรั่งต่างๆ เช่น ขนม นม เนย เป็นต้น

งานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) พบว่า ชาวม้งส่วนมากจะรับประทานข้าวเจ้าและพืชผักเป็นอาหารหลัก ส่วนเนื้อสัตว์นั้นจะบริโภคต่อเมื่อนำมาทำพิธีกรรม เช่น หมู ไก่ การประกอบอาหารจะเป็นประเภทผัดผัก และต้มจืดทำแบบง่ายๆ ไม่ได้ใส่เครื่องปรุงและเครื่องเคียงมากมาย เช่น ต้มจืดจะต้มน้ำให้เดือดแล้วใส่ผักลงไป ปรุงรสด้วยเกลือ ผักที่นำมาทำต้มจืดได้แก่ ฟักทอง พืชเขียว แครอท ก้านเห็ด ผักกาดกวางตุ้ง ผักกาดขาว กะหล่ำปลี และหัวผักกาด เป็นต้น อาหารประเภทผัด เช่น ผัดผัก ก็จะใช้ น้ำมันหมูและน้ำเล็กน้อยตั้งไฟให้ร้อนแล้วใส่ผักลงไปผัดปรุงรสด้วยเกลือ

“เมื่อก่อนพ่อแม่ปู่ย่าตายายจะกินข้าวกับผักต้ม ต้มจืด น้ำพริก เป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพ มากไม่เกิดโรคภัยไข้เจ็บ บ้านที่มีผู้อาวุโสอยู่ในบ้านก็มักจะมีอาหารประเภทนี้อยู่ แต่ในปัจจุบันครอบครัวยุคใหม่หันมากินกับข้าวถุงซึ่งง่ายสะดวกไม่ต้องเสียเวลาทำกับข้าว ซึ่งอาหารถุงนั้นก็จะมีเครื่องปรุงรสทุกอย่างซึ่งไม่ดีต่อสุขภาพ ดังนั้น จึงคิดว่าน่าจะหันกลับไปกินอาหารแบบดั้งเดิมของชาวม้งซึ่งอาหารทุกอย่างดีต่อสุขภาพ เช่น น้ำพริกม้ง ไก่ต้มสมุนไพร ข้าวเหนียว และที่เป็นอาหารที่ส่วนมากนิยมทำกิน คือ “เข้ากั่วจ้อ” หรือแกงฟ้าผ่า เป็นอาหารม้งที่ประกอบง่ายๆ เพียงแค่ใส่น้ำมันหมูตั้งไฟให้ร้อนใส่เกลือ และน้ำเปล่าก็จะเกิดควันไฟ(เรียกว่าฟ้าผ่า) พอน้ำเดือดใส่ผักพอสุกก็เสร็จเรียบร้อย เป็นอาหารม้งแบบง่ายๆและดีต่อสุขภาพด้วย” (นุสร ศิริรัตน์สกุล, สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2559)

“อาหารม้งแบบดั้งเดิมนั้นส่วนมากคนม้งจะเอาต้นหอม ผักชี มาตำ ใส่มะเขือส้ม ใส่พริก 2-3 เม็ด และเกลือ เป็นน้ำพริกเอาไว้จิ้มกับผักกินกับข้าวเจ้า ส่วนของหวานที่ชาวม้งกินกันแบบดั้งเดิมได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเหนียวเปียก ข้าวเหนียวต้ม แต่ในปัจจุบันก็นิยมกินแบบคนไทยมากขึ้นมีขนมบัวลอย วุ้น และกล้วยบวชชี” (สุดา แซ่ลี, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

“ต้มจืดของม้ง จะไม่ใส่อะไรเลย จืดจริงๆ มีเพียงแค่ผักกับน้ำ กินกับข้าว ส่วนหมูนั้นในอดีตเราจะเลี้ยงเอง ระยะเวลาในการเลี้ยงก็ราวๆ 5-6 ปี ปล่อยให้กินอาหารตามธรรมชาติ น้ำมันหมูที่ได้เก็บถนอมไว้กินเป็นปี แต่ปัจจุบันใช้เวลาเพียง 5-6 เดือน ใช้หัวอาหารเร่งโตเร็ว ทำให้คนกินเนื้อหมูอายุสั้นตามหมูไปด้วย ” (บุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

จะเห็นได้ว่าอาหารการกินของชาวม้งในอดีตนั้น มีลักษณะที่เรียบง่ายใช้วัตถุดิบพืชผัก เนื้อสัตว์ที่มีอยู่ในพื้นที่ปลูกเอง เลี้ยงสัตว์เองภายในครัวเรือน การประกอบอาหารแต่ละชนิดก็ไม่มีเครื่องปรุงแต่งรสชาติแต่อย่างใด รสชาติที่คุ้นเคยของชาวม้งก็มักจะเป็นรสจืดๆ ทำให้สุขภาพของชาวม้งในอดีตนั้นแข็งแรงสุขภาพดี มีอายุยืนยาวไร้โรคภัยไข้เจ็บ แต่ในยุคปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอาหารการกินบ้างโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่คุ้นเคยกับอาหารจากแหล่งภายนอก กับข้าวถุงหลากหลายชนิด ทั้งของคาวและของหวาน รวมถึงเครื่องปรุงรสนานาชนิดที่เข้าถึงครัวเรือนชาวม้งคนรุ่นใหม่ซึ่งเมื่อลิ้มลองแล้วก็ติดใจในรสชาติของความอร่อยจึงกลายเป็นที่นิยมและซื้อหามาไว้ประจำในครัวเรือนกันมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันกลุ่มคนม้งรุ่นใหม่ได้เริ่มหันกลับไปเห็นคุณค่าของความเป็นอาหารม้งดั้งเดิมที่มีผลดีในแง่สุขภาพ เป็นอาหารที่ไม่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ซึ่งมีชาวม้งบางส่วนที่เริ่มหันกลับไปประกอบและบริโภคอาหารม้งแบบดั้งเดิมบ้างแล้ว

1.4 อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวม้งในยุคแรกๆที่อพยพมายังพื้นที่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นมีลักษณะแบบบ้านม้งโบราณสร้างด้วยไม้ไผ่ที่อยู่ตามป่าเขาามาทำเป็นเสาบ้าน และโครงหลังคา บางหลังใช้ไม้เนื้อแข็งทำเสาบ้าน ส่วนฝาบ้านและประตูใช้ไม้ไผ่สับแผ่เป็นฟาก และสานขัดแตะ ส่วนหลังคาบ้านก็จะใช้หญ้าคาถักเป็นตับ หรือใช้ใบก้อใบเหี่ยว เย็บเป็นตับๆ มุงหลังคา รูปแบบของบ้านจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีหน้าต่าง บ้านของชาวม้งแบบโบราณจะปลูกติดกับพื้นดินโดยใช้พื้นดินเป็นพื้นเรือน จะยกพื้นสูงเพียงที่นอน ภายในบ้านจะมีห้องนอน ห้องเก็บของเช่น พันธ์พืช ข้าว และเป็นที่ตั้งของครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว กลางบ้านจะเป็นครัวซึ่งจะมีเตาไฟเล็กใช้สำหรับหุงหาอาหาร และเพื่อไว้รับแขก เป็นที่นั่งพูดคุยกันหน้าเตาไฟ

ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลงปรับประยุกต์พัฒนาไปตามความเจริญ การปลูกสร้างบ้านจึงมีวัสดุที่ทันสมัย เช่น ใช้อิฐบล็อกและปูนซีเมนต์ก่อเป็นฝามัน หลังคามุงสังกะสี หากบ้านไหนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะมุงหลังคากระเบื้อง ส่วนพื้นบ้านก็พัฒนาเป็นพื้นปูน ปูกระเบื้อง ในลักษณะเดียวกับบ้านของคนไทยพื้นราบ และปัจจุบันก็มีไฟฟ้าใช้ มีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อความสะดวกสบายกันเป็นส่วนมาก

จากงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2549) พบว่า ลักษณะการอยู่อาศัยของชาวม้ง มักจะสร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มเครือญาติ ใกล้ชิดกันและอยู่ในละแวกเดียวกัน ในตำบลเข็กน้อยมี

บ้านเรือนประมาณ 1,500 หลังคาเรือน รูปแบบการปลูกสร้างมี 3 ลักษณะ คือ 1) แบบม้งโบราณ 2) แบบไทย และ 3) แบบผสมผสานระหว่างแบบม้งและแบบไทย

1) **บ้านแบบม้งโบราณ** จะสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ตัดต้นไม้มาทำเป็นเสาบ้าน โครงหลังคาทำด้วยไม้ไผ่ ฝาบ้านและประตูใช้ไม้ไผ่สับเป็นฟาก และสานขัดแตะ ส่วนหลังคาบ้านก็จะใช้หญ้าคาถักเป็นตับ หรือใช้ใบกอใบเหี่ยว เย็บเป็นตับๆ รูปแบบของบ้านจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 8x10 เมตร ไม่มีหน้าต่าง บ้านแบบม้งโบราณที่ตำบลเข็กน้อยมีประมาณ 500 กว่าหลังคาเรือน

2) **บ้านแบบไทย** ลักษณะการสร้างบ้านด้วยปูน หลังคามุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง แบบบ้านของคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งในตำบลเข็กน้อยมีประมาณ 200 หลังคาเรือน

3) **บ้านแบบผสมผสานระหว่างแบบม้งโบราณและแบบไทย** ลักษณะการสร้างบ้านแบบผสมผสาน เช่น หลังคามุงด้วยหญ้าคา และฝาผนังและประตูใช้ไม้ไผ่สับเป็นฟาก แต่พื้นอาจจะเป็นปูน ซึ่งบ้านแบบผสมผสานนี้มี ประมาณ 700 หลังคาเรือน ในตำบลเข็กน้อย

จากงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางด้านที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งอยู่ค่อนข้างมาก ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยยังคงรูปแบบบ้านม้งโบราณซึ่งมีจำนวนหลังคาเรือนถึง 500 หลังคาเรือน แม้ว่าในโลกยุคปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกหดแคบลง วัฒนธรรมจากทั่วโลกได้หลั่งไหลเข้ามายังประเทศไทย ขณะเดียวกันวัฒนธรรมไทยก็ก้าวไกลไปยังต่างประเทศ ซึ่งจากงานวิจัยข้างต้นก็พบว่า วัฒนธรรมที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลเข็กน้อย ก็มีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนประยุคต์ ผสมผสานเช่นกัน กล่าวคือ ลักษณะบ้านพักอาศัยของชาวเขาเผ่าม้งที่มีการปรับเปลี่ยนประยุคต์ ผสมผสานระหว่างแบบม้งโบราณและแบบไทยมีจำนวนถึง 700 หลังคาเรือน ส่วนที่เปลี่ยนเป็นแบบไทยก็มีถึง 200 หลังคาเรือน แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางด้านที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งเกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน ประยุคต์ ผสมผสาน ตามกระแสโลกยุคปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้เท่าที่ผู้วิจัยได้ออกสำรวจเบื้องต้นเพื่อค้นหามุงบ้านเรือนแบบม้งโบราณนั้นแทบจะหาไม่มีแล้ว หรือมีก็น้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่ชาวม้งได้มีการขยายขยายปลูกสร้างบ้านด้วยปูนซีเมนต์ มุงหลังคาสังกะสีและกระเบื้อง บางหลังเป็นแบบสองชั้นเหมือนบ้านคนไทยพื้นราบ นอกจากนั้นยังมีเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องมือการเกษตรที่ช่วยทุ่นแรงและอำนวยความสะดวกสบายยิ่งขึ้น

ภาพที่ 9 บ้านมั่งโบราณที่หมู่บ้านสระแก้ว ตำบลหนองแม่นา อำเภอเข้าค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์

“เดี๋ยวนี้บ้านมั่งแบบโบราณแทบไม่มีให้เห็นแล้ว พัฒนาเป็นบ้านปูนกันหมดแล้วกัน หมดแล้ว ที่บ้านผมหลังนี้ยังเก็บไว้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมั่งไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้เห็น อีกทั้งคนไทยพื้นราบก็มักจะมาเยี่ยมชมบ้านมั่งโบราณหลังนี้อยู่บ่อยๆ” (ผู้ใหญ่มานะ ศิริกุลไพศาล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 10 บ้านมั่งโบราณที่หมู่ 4 ตำบลเข็กน้อย อำเภอเข้าค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

“บ้านหลังนี้เป็นบ้านโบราณหลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาผนังเป็นไม้ไผ่สับแผ่นเป็นฟาก พื้นยังคงเป็นพื้นดิน สร้างไว้สำหรับพักอาศัยในยามที่ต้องมาทำไร่ทำนา และเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ เอาไว้หรือบางวันต้องนอนค้างก็สามารถนอนได้เพราะมีเตียงนอน มีครัวที่หุงหาอาหาร เป็นบ้านมั่งแบบโบราณ ส่วนบ้านที่พักอาศัยของครอบครัวยังมีอีกหลังหนึ่งอยู่ในชุมชนเป็นบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่ง

ปุ่น มีเครื่องใช้ไฟฟ้าที่จำเป็น เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น พัดลม ฯลฯ” (วิทยา แสงยากุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

1.5 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวม้งที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษนั้นปัจจุบัน ยังคงมีอยู่คู่กับวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งแต่ประเพณีการเกิด ประเพณีการฉลองปีใหม่ ประเพณีการกินข้าวใหม่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเปลี่ยนชื่อ และประเพณีการตาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.5.1 ประเพณีการเกิด ประเพณีการเกิดของชาวม้งนั้น ในอดีตเชื่อว่า เด็กใน

ครรภ์เป็นผีพ่อแม่ให้เด็กมาเกิด หญิงที่มีครรภ์แก่จะไม่ให้ออกนอกบ้าน หากจำเป็นต้องออกนอกบ้านก็ต้องมีเพื่อนไปด้วย เพื่อป้องกันเหตุร้ายต่างๆ หรือถ้าเจ็บท้องคลอดกลางทางก็จะได้มีคนช่วยเหลือ การคลอดแบบตามธรรมชาติจะมีเพียงแม่สามีและหมอดำแยอยู่ขณะทำคลอด หากเด็กที่เกิดมาเป็นผู้ชายผู้เป็นสามีจะนำรกของลูกชายไปฝังไว้ข้างเสาหลักของบ้าน (เชื่อว่ามีวิญญาณสิงสถิตอยู่) เพื่อให้เด็กผู้ชายรู้เกี่ยวกับเรื่องผี ถ้าหากคลอดมาเป็นลูกผู้หญิง ผู้เป็นสามีก็จะนำรกลูกสาวไปฝังไว้ใต้แคร่นอนของแม่ เพราะต้องการให้ลูกสาวรู้จักงานบ้านงานเรือนและรักนวลสงวนตัว สำหรับเด็กที่เกิดมาไม่ครบ 3 วัน ชาวม้งเชื่อว่า ยังเป็นลูกผีอยู่จึงยังไม่ตั้งชื่อ และหากตายก็สามารถนำไปฝังได้เลย ไม่ต้องทำพิธีศพตามประเพณี หลังจากเด็กเกิดมาได้ 3 วันแล้วก็จะมีพิธีสู่ขวัญตั้งชื่อ โดยให้พ่อแม่เป็นผู้ตั้งชื่อให้ หากเกรงว่าจะไม่ไพเราะ หรือเพื่อความมั่นใจในความเป็นสิริมงคล ก็จะให้ญาติผู้ใหญ่หรือหมอขวัญตั้งชื่อให้ ชื่อที่ตั้งมักเป็นพยางค์เดียว ในพิธีสู่ขวัญตั้งชื่อนั้นจะมีของเช่น ไห้ว ได้แก่ ไก่ 3 ตัว ไช้ไก่ 1 ฟอง รูป 3 ดอก ข้าวสาร 1 ถ้วย เมื่อทำพิธีสู่ขวัญเสร็จ หมอขวัญก็จะทำนายดวงชะตาของทารกจากไก่ (ตีนไก่ ตาไก่ กะโหลกไก่ กระดูกไก่ ลิ้นไก่) เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะตั้งชื่อใหม่อีกครั้ง (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549 : 69-70)

“ปัจจุบันนี้ บ้านไหนที่มีลูกเกิดมาก็จะทำพิธีเรียกขวัญผูกข้อมือเด็ก โดยผู้ทำพิธีจะเป็นปู่ของเด็กคนนั้น ซึ่งจะทำกันทุกบ้าน ต่อมาจึงมีพิธีเรียกชื่อเด็ก โดยเชิญญาติทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ของเด็กมาร่วมพิธี และญาติกับพ่อแม่ของเด็กจะเสนอชื่อภาษาม้งหลายๆ ชื่อมาก่อน หากพ่อแม่และปู่ของเด็กชอบชื่อไหนก็ให้เอาชื่อนั้น ต่อมาพ่อแม่ของเด็กจึงจะตั้งชื่อภาษาไทยให้ในตอนแจ้งเกิด ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วชาวม้งจะให้ความสำคัญชื่อภาษาม้งมากกว่าและจะใช้เรียกกันในครอบครัวในหมู่บ้านให้รู้ว่ามีเด็กเกิดใหม่ประจำตระกูลแล้ว ส่วนชื่อภาษาไทยนั้นไม่ค่อยสำคัญ

นักเอาไวใช้เมื่อตอนที่เข้าติดต่อกระทรวงราชการ” (สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

ในกรณีที่ผู้หญิงมีท้องแล้วผู้ชายไม่รับผิดชอบ หากกลับมาอยู่ที่บ้านตัวเองเมื่อถึงเวลาใกล้คลอดพ่อแม่จะสร้างกระท่อมหลังเล็กหลังใหม่ไว้ในบริเวณบ้าน หรือทำยบ้าน โดยจะไม่ให้แม่และลูกที่เกิดมาอยู่ภายในบ้านเป็นระยะเวลา 1 เดือน เพราะมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษไม่ชอบ และจะเกิดอัปมงคลในบ้าน ซึ่งหลังจากพ้นระยะเวลา 2-3 เดือนแล้วทั้งแม่และเด็กอาจจะเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหญ่ได้ และในระหว่างที่ผู้หญิงท้องนั้นก็ห้ามไม่ให้ปักผ้าเย็บผ้าเพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ลูกเกิดมาพิการ” (เอกพจน์ แสนยากุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

1.5.2 ประเพณีฉลองปีใหม่ การจัดงานเทศกาลประเพณีปีใหม่ของชาวม้ง

นับว่าเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนธันวาคม เป็นงานที่ยิ่งใหญ่มาก ชาวม้งทุกคนจะให้ความสำคัญกับงานประเพณีปีใหม่มาก ผู้ที่ทำอะไรทำสวน จะหยุดพักงาน เพื่อมาร่วมฉลอง ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศก็จะกลับมาร่วมงานประเพณีปีใหม่กับครอบครัวและเทศกาลที่พี่น้องชาวม้งจัดขึ้น ซึ่งในพื้นที่อำเภอเขาค้อนั้นก็มีสถานที่จัดงานในหลายตำบล เช่น ที่ตำบลเขาค้อก็จะจัดงานขึ้นที่ หมู่บ้านเล้าลือ เล้าเนิง และหมู่บ้านกนกงาม และตำบลเข็กน้อย ซึ่งมีพี่น้องม้งจากหลายพื้นที่เข้าร่วมงานประเพณีกันอย่างหนาแน่น

งานประเพณีฉลองปีใหม่ของม้ง หรือที่เรียกว่า “น่อเป็โจวซึ” ซึ่งแปลว่ากินสามสิบ ชาวม้งจะถือเอาวันสุดท้ายคือ 30 ค่ำของเดือน 12 ในทุกปีเป็นวันส่งท้ายปีเก่า (ปฏิทินของไทยจะนับแบ่งเป็น 2 ช่วง ข้างขึ้น ข้างแรม ช่วงละ 15 วัน ตั้งแต่ 1 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ แต่ของม้งนับจาก 1 ค่ำ ไปถึง 30 ค่ำ) งานฉลองปีใหม่จะอยู่ในราวปลายเดือนพฤศจิกายน ถึง ธันวาคม ชาวม้งจะประกอบพิธีกรรมต่างๆ ถัดจากวันส่งท้ายปีเก่าไปอีก 3 วันในวันฉลองปีใหม่ทุกคนจะหยุดทำงานใน 3 วันแรก โดยชายหญิงทุกคนในหมู่บ้านจะสวมเสื้อผ้าชุดใหม่ โดยเฉพาะหนุ่มสาว จะแต่งตัวกันเต็มที่ประดับประดาเครื่องเงินสวยงาม เด็กๆ จะจับกลุ่มกันมาเล่นลูกข่างและร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ส่วนหนุ่มสาวก็จับคู่กันโยนลูกข่าง โดยทั้งสองฝ่ายจะอยู่กันคนละแถว โดยรับลูกช่วงระหว่างคู่ของตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้มีเวลาพบปะพูดคุยกัน(สมัย สุทธิธรรม, 2541:39)

ชาวม้งจะประกอบพิธีเรียกขวัญปีใหม่ให้กับสมาชิกในครอบครัวในช่วงเวลาหัวค่ำ (16.00-17.00 น.) ของวันที่ 31 ธันวาคม ที่ถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า พอถึงเวลาผู้อาวุโสหรือหัวหน้า

ครอบครัวก็ทำพิธีเรียกขวัญ โดยทั่วไปจะเรียกขวัญแม่ ขวัญพ่อ ขวัญเด็กๆ ขวัญของสัตว์เลี้ยง
ขวัญของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ให้กลับเข้ามาสู่นบ้าน เครื่องเส้นไว้ มีไก่ต้ม 1 คู่ และไข่ต้มจำนวน
เท่ากับสมาชิกในครอบครัว

“ก่อนประเพณีปีใหม่ 1 วัน พี่น้องม้งชาวจะมารวมกันทำพิธีกรรมเรียกว่า “ลือไก้” เพื่อปิดเป่า
สิ่งไม่ดีออกไปจากครอบครัว โดยมีหัวหน้าตระกูลแซ่ หรือผู้อาวุโสของบ้านมาทำพิธีให้ หากใครที่
ไม่สามารถมาเข้าร่วมพิธีได้ก็จะนำเสื้อผ้าของคนนั้นมาเป็นตัวแทนเข้าร่วมในพิธี โดยพิธีกรรมจะมี
การนำไก่มาเชือดคอกแล้วโยนทิ้งไปเพื่อขับไล่ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายไม่ดีออกไป และเมื่อทำพิธีกรรมเสร็จ
แล้วผู้เข้าร่วมพิธีจะอยู่ภายในบริเวณบ้านไม่ออกไปไหนจนกว่าจะครบ 3 วัน เพื่อเป็นสิริมงคลกับ
ชีวิต” (ณัฐกิตต์ แซ่ลี, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

ส่วนพิธีกรรมของพี่น้องม้งดำ เรียกว่า ลือซู่ จะแตกต่างจากพิธีกรรมของม้งขาวที่ใช้ต้นอ้อย
แทนไก่ ในการประกอบพิธีปิดเป่าความทุกข์ออกไปจากครอบครัว

“ในอดีตช่วงก่อนวันปีใหม่ 3 วัน ชาวม้งจะต้องเตรียมการตักน้ำให้เต็มโอ่ง เตรียมข้าวไว้เต็ม
ไห เตรียมทำความสะอาดบ้าน ในช่วง 3 วันนี้จะไม่ไปไหน เพราะมีความเชื่อทำในสิ่งดีๆ ขับไล่สิ่ง
ชั่วร้ายออกไปจากบ้าน แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมนี้เปลี่ยนไปแล้ว ไม่นิยมทำแบบเดิมแล้ว” (เอกพจน์
แสนยากุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน)

“ในเทศกาลปีใหม่ม้งทุกปี ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลก็จะกลับมาร่วมประเพณีซึ่งยังถือว่าเป็น
เรื่องสำคัญมาก และถือเป็นโอกาสดีที่พี่น้องมารวมกันเป็นการรวมญาติ และร่วมพิธีสำคัญๆ ที่
ยังมีอยู่เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ส่วนประเพณีโยนลูกช่วงนั้น เดิมนั้นการโยนโชว์
เฉยๆ ต่างคนต่างโยนไม่ได้โยนเพื่อพบปะพูดคุย หรือเกี้ยวจีบเพื่อเลือกคู่เหมือนสมัยก่อนซึ่ง
ปัจจุบันมีน้อยคู่มากหรือแทบไม่มีเลยที่ได้คบหากันและแต่งงานกันจากประเพณีโยนลูกช่วง” (ศิริ
พงษ์ สิริอนันตกุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

“ประเพณีปีใหม่ เป็นเทศกาลใช้ของใหม่ กินข้าวใหม่ แต่งชุดใหม่ เป็นวันที่พี่น้องม้ง
ภาคภูมิใจที่จะได้แสดงอัตลักษณ์ความเป็นม้งกันอย่างเต็มที่ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การแต่งกาย
ชุดประจำเผ่า พิธีกรรมเรียกขวัญ การแสดงรำกลอน การละเล่นลูกช่วง การโยนลูกช่วง การเล่น
แรลลี่ การยิงหน้าไม้ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะมีโอกาสได้เล่นกันในช่วงเทศกาลปีใหม่
เท่านั้น” (วิศนี การุณบริรักษ์, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

1.5.3 ประเพณีการแต่งงาน การจัดพิธีแต่งงานของชาวม้งจะจัดขึ้นในวันข้างขึ้น

และจะไม่จัดในวันข้างแรมโดยเด็ดขาด การจัดงานแต่งงานมักจะเป็นช่วงต้นปี หลังงานเทศกาลปีใหม่ ซึ่งคนแซ่เดียวกันจะไม่แต่งงานกัน เพราะชาวม้งเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตล่มสลาย ดังนั้น หนุ่มสาวเจอกันครั้งแรกต้องสอบถามข้อมูลกันหากพบว่าเป็นแซ่เดียวกันก็ต้องเลิกกัน หากไม่เลิกจะถูกตัดออกจากตระกูลแซ่และไม่ให้การช่วยเหลือใดๆทั้งสิ้น รูปแบบการแต่งงานมี 3 รูปแบบ คือ 1) ซอปปอกันแล้วไปอยู่ด้วยกันก่อน 2) ฝ่ายชายซอปปอแต่ฝ่ายหญิงไม่เล่นด้วย ฝ่ายชายจึงจุดแล้วมาสู่ขอ และ 3) ทำตามประเพณีแล้วมีผู้ใหญ่ไปสู่ขอ มีการพูดคุยเป็นบทกลอน มีการเจรจาสู่ขอแบบอบรมสั่งสอนฝ่ายหญิงให้เป็นแม่บ้านแม่ศรีเรือนที่ดี สิ้นสอดทองหมั้นใช้เงินจางไม่เกิน 5 จาง ประมาณ 15,000 บาท แต่ถ้าหากรวมค่างานเลี้ยงด้วยต้องจ่ายเป็นเงิน 20,500 บาท ถ้าไม่มีเงินสามารถผ่อนผันกับฝ่ายหญิงได้ ซึ่งในอดีตการแต่งงานมักจะใช้วิธีการจุดไปอยู่ด้วยกันก่อนแล้วจึงพากันมาขอขมาที่หลัง ก่อนที่ป่าวสาวจะเข้าบ้าน ฝ่ายชายจะนำไก่มาบนให้สิ่งเลวร้ายออกไปจากคู่ป่าวสาว เพื่อให้ป่าวสาวอยู่กันอย่างมีความสุข จากนั้นส่งคนไปบอกกับทางบ้านฝ่ายหญิงว่าลูกสาวมีที่อยู๋แล้ว และเมื่อฝ่ายหญิงได้เข้ามาอยู่ที่บ้านฝ่ายชายได้ 3 วัน จะมีการทำพิธีเรียกขวัญ ในเย็นวันนั้นก็ให้เถ้าแก่พาป่าวสาวไปบ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำการสู่ขอ แต่ปัจจุบัน ฝ่ายชายจะให้เถ้าแก่ไปสู่ขอฝ่ายหญิงมาอยู่ด้วยกัน ก่อนเข้าบ้านต้องนำไก่มาบน เพื่อให้ป่าวสาวอยู่กันอย่างมีความสุข หลังจากนั้น 3 วันจะพากันกลับไปบ้านฝ่ายหญิงเพื่อตกลงค่าสินสอด (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:78)

“ชาวม้งจะเห็นความสำคัญของการแต่งงานมาก หากผู้หญิงหนีไปอยู่กับผู้ชายครบ 3 วัน แล้วเมื่อพ่อแม่ฝ่ายชายพูดคุยตกลงกันแล้วจะทำพิธีเรียกขวัญโดยพาทั้งผู้ชายและผู้หญิงมาทำพิธีเรียกขวัญที่บ้านฝ่ายหญิง และทำการสู่ขอพูดคุยตกลงกันในเรื่องสินสอดเพื่อที่จะจัดงานพิธีแต่งงานกันต่อไป ซึ่งในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี ผู้ชายมักจะพาฝ่ายหญิงเข้ามาอยู่ในบ้านก่อน เนื่องจากความไม่พร้อมในเรื่องเงินและเมื่อมีเงินพร้อมเมื่อใดก็จะมาจัดพิธีภายหลังซึ่งพ่อแม่ฝ่ายชายก็จะทำพิธีเรียกขวัญ เพื่อเป็นการนำสมาชิกใหม่เข้าบ้านและเป็นการขออนุญาตผีบรรพบุรุษซึ่งในแต่ละบ้านจะมีผีบรรพบุรุษประจำอยู่ หากไม่ขออนุญาตจะถือว่าบรรพบุรุษไม่รับรู้และเชื่อว่าจะไม่เป็นสิริมงคลในชีวิต” (ณัฐกิตต์ แซ่ลี, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

“กฎข้อห้ามของชาวม้งจะมีอยู่อย่างหนึ่งคือ ตระกูลแซ่เดียวกันจะแต่งงานกันไม่ได้ เพราะชาวม้งเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่ดีจะเกิดอุปมงคลในชีวิต ในการสู่ขอกันนั้นปัจจุบันฝ่ายชายไปสู่ขอฝ่ายหญิงด้วยอัตราค่าสินสอดประมาณ 30,000-35,000 บาท” (มานะ ศิริกุลไพศาล, 20 มีนาคม 2559)

“ปัจจุบันชาวม้งยังคงรักษาประเพณีการแต่งงานโดยเฉพาะจะไม่แต่งงานในตระกูลแซ่เดียวกัน และหากมีชาวม้งต้องไปแต่งงานกับคนนอกหรือคนอื่น เช่น คนไทย หรือชาวต่างชาติ พี่น้องม้งก็พยายามชักชวนให้คู่ชีวิตเข้ามาร่วมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวม้ง ซึ่งเคยมีผู้หญิงม้งแต่งงานกับผู้ชายฝรั่ง ก็จะต้องกลับมาทำพิธีแบบม้ง และฝรั่งจะต้องแต่งชุดม้งเข้าร่วมพิธีด้วย” (ศิริพงษ์ สิริอนันตกุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

นอกจากนี้ ชาวม้งยังมีกฎเรื่องการแต่งงานอีกหนึ่งอย่างคือ หากพี่ชายเสียชีวิต ภรรยาของพี่ชายสามารถแต่งงานกับน้องชาย(สามี)ได้ในกรณีที่ทั้งสองชอบพอกัน เพื่อเป็นการดูแลพี่สะใภ้แทนพี่ชาย แต่ในขณะเดียวกันหากน้องชายเสียชีวิต พี่ชายจะไม่สามารถแต่งงานกับภรณยาน้องชายได้ เพราะเกรงว่าจะเกิดปัญหาเมื่อพี่ชายอยากได้ภรณยาน้องชายอาจจะเป็นสาเหตุให้พี่ชายชำน้องชายเพื่อเอาเมียน้องชาย ซึ่งชาวม้งเชื่อว่าการนี้่จะเกิดความอับมงคลในชีวิต” (เอกพจน์ แสนยากุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

1.5.4 ประเพณีการเปลี่ยนชื่อ ประเพณีสำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวม้ง สำหรับผู้ชายม้งที่แต่งงานมีครอบครัวมีลูกได้ 2-3 คนแล้ว ตามประเพณีของชาวม้งจะต้องมีพิธีการเปลี่ยนชื่อหรือตั้งชื่อใหม่ หรือเรียกว่า “ชื่อแก่” เพื่อบอกให้รู้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุแล้ว ซึ่งชื่อเดิมตั้งแรกเกิดนั้นจะเป็นชื่อภาษาม้งพยางค์เดียว เช่น “ป้อ” แต่เมื่อผู้ชายมีอายุระหว่าง 25 – 30 ปี เป็นวัยกลางคนแต่งงานและมีบุตรแล้ว จะเปลี่ยนชื่อเป็น “**หน่อป้อ**” จากหนึ่งพยางค์เป็นสองพยางค์ ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องมีชื่อเดิมผสมอยู่ด้วยเสมอไป อาจจะตั้งชื่อใหม่เลยก็ได้ แต่ที่นิยมก็คือ ต้องมีชื่อเดิมผสมอยู่ด้วย การตั้งชื่อผู้ใหญ่นี้ ชาวม้งจะให้เกียรติแก่พ่อของภรรยา หรือ (พ่อตา) เป็นคนตั้งชื่อให้ ซึ่งชาวม้งถือว่าพิธีสู่ขวัญตั้งชื่อผู้ใหญ่นี้เป็นพิธีที่เป็นสิริมงคลที่ดีกับชีวิต (เอกพจน์ แสนยากุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

“ตอนเป็นเด็กชื่อ จง แซ่ย่าง เมื่อแต่งงานมีลูกได้ทำพิธีเปลี่ยนชื่อเป็น เจียฮั่ว แซ่ย่าง ตามชาวม้งเชื่อว่า ผู้ชายเมื่อมีครอบครัวและมีลูกแล้ว พ่อตาแม่ยายจะทำพิธีเปลี่ยนชื่อให้เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต พิธีกรรมก็จะคล้ายตอนแต่งงาน มีการเตรียมหมู 2 ตัว เพื่อประกอบพิธี ตัวแรกใช้หมูตัวใหญ่เพื่อให้เกียรติพ่อตา และบ้านตัวเอง และจะต้องทำชุดม้งโบราณให้พ่อตาแม่ยาย และพี่ภรรยาเฉพาะคนโต เพื่อไว้ในโอกาสสวาระสุดท้ายของชีวิตหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นชุดตาย หากลูกเขยไม่ทำชุดนี้ให้พ่อและแม่ก็จะได้บุญด้วยเป็นความเชื่อแบบโบราณซึ่งปัจจุบันก็ยังทำอยู่” (ไพโรจน์ ค้อศุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

1.5.5 ประเพณีงานศพ ตามประเพณีงานศพของชาวม้ง เมื่อมีคนตายในบ้าน

ญาติพี่น้องม้งก็จะทำการจัดพิธีงานศพที่บ้าน โดยจะนำศพมาแต่งชุดม้งใหม่ๆ พร้อมด้วยเครื่องประดับซึ่งชาวม้งเชื่อว่า ยิ่งแต่งกายและใส่เครื่องประดับให้กับศพมากเท่าไรยิ่งดี เพราะเมื่อผู้ตายไปเกิดใหม่ จะได้มีฐานะร่ำรวยมีทรัพย์สินเงินทองมากมาย และมีหมอผีหรือร่างทรงเป็นผู้ประกอบพิธีพิธีกรรม เช่น การสวดให้ผู้ตายไปเกิดใหม่ และติดต่อผู้จัดการงานศพโดยการหาพ่อครัวหรือแม่ครัวที่เป็นม่าย เชิญหมอแคนมาเป่าแคนสั่นใจให้กับผู้ตาย เพื่อส่งวิญญาณคนตายขึ้นสวรรค์ การตั้งศพจะตั้งไว้บนที่ตั่ง ที่เรียกว่า “ม้าไม้” และจะมีการฆ่าหมูเพื่อทำพิธีให้คนตายด้วย

งานศพของชาวเขาเผ่าม้งโดยทั่วไปจะจัด 3 วัน หรือ 7 วัน ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ ในแต่ละวันจะมีการทำพิธีให้คนตายโดยการเป่าแคนและตีกลองในช่วงเช้า กลางวัน และเย็น ญาติสนิทจะมาประกอบพิธีด้วย ก่อนวันฝังศพ 1 วัน จะพิธีพิเศษเรียกว่า “ควจือ” เป็นวันเชิญแขกที่ใกล้ชิดหรือเครือญาติที่เกี่ยวข้องกันมารวมตัวเพื่อเป็นเกียรติในงานศพ และทุกคนที่ได้รับเชิญมาต้องมีปัจจัยให้บ้านคนตาย เพื่อทำพิธีในงานศพ เช่น การฆ่าวัวให้กับผู้ตายเอาขึ้นไปบนสวรรค์ ในวันฝังศพหลังอาหารกลางวันเจ้าภาพจะกล่าวขอบคุณแขก เสร็จแล้วก็นำศพไปฝัง เมื่อฝังครบ 13 วัน ก็ให้หมอผีมาทำพิธีกรรมเชิญวิญญาณที่หลุมฝังศพให้กลับบ้าน เพื่อทำพิธีกรรมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อฝังศพครบ 100 วันทำบุญอีกครั้งหนึ่ง ในพิธีกรรมงานศพแบบโบราณชาวม้งจะนำท่อนไม้มาทำเป็นคานหามแล้วสานทำที่วางศพ ซึ่งชาวม้งมีความเชื่อว่าไม้ที่นำมาทำที่หามนั้น เป็นม้าพาคนตายขึ้นสวรรค์ ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงทำกันอยู่ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:70)

“ชาวม้งชาวบางบ้านจะซื้อโรงศพมาไว้รอพ่อแม่ เพราะมีความเชื่อว่าจะเป็นการต่ออายุให้พ่อแม่ หรือผู้ชราที่ใกล้ถึงเวลาสุดท้ายของชีวิตเพื่อเป็นเคล็ดและต่อชะตาให้อายุยืนยาว” (ไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

“พิธีงานศพของชาวม้งหากผู้ตายเป็นผู้ใหญ่โดยปกติก็จะจัดงาน 3-4 วัน หากมีฐานะดีก็อาจจะจัดงานถึง 7-9 วัน ส่วนผู้ตายเป็นเด็กทารกก็จะจัดงานเพียงวันเดียว เมื่อครบกำหนดแล้วก็นำศพไปฝัง “ไม่เผาเหมือนคนไทยเพราะชาวม้งเชื่อว่าถ้าเผาศพคนตายจะร้อนอยู่ไม่เป็นสุข” (สุนิศา คักดีเจริญชัยกุล, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

1.6 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

ชาวม้งทุกคนจะมีความเชื่อและบูชาบรรพบุรุษเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อถือใน

สิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ชาวม้งถือว่าเป็นศาสนา (Religion) หรือการนับถือผี (Animism) ล้วนมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและแฝงไว้ด้วยกฎแห่งการควบคุมทางสังคม (Social Control) อยู่ในตัว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทางจริยธรรม ศีลธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวม้งเชื่อในธรรมชาติ เช่น ป่า แหล่งน้ำ และจอมปลวก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ และในธรรมชาติยังสามารถปกป้องชีวิตมนุษย์ให้พ้นจากภัยธรรมชาติสัตว์ป่า และโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:62)

“ปัจจุบันประชากรชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์และอีกประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งผู้นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่มิได้ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วย และมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการนับถือผีต่างๆอยู่ในปัจจุบัน” (มานะ คีร์กุลไพศาล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีสถานที่สำคัญทางศาสนาซึ่งได้แก่ วัด และ คริสตจักร ดังต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนวัด และคริสตจักร ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบล	วัดไทย (จำนวน)	คริสตจักร/วัดคาทอลิก (จำนวน)
1. พุ่งสมอ	3	-
2. แคมป์สน	2	-
3. เขาค้อ	5	1
4. ริมสิมวง	-	-
5. สะเดาะพง	2	-
6. หนองแม่นา	4	-
7. เข็กน้อย	-	1
รวม	16	2

ที่มาแหล่งข้อมูล : ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย (<https://www.google.co.th>)

สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล กล่าวว่า เป็นชาวม้งที่นับถือศาสนาพุทธ ก็เคยเข้าวัดบ้างแต่ไม่บ่อย ซึ่งในชีวิตประจำวันจะนับถือบรรพบุรุษมากกว่า เช่น มีงานประเพณีต่างๆ ของชาวม้งก็จะเข้า

ร่วมประกอบพิธีกรรมกับครอบครัวและเครือญาติ เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีงานศพ พิธีงานแต่งงานก็จะมีเหมือนกับพิธีกรรมของศาสนาพุทธที่มีพระสงฆ์ แต่มีหมอผีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นต้น (สุนิศา คักดีเจริญชัยกุล, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

แม้ว่าชาวม้งส่วนมากจะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วยเช่นกัน มีชาวม้งเพียงบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ สาเหตุหนึ่งเกิดจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาและสอนภาษาให้กับกลุ่มชาวม้ง ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวม้งบางส่วนหันมานับถือศาสนาคริสต์ อีกทั้งด้วยเหตุผลเกี่ยวกับความยุ่งยากซับซ้อนในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ทำให้ชาวม้งส่วนหนึ่งได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ เพื่อลดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตาม ด้วยอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ ทั้ง ด้านภาษา การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึง ความเชื่อและการนับถือศาสนา ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว หากแต่ยังคงมีลักษณะปรับเปลี่ยนแปร และเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตามสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ด้วยบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อในบทต่อไป

บทที่ 5

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวិเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด การสื่อสารที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ที่ เอ. เดอ ฟิโน ได้สรุปไว้ว่า มนุษย์เรานั้นนอกจากจะแลกเปลี่ยน หรือถ่ายทอดข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกันแล้ว มนุษย์เรายังสื่อสารโดยมีเป้าหมายที่จะบอกว่า “เราคือใคร” และในขณะที่เราใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นว่า “เราเป็นใคร” เราก็มักใช้การสื่อสารเพื่อบอกคนอื่นเพิ่มเติมอีกว่า “แล้วเขาเป็นใคร” และท้ายที่สุดก็สื่อสารเพื่อจะบอกว่า “เราเหมือนหรือแตกต่างกับเขาอย่างไร” ซึ่งการสื่อสารเป็นทั้งเครื่องมือประกอบสร้าง (construct) รักษา (maintain) และต่อรอง (negotiate) อัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลา (A. De Fina, 2011 อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 50-51)

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแหล่งชุมชนม้งขนาดใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจมากมาย เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงความเชื่อและการนับถือศาสนา ซึ่งถือเป็นตัวบท (text) ที่มีลักษณะเปิด (open) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ตัวบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าจะมีกระบวนการสื่อสารเพื่อ สร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งอย่างไร และแบบใด โดยการวิเคราะห์ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ตัวบทที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านภาษา

วัฒนธรรม ด้านภาษา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง อาวโซ/ 1.นายมานะ คีรี กุลไพศาล 2.นายเจียเยอ ค้อสุภฤทธิ์สกุล 3.นายท้อ แสน ยากุล 4. นายบุญมี ค้อสุภฤทธิ์สกุล		ภาษาพูด -พูดภาษาม้งกับ กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ ภาษาเขียน -ภาษาม้งคริสเตียน -ภาษาไทย			✓	
		ภาษาพูด -พูดภาษาม้ง ภาษาเขียน -เขียนภาษาม้ง โบราณได้	- -	✓		
		ภาษาพูด -พูดภาษาม้ง ภาษาเขียน -	- -	✓		
		ภาษาพูด -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ ภาษาเขียน -สามารถเขียน ภาษาม้งโบราณได้ และสามารถเขียน ภาษาม้งคริสเตียน	- -		✓	

ตาราง 3 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านภาษา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
5. นายเจ้อซัว แซ่ลี	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้ง <u>ภาษาเขียน</u> -	- -	- -	✓		
<u>กลุ่มมชาวม้ง</u> <u>วัยผู้ใหญ่</u> 1. นายอดุลย์ ประทีปศิริ	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งกับ กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งคริสเตียน และภาษาไทย	-		✓	
2. นายไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิ์สกุล	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งคริสเตียน และภาษาไทย	-		✓	
3. นายธีรภัทร ญาตินันท์กิจ	<u>ภาษาพูด</u> - <u>ภาษาเขียน</u> -	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งคริสเตียน			✓	

ตาราง 3 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านภาษา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
		-และภาษาไทย				
4. นายวิทยา แสนยากุล (ต่อ)	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน <u>ภาษาเขียน</u> -เขียนภาษาม้งคริส เตียนและภาษาไทย	-		✓	
5.นางสุดา แซ่ลี	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งกับ กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งแบบคริส เตียน	-		✓	
<u>กลุ่มชาวม้งรุ่น ใหม่</u> 1. น.ส. สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล		<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งแบบคริส เตียนและภาษาไทย และภาษาอังกฤษ			✓	

ตาราง 3 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านภาษา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
2.นายณัฐกิตต์ แช่ลี	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งคริสเตียน ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ	-		✓	
3.นายศิริพงษ์ สิริอนันตกุล	-	<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งในก กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งแบบคริส เตียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ			✓	
4.น.ส.วิศิณี การุณบริรักษ์		<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งแบบคริส เตียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ			✓	

ตาราง 3 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านการแต่ง กาย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
5.นายเอกพงษ์ แสนยากุล		<u>ภาษาพูด</u> -พูดภาษาม้งใน กลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน และพูด ภาษาไทยกับคน ไทยพื้นราบ <u>ภาษาเขียน</u> -ภาษาม้งแบบคริส เตียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ			✓	
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านภาษาของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์				3	12	0

5.1 อัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ด้านภาษา

จากการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางด้านภาษาในภาพรวมพบว่า กลุ่มชาวม้งส่วนมากมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาแบบผสมผสาน (อัตลักษณ์ชั้นที่ 2) ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน สำหรับภาษาพูดนั้นชาวม้งส่วนใหญ่จะใช้ภาษาม้งและภาษาไทยผสมผสานกัน โดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาและได้ติดต่อกับคนไทยพื้นราบซึ่งมีความจำเป็นจะต้องติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ภาษาไทย เช่น ติดต่อกับหน่วยงานราชการ การติดต่อค้าขาย รวมทั้งปัจจุบันชาวม้งนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนมากขึ้นทำให้กลุ่มนักเรียน นักศึกษาชาวม้งใช้ภาษาไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนกันมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามชาวม้งทั้ง 2 กลุ่มนี้ก็ยังคงใช้ภาษาพูดแบบม้งโบราณในการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน หรือคนในด้วยกันโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้อาวุโสที่พูดได้เฉพาะภาษาม้งแบบโบราณ ในกรณีที่จำเป็นต้องติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกหรือคนนอก(etic) นั้นชาวม้งส่วนใหญ่มักจะมีการต่อรองด้วยการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารเพื่อความเข้าใจตรงกัน และอีกนัยหนึ่งก็เพื่อต่อสู้ให้คนภายนอกให้การยอมรับใน “ความเป็นม้ง” ของตัวเองว่าชาวม้งก็มีความสามารถมีการปรับตัวเข้ากับศูนย์กลางได้

มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างชัดเจนและสามารถเข้าใจความหมายต่างๆ ตรงกันได้ นับเป็นกระบวนการสื่อสารที่ชาวม้ง ซึ่งเป็นผู้ส่งสาร (sender) ได้ต่อสู้ต่อรองและเลือกช่องทางการสื่อสาร (channel) ผ่านภาษา เช่น เลือกใช้ภาษาไทยสื่อสารกับคนภายนอก (reciever) และเลือกใช้ภาษาม้งสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน หรือคนในด้วยกัน นับเป็นการต่อสู้ต่อรองเพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางภาษาไว้ส่วนหนึ่ง

การใช้ภาษาเขียนหรือตัวอักษรนั้น กลุ่มชาวม้งส่วนใหญ่ใช้ภาษาม้งแบบคริสเตียน (เป็นการใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษสร้างคำให้ออกเสียงเป็นภาษาม้งโดยชาวมิชชันนารีร่วมกับชาวม้งเป็นผู้คิดค้นประดิษฐ์อักษรม้งแบบคริสเตียน) ในการสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ส่วนภาษาตัวอักษรม้งแบบโบราณนั้นชาวม้งส่วนใหญ่จะไม่รู้จักและไม่เคยเห็นมาก่อน ซึ่งมีชาวม้งบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวม้งผู้อาวุโสบางคนในพื้นที่อำเภอเขาค้อมีผู้รู้ภาษาม้งโบราณเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาอักษรม้งแบบโบราณไว้และถ่ายทอดให้ลูกหลานไว้บ้างบางส่วน ซึ่งปัจจุบันยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก ขณะที่กลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งในภาษาพูดไว้อย่างเหนียวแน่น(อัตลักษณ์ชั้นที่1) เนื่องจากกลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสส่วนใหญ่มักสื่อสารภาษาพูดได้เพียงภาษาม้งแบบโบราณเท่านั้น บางคนไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ หากมีความจำเป็นต้องสื่อสารกับคนไทยก็จะอาศัยลูกหลานกลุ่มคนรุ่นใหม่ช่วยเป็นล่ามแปลความให้

นอกจากนี้กลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็จะมีความรู้ในภาษาที่เป็นภาษาสากลมากขึ้น โดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่สามารถสื่อสารกับผู้คนได้อย่างกว้างไกลทั่วโลก แสดงให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ในรูปแบบใหม่สะท้อนภาพชาวม้งที่มีการศึกษา มีความรู้ ความสามารถเท่าเทียมคนอื่นๆตามโครงสร้างทางสังคม และมียุทธศาสตร์การต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านภาษาในแบบที่เปิดรับปรับประยุกต์ทั้งภาษาไทยและภาษาสากล เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมส่วนรวมท่ามกลางคนไทย ขณะเดียวกันเมื่ออยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือคนใน (emic) ด้วยกันก็จะใช้ภาษาม้งของตัวเองสื่อสารระหว่างกลุ่มเท่านั้น จะไม่ใช้ภาษาอื่นๆ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ด้านภาษาไว้

ตาราง 4 การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการแต่งกาย

วัฒนธรรม ด้านการแต่ง กาย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง อาวุโส/						
1. นายมานะ ศิริกุลไพศาล	-	-	- แต่งกายแบบคน ไทยเสืยัด กางเกง ขายาว			✓
2. นายเจียเยอ ค้อศุภฤทธิ์สกุล	- แต่ง กาย ด้วย ชุดม้งโบราณใน ชีวิตประจำวัน	-	-	✓		
3. นายท้อ แสน ยากุล	- แต่ง กาย ด้วย ชุดม้งโบราณใน ชีวิตประจำวัน	-	-	✓		
4. นายบุญมี ค้อศุภฤทธิ์สกุล	-	- แต่ง กาย แบบ ผสมผสานใส่ กางเกงแบบม้ง ใส่ เสืยัดแบบไทย	-		✓	
5. นายเจ้าชัว แซ่ลี	- แต่ง กาย ด้วย ชุดม้งโบราณใน ชีวิตประจำวัน	-	-	✓		
กลุ่มชาวม้งวัย ผู้ใหญ่						
1. นายอดุลย์ ประทีปศิริ	-	-	- แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแบบ คนไทย			✓
2. นายไพโรจน์ ค้อศุภฤทธิ์สกุล	-	-	- แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแบบ คนไทย			✓
3. นายธีรภัทร ภูตินันทกิจ	-	-	- แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแบบ คนไทย			✓

ตาราง 4 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านการแต่ง กาย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. นายวิทยา แสนยากุล	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแบบ คนไทย			✓
5.นางสุดา แซ่ลี	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
กลุ่มชาวม้งรุ่น ใหม่						
1. น.ส. สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
2.นายณัฐกิตต์ แซ่ลี	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
3.นายศิริพงษ์ สิริอนันตกุล	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
4.น.ส.วิศิณี การุณบริรักษ์	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
5.นายเอกพงษ์ แสนยากุล	-	-	-แต่ง กาย ใน ชีวิตประจำวันแต่ง กายแบบคนไทย			✓
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านการแต่งกายของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์				3	1	11

5.2 อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผ่านช่องทางการสื่อสาร(channel)ด้านการแต่งกายใน

ภาพรวม พบว่า ชาวม้งในฐานะผู้ส่งสาร (sender) สื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องแต่งกายซึ่งนับเป็นสื่อหรือช่องทาง(channel) การสื่อสารหรือสื่อความหมายให้ผู้รับสาร (receiver) ได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้ง โดยชาวม้งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแต่งกายแบบชุดม้งโบราณ โดยหันมาแต่งกายแบบคนไทย ใส่เสื้อผ้าแบบคนไทยมากขึ้น (อัตลักษณ์ชั้นที่ 3) ซึ่งมีเพียงกลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสบางคนเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งโบราณ (อัตลักษณ์ชั้นที่ 1) ในชีวิตประจำวันซึ่งปัจจุบันจะพบเห็นว่าชาวม้งส่วนมากจะแต่งกายแบบคนไทยมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่นใหม่มักนิยมแต่งกายด้วยเสื้อและกางเกงแบบคนไทย ทั้งนี้เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศที่เปลี่ยนไปอากาศร้อนทำให้ชาวม้งจึงไม่ใส่ชุดประจำเผ่าม้งแบบโบราณเนื่องจากไม่สะดวกในการทำงาน และด้วยชุดม้งมีราคาแพงมาก ชาวม้งจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาชุดไว้ใส่เฉพาะมีงานเทศกาลสำคัญเท่านั้น ส่วนในชีวิตประจำวันไปทำไร่ทำสวน จึงต้องใส่ชุดที่สบายๆ เสื้อกางเกงแบบคนไทย ในกรณีที่ต้องออกไปทำธุระนอกพื้นที่นอกบ้านชาวม้งส่วนมากก็จะแต่งกายสวมเสื้อผ้าแบบคนไทยเป็นส่วนใหญ่ และมักไม่ค่อยใส่ชุดม้งหรือแต่งกายแบบผสมผสาน(กางเกงแบบไทยเสื้อแบบม้ง) ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ชาวม้งส่วนมากมักจะบอกว่า เวลาใส่ชุดม้งหรือเสื้อม้งเข้ามาติดต่อธุระในเมืองคนไทยมักชอบมอง ทำให้รู้สึกเป็นตัวประหลาด ชาวม้งจึงไม่นิยมใส่ชุดม้งในการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไป

แต่อย่างไรก็ตาม ชาวม้งแทบทุกคนทุกกลุ่มตั้งแต่กลุ่มเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และผู้อาวุโส จะพร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดม้งแบบโบราณมาร่วมงานประเพณีสำคัญๆ โดยเฉพาะงานประเพณีปีใหม่ม้ง งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารที่ชาวม้งเลือกสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นม้งผ่านชุดแต่งกายแบบม้งโบราณในช่วงที่มีงานประเพณีสำคัญๆ และมักจะเลือกสื่อสารหรือแสดงออกด้วยชุดแต่งกายม้งในพื้นที่ของตนเอง เพื่อต่อสู้ ต่อรองอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ผ่านชุดแต่งกาย

ปัจจุบันชาวม้งมักจะไม่ได้แต่งกายชุดประจำเผ่าในชีวิตประจำวัน แต่เลือกที่จะแต่งกายชุดประจำเผ่าม้งในประเพณีสำคัญของชาวม้ง เพื่อแสดงออกหรือสื่อสารความหมายความเป็นชาติพันธุ์ในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งนอกจากชาวม้งจะรวมกลุ่มในการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวหรือคนใน(emic) แล้วยังเปิดพื้นที่ให้คนอื่นหรือคนนอก(etic) โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ผ่านเครื่องแต่งกายในพื้นที่และเวลาที่พวกเขากำหนด ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวหากมองในเรื่องของอำนาจ (power) นับว่าเป็นอำนาจของทุนทางวัฒนธรรมที่เจ้าของทุนมีอำนาจในการกำกับบริหาร

สื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมั่งผ่านพื้นที่ของตัวเอง และมีอำนาจในการกำหนดช่วงเวลาในการ
สื่อสารอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองให้คนอื่นได้รับรู้และสัมผัสได้

ตาราง 5 การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านอาหาร

วัฒนธรรม ด้านอาหาร	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง อาวุโส/ 1. นายมานะ ศิริกุลไพศาล 2. นายเจียเยอ ค้อสุภฤทธิสกุล 3. นายท้อ แสน ยากุล 4. นายบุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล 5. นายเจือข้าว แช่ลี	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น แกง ผัด ทอด	-		✓	
	-กินอาหารแบบม้ง ข้าวกับผักต้ม ต้ม ผักรสจืด ไม่ใส่ เครื่องปรุงรส	-	-	✓		
	-กินอาหารแบบม้ง ข้าวกับผักต้ม ต้ม ผัก รสจืด ไม่ใส่ เครื่องปรุงรส	-	-	✓		
	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น แกง ผัด ทอด	-		✓	
	-กินอาหารแบบม้ง ข้าวกับผักต้ม ต้ม ผัก รสจืด ไม่ใส่ เครื่องปรุงรส	-	-	✓		
	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น แกง ผัด ทอด	-		✓	
กลุ่มชาวม้งวัย ผู้ใหญ่ 1. นายอดุลย์ ประทีปศิริ 2. นายไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น แกง ผัด ทอด	-		✓	
	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง	-		✓	

ตาราง 5 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านอาหาร	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
3. นายธีรภัทร ญาตินันทกิจ	-		-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น แกง ผัด ทอด บางครั้งก็แกงถุง จากกรรขายกับข้าว			✓
4. นายวิทยา แสนยากุล						
5.นางสุดา แซ่ลี	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด	-		✓	
	-	กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด ใช้เครื่องปรุง รสแบบไทย เช่น รส ดี ซอส น้ำมันหอย	-		✓	
<u>กลุ่มชาวม้งรุ่น ใหม่</u>	-	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด			✓
1. น.ส. สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล						
2.นายณัฐกิตต์ แซ่ลี		-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด			✓

ตาราง 5 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านอาหาร	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
3. นายศิริพงษ์ สิริอนันตกุล	-	-	-กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด			✓
4. น.ส. วิศิณี การุณบริรักษ์	-	-	--กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด			✓
5. นายเอกพงษ์ แสนยากุล	-	-	--กินอาหารแบบ ผสมผสานทั้งแบบ ไทยและแบบม้ง เช่น ต้ม ผัด แกง ทอด			✓
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านอาหารของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์				3	6	6

5.3 อัตลักษณ์ด้านอาหาร

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผ่านกระบวนการสื่อสาร ซึ่งในงานวิจัยนี้อาหารนับเป็นสื่อหรือช่องทาง (channel) การสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอีกอย่างหนึ่งที่อาหารเป็นสื่อสามารถสื่อสารความหมายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น เช่น วัฒนธรรมอาหารการกินของชาวม้ง ในอดีตมักจะกินข้าวกับผักต้มหรือต้มผัก และอาหารรสจืด ขณะที่คนไทยในอดีตมักกินข้าวกับปลาเป็นอาหารหลัก และอาหารสามารถยังสามารถบอกถึงลักษณะทางชนชั้นทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ เพศ และวัยของคนในสังคมได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ในภาพรวม พบว่า การสื่อสารวัฒนธรรมด้านอาหารการกินของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ม้งมีการเปลี่ยนแปลงไป (อัตลักษณ์ชั้นที่3) และมีการปรับประยุกต์ผสมผสาน (อัตลักษณ์ชั้นที่2) มากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีการกินในแบบสากลและแบบคนไทยมากขึ้น เช่น ในชีวิตประจำวันชาวม้งส่วนมากมักจะกินอาหารประเภทต้ม ผัด แกง ทอด เป็นประจำ และกลุ่มแม่บ้านชาวม้งก็มักประกอบอาหารตามแบบคนไทยมีการใช้เครื่องปรุงรสแบบไทย เช่น ซอสปรุงรส ซีอิ๊วขาว น้ำมันหอย รสดี ผงชูรส ซุปไก่ก้อน น้ำตาล น้ำปลา กะทิ ฯลฯ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ชาว ม้งมักรับประทานอาหารรสจืด ประเภทต้มผักหรือผักต้มใส่เครื่องปรุงเพียงเกลือ หรือไม่ต้องใส่เครื่องปรุงใดๆ ก็สามารถเป็นอาหารรับประทานกับข้าวได้แล้ว โดยกลุ่มผู้อาวุโสเชื่อว่าการรับประทานอาหารม้งแบบดั้งเดิมนี้อาจจะช่วยให้สุขภาพดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และโดยส่วนใหญ่กลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสก็ยังคงรับประทานอาหารแบบดั้งเดิม(อัตลักษณ์ชั้นที่1) เป็นประจำทุกวัน

กลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เคยได้ลิ้มลองอาหารไทยและใส่ใจในรสชาติก็ปรับประยุกต์อาหารเป็นแบบไทยใช้เครื่องปรุงรสปรุงแต่งให้อาหารอร่อยมีรสชาติมากขึ้น และด้วยความเจริญเข้าถึงหมู่บ้าน มีร้านค้าขายอาหาร มีรถขายกับข้าว มีกับข้าวถุง แกงถุงเข้าไปขายในพื้นที่มากขึ้น ชาวม้งต่างก็หันมาซื้ออาหารสำเร็จจากแม่ค้าเพื่อความสะดวกสบาย นอกจากนี้กลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่เข้ามาศึกษาในเมืองมากขึ้น ส่วนมากก็รับประทานอาหารแบบคนไทย คำนึงกับรสชาติอาหารแบบไทย การประกอบอาหารแบบดั้งเดิมจึงลดน้อยลง แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ที่แสดงให้เห็นว่าในชีวิตประจำวันชาวม้งมักจะไม่ใช่ประกอบอาหารและรับประทานอาหารม้งแบบดั้งเดิมมากนัก แต่จะเห็นได้ในบางประเพณีและพิธีกรรมต่างๆที่จะต้องใช้อาหารแบบดั้งเดิมในการประกอบพิธีกรรม ปรากฏการณ์ดังกล่าว หากมองในแง่ของกระบวนการสื่อสาร ที่ชาวม้ง (sender) ได้มีการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านอาหาร (channel) ในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงไป อาหารการกินของชาวม้งวัยผู้ใหญ่และรุ่นใหม่รวมถึงวัยเด็กนิยมรับประทานอาหารแบบอาหารไทย และแบบสากล ขณะเดียวกันมีเพียงกลุ่มชาวม้งอาวุโสเท่านั้นที่ยังคงรับประทานอาหารแบบม้งดั้งเดิมคือ รับประทานข้าวกับผักต้มในชีวิตประจำวัน

ตาราง 6 การวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านที่อยู่อาศัย

วัฒนธรรม ด้านที่อยู่อาศัย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง						
อาวุโส/						
1.นายมานะ ศิริกุลไพศาล	-อาศัยอยู่ใน บ้านพักแบบ บ้านม้งโบราณมุง หลังคาด้วยหญ้า คา ผึงฟากไม้ไผ่	-	-	✓		
2.นายเจียเยอ ค้อสุภฤทธิสกุล	-	-	-อาศัยในบ้านพัก แบบคนไทยเป็น บ้าน 2 ชั้นชั้นบน เป็นไม้ชั้นล่างเป็น ปูน พื้นปูกระเบื้อง			✓
3.นายท้อ แสน ยากุล	-อาศัยอยู่ใน บ้านพักแบบม้ง โบราณมุงหลังคา ด้วยหญ้าคา ผึง ฟากไม้ไผ่ พื้นดิน	-	-	✓		
4. นายบุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล	-	-	-อาศัยอยู่ใน บ้านพักแบบคน ไทยเป็นบ้านสร้าง ด้วยปูน			✓
5.นายเจ้าขัว แช่ลี	-	-	-อาศัยอยู่ใน บ้านพักแบบคน ไทยเป็นบ้านสร้าง ด้วยปูน			✓
กลุ่มชาวม้งวัย ผู้ใหญ่						
1.นายอดุลย์ ประทีปศิริ	-	-	-อาศัยอยู่ใน บ้านพักแบบคน ไทยสร้างด้วยปูน			✓

ตาราง 6 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านที่อยู่อาศัย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
<u>กลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่</u> 2. นายไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล 3. นายธีรภัทร ภูตินันท์กิจ 4. นายวิทยา แสนยากุล 5. นางสุดา แซ่ลี	-	-	-อาศัยอยู่บ้านพัก แบบคนไทยบ้าน 2 ชั้นไม้และปูน พื้นปู กระเบื้อง			✓
	-	-	-อาศัยอยู่บ้านพัก แบบคนไทยเป็น บ้านปูน ผังปูน			✓
	-	-	-อาศัยอยู่บ้านแบบ คนไทย ลักษณะ 2 ชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน			✓
	-	-	-อาศัยอยู่บ้านแบบ คนไทย ก่อผนัง ด้วยปูน พื้นปูนชั้น เดียว			✓
<u>กลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่</u> 1. น.ส. สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล 2. นายณัฐกิตต์ แซ่ลี 3. นายศิริพงษ์ สิริอนันตกุล	-	-	-อาศัยอยู่บ้านแบบ ไทย สร้างด้วยปูน			✓
	-	-	-อาศัยอยู่บ้านแบบ ไทย ชั้นเดียวสร้าง ด้วยปูน พื้นปู กระเบื้อง			✓
	-	-	-อาศัยอยู่บ้านแบบ ไทยชั้นเดียว สร้าง ด้วยไม้และปูน			✓

ตาราง 6 (ต่อ)

วัฒนธรรม ด้านที่อยู่อาศัย	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. น. ส. วิศิณี การุณบริรักษ์	-	-	-อาศัยอยู่ในบ้าน แบบไทย สร้างด้วย ปูน			✓
5. นายเอกพงษ์ แสนยากุล	-	-	-อาศัยอยู่ในบ้าน แบบไทยชั้นเดียว สร้างด้วยปูน			✓
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านที่อยู่อาศัยของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์				2	0	13

5.4 อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวม้งในปัจจุบันส่วนมากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป(อัตลักษณ์ชั้นที่3) บ้านพักของชาวม้งส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะคล้ายกับบ้านของคนไทย เช่น ก่อสร้างขึ้นใหม่มีทั้งแบบ 1 ชั้น มุงหลังคาสังกะสี กระเบื้อง ก่อผนังด้วยปูนซีเมนต์ พื้นปูน พื้นปูกระเบื้อง และแบบ 2 ชั้นๆ ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ หรือแบบสร้างด้วยปูนทั้ง 2 ชั้น ลักษณะบ้านของชาวม้งแบบสมัยใหม่นี้เป็นการพัฒนาให้มีความสะดวกสบายมากกว่าบ้านม้งแบบโบราณหรือแบบเดิม (อัตลักษณ์ชั้นที่1) ที่มุงหลังคาด้วยหญ้าคา หรือใบไม้ ฝาผนังทำด้วยไม้ไผ่ พื้นบ้านเป็นพื้นดิน ซึ่งลักษณะบ้านแบบโบราณนี้อาจไม่สะดวกสบายเนื่องจากเมื่อฝนตกพื้นบ้านจะเปียกและ หลังคาจะไม่ทนฝนได้ดีเท่ากับสังกะสีและกระเบื้อง ดังนั้นเมื่อสภาพเศรษฐกิจของชาวเขาเผ่าม้งดีขึ้นจึงมีการพัฒนาบ้านที่อยู่อาศัยให้มีความสะดวกสบาย มีความคงทนถาวรมากยิ่งขึ้น ขณะที่บ้านพักอาศัยของชาวม้งแบบโบราณ(อัตลักษณ์ชั้นที่1) ในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ยังพอมีอยู่บ้างแต่มีจำนวนน้อยมาก และมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน แสดงให้เห็นถึงการต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ในด้านที่อยู่อาศัยที่มีการเปลี่ยนไปเพื่อความสะดวกสบายและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ชาวม้งก็ยังคงยึดถือความเชื่อในการสร้างที่อยู่อาศัยแบบเดิม เช่น การสร้างบ้านจะต้องมีประตู 2 ด้าน ตาม

ความเชื่อว่าเป็นประตูเพื่อเปิดรับสิ่งดีเข้าบ้านและมีประตูทางออกเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากบ้าน นอกจากนี้บางบ้านที่สร้างใหม่แบบไทยก็ยังคงนำหิ้งบรรพบุรุษมาไว้ในบ้าน และบางหลังคาเรือนก็จะนำเมล็ดพันธุ์พืชหรือผลผลิตทางการเกษตรเก็บไว้ในบ้าน เป็นต้น

ตาราง 7 การวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง อาวุโส/ 1.นายมานะ คีรี กุลไพศาล 2.นายเจียเยอ ค้อสุภฤทธิสกุล	- เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาว ม้งทุกประเพณี เช่น ประเพณีปี ใหม่ม้ง ประเพณี แต่งงาน งานศพ เรียกขวัญ ฯลฯ	-	-	✓		
	- เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาว ม้งทุกประเพณี เช่น ประเพณีปี ใหม่ม้ง ประเพณี แต่งงาน งานศพ เรียกขวัญ ฯลฯ	-	-	✓		
3.นายท้อ แสน ยากุล	- เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีแต่งงาน งานศพ เรียกขวัญ ฯลฯ	-	-	✓		

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. นายบุญมี ค้อศุภฤทธิสกุล	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีแต่งงาน งานศพ เรียกขวัญ ฯลฯ	-	-	✓		
5. นายเจ้าซัว แซ่ลี	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีแต่งงาน งานศพ เรียกขวัญ ฯลฯ	-	-	✓		
<u>กลุ่มชาวม้งวัย ผู้ใหญ่</u> 1. นายอดุลย์ ประทีปศิริ	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี บาง ประเพณีมีการลด ชั้นตอนลด ระยะเวลาในการ ประกอบประเพณี พิธีกรรม ต่างๆ มี การเข้าร่วม ประเพณีกับคนไทย บ้างเพราะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน	-		✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
2. นายไพรโรจน์ คือศุภฤทธิสกุล	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี บาง ประเพณีมีการลด ชั้นตอนลด ระยะเวลาลงบ้าง เช่น พิธีการแต่งงาน จัดแบบเรียบง่าย มี การเข้าร่วมงาน ประเพณีแบบไทย บ้างเพราะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน และ เป็น นักศึกษา มหาวิทยาลัย	-		✓	
3. นายธีรภัทร ญาตินันท์กิจ	-	เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ทุกประเพณี บาง ประเพณีมีการลด ชั้นตอนลด ระยะเวลาเพื่อ ความสะดวก บางครั้งมีการเข้า ร่วมงานประเพณี กับคนไทยใน บางครั้งเนื่องจาก เป็นผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน	-		✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. นายวิทยา แสนยากุล	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง แทบทุกประเพณี บางประเพณีมีการ ลดขั้นตอนลด ระยะเวลาในการ ประกอบประเพณี พิธีกรรมต่างๆ	-		✓	
5.นางสุดา แซ่ลี	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง บางประเพณีมีการ ลดขั้นตอนลด ระยะเวลาในการ ประกอบประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงานจัดแบบ เรียบง่าย	-		✓	
<u>กลุ่มชาวม้งรุ่น ใหม่</u> 1. น.ส. สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง บางประเพณี มี การลดขั้นตอนลด ระยะเวลาในการ ประกอบประเพณี พิธีกรรมต่างๆ	-		✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
1. น.ส.สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล (ต่อ)	-	- เข้าร่วมงาน ประเพณีกับคนไทย เนื่องจากเป็น นักศึกษาใน มหาวิทยาลัยซึ่งมี กิจกรรมพิธีการ แบบไทยที่ต้องเข้า ร่วมกิจกรรม เช่น วันแม่	-			
2. นายณัฐกิตต์ แช่ลี	-	- เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง บางประเพณี มีการ ลดขั้นตอนลด ระยะเวลาในการ ประกอบประเพณี พิธีกรรม - และมีการเข้า ร่วมงานประเพณี กับคนไทย เนื่องจากเป็น นักศึกษา มหาวิทยาลัยซึ่งมี กิจกรรมพิธีการ แบบไทยที่ต้องเข้า ร่วมกิจกรรม เช่น วันไหว้ครูฯลฯ	-		✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
3. นายศิริพงษ์ สิรินันตกุล	-	- เข้า ร่วม ม ง น ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง ในบางประเพณี และเข้าร่วมงาน ประเพณีกับคนไทย บางครั้ง เนื่องจาก เป็น นัก คี ษ า มหาวิทยาลัยซึ่งมี กิจกรรมพิธีการ แบบไทยที่ต้องเข้า ร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญปีใหม่คณะฯ	-		✓	
4. น.ส. วิศิษฐ์ การณบริรักษ์	-	- เข้า ร่วม ม ง น ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง บางประเพณี และ เข้าร่วมงาน ประเพณีกับคนไทย บางครั้ง เนื่องจาก เป็น นัก คี ษ า มหาวิทยาลัยซึ่งมี กิจกรรมพิธีการ แบบไทยที่ต้องเข้า ร่วมกิจกรรม เช่น วันไหว้ครู ฯลฯ	-		✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ประเพณีและ พิธีกรรม	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
5.นายเอกพงษ์ แสนยากุล	-	-เข้าร่วมงาน ประเพณีและ พิธีกรรมของชาวม้ง บางประเพณี และ มีการเข้าร่วมงาน ประเพณีกับคนไทย บางครั้ง เนื่องจาก เป็นเจ้าของพื้นที่ใน ลุ่มน้ำก่งน สาธารณสุขซึ่งมี กิจกรรมพิธีการ แบบไทยที่ต้องเข้า ร่วม เช่น วันแม่ 12 สิงหาคม ของทุกปี	-		✓	
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีและพิธีกรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์				5	10	0

5.5 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและพิธีกรรม

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางด้านประเพณีและพิธีกรรม พบว่า ชาวม้งส่วนใหญ่โดยเฉพาะ
กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการปรับตัว ปรับประยุกต์ ผสมผสาน ลดทอนขั้นตอน (อัต
ลักษณ์ชั้นที่2) ในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบางเรื่อง เช่น
การเข้าร่วมงานประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งถือเป็นวันสำคัญของชาวม้งที่ทุกคนให้ความสำคัญในการเข้า
ร่วมงาน จากเกิดที่เคยจัดงานถึง 11 วัน บางชุมชนก็ลดระยะเวลาลงเหลือ 5-7 วันซึ่งจะลงท้าย
ด้วยเลขคี่ บางคนที่ไม่สะดวกหรือติดธุระเนื่องจากติดภารกิจในหน้าที่การงาน หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่
ที่จะต้องเรียนหนังสือก็ไม่สามารถเข้าร่วมงานพิธีกรรมเรียกขวัญในวันปีใหม่ ทางครอบครัวก็จะ

นำเสื้อผ้าที่ใส่ประจำของคนที่ไม่มาเข้าร่วมพิธีกรรมเรียกขวัญแทน แสดงถึงการต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เมื่อไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมก็จะมีสิ่งอื่นทดแทนการเข้าร่วมพิธีกรรมได้

หรือในบางครั้งกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่นใหม่อาจมีการเข้าร่วมงานประเพณีและพิธีกรรมแบบไทยด้วย เช่น งานกิจกรรมวันสำคัญต่างๆทางพุทธศาสนา การทำบุญหน่วยงานองค์กร กิจกรรมวันไหว้ครู เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านประเพณีและพิธีกรรมที่มีการลดทอน ปรับประยุกต์ผสมผสานโดยการเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมแบบไทยด้วย เนื่องจากได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกทางสังคมไทยจึงต้องเข้าร่วมประเพณีและพิธีกรรมแบบไทย

แต่อย่างไรก็ตามชาวม้งก็ยังคงยึดถือประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิม(อัตลักษณ์ชั้นที่ 1)ที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมา เช่น ในประเพณีปีใหม่ม้ง จะมีการโยนลูกช่วงซึ่งการโยนลูกช่วงในปัจจุบันก็เป็นเพียงแค่การเล่น และการแสดงโชว์ ที่ไม่เหมือนในอดีตตามความเชื่อว่าการโยนลูกช่วงเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยทำความรู้จักกันและอาจจะนำไปสู่การเลิอกคู่ แสดงให้เห็นถึงการต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวม้ง แม้ว่าปัจจุบันจะไม่ได้โยนลูกช่วงเพื่อการเลิอกคู่แล้ว แสดงถึงพิธีกรรมบางอย่างแม้ว่าจะไม่ได้ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อแบบดั้งเดิม แต่ชาวม้งยังคงแสดงร่องรอยวัฒนธรรมความเป็นม้งให้เห็นและสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

ตาราง 8 การวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
กลุ่มชาวม้ง อาวโซ/ 1.นายมานะ คีรี กุลไพศาล	-	-ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อในเรื่องของผีบรรพบุรุษ มีการประกอบพิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การเจ็บป่วยบางครั้งก็ จะรักษาด้วยวิธี หมอผี หากไม่หายก็ จะไป รักษา ที่โรงพยาบาล	-		✓	
2.นายเจียเยอ ค้อศุภฤทธิสกุล	-นับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อหมอผี ในการรักษาอาการเจ็บป่วย เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยก็ จะใช้วิธีของหมอผี ในการทำนายและ ประกอบพิธีกรรม เพื่อรักษาอาการ	-	-	✓		
3.นายท้อ แสน ยากุล	-นับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อหมอผี ในการรักษาอาการเจ็บป่วย เมื่อเจ็บป่วยก็จะใช้วิธี หมอผีทำนายและ ประกอบพิธีกรรม	-	-	✓		

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. นาย บุญ มี ค้อศุภฤทธิสกุล	-นับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อหมอผี ในการรักษาการ เจ็บป่วย เมื่อ เจ็บป่วยก็จะใช้วิธี หมอผีทำนายและ ประกอบพิธีกรรม	-	-		✓	
5. นาย แจ่ม ชั่ว แช่ลี	-นับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อหมอผี ในการรักษาการ เจ็บป่วย เมื่อ เจ็บป่วยก็จะใช้วิธี หมอผีทำนายและ ประกอบพิธีกรรม				✓	
กลุ่มชาวม้งวัย ผู้ใหญ่ 1. นาย อุด uly ประทีปศิริ	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิดการ เจ็บป่วยบางครั้งก็ จะรักษาด้วยวิธี หมอผี หากไม่ หายก็จะไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-		✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
2. นายไฟโรจน์ ค้อศุภฤทธิสกุล	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-		✓	
3. นายธีรภัทร ญาตินันท์กิจ		-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์			✓	
4. นาย วิ ท ย า แสนยากุล		-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิดการ			✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4.นายวิทย์ ย่า แสนยากุล (ต่อ)	-	เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-			
5.นางสุตา แซ่ลี	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-		✓	
<u>กลุ่มชาวม้งรุ่น ใหม่</u> 1.น.ส.สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์			✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
2. นายณัฐกิตต์ แช่ลี	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-		✓	
3. นายศิริพงษ์ สิรินันตกุล	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-		✓	
4 . น . ส . วิ คี นี การุณบริรักษ์	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิด การ เจ็บป่วยก็จะรักษา			✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัฒนธรรมด้าน ความเชื่อและ การนับถือ ศาสนา	ลักษณะตัวบทของวัฒนธรรมของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์					
	ม้งแบบ โบราณ	ม้งแบบ ผสมผสาน	ม้งแบบ กลายพันธุ์	อัตลักษณ์		
				ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
4. น. ส. วิติ นี การุณบริรักษ์ (ต่อ)	-	แบบหมอผีบ้างหาก ไม่หายก็ไปรักษาที่ โรงพยาบาลจาก แพทย์	-			
5.นายเอกพงษ์ แสนยากุล	-	-ยังคงนับถือผีบรรพ บุรุษ มีความเชื่อใน เรื่องของผีบรรพ บุรุษ มีการประกอบ พิธีต่างๆของชาวม้ง แต่เมื่อเกิดการ เจ็บป่วยก็จะรักษา ที่โรงพยาบาล เนื่องจากจากเรียน จบ ทาง ด้าน สาธารณสุข และ ทำงาน อยู่ ใน โรงพยาบาลชุมชน	-		✓	
สรุป การสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและการนับถือศาสนาของชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์				2	13	0

5.6 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา พบว่า ชาวม้งส่วนมากมี
การปรับประยุกต์ผสมผสาน(อัตลักษณ์ชั้นที่2) ในลักษณะที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผี
บรรพบุรุษ แม้ว่าในทางนิตินัย หรือตามหลักฐานจากบัตรประชาชนจะระบุว่ามีการนับถือ
ศาสนา ซึ่งโดยส่วนมากชาวม้งก็จะมี การนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์เป็นหลัก แต่ในทาง

ปฏิบัติแล้วชาวม้งก็ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ และมีการประกอบพิธีกรรมตามบรรพบุรุษ (อัตลักษณ์
ขั้นที่1) เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเรียกขวัญปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีรักษาคนเจ็บป่วย ฯลฯ
โดยเฉพาะเรื่องของการเจ็บป่วยที่เชื่อว่า เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยจะต้องมีสาเหตุมาจากผี เมื่อผีมา
ทำให้พวกเขาเป็นไป พวกเขาจึงมอบความไว้วางใจให้กับหมอผีเป็นผู้ขจัดปัดเป่าให้ ส่วนเรื่องยา
ไม่สำคัญเพราะมีหลายคนที่รักษาด้วยยาไม่หาย หมอยาก็ไม่อาจรักษาให้หายได้ แม้หมอยาเองก็
ยังตาย จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าการเลี้ยงผี และให้หมอผีจัดการแก้ปัญหาด้วยพิธีกรรมต่างๆ

สำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่แม้ว่าจะได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นในระดับปริญญาตรี บางคนศึกษาใน
สาขาด้านวิทยาศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ฯลฯ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็เลือกที่จะไป
หาแพทย์ที่โรงพยาบาลก่อน หากไม่หายจากอาการป่วยก็จะกลับไปรักษาจากหมอผี ซึ่งชาวม้ง
กลุ่มคนรุ่นใหม่บางคนก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องของหมอผีในการรักษาโรค แสดงถึงการต่อสู้
ต่อรองอัตลักษณ์ทางความเชื่อและการนับถือศาสนา ที่แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนไป ชาวม้งมี
การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น แต่ชาวม้งก็มีความเชื่อ และนับถือศาสนาในแบบผสมผสานทั้งความ
เป็นม้ง และความเป็นไทย

ตาราง 9 สรุปการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง
ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตัวบท(text) วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม		
	ชั้นที่ 1	ชั้นที่ 2	ชั้นที่ 3
1. ด้านภาษา	3	12	0
2. ด้านการแต่งกาย	3	1	11
3. ด้านอาหาร	3	6	6
4. ด้านที่อยู่อาศัย	2	0	13
5. ด้านประเพณีและพิธีกรรม	5	10	0
6. ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา	2	13	0
สรุป ลักษณะตัวบทของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ คือ	18	42	30

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มี
ลักษณะการต่อสู้ ต่อรอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้ 3
ระดับ โดยเรียงลำดับชั้นอัตลักษณ์ที่พบมากที่สุดตามลำดับ ดังนี้

1. **อัตลักษณ์ชั้นที่ 2** กลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนใหญ่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความ
เป็นม้งที่มีการต่อสู้ ต่อรอง ลดทอน ปรับประยุกต์ และผสมผสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังนี้

ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา ชาวม้งส่วนมากมีการปรับประยุกต์ผสมผสาน ใน
ลักษณะที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าในทางนิตินัย หรือ
ตามหลักฐานจากบัตรประชาชนจะระบุว่ามีการนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์เป็นหลัก
แต่ในทางปฏิบัติแล้วชาวม้งก็ยังนับถือผีบรรพบุรุษ และมีการประกอบพิธีกรรมตามบรรพบุรุษ

ด้านภาษา สำหรับภาษาพูดนั้นชาวม้งส่วนใหญ่จะใช้ภาษาม้งและภาษาไทยผสมผสาน
กัน โดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาเมื่อติดต่อกับคนไทยจะใช้
ภาษาไทย หากสื่อสารในกลุ่มเดียวกันจะใช้ภาษาม้ง ส่วนภาษาเขียนนั้นใช้ภาษาแบบม้งแบบคริส
เตียนที่มีการประยุกต์ใช้พยัญชนะภาษาอังกฤษและออกเสียงเป็นภาษาม้งแทนภาษาม้งแบบ
โบราณ

ด้านประเพณีและพิธีกรรม ชาวม้งส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่มีการปรับตัว ปรับประยุกต์ ผสมผสาน ลดทอนขั้นตอนในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบางเรื่อง เช่น การเข้าร่วมพิธีกรรมเรียกขวัญที่ชาวม้งทุกคนให้ความสำคัญ แต่ในปัจจุบันหากคนใดติดธุระก็สามารถนำเสื้อผ้าของคนนั้นเข้าร่วมพิธีกรรมแทนได้

ด้านอาหารการกิน ชาวม้งมีการปรับประยุกต์ผสมผสานเรื่องวิธีการกินในแบบสากลและแบบคนไทยมากขึ้น เช่น ในชีวิตประจำวันชาวม้งส่วนมากมักจะกินอาหารประเภท ต้ม ผัด แกง ทอด เป็นประจำ หรือกินกับข้าวถุง แบบคนไทยที่มีรชขายกับข้าวเข้าไปจำหน่ายในหมู่บ้าน

2. อัตลักษณ์ชั้นที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ม้งแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับชั้นที่ 3 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในหลายด้าน ดังนี้

ด้านที่อยู่อาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวม้งในปัจจุบันส่วนใหญ่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะคล้ายกับบ้านของคนไทย เช่น ก่อสร้างขึ้นใหม่มีทั้งแบบ 1 ชั้นและ 2 ชั้น มุงหลังคาสังกะสี กระเบื้อง ก่อผนังด้วยปูนซีเมนต์ พื้นปูน พื้นปูกระเบื้อง เหมือนบ้านของคนไทย

ด้านการแต่งกาย ชาวม้งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแต่งกายแบบชุดม้งโบราณ โดยหันมาแต่งกายแบบคนไทย ใส่เสื้อผ้าแบบคนไทยมากขึ้น

ด้านอาหารการกิน กลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่นใหม่แสดงให้เห็นถึงวิธีการกินในแบบสากลและแบบคนไทยมากขึ้น เช่น ในชีวิตประจำวันชาวม้งส่วนมากมักจะกินอาหารประเภท ต้ม ผัด แกง ทอด แบบคนไทย

3. อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 กลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังคงแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับชั้นที่ 1 ที่มีเพียงกลุ่มชาวม้งอาวุโสที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบม้งโบราณดั้งเดิมในทุกๆ ด้านทั้ง ด้านประเพณีและพิธีกรรม ด้านภาษา ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านอาหารการกิน ด้านที่อยู่อาศัย และด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับชั้นที่ 1 นี้ยังคงเหลืออยู่น้อยมากในการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการปรับประยุกต์ผสมผสานเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป หากแต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งก็ยังคงเก็บรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” บางส่วนไว้ได้

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวិเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ของนักมานุษยวิทยาในยุคใหม่ อาทิเช่น เอ็ดมัน ลีช (Edmund Leach) หรือ เฟรดริก บาร์ท (Frederik Barth) ที่ได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ หรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำนึกชาติพันธุ์ และพรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากลักษณะทางพันธุกรรม หากแต่เลือกหยิบยกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียม มาเป็นเส้นแบ่งความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป ในการศึกษาเรื่องสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ในปัจจุบันจึงเชื่อมโยงกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมหลากหลายเรื่อง หลากหลายมิติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2547 หน้า 6) เช่น ประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่น ลักษณะทางด้านการเมืองการปกครอง สถานการณ์ทางการเศรษฐกิจ การศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น

ในโลกปัจจุบันการเคลื่อนไหวอพยพย้ายถิ่นของผู้คนไปทำงานนอกประเทศ ความสะดวกรวดเร็วของการเดินทาง การสื่อสารอย่างฉับไวข้ามโลก ธุรกิจและการท่องเที่ยวข้ามชาติได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ๆ ในเรื่องสำนึกชาติพันธุ์ขึ้น เช่น การเกิดชุมชนคนต่างถิ่น (diaspora) ซึ่งปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมเจ้าของประเทศในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังยึดโยงอยู่กับบ้านเกิดเมืองเดิมอย่างเหนียวแน่น หรือการหวนระลึก ค้นหา รื้อฟื้นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เดิมที่สูญหายไปเกือบหมดแล้ว เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและเป็นพลังในการต่อรอง รักษาทรัพยากร หรือเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว (วิภาส ปรัชญาภรณ์, 2547 หน้า 7-8)

ด้วยแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ข้างต้นผู้วิจัยจึงมองว่า ด้วยกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการเมือง
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
3. ปัจจัยด้านการศึกษา
4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

1. ปัจจัยด้านการเมือง

เนื่องด้วยระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชากรม้งจากแถบอินโดจีนได้อพยพย้ายถิ่นมาพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย จากข้อค้นพบของสุภางค์ จันทวานิช ที่ได้สอบถามกลุ่มผู้อพยพชาวม้งที่ศูนย์อพยพว่า ถ้ารู้สภาพการใช้ชีวิตในศูนย์อพยพล่วงหน้าจะอพยพมาประเทศไทยหรือไม่ มีผู้ตอบถึงร้อยละ 96 ที่ยืนยันว่าจะยังคงมาประเทศไทย คำตอบนี้แสดงถึงความแน่วแน่ที่จะอพยพจากประเทศลาวเข้าสู่ประเทศไทย และนอกจากนั้นชาวม้งร้อยละ 77 ยืนยันว่าไม่ต้องการกลับไปพำนักอยู่ที่บ้านเดิมในประเทศลาวอีก เพราะกลัวว่าชีวิตจะไม่ปลอดภัยขาดอิสรภาพและถูกควบคุมทางการเมือง หวาดกลัวว่าจะถูกประหารชีวิตด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองและการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติตน ซึ่งชาวม้งจะมีความเลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบสังคมนิยม จึงตัดสินใจอพยพจากประเทศลาวมายังประเทศไทย (สุภางค์ จันทวานิช, 2554 หน้า 49-66)

นอกจากเหตุผลทางการเมืองแล้ว การมีพรมแดนธรรมชาติทางบกติดต่อกันช่วยให้การอพยพสะดวกขึ้น ชาวม้งส่วนใหญ่จึงอพยพเข้ามาทางจังหวัดเลย ซึ่งมีพรมแดนติดกับลาว การมีเครือข่ายทางชาติพันธุ์ (ethnic networks) ที่เป็นชาวม้งด้วยกันทำให้มีความรู้สึกใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งต่อมากระแสการอพยพมิใช่ด้วยเหตุผลทางการเมืองแล้ว หากแต่เข้ามาตามเครือข่ายชาติพันธุ์

และเครือข่ายทางสังคมของความเป็นเครือญาติแต่เดียวกัน หรือเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันก็ชักนำกันเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2465 มีชาวม้งจำนวนหนึ่งได้โยกย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดน่านเข้ามาบุกเบิกตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่บริเวณเทือกเขารอยต่อสามจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เนื่องจากมีสภาพอากาศเย็นเหมาะแก่การทำไร่ฝิ่น และอยู่อาศัย วิถีชีวิตการเป็นอยู่ก็เป็นแบบทำไร่หมุนเวียน เลี้ยงสัตว์ ห่างไกลเส้นทางคมนาคม โดยกระจายตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ต่างๆ โดยกลุ่มม้งที่เข้ามาบุกเบิกในพื้นที่รอยต่อสามจังหวัด เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เป็นกลุ่มแรก คือ กลุ่มม้งที่เข้ามาทำกินและอยู่อาศัยเป็นการชั่วคราวที่บ้านน้ำก้อเหนือ ตำบลน้ำก้อ อำเภอหล่มเก่า (ขณะนั้นยังไม่มีอำเภอหล่มสัก) จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2465 ภายใต้การนำของ นายแย้ม แซ่สง มีประชากร 80 หลังคาเรือน 6505 คน อยู่ได้ประมาณ 2 ปี นายแย้ม แซ่สง ก็ถูกคนร้ายฆ่าตาย ชาวบ้านทั้งหมดก็ย้ายไปอยู่ที่บ้านน้ำหมัน ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย แต่อยู่ไม่นานก็ย้ายไปที่บ้านไผ่ผา/ทับเพียง และในปีพ.ศ. 2475 เกิดเหตุการณ์หมู่บ้านถูกปล้น และผู้หญิงถูกข่มขืน ชาวบ้านจึงพากันย้ายไปอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ทำให้หมู่บ้านไผ่ผา/ทับเพียงต้องสลายไปโดยปริยาย ในเวลาต่อมาก็มีการก่อตั้งหมู่บ้านต่างๆ ในเขตภูเขาขาด ภูทับเบิก และภูเขาย่าตามลำดับ(<http://hmongthaiculture.blogspot.com> , สืบค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2559)

ในปีพ.ศ.2485 เป็นช่วงที่มีการกดขี่ข่มเหงราษฎรโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ซึ่งห่างไกลความเจริญ ประกอบกับเป็นช่วงที่มีสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นยุคข้าวยากหมากแพง มีการลอบฆ่าผู้นำ ทำร้ายประชาชน และปล้นชิงทรัพย์อยู่เนืองๆ หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เข้าสู่สงครามเย็น (คอมมิวนิสต์ กับประชาธิปไตย) คอมมิวนิสต์เริ่มเข้ามาอาศัยช่วงจังหวะนี้ชักชวนดึงดูดชนชาวม้งในพื้นที่เข้าเป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์ ในเวลาต่อมาก็มีพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยในปีพ.ศ.2495 รัฐได้ให้อำนาจกับฝ่ายทหารในการต่อต้านคอมมิวนิสต์

ในปีพ.ศ.2500-2505 ชาวม้งในหมู่บ้านต่างๆ มีการแยกย้ายไปก่อตั้งหมู่บ้านใหม่ๆ กันหลายหมู่บ้านและมีผู้นำเป็นของตนเอง สาเหตุเพราะต้องการขยายพื้นที่ทำกินด้วยการปลูกข้าวโพด กล้วยปลี หลังเลิกปลูกฝิ่น และมีการแบ่งเป็นกลุ่มกันอย่างเด่นชัด แต่หมู่บ้านต่างๆก็ยังคงอยู่ภายใต้การดูแลของทางราชการทุกหมู่บ้าน และในปีพ.ศ.2502 มติกรม.ให้มีการจัดตั้งนิคม

สร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาในพื้นที่ที่มีชาวเขาอยู่อย่างหนาแน่น 4 แห่งในประเทศไทยประมาณ 600,000 ไร่ ซึ่งหนึ่งในพื้นที่นั้นก็มีพื้นที่ดอยภูมโล เขตติดต่อจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เป็นที่ตั้งนิคมดังกล่าวในพื้นที่ 212,500 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจายซึ่งยากแก่การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาได้อย่างทั่วถึง ให้เข้ามาตั้งหลักแหล่งและประกอบอาชีพเป็นการถาวรในเขต “นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา” ทั้งในด้านการส่งเสริมอาชีพการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน ด้านการศึกษา การอนามัย ด้านการจัดสรรที่ดิน เพื่อการครองชีพ เป็นต้น และหลังจากนั้นรัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามปลูกฝิ่น (ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501) ต่อมาชาวม้งก็ได้เลิกปลูกฝิ่น และหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทน เช่น ข้าวโพด กระหล่ำปลี มันสำปะหลัง และปลูกไม้ผล เป็นต้น

ด้วยปัจจัยทางการปกครองของไทยได้มีผลทำให้ประชากรชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้าหาศูนย์กลางการปกครองของไทย มีการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับตัวเอง ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนภายใต้กรอบกฎหมายไทยเพื่อการดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย อาทิ ได้ยกเลิกการปลูกฝิ่นที่เคยทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และหันมาปลูกพืชอื่นๆ ทดแทนเพื่อการยังชีพต่อไป

ในปีพ.ศ. 2488 ประชากรชาวม้งกลุ่มใหญ่ได้เข้ามาตั้งรกรากที่ตำบลเข็กน้อย มีหลายหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปีพ.ศ.2475 อาทิ บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยชาวม้งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยเดินทางมาตามเส้นทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่าที่ตำบลทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาเมื่อชาวเขาจากท้องถิ่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้านขึ้นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในปีพ.ศ.2502-2507 มีมิชชันนารีผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดกรชักนำชาวม้งเข้าร่วมนับถือศาสนาคริสต์เพิ่มมากขึ้นในเวลาต่อมา และในปีพ.ศ.2507 เริ่มมีการถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่ชาวม้งในพื้นที่ และในปีพ.ศ.2528 รัฐบาลได้เปิดให้มีการลงทะเบียนและจัดทำรายการสัญชาติไทยให้แก่ชาวม้งที่ตกหล่น และชาวม้งที่ออกจากป่ามาขอปรับตัว

ปีพ.ศ.2511 เกิดเหตุการณ์เสียงปืนแตกที่บ้านห้วยทรายเหนือและใต้ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2511 ชาวม้งที่เป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์เข้าป่า ส่วนชาวม้งที่ไม่ยอมเข้าเป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์หนีเข้ามาอยู่ในเมืองตามจุดที่ทางราชการจัดไว้รองรับ ได้แก่ ศูนย์อพยพบ้านรักไทย หรือบ้านหนองแสด ตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ รองรับกลุ่มชาวม้งในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

ปีพ.ศ.2513 รัฐบาลได้เปิดพื้นที่บ้านเข็กน้อยเป็นค่ายทหารต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่คืนจากคอมมิวนิสต์โดยกองทัพภาคที่3 ได้ชักชวนชาวม้งเข้าร่วมเป็นชาวเขาอาสาสมัครช่วยเหลือทางราชการในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ในเขตพื้นที่รอยต่อสามจังหวัดตามนโยบาย66/23 โดยให้คำมั่นว่าหากการสู้รบสิ้นสุดลงเมื่อใดจะให้มีสิทธิอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ตลอดไป จึงเป็นข้อตกลงอย่างหนึ่งที่ชาวม้ง ยอมเอาเลือดเนื้อและชีวิตเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยรบ (ชชส.) ทำการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ปีพ.ศ.2514 มีการจัดตั้งหมู่บ้านเข็กน้อย ควบคู่กับค่ายทหารองร้อยชาวเขาอาสาสมัครที่31 และฐานปฏิบัติการยิงสนับสนุนในพื้นที่มีราษฎรชาวม้งจากศูนย์อพยพบ้านรักไทย หรือบ้านหนองแสด ตำบลบึงคล้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านเกิดไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และบ้านหนองผักก้าม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 50-60 ครอบครัว มาอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแนวร่วมในส่วนพลเรือนซึ่งทั้งหมดเป็นครอบครัว และกลุ่มญาติพี่น้องชาวม้ง ได้เริ่มบุกเบิกและจับจองที่ทำกินเพิ่มเติม ส่วนใครที่เคยจับจองที่ทำกินที่ไหนอยู่ก่อนก็กลับมาทำกินในที่ซึ่งตนเองเคยจับจองและทำกินก่อนหน้านี้

ในปีพ.ศ.2522 ชาวม้งในป่าที่เป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์เริ่มทยอยออกมามอบตัวต่อทางการโดยมาอาศัยอยู่รวมกันที่บ้านเข็กน้อยซึ่งขณะนั้นมีจำนวนประชากรม้งหนาแน่นเป็นอย่างมาก เมื่อทหารสามารถควบคุมพื้นที่ได้จึงเริ่มมีการก่อสร้างอาคารโรงเรียนบ้านเข็กน้อย ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และที่ทำการของหน่วยงานอื่นที่จำเป็น และประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตาม พ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2475 มีนายเก๊ะ แซ่หยาง เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายประจวบ ฤทธิ์เนติกุล เป็นผู้ใหญ่บ้านในปีพ.ศ.2516 ต่อมาได้มีการแยกหมู่บ้านออกเป็นสองหมู่บ้านเนื่องจากจำนวนประชากรมากขึ้น โดยหมู่บ้านที่แยกขึ้นใหม่ได้เลือกนายมานะ แซ่เฮอ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ในขณะนั้นราษฎรต้องการระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า เป็นอย่างมาก แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล ชาวม้งจึงได้รวมตัวกันไปชุมนุมหน้าว่าการอำเภอหล่มสัก

เพื่อเรียกร้องให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคตามที่ราษฎรต้องการ จนกระทั่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้มารก่อสร้างถึงปล่อยน้ำประปาภูเขาในพื้นที่หมู่บ้านใหม่ที่แยกออกไป จึงเรียกชื่อหมู่บ้านดังกล่าวว่า “บ้านน้ำประปา” ในเวลาต่อมา (<http://hmongthaiculture.blogspot.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2559)

นายมานะ คีรีกุลไพศาล(แซ่เฮอ) อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลเข็กน้อย อ.เขาค้อ ในปีพ.ศ.2522 กล่าวว่า เป็นชาวม้งเกิดเมื่อ ปีพ.ศ.2498 ที่จังหวัดน่าน และได้อพยพย้ายถิ่นฐานตามครอบครัวมาตั้งรกรากที่ตำบลเข็กน้อยเมื่ออายุประมาณ 17 ปี และเคยร่วมเป็นอาสาสมัครฝึกทหารกับรัฐบาลไทยเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายหลังการสู้รบสิ้นสุดลงรัฐบาลไทยก็ได้จัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้ ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านสระแก้ว ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ สำหรับในพื้นที่ตำบลเข็กน้อยนับเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มประชากรม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพี่น้องชาวม้งมานานนับร้อยปี (สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

นายอดุลย์ ประทีปศิริ (แซ่จาง) กล่าวว่า เป็นชาวม้งมาจากจังหวัดพะเยา ซึ่งเดิมได้อพยพมาจากเชียงคำ ในช่วงปีพ.ศ. 2511 ได้ย้ายถิ่นฐานมายังอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยตั้งถิ่นฐานที่พระตำหนักเขาค้อ (หมู่บ้านเล้าลือเก๋) หลังจากเกิดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีการสู้รบกันในสมรภูมิเขาค้อ พี่น้องม้งส่วนหนึ่งหนีเข้าป่า และอีกส่วนหนึ่งประมาณ 70 ครอบครัวไม่ไปและยังคงอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเล้าลือ โดยมีทหารเข้ามาดูแลพื้นที่อย่างใกล้ชิด (สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม 2558)

การตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ ในช่วงที่สองก่อกำเนิดจากเหตุการณ์สมรภูมิลือดในช่วงปีพ.ศ.2511-2525 เกิดการแบ่งฝ่ายของชาวม้งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ก่อการร้ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ต่อต้านระบบการปกครองของรัฐบาล และ 2) กลุ่มชาวม้งบางส่วนที่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศไทยเป็นทหารอาสาสมัครช่วยรบอยู่ในกองทัพร่วมกับทหารไทย ซึ่งชาวม้งเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าป่า รู้จักลักษณะทางภูมิประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี และชาวม้งเหล่านี้ก็ได้พักอาศัยอยู่ในค่ายพักทหารเดียวกับกองร้อยที่ 31 ซึ่งอยู่ในบริเวณชุมชนเข็กน้อยในปัจจุบัน

การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยรัฐบาลไทยในการต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์จนการสู้รบสิ้นสุดลง ทำให้ชาวม้งได้รับสิทธิในด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในพื้นที่อำเภอเขาค้อจังหวัด

เพชรบูรณ์อย่างถูกต้องจากรัฐบาลไทย และกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้รับสัญชาติไทย และได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับคนไทย ทั้งด้านการเมือง เช่น มีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไปจนถึงการเมืองระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

ด้วยเหตุปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์การเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังกล่าวข้างต้นได้ส่งผลต่อการสร้าง ต่อดรง รักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ในหลากหลายลักษณะ โดยเฉพาะในการสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” แบบสมัยใหม่ ดังเช่น ในปัจจุบันจะพบว่า กลุ่มประชากรม้งได้เข้าสู่ระบบการเมืองการปกครองของไทยที่มีอัตลักษณ์ทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีการเลือกตั้งผู้นำ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ชาวม้งนำเอากฎหมายข้อบังคับไปผูกไว้กับภูตผี และได้ถือหลักปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด ในบางสถานการณ์ก็ได้ใช้สิทธิความเป็นพลเมืองเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านระบบสาธารณสุขปลอดภัยจากภาครัฐ ไปจนถึงการเรียกร้องสิทธิพื้นที่ทำกินหลังจากที่ได้ช่วยรัฐบาลต่อต้านคอมมิวนิสต์สำเร็จ

ภายหลังที่ชาวม้งได้เข้าสู่ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีผลทำให้อัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” เปลี่ยนแปลงไปทั้งในลักษณะของความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตเปลี่ยนไป เช่น เมื่อมีชาวม้งในหมู่บ้านทำผิดศีลธรรม คบชู้ ผิดลูกผิดเมีย เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นชาวม้งก็จะใช้ข้อบังคับทางกฎหมายในการแก้ปัญหา โดยจะไม่ใช้กฎหมายหรือบทลงโทษตามแบบบรรพบุรุษดั้งเดิมที่มีการลงโทษกันเองภายในหมู่บ้านหรือชุมชน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านการเมืองได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเปลี่ยนไปในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบททางการเมืองของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

จากเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง หรือสงครามญี่ปุ่น สงครามอินโดจีน การปลุกผีในในประเทศไทย การต่อสู้ด้วยกำลังระหว่างรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนสิ้นสุดสงครามการต่อสู้ด้วยอาวุธถึงปัจจุบัน ประกอบกับการเกิดขึ้นและเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงเรียนประชาบาล 14 ตำรวจตระเวนชายแดน ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กองทัพภาคที่ 3 ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ครั้งอดีตล้วนยืนยันว่าในบริเวณ

พื้นที่รอยต่อสามจังหวัดคือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลยมีประชากรชาวม้งอาศัยอยู่มาก่อนแล้ว เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในพื้นที่บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในอดีตนั้นม้งอาศัยอยู่บนภูเขา หรือยอดเขาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของม้งไม่ดีนัก เพราะม้งไม่รู้จักในการทำเกษตรเพื่อเศรษฐกิจ แต่ส่วนมากมักจะทำการเกษตรเพื่อการยังชีพมากกว่า ในยุคแรกๆม้งมีอาชีพอย่างเดียวคือ การเกษตร โดยจะปลูกไว้เพื่อรับประทานในครัวเรือนเท่านั้น เช่น ใต้แก้ว ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่ว พักทอง ผักกาดพริก หอม กระเทียม ปอ เท่านั้น จะไม่มีการซื้อขายด้วยเงินตรา จะมีแต่การแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งของเท่านั้น ม้งมีวิถีชีวิตที่ยากลำบากมาก เพราะม้งมีความคิดว่าต้องมีลูกเยอะ ๆ เพื่อตัวเองจะได้สบายในบั้นปลายของชีวิต ต้องตรากตรำทำงานหนักในไร่เพื่อมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ในปัจจุบันนี้ ชาวม้งได้ถูกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่ม ทำให้วิถีชีวิตของม้งเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเป็นอยู่บนภูเขา การเป็นอยู่มีความดีขึ้นมากขึ้น การประกอบอาชีพทางเกษตรจึงมีการปรับเปลี่ยนหลายรูปแบบมากขึ้น มีการทำนา ทำไร่ ทำสวน

ในปัจจุบัน การเกษตรของม้งบางส่วนจะมีการปลูกข้าวในนา หรือในพื้นที่บนภูเขาชาวม้งก็มักจะปลูกข้าวไร่ เพราะเนื่องจากม้งได้อพยพมาตั้งรกราก ในพื้นที่ราบลุ่ม และสามารถที่จะทำนาได้ ซึ่งการทำนาข้าวของม้งนั้นโดยส่วนใหญ่ แล้วม้งจะดำนาไม่เป็น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วม้งจะจ้างให้คนที่มีความชำนาญในการดำนาเป็นคนทำ แต่ม้งก็มีความสามารถในการไถหว่านเป็นอย่างดี แต่ก่อนนั้นม้งไม่มีเครื่องจักรในการไถหว่านข้าว เนื่องจากม้งยังไม่มีเงินในการจัดซื้อเครื่องจักร แต่ปัจจุบันมีการใช้เครื่องจักร ในการไถหว่านแล้ว ดังนั้น การเกษตรกรรมของม้ง บางกลุ่มก็ไม่ค่อยลำบากเท่าที่ผ่านมา แต่ม้งบางกลุ่มที่อยู่ห่างไกลความเจริญก็อาจจะค่อนข้างลำบากอยู่บ้าง

และไม่เพียงแต่การทำเกษตรไร่ข้าวเท่านั้น ม้งยังได้รับการพัฒนาที่จะปลูกพืชต่างๆที่เป็นพืชเศรษฐกิจ ม้งจะมีการปลูกพืชเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับตนเอง เนื่องจากว่าปัจจุบันระบบ เศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนไป และม้งมีความต้องการในการใช้เครื่องบริโภคเป็นอย่างมาก ดังนั้นชาวม้งจึงต้องมีการดิ้นรนเพื่อที่จะได้รายได้มาจุนเจือครอบครัวของตนเอง จึงได้ขยับขยายจากการทำการเกษตรเพื่อยังชีพ มาเป็นการเกษตรเพื่อการค้าพาณิชย์ โดยนิยมปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งชาวม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อส่วนใหญ่ก็นิยมปลูกใต้แก้ว ใต้แก้ว ขิง กะหล่ำปลี ข้าว

กระชายดำ ยอดผักม้ง มะระหวาน สตอเบอรี่ ฯลฯ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ทำให้ได้ผลผลิตดี

นอกจากนี้ ชาวม้งในพื้นที่เขตอำเภอเขาค้อยังมีการเลี้ยงสัตว์อีกด้วยเช่น หมู เป็ด ไก่ วัว ซึ่งในในอดีตม้งมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร โดยไม่ได้ทำคอก หรือล้อมไว้ มักจะปล่อยตามอิสระจึงทำให้สัตว์เลี้ยงมีจำนวนน้อย ในปัจจุบัน ม้งมีการเลี้ยงสัตว์ในระบบใหม่ คือ มีการทำคอก หรือ ล้อม ให้สัตว์อยู่ในกรง และให้อาหารเป็นเวลา นอกจากนี้ส่วนการบรรทุกของนั้นส่วนใหญ่จะใช้รถในการบรรทุกของแทนม้า ม้งยังรู้จักวิธีการตอน และวิธีการผสมพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ที่จะได้พันธุ์ดี ๆ อีกด้วย สัตว์ที่เลี้ยงสามารถแยกได้เป็น 3 ประเภท คือสำหรับใช้เป็นอาหาร ใช้งาน และเป็นสินค้า เป็นต้น <http://www.openbase.in.th/node/761> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559)

ภาพที่ 11 การเลี้ยงสัตว์ของชาวม้งในพื้นที่ต.เข็กน้อย ที่มีการล้อมคอกหรือโรงเลี้ยง

ชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ ได้ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีระบบการผลิตแบบตัดฟันเผา (slash and burn) คือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนหมดความสมบูรณ์แล้วจึงย้ายพื้นที่เพาะปลูก เดิมนั้นมักทำไร่อย่างน้อย 2 แปลง แปลงแรก ใช้สำหรับปลูกข้าวและพืชผักรวมกัน แปลงที่สองปลูกฝิ่นปะปนไปกับพืชผักชนิดต่าง ๆ (หน้า 9-10) อาชีพรองลงมา ได้แก่ การค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ช่างตัดผม ช่างซ่อมรถ รับจ้าง รับราชการ ตามลำดับ พื้นที่ทำไร่ของม้งจะอยู่นอกหมู่บ้าน บางครอบครัวต้องเช่าที่ของคนอื่น จึงต้องใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขับขี่ ถ้า

ครอบครัวไหนไม่มีรถยนต์ก็ไปนอนค้างที่ไร่และกลับบ้านในบางช่วงอาจจะสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเพาะปลูกทำเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น พืชที่ปลูกคือ ขิง กระหล่ำปลี กระชายดำ ข้าว ข้าวโพด ผัก พักทอง แตงกวา ถั่ว พริก อ้อย แต่ขิงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของม้ง ปลูกขิงในช่วงเดือนเมษายนพร้อมที่จะขายได้ในเดือนกันยายน กระชายดำเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีราคาดีกำลังเป็นที่นิยมของม้ง ส่วนข้าวนั้นม้งปลูกเพื่อการบริโภคอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว หมู ไก่ และเป็ด วัวเป็นสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจที่สำคัญของม้ง เนื่องจากราคาดี รองลงมาคือ เลี้ยงหมูไว้ขายและบริโภค เป็ดและไก่นั้นม้งเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากม้งติดต่อกับคนพื้นราบจึงรับเอาวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจของคนพื้นราบมาดำเนินชีวิต เช่น ทำการค้าขาย เปิดร้านขายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เปิดร้านซ่อมรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน เปิดร้านเสริมสวย เปิดร้านขายยาในชุมชน ส่วนม้งที่รับราชการนั้นยังมีเป็นส่วนน้อย (หน้า 58-62)

ด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชาวม้งมีรายได้จากอาชีพทางการเกษตร รวมทั้งมีพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจที่พัฒนาไปสู่การค้า และอุตสาหกรรมมากขึ้น ดังข้อค้นพบของ วานรรัตน์ แส่นยากุล ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนม้งที่เข็กน้อย ซึ่งได้จัดแบ่งเป็น 4 ช่วงเวลาคือ ในช่วงเวลา พ.ศ. 2514-2520 เป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการเพาะปลูกเพื่อการบริโภค ส่วนในระยะที่ 2 พ.ศ. 2521-2530 ระบบเศรษฐกิจได้พัฒนาไปสู่การค้ามากขึ้น ในระยะที่ 3 เป็นช่วงเวลา พ.ศ. 2531-2540 เศรษฐกิจของเข็กน้อยพัฒนาไปในทางที่หลากหลาย และมีพืชพาณิชย์ที่หลากหลายชนิดมากขึ้น และด้วยพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชาวม้งที่ดีขึ้น ได้ส่งผลให้ชาวม้งมีการบริโภคสินค้าจากภายนอก เช่น เครื่องไฟฟ้ามากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เกิดความแตกต่างทางสังคม และความขัดแย้งภายในให้มากขึ้น ส่วนในช่วงสุดท้ายคือ ทศวรรษของ 2540 ได้เกิดวิกฤติการระบาดของยาเสพติด ในขณะที่พืชบางชนิด เช่น ขิง ราคาตกลง ทำให้เกิดภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเข็กน้อยเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการร่วมกัน คือ การดำเนินนโยบายของรัฐบาล การติดต่อกับคนพื้นราบ พัฒนาการทางการเกษตรกรรม การรับวิถีชีวิตของคนพื้นราบ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรและอิทธิพลของตลาดโลก (วานรรัตน์ แส่นยากุล, 2547 หน้า 107-112)

ชาวเขาเผ่าม้งในชุมชนเข็กน้อยยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีระบบการผลิตแบบตัดฟันเผา (slash and burn) คือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนหมดความสมบูรณ์แล้วจึงย้ายพื้นที่เพาะปลูก เดิมนั้นมักทำไร่อย่างน้อย 2 แปลง แปลงแรก ใช้สำหรับปลูกข้าวและพืชผักรวมกัน แปลงที่สอง ปลูกฝิ่นปะปนไปกับพืชผักชนิดต่าง ๆ (หน้า 9-10) อาชีพรองลงมา ได้แก่ การค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ช่างตัดผม ช่างซ่อมรถ รับจ้าง รับราชการ ตามลำดับ พื้นที่ทำไร่ของม้งจะอยู่นอกหมู่บ้าน บางครอบครัวต้องเช่าที่ของคนอื่น จึงต้องใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขยับเขยื้อน ถ้าครอบครัวไหนไม่มีรถยนต์ก็ไปนอนค้างที่ไร่และกลับบ้านในช่วงเวลาจะสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเพาะปลูกทำเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น พืชที่ปลูกคือ ขิง กระหล่ำปลี กระชายดำ ข้าว ข้าวโพด ผัก พักทอง แตงกวา ถั่วพริก อ้อย แต่ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของม้ง ปลูกในช่วงเดือนเมษายน พร้อมที่จะขายได้ในเดือนกันยายน กระชายดำเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีราคาดีกำลังเป็นที่นิยมของม้ง ส่วนข้าว นั้นม้งปลูกเพื่อการบริโภคอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว หมู ไก่ และเป็ด วัวเป็นสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจที่สำคัญของม้ง เนื่องจากราคาดี รองลงมาคือ เลี้ยงหมูไว้ขายและบริโภค เป็ด และไก่นั้นม้งเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากม้งติดต่อกับคนพื้นราบจึงรับเอาวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจของคนพื้นราบมาใช้ ทำการค้าขาย เปิดร้านขายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เปิดร้านซ่อมรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน เปิดร้านเสริมสวย เปิดร้านขายยา ซึ่งสามารถขายได้ดีที่สุดในชุมชน ม้งรับราชการเป็นส่วนน้อย (วานูรัตน์ แสนยากุล, หน้า 58-62)

ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตขึ้น ชาวม้งก็ได้ขยายขยายที่อยู่อาศัยให้สะดวกสบายมากขึ้น จากเดิมในชุมชนเข็กน้อยมีการตั้งบ้านเรือนติดกันเป็นแนวตลอดสองข้างทาง ตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านทั้งสองข้างทางประกอบไปด้วยบ้านที่มีเนื้อที่ติดต่อกันเป็นผืนไม่มีรั้วกันในเรื่องที่ของแต่ละครอบครัว ลักษณะของบ้านมีทั้งที่ยังดำรงไว้ซึ่งความเป็นม้งดั้งเดิม ใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ปลูกบ้านคร่อมดินโดยปรับพื้นที่ให้เรียบทำเป็นพื้นแล้วปลูกบ้านคร่อมทับลงไปใช้ไม้ไผ่เป็นผนัง หลังคามุงด้วยหญ้าคา แต่ลักษณะของบ้านชาวม้งในปัจจุบันสร้างบ้านแบบคนพื้นราบ เป็นบ้านยกพื้น 2 ชั้น คลุมหลังคาด้วยกระเบื้อง และสังกะสี เสาบ้านเป็นเสาปูน และผนังรอบตัวบ้านก่อด้วยปูนซีเมนต์นอกจากนี้ภายในบ้านของชาวม้งแทบทุกหลังคาเรือนจะมีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า พัดลม โทรทัศน์ ตู้เย็น เตาแก๊ส จักรเย็บผ้า รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เครื่องมือทางการเกษตร ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 12 การใช้เครื่องมืออุปกรณ์จักรเย็บผ้าแบบสมัยใหม่ของชาวม้งในยุคปัจจุบัน

จากข้อค้นพบข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นม้ง ที่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจได้ทำให้ชาวม้งปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งในเรื่องของการปรับวิถีการเกษตรจากที่เคยทำเพื่อกิน มาเป็นการเกษตรเพื่อการค้า ปรับวิถีชีวิตที่ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรก็ได้ขยายมาประกอบอาชีพอื่นๆ มากขึ้น ทั้งการค้าขาย การเปิดบริการร้านซ่อมรถ ร้านเสริมสวย ร้านขายยา และอื่นๆ อย่างครบครันเพื่อรองรับกับความเจริญเติบโตของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเข็กน้อย ซึ่งปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีชาวม้งขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศอาศัยอยู่ แสดงถึงการต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ที่ต้องการรักษาชุมชนม้งแห่งนี้ไว้มิให้ต้องแตกสลายไป ดังนั้น การมีตัวตนอยู่ของพวกเขาตั้งแต่บรรพบุรุษ และความรู้สึกรักผูกพันเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเครื่องยืนยันว่าชาวม้งเข็กน้อยที่ทุกคนเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่รอยต่อสามจังหวัด เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ที่พวกเขามีความชอบธรรมที่จะอยู่และทำกินบนที่ดินซึ่งบรรพบุรุษของพวกเขาได้เข้ามาบุกเบิกตั้งแต่แรกเริ่มที่ได้อพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกรากอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ปัจจัยด้านการศึกษา

ในอดีตชาวม้งไม่นิยมเรียนหนังสือ เนื่องจากต้องตรากตรำทำงานหนักในไร่เป็นส่วนใหญ่มากในครอบครัวจะต้องช่วยกันทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ชาวม้งจึงไม่เห็นความสำคัญในเรื่องการศึกษา แต่เมื่อรัฐบาลนำการศึกษาเข้ามาพัฒนาเยาวชนม้งตามหมู่บ้านต่างๆ ในชุมชนเข็กน้อย

อำเภอเขาค้อ ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่มีประชากรม้งจำนวนมากนับหมื่นคน ทำให้ชาวม้งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา จึงนิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนกันทุกครอบครัว ตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งในชุมชนเข็กน้อยมีโรงเรียนขนาดใหญ่สอนระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีนักเรียนประมาณ 2,000 คน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์ เพื่อรับเลี้ยงเด็กขณะที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำไร่ สำหรับลูกหลานม้งที่ไปศึกษาเล่าเรียนกับคนพื้นราบพบว่า มีลูกหลานม้งในชุมชนเข็กน้อยจบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจำนวน 30 คน (วานูรัตน์ แสนยากุล, หน้า 102-103, 110-111)

เมื่อการศึกษาได้เข้าถึงชุมชนชาวม้งทำให้สังคมม้งเริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ชาวม้งเริ่มปล่อยให้ลูกๆ เข้าโรงเรียนได้เรียนหนังสือ เมื่อเยาวชนได้เรียนหนังสือก็ทำให้ค่าทางการศึกษาเปลี่ยนคน การศึกษาช่วยขัดเกลาลูกหลานม้งตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตใหญ่ พร้อมกับสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เยาวชนม้งบางคนเรียนจบในระดับที่สูงขึ้น มีงานทำดีๆ และพวกเขาก็สามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างรวดเร็ว ได้สัมผัสกับเทคโนโลยีสมัยใหม่กระแสของความเจริญได้หล่อหลอมพวกเขาให้รับและเปลี่ยนแปลงตัวเอง

เมื่อจบการศึกษาไปแล้วชาวม้งบางคนก็เข้าทำงานรับราชการ หรือทำงานในหน่วยงานของรัฐ เช่น การเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล และการเป็นเจ้าของที่รัฐ และข้าราชการในหน่วยงาน อื่นๆ เช่น ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงการทำงานในบริษัท ห้างร้าน หรือบางคนก็ทำธุรกิจเป็นเจ้าของกิจการ หรือบางอาจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นถึงปริญญาโท ปริญญาเอก และมีบางส่วนที่ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” เนื่องจากชาวม้งมีความรู้ มีการศึกษาสูงขึ้น อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ รวมถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่เคยสืบทอดมาจากบรรพบุรุษก็มีการเปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษา เมื่อเยาวชนชาวม้งเข้ารับการศึกษามัธยมศึกษาในโรงเรียนก็จะได้เรียนวิชาต่างๆ โดยครูคนไทย ผ่านการเรียนการสอนด้วยภาษาพูดแบบไทย เขียนภาษาไทย เยาวชนชาวม้งก็จะได้รับอิทธิพลทางภาษาจากคนไทยพื้นราบทำให้นิยมพูดภาษาไทยมากขึ้น และเมื่อกลับไปยังบ้าน

เกิดก็จะใช้ภาษาพูดแบบผสมผสานพูดภาษาม้งปะปนกับภาษาไทย และหากบางคนได้เรียนในระดับที่สูงขึ้นก็สามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนได้หลากหลายภาษามากขึ้น ซึ่งนอกจากภาษาไทยแล้วอาจสามารถใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ซึ่งภาษาต่างประเทศเหล่านี้มีเปิดการเรียนการสอนในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ชาวม้งรุ่นใหม่ที่สนใจเรียนรู้ในภาษาดังกล่าวก็จะสามารถติดต่อสื่อสาร และค้นหาความรู้ได้อย่างกว้างไกล กว้างขวางอันจะนำไปสู่การพัฒนาในหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเกษตร สาธารณสุข เทคโนโลยี เป็นต้น

การศึกษาทำให้ชาวม้งมีความรู้กว้างไกล และหลากหลายเรื่องราว ทำให้ชาวม้งนำมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นมากขึ้น รู้จักการป้องกันดูแลสุขภาพตนเอง เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยก็อาจหาซื้อยาจากร้านขายแผนปัจจุบันที่มีในชุมชนมากขึ้น หากมีอาการหนักจึงจะไปหาหมอ ซึ่งชาวม้งที่มีการศึกษาส่วนมากมักจะเลือกเข้ารับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่าที่จะรักษาตามความเชื่อแบบบรรพบุรุษที่นิยมรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีการจากหมอผี

นายศิวพงษ์ สิริอนันตกุล นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ กล่าวว่า ที่ผ่านมามีเคยประสบอุบัติเหตุบาดเจ็บเล็กน้อยที่จะไปรับการรักษาจากแพทย์ที่โรงพยาบาลก่อนเพื่อตรวจเช็คร่างกายหากมีสิ่งผิดปกติจะได้รับการรักษาจากแพทย์ เมื่อกลับไปบ้านและเพื่อความสบายใจของพ่อแม่ก็จะเข้าทำพิธีเรียกขวัญโดยหมอผีจะทำพิธีให้ (สัมภาษณ์วันที่ 29 เมษายน 2559)

และด้วยเหตุปัจจัยทางด้านการศึกษามีบทบาทสำคัญที่ทำให้ชาวม้งได้ปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ความเชื่อแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะของการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ ตามจารีตประเพณีดังที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมา เช่น การฉลองเทศกาลปีใหม่ของม้ง การเรียกขวัญ การผูกข้อมือผู้เฒ่าผู้แก่ การทำบุญให้กับบรรพบุรุษของวงศ์ตระกูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อหมอผีรักษาอาการป่วย รวมถึงการใช้ภาษาม้ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนม้งที่แตกต่างจากคนพื้นราบ ด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งที่ได้ถ่ายทอดกันมาช้านานและก็ยังปฏิบัติสืบทอดกันอยู่ในชุมชน แต่เมื่อคนม้งรุ่นใหม่ได้รับการศึกษามากขึ้นได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ความเชื่อในด้านๆ อาทิ ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยเจ็บต่างๆ เช่น การฮั้วเน้ง เป็นการรักษาอีกประเภทหนึ่งในกรณีที่คนในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ ชาวม้งมักจะนิยมฮั้วเน้งเพื่อการเรียกขวัญที่หายไป หรือมีผีพาไปให้กลับคืนมาเท่านั้น ซึ่งม้งเชื่อว่า

การเจ็บป่วยเกิดจากขวัญที่อยู่ในตัวหายไป และมีวิธีการรักษาโดยคนที่เป็นพ่อหมอจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการรักษา แต่ปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ได้เลือนหายไปในกลุ่มคนม้งรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยก็จะไปหาซื้อยาที่ร้านขายยาหรือหากมีอาการที่ไม่รู้สาเหตุก็เลือกที่จะไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลมากกว่า

ในการประกอบพิธีกรรมของชาวม้งจะมีผู้นำตามจารีต ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ทางจารีตประเพณีในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของตระกูล เช่น งานศพ งานแต่งงาน อีกทั้งยังเป็นผู้นำการสร้างชุมชน สมาชิกทุกคนจึงให้ความสำคัญ และฟังความคิดเห็นผู้นำหมอผีคาถาซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ให้บริการทางพิธีกรรมเชิงนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะจิต และยังเป็นผู้ช่วยวินิจฉัยสาเหตุการเกิดอาการเจ็บป่วย และให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อรักษาความเจ็บป่วย ผู้นำในกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับนับถือจากชุมชนว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อชุมชน แต่ปัจจุบันผู้นำดังกล่าวมีจำนวนลดน้อยลง และถูกแทนที่ด้วยผู้นำในระบบใหม่คือ ผู้นำทางการเมืองที่คัดเลือกคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ มีการศึกษา แต่ผู้นำระบบเดิมกับระบบใหม่มักจะแตกแยกกัน มีสาเหตุมาจากความเข้าใจผิดกัน (วานรรัตน์ แสนยากุล, หน้า 68, 94-96, 114)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้นำในระบบใหม่มากขึ้น แต่ผู้นำระบบเดิมก็ยังคงมีเหลืออยู่บ้างเพื่อเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจของกลุ่มชาวม้งบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มวัยผู้ใหญ่บางกลุ่มที่ยังคงอาศัยองค์ความรู้และพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

หลังจากที่ชาวม้งได้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดน่านเข้ามาอยู่ในพื้นที่พื้นที่บริเวณเทือกเขารอยต่อสามจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ในปี พ.ศ. 2465 เนื่องจากมีสภาพอากาศเย็นเหมาะแก่การทำไร่ฝิ่น และเป็นอยู่อาศัย โดยกระจายตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่บริเวณภูเขาสาด ภูทับเบิก ภูเขาย่า ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม วิถีชีวิตการเป็นอยู่ก็เป็นแบบทำไร่หมุนเวียน และเลี้ยงสัตว์

เมื่อประมาณปีพ.ศ.2514-2515 การคมนาคมเจริญขึ้น เริ่มมีการสร้างถนนแยกจากพิษณุโลก-หล่มสัก ตรงบริเวณกิโลเมตรที่ 100 บ้านแคมป์สน ไปยังบ้านเล้าลือ ในปีพ.ศ.2517 ภาครัฐบาลไทยมีแนวคิดที่จะลดความกดดันการขัดขวางงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ไทย โดยการสร้างถนนอีกเส้นทางหนึ่งจากบ้านนางัวถึงบ้านสะเดาะพง เพื่อเชื่อมกับถนนสายแรกที่บ้านสะเดาะพง ซึ่งได้รับการขัดขวางต่อต้านอย่างรุนแรงจนก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนักของทั้งสองฝ่าย

ในปี พ.ศ.2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม กองรบพิเศษ ค่ายสุภะดีเสนา จังหวัดพิษณุโลก และทรงมีพระราชดำริให้ใช้ " แผน ยุทธศาสตร์พัฒนา " เพื่อยุติสถานการณ์สู้รบ โดยที่จะใช้พื้นที่สองข้างทาง เป็นประโยชน์กับราษฎรทั่วไป มิใช่เฉพาะทหารเท่านั้น กองทัพภาคที่ 3 จึงได้ จัดตั้งหมู่บ้านยุทธศาสตร์พัฒนาขึ้น โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง เป็นทุนในการก่อสร้างทางครั้งแรก โดยตั้งเป็น " กองอำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก " โดยมีงานหลักคือการ ก่อสร้างทางลาดยางสาย หุ่นสมอ-เขาค้อ ตลอดสาย การฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัคร การจัด สรรพที่ดินทำกินให้กับราษฎร การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และเรียกโครงการ นี้ว่า " โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก " ดำเนินการโดยเริ่มเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2520 เป็นต้นมา

(<http://www.khaokho.com>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559)

ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านคมนาคมทำให้การเดินทางจากพื้นที่ภาคเหนือมายังหัวใต้ เพชรบูรณ์สะดวกมากขึ้น และด้วยสภาพพื้นที่ทางกายภาพเป็นภูเขาสูง มีสภาพอากาศหนาวเย็น และมีแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นเหตุผลที่ชาวม้งได้มีการชักชวนกลุ่มญาติพี่น้องตระกูลแซ่เดียวกันเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยกัน ทำให้ปัจจุบันในพื้นที่อำเภอเขาค้อ โดยเฉพาะที่ตำบลเข็กน้อย มีประชากรม้งอาศัยอยู่มากที่สุด ซึ่งถือเป็นพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัยของชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้ชาวม้งยังได้กระจายไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ เช่น หมู่บ้านเล้าลือ หมู่บ้านกนกงาม หมู่บ้านสระแก้ว หมู่บ้านริมสีม่วง เป็นต้น

ในยุคแรกๆ วิธีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อเป็นแบบเรียบง่าย ประกอบอาชีพด้วยการทำการเกษตรปลูกข้าว พืชผักนานาชนิด และเลี้ยงสัตว์ อาทิ หมู ไก่ เพื่อการยังชีพและหล่อเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายใหญ่ขึ้นมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงช่วยกันทำงานทำไร่ทำสวนเมื่อผลผลิตมีจำนวนมากจึงได้นำมาขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อนำมาจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเอง อาทิ เกลือ น้ำมัน เสื้อผ้า เป็นต้น

แต่เดิมนั้นมีส่วนใหญ่จะใช้ภาษาม้งในการติดต่อสื่อสารกันเฉพาะในสังคมม้ง แต่เมื่อมีการติดต่อกับคนพื้นราบ ทำให้ม้งรับอิทธิพลของคนพื้นราบมาใช้ในชุมชนม้ง ม้งเกิดการยอมรับในวัฒนธรรมของคนพื้นราบ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้จ่ายเงิน การศึกษา การสร้างที่อยู่อาศัย การแต่งตัว เยาวชนม้งไม่นิยมใช้ภาษาม้งในการติดต่อสื่อสาร มักใช้ภาษาไทยแทน ชุมชนม้งมีระบบการตลาดเกิดขึ้น ทำให้วิถีชีวิตแบบเดิมนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป มีการปลูกพืชเพื่อค้าขายเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของเงินตรา จากที่เคยปลูกเพื่อรับประทานภายในครัวเรือน ระบบตลาดแม้จะทำให้ม้งมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ป็นสาเหตุที่ทำให้ม้งสูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นม้งที่พึงพาอาศัยกันมีน้ำใจต่อกัน

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้รุกคืบเข้าถึงชุมชนม้งในพื้นที่อำเภอเขาค้ออย่างรวดเร็ว ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ การเกษตร การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงไปทุกๆด้าน เช่น ในภาคการเกษตรที่แต่เดิมนั้นชาวม้งส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนในการทำงาน ชาวม้งมีความอดทน ขยันขันแข็งและสามารถใช้แรงงานในการทำไร่ทำสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ชาวม้งได้มีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นมีเครื่องทุ่นแรงช่วยในการทำงานหลายด้าน อาทิ มีการใช้เครื่องมือ เครื่องจักรทางการเกษตรสมัยใหม่ทดแทนเครื่องมือเครื่องใช้แบบเดิม การใช้สารเคมีฆ่าแมลงทดแทนวิธีการกำจัดศัตรูพืชแบบดั้งเดิม การใช้เครื่องยนต์ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรทดแทนการใช้รถลากแบบม้งที่ประกอบขึ้นเอง การใช้เครื่องจักรทดแทนการเย็บผ้าด้วยมือ การใช้เครื่องจักรทอผ้าทดแทนการทอผ้าแบบดั้งเดิม

ด้วยวิธีการแบบสมัยใหม่และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ให้กลายเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมม้งแบบสมัยใหม่ที่รักความสะดวกสบาย ช่วยประหยัดแรงงาน และช่วยให้เกิดความรวดเร็วทันใจ ด้วยความเป็นภาพตัวแทนดังกล่าวได้ลดทอนอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของชาวม้งในเรื่องของความอดทนขยันขันแข็ง การสู้งานหนัก ออกไปจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคนปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันชาวม้งก็ยังมีการต่อสู้ต่อรองความหมาย “ความเป็นม้ง” เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันไปบ้างในหลายๆด้าน แต่ความเป็นม้งในด้านการ

ประกอบอาชีพการเกษตรก็ยังคงยังมีอยู่อย่างเหนียวแน่นประชากรม้ง บนพื้นที่อำเภอเขาค้อยังคงดำรงชีพด้วยการเกษตรปลูกพืชผักผลไม้เป็นอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ยังคงปฏิบัติสืบทอดจากบรรพบุรุษอยู่เป็นประจำทุกปี เช่น การจัดงานประเพณีปีใหม่ม้งก็ยังคงมีอยู่ แต่รูปแบบและลักษณะงานวัฒนธรรมและประเพณีอาจมีการปรับปรุง ลดทอนรายละเอียดบางประการลงไปตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งให้คงอยู่ต่อไป เช่น กรณีชุดแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปรับประยุกต์ผสมผสานรูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัยเป็นแบบสากล แต่ก็ยังคงรูปลักษณะ “ความเป็นม้ง” ชุดประจำเผ่าม้งที่คนพื้นราบหรือคนนอก (etic) มองยังงังก็คือชุดแต่งกายของชาวม้ง และแสดงถึง “ความเป็นม้ง” แม้ว่าจะมีการต่อรองการใช้ผ้าทอเป็นม้วนมาตัดเย็บชุดประจำเผ่าก็ตาม

นอกจากนี้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารยังได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ที่ทันสมัยเกิดขึ้น กลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ส่วนมากมักใช้เครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยโดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการเล่นไลน์ เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตราแกรม เป็นต้น ซึ่งการเข้าถึงสื่อสมัยใหม่ (new media) เหล่านี้ทำให้กลุ่มชาวม้งได้เปิดรับ (open) โลกกว้าง เปิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากทั่วโลกตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ย่นย่อระยะทาง และเวลาเข้าหาท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว และด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอย่างเห็นได้ชัด ทั้งเรื่องวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป ชาวม้งในยุคโลกาภิวัตน์มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มคน บุคคลทั้งภายในและภายนอกด้วยเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย หากติดต่อกับบุคคลภายนอกก็อาจใช้ภาษาไทยหรือภาษาสากล หากแต่มีการสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็ยังคงใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปิดรับปรับประยุกต์ตลอดเวลาเพื่อรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ไว้

อาจกล่าวสรุปได้ว่าด้วยเหตุปัจจัยภายนอกทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการกระบวนการสร้าง ต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังที่ วานูรัตน์ แสนยากุล (2547 หน้า 111, 114-116) กล่าวว่า นับตั้งแต่ชาวม้งได้มีการติดต่อสื่อสารกับคนพื้นราบ ทำให้ชาวม้งได้รับอิทธิพลของคนพื้นราบมาใช้ในชุมชนม้ง และชาวม้งเกิดการยอมรับในวัฒนธรรมของคนพื้นราบ และนำมาปรับประยุกต์ผสมผสานกับวัฒนธรรมตนเอง โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตประจำวัน การ

ใช้จ่ายเงิน การศึกษา การสร้างที่อยู่อาศัย การแต่งตัว เยวชนม้งไม่นิยมใช้ภาษาม้งในการติดต่อสื่อสาร มักใช้ภาษาไทยแทน ชุมชนม้งมีระบบการตลาดเกิดขึ้น ทำให้วิถีชีวิตแบบเดิมนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป มีการปลูกพืชเพื่อค้าขายเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของเงินตรา จากที่เคยปลูกเพื่อรับประทานภายในครัวเรือน ระบบตลาดแม้จะทำให้ม้งมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ม้งสูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นม้งที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน มีน้ำใจต่อกัน ได้เลือนหายไป และด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีได้รุดก้าวถึงพวกเขามากเท่าไร วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามย่อมหายไปมากเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เยวชนม้งบางกลุ่มลี้ภัยหลังจากของตัวเอง ลี้ภัยวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของตัวเองไป หรือไม่สามารสื่อสารด้วยภาษาของตัวเองได้ดีอย่างที่ควร (<http://hmong.hilltribe.org/thai/hmong-01-current-issue.php> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2559)

บทที่ 7

การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องตัวตนและอัตลักษณ์ (identity) ตามแนวทางของสำนักวัฒนธรรมศึกษา (cultural study) ที่นักวัฒนธรรมศึกษามักตั้งคำถามว่า เราเคยมาเป็นตัวเราในทุกวันนี้ได้อย่างไร ตัวตนของเราถูกผลิตขึ้นมาได้อย่างไร และเราสามารถระบุชี้ (identity) ความเป็นเราได้อย่างไร และการนิยามตัวตนว่าเราเป็นใครนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการที่เราปฏิบัติสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ (identity) ใดๆ ของคนเรา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวคนเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น (socially constructed) โดยสังคมในภายหลัง (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 428) เนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เรา รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) (กาญจนา แก้วเทพ, อ้างอิงใน สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 429)

ในการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง หรือในฐานะคนใน (emic) และของคนอื่นหรือคนนอก (etic) นั้นผู้วิจัยได้นำทฤษฎี The Communication Theory of Identity (CTI) ซึ่งอัตลักษณ์ในกรอบนี้ หมายถึง “อัตลักษณ์ร่วม” (collective identity) ที่เรามีร่วมกับคนอื่นๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมาวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามว่า เรา รู้ตัวไหมว่าเราเป็นใคร (personal) เราจะบอกคนอื่นได้อย่างไรว่าเราเป็นใคร (enacted) แล้วคนอื่นเขามองว่าเราเป็นใคร (relational) คนในกลุ่มเดียวกันมองพวกเรากันเองว่าเป็นใคร (communal)

เนื่องจากผลลัพธ์ของอัตลักษณ์จากทั้ง 4 กรอบนี้ มักจะไม่สอดคล้องต้องกัน ดังนั้น “กระบวนการต่อรองเชิงอัตลักษณ์” (identity negotiation) จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดของการบริหารจัดการอัตลักษณ์ นักวิชาการกลุ่มทฤษฎี CTI ได้ค้นพบจากงานวิจัยว่า ในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด (คนวงในด้วยกัน-insider) ความเข้มข้นในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์อาจจะต้องไม่มากนัก หรือการพูดถึงด้านบวก/ด้านลบของอัตลักษณ์พวกเรากันเองอาจจะเป็นไปได้อย่างเปิดเผย แต่

หากต้องอยู่ในบริบทที่มี “คนอื่น” ความเข้มข้นของการแสดงอัตลักษณ์อาจจะต้องมีย่างมาก (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 51-52)

และในการศึกษาตามแนวทางของสำนักวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งว่า เรื่องของวัฒนธรรมก็คือเรื่องเกี่ยวกับอำนาจ (power) ที่ฟูโกต์ อธิบายว่า อำนาจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตทางสังคม (social life) ของมนุษย์ได้ กล่าวคือ ถ้าเราไม่ได้เป็นคนใช้อำนาจ เราก็ต้องเป็นผู้ถูกใช้อำนาจ ซึ่งอำนาจในทัศนะของฟูโกต์นั้น ไม่ได้มีลักษณะเก็บกด(repression) เท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการสร้าง (creation) ด้วยโดยเฉพาะ อำนาจของการสร้างสิ่งที่เรียกว่า ความจริง (truth) ที่ฟูโกต์อธิบายว่า ใครก็ตามที่มีอำนาจ มักจะเป็นผู้สร้างความจริงในสังคมเสมอ (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 422-423)

ในการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” (Hmong ness) ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับรู้อัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองหรือคนใน (emic) เป็นอย่างไร มีความเหมือนและแตกต่างจากการรับรู้ของคนนอก(etic) หรือคนอื่นเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในการเข้าพื้นที่ชุมชนในช่วงเทศกาลงานประเพณีปีใหม่ม้งในปี 2558 และการเข้าไปในพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มชาวม้งในพื้นที่อำเภอเขาค้อที่มีแหล่งประชากรม้งอาศัยอยู่เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยโดยนำเสนอดังประเด็นต่อไปนี้

1. การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของชาวม้งเอง หรือคนใน (emic)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มชาวม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเด็นการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” พบว่า ชาวม้งรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นม้งในฐานะที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมหรือเป็นคนใน ซึ่งทุกคนทุกกลุ่มพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นชาวม้งที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษม้งที่แต่เดิมอาศัยอยู่ในประเทศจีน และต่อมาชาวจีนได้เข้ามาปราบปรามจึงเป็นเหตุให้อพยพลงมาจากตอนใต้ของจีน เข้าสู่อินโดจีนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และอพยพเข้าสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ส่วนหนึ่งได้มาตั้งรกรากถิ่นฐานในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ประชากรม้งในอำเภอเขาค้อ ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ (ชนเผ่า) ได้แก่ ม้งดำ (ม้งน้ำเงิน ม้งเขียว ม้งลาย) และม้งขาว ซึ่งทั้งสองกลุ่มก็จะมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และมีการรับรู้ในอัตลักษณ์ของตนเองแตกต่างกัน เช่น ในเรื่องของการแต่งกาย และการใช้ภาษาพูดที่ใช้คำและเสียงที่แตกต่างกัน แต่ชาวม้งทั้งสองกลุ่มยังรับรู้ถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ “ความเป็นม้ง” หรือมีอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเดียวกัน ดังที่ น้ำฝน เนติบัณฑิตสกุล กล่าวไว้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจะรับรู้ได้ถึงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน หากเมื่อพบเจอชาวม้งต่างถิ่นในที่ใดก็ตามจะรับรู้ได้ทันทีว่าเป็นชาวม้งเหมือนกันโดยดูจากลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ แม้ว่าจะไม่ได้สวมเครื่องแต่งกายชุดม้ง และไม่ได้สื่อสารด้วยภาษาพูดออกมา หากแต่ดูจากลักษณะรูปร่างหน้าตาก็จะเป็นสิ่งที่บอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของม้งได้สำหรับคนม้งด้วยกันเอง (สัมภาษณ์ 15 พฤษภาคม 2559)

ชาวม้งทั้งสองกลุ่มนี้จะไม่ชอบให้คนไทยเรียกพวกเขาว่า “แม้ว” เนื่องจากถือว่าการเรียกที่ดูถูกเหยียดหยาม ดังนั้น หากมีคนอื่น หรือคนนอก(etic) เรียกว่า “แม้ว” ก็จะมีรู้สึกโกรธและไม่อยากให้เรียกพวกเขาว่า “แม้ว” อยากให้เรียกว่า “ม้ง” มากกว่า และลักษณะ “ความเป็นม้ง” ที่ชาวม้งเองรับรู้ความหมายและเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตัวเองที่โดดเด่น และแสดงตัวตนความเป็นม้งได้ทันที ได้แก่ วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ด้านภาษา ด้านประเพณี พิธีกรรม และ ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

1.1 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์การแต่งกาย“ชุดม้ง”

นายมานะ ศิริกุลไพศาล (จ๋งคว เฮ่อ) อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลเข็กน้อย กล่าวว่า ชนบวชนิยมประเพณี วัฒนธรรมที่พ่อแม่เราสร้างไว้เราไม่คิดว่าสิ่งเหล่านี้จะสูญหาย และเรายังมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็นม้งของเราอยู่ หากแต่ในอดีตเวลาเราใส่ชุดม้งเข้าไปในเมือง แล้วคนพื้นราบชอบเรียกเราว่า “แม้ว” ด้วยน้ำเสียงดูถูก เด็กๆ ที่เข้าไปเรียนหนังสือในเมือง พอใส่ชุดประจำเผ่าเขาก็ถูกรังเกียจ แม้ว่าต่อหน้าอาจไม่พูดอะไร หากแต่ลูกหลานชาวม้งรุ่นใหม่ที่ได้เรียนหนังสือและจบมาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยทุกวันนี้ แม้จะมีความภาคภูมิใจในความเป็นม้ง แต่ก็ต้องอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมองค์กรส่วนกลาง และจะพยายามแสดงความสามารถที่ไม่เป็นรองคนไทยพื้นราบ คนกลุ่มนี้ก็ยังแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้งด้วยการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่า เพื่อให้เพื่อนที่เรียนหนังสือด้วยกัน หรือเพื่อนที่ทำงานยอมรับในตัวตนของเขา จนทำให้เพื่อนๆ ต่างปกป้องความเป็นม้งแทนด้วย (สัมภาษณ์ วันที่ 12 ธันวาคม 2558)

หากแต่ชาวม้งในชุมชนกลับมีความภาคภูมิใจในความเป็นม้ง และแสดงออกด้วยการแต่งกายที่สวยงามแบบชนเผ่า โดยเฉพาะเด็กนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนต่างๆ ในอำเภอเขาค้อส่วนมาก มักสวมเครื่องแต่งกายประจำเผ่าไปโรงเรียน ทำให้เพื่อนๆ คนไทยอยากแต่งกายชนเผ่าตามด้วย ถึงแม้ว่าลักษณะการแต่งกายของทั้ง 2 ชนเผ่า ทั้งม้งดำและม้งขาวจะแตกต่างกัน แต่ในความเป็นลำนีกร่วมในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันแล้วม้งดำและม้งขาวก็มีรากเหง้าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน เพียงแต่มียาละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไป

สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล ชาวม้งรุ่นใหม่ กล่าวว่า ชุดม้งมีคุณค่า เมื่อใส่แล้วสามารถสื่อสารถึงความเป็นชาติพันธุ์ม้งได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องบอกว่าเป็นชนชาติใด และเมื่อใส่แล้วก็จะรู้สึกภูมิใจในความเป็นม้ง โดยเฉพาะการใส่ชุดม้งในเทศกาลงานประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งชาวม้งทุกคนก็จะใส่ชุดม้งเข้าร่วมงานแสดงให้เห็นและสื่อความหมายถึงความเป็นม้งได้อย่างเต็มตัว การใส่ชุดม้งในงานประเพณีเพราะว่า เรารู้ว่าเราต้องใส่และแสดงให้คนอื่นหรือนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสวยงามของชุดประจำเผ่าเราก็รู้สึกดีใจ ภูมิใจที่พวกคนนอกให้ความสนใจติดตามเรา แต่ในชีวิตปกติประจำวันนั้นก็ไม่ได้ใส่ชุดประจำเผ่า เนื่องจากไม่สะดวก ไม่เหมาะสมกับสภาพอากาศ และเนื่องด้วยเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ ก็จะต้องแต่งกายด้วยชุดนักศึกษาแบบคนพื้นราบ ดังนั้น ในปัจจุบันการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าแบบเต็มรูปแบบและแต่งกันจำนวนมากก็จะเห็นได้จากงานประเพณีปีใหม่ม้งเท่านั้น (สัมภาษณ์ วันที่ 22 เมษายน 2559)

นายชยักรุร แสง่าง ชาวม้งเขี้ยวรุ่นใหม่ อาศัยอยู่หมู่บ้านเล้าเน้ง กล่าวว่า ชุดม้งประจำเผ่ามีความสวยงาม มีคุณค่า มีราคาแพง อย่างชุดที่ใส่มาในวันนี้ราคาประมาณ 2,000-3,000 ไม่รวมเครื่องประดับอีกหลายพันบาท ชาวม้งส่วนใหญ่ก็จะนิยมแต่งกายชุดประจำเผ่าในวันประเพณีสำคัญโดยเฉพาะประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งในทุกๆ ปีชาวม้งจะมีการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าเข้าร่วมประเพณีกันอย่างพร้อมหน้า ขณะที่ในวันอื่นๆ ในชีวิตประจำวันก็จะแต่งกายแบบคนพื้นราบเนื่องจากลักษณะเสื้อผ้าชุดม้งจะดูแลรักษายาก ดังนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่จึงเก็บรักษาไว้แต่งกายในช่วงงานประเพณีสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม (สัมภาษณ์วันที่ 12 ธันวาคม 2558)

นางสุดา แซ่ลี ชาวม้งในตำบลเข็กน้อย ประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าและปักผ้า กล่าวว่า ภูมิใจในชุดม้งที่มีความสวยงามไม่เหมือนใคร และมักจะปลุกฝังให้ลูกๆ เห็นคุณค่าของชุดม้ง โดยเฉพาะลูกสาวคนโตอายุประมาณ 12 ขวบเรียนหนังสือชั้นประถม 6 ก็สามารถช่วยงานปักผ้าลายม้งได้ และลูกสาวมักจะชอบใส่ชุดม้งไปโรงเรียนและไปทำธุระพื้นราบเพื่อให้คนไทยชื่นชม (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2559)

ในการรับรู้คุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่รับรู้ในคุณค่าของชุดแต่งกายประจำเผ่า ซึ่งถือเป็นเครื่องหมายอัตลักษณ์ (Identity Marker) ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกให้คนอื่นหรือนักท่องเที่ยวได้เห็น และรับรู้และเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และให้คนอื่นชื่นชมความสวยงามของเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในประเพณีปีใหม่ม้ง และงานแต่งงาน ที่ชาวม้งทุกคนต่างร่วมแสดงออกถึงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างเต็มความภาคภูมิใจ ขณะที่ในชีวิตประจำวันมักจะแต่งกายแบบคนไทยพื้นราบ การแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าของชาวม้งมักจะไม่ค่อยปรากฏในวิถีชีวิตประจำวันเท่าใดนัก เนื่องจากความไม่สะดวกในการทำความสะดวก ดูแลรักษา อีกทั้งราคาชุดแพง ชาวม้งจึงเก็บชุดไว้ใส่เฉพาะในโอกาสที่มีงานเทศกาลประเพณีสำคัญๆ เท่านั้น

นายวิทยา แสนยากุล ชาวม้งอาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อย กล่าวว่า หลังจากจบการศึกษาทางด้านเกษตรศาสตร์ สาขาสัตวบาลที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมแล้วกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรที่บ้านเกิด กล่าวว่า ชุดแต่งกายประจำเผ่าม้งยังเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปทั้งชาวม้งเองและคนไทยพื้นราบซึ่งเมื่อเห็นลักษณะชุดแต่งกายแล้วสามารถบอกได้ทันทีว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเพราะมีลักษณะที่แตกต่างจากชุดประจำเผ่าอื่นๆ แต่ในปัจจุบันชุดแต่งกายเปลี่ยนแปลงไป มีการปรับประยุกต์ให้เนื้อผ้าแบบสมัยใหม่ มีรูปแบบการตัดเย็บแบบใหม่ ใช้เครื่องจักรตัดเย็บ ใช้ผ้ามาจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอาจจะดูดีสวยงามแต่คุณค่าความเป็นม้งหายไปไม่เหมือนกับชุดม้งแบบเดิมโบราณที่กลุ่มผู้หญิงแม่บ้านม้งทอผ้าจากใยกันขงขึ้นเอง ตัดเย็บด้วยมือ และปักลายผ้าแบบม้งโบราณซึ่งมีความสวยงามมาก แต่ปัจจุบันในชีวิตประจำวันอยู่กับบ้าน หรือไปไร่ไปสวนจะให้สวมใส่ชุดประจำเผ่าคงไม่สะดวก ชาวม้งจะไม่ค่อยสวมชุดม้งในชีวิตประจำวันกันแล้ว ผมเคยกลับมาบ้านในช่วงแรกๆ ผมใส่ชุดม้งแล้วรู้สึกแปลกๆ ชาวม้งคนอื่นไม่ใส่ ต่อมาก็เลยใส่ชุดเหมือนคนไทยพื้นราบ (สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2559)

นางยุพิน ณรงค์วัฒน์ ชาวม้งวัยผู้ใหญ่อาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อย กล่าวว่า ชุดม้งมีคุณค่าเพราะเมื่อเราใส่แล้วจะบอกว่าเราเป็นม้ง แม้ว่าปัจจุบันนี้เราไม่ค่อยใส่กันทุกวัน จะใส่เมื่อถึงเวลาเทศกาลโดยเฉพาะประเพณีปีใหม่ม้ง โดยชาวม้งทุกคนจะใส่ชุดม้งอย่างพร้อมหน้าโดยไม่ต้องมีใครมาบังคับให้ใส่ ส่วนในชีวิตประจำวันที่จะต้องออกจากบ้านก็จะแต่งกายเหมือนคนเมืองเพื่อไม่ให้ถูกมองว่าเป็นตัวประหลาดในสายตาคนกลุ่มมาก (สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤศจิกายน 2559)

อนึ่ง ในความรู้สึกของชาวม้งบางส่วนที่มีความรู้สึกที่ว่าเมื่อใส่ชุดม้งในชีวิตประจำวันแล้วอาจถูกมองจากคนพื้นราบทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่มั่นใจและไม่ดี จึงไม่ค่อยนิยมใส่ แต่เมื่อมีเทศกาล

ประเพณีประจำกลุ่มชาติพันธุ์แล้วทุกคนส่วนใหญ่แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าก็เหมือนกันในพื้นที่ๆ ที่ตนเองเป็นเจ้าของก็ยิ่งรู้สึกถึงความมั่นใจ ภาคภูมิใจในชุดแต่งกายประจำเผ่ามากยิ่งขึ้น นับเป็นการต่อสู้ ต่อรอง และเลือกเก็บบางสิ่งเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ ซึ่งปัจจุบันนี้นับเป็นสิ่งที่มีความ มีราคา หรือสามารถขายได้ ซึ่งชาวม้งเองก็เห็นโอกาสอันดีในการ นำเสนอสินค้าทางวัฒนธรรมของชาวม้ง แต่สินค้าที่นำเสนอขึ้นนั้นอาจมีการลดทอน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ไปบ้างเพื่อให้ขายได้ เช่น ลักษณะเนื้อผ้าชุดประจำเผ่าซึ่งแต่เดิมจะใช้ผ้าใยกันซงที่ ชาวม้งได้ทอขึ้นเองไว้ใช้ในครอบครัว แต่ปัจจุบันไม่มีการทอเองแล้ว หากแต่ใช้ผ้าสักราด หรือ ก้ามะหยี่จากโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า และเพื่อให้เข้ากับแฟชั่นทันสมัย ชาวม้งรุ่นใหม่ได้มีการ ออกแบบปรับประยุกต์ ตัดเย็บชุดประจำเผ่าให้ทันสมัยเข้ากับแฟชั่นสมัยใหม่ เช่น ออกแบบ กระโปรงแบบส้อมยาวคลุมเท้า สวมหมวกแบบแฟชั่นสมัยใหม่ เสื้อทรงสมัยใหม่ แต่ก็ยังคงลวดลาย แบบชาวม้ง เป็นต้น

ภาพที่ 13 ชุดม้งแบบสมัยใหม่ที่หญิงสาวม้งใส่ในงานประเพณีปีใหม่ม้งที่ ต.เข็กน้อย อ. เขาค้อ ในวันที่ 12 ธันวาคม 2559

ภาพที่ 14 ชุดม้งแบบสมัยใหม่ที่ชายหนุ่มชาวม้งใส่ในงานประเพณีปีใหม่ม้งที่ ต.เข็กน้อย อ.เขาค้อวันที่ 12 ธันวาคม 2559

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการแต่งกายชุดประจำเผ่าของชาวม้งแบบเต็มรูปแบบจะพบได้ในเฉพาะงานประเพณีสำคัญ เช่น งานประเพณีปีใหม่ม้งที่ชาวม้งแทบทุกคนต่างพร้อมใจแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ามาร่วมงานกันอย่างงดงาม ตระกาลตา แต่ในชีวิตประจำวันแล้วชาวม้งส่วนใหญ่จะไม่นิยมสวมชุดม้งเนื่องจากไม่สะดวกและดูแลรักษายาก ดังนั้น จึงเลือกสวมใส่เฉพาะม้งานเทศกาลสำคัญๆ เท่านั้น แต่ชาวม้งในอำเภอเขาค้อส่วนมากก็ได้รับรู้ถึงความหมายและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุดแต่งกายที่มีความโดดเด่น สวยงาม และมีคุณค่าความหมายสำหรับชาวม้งทุกคนที่เห็นคุณค่าและจะสวมใส่ชุดประจำเผ่าในช่วงเทศกาลสำคัญ ซึ่งนับเป็นการแสดงถึงการรับรู้ในควมมีอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ทางวัฒนธรรมที่สามารถสื่อสารความหมาย “ความเป็นม้ง” ให้กับกลุ่มคนภายนอกได้รับรู้และได้เห็นถึงความสวยงาม และชาวม้งยังมีภาคภูมิใจเมื่อเวลาสวมใส่ออกงานเทศกาลโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้งเพื่อให้คนนอกหรือคนอื่น (others) ได้ชื่นชมและเห็นถึงความสวยงาม นับเป็นการต่อสู้ต่อรองของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชาวม้งเลือกที่จะสื่อสารอัตลักษณ์ทางด้านเครื่องแต่งกายในช่วงงานประเพณีสำคัญ และเลือกที่จะแสดงในพื้นที่ของตนเองเพื่อบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้งให้คนอื่นได้เห็นและได้รับรู้

1.2 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ภาษาม้ง”

นอกจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวม้งที่รับรู้โดยทั่วกันว่ามีลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างเห็นได้ชัดแล้ว ชาวม้งยังรับรู้คุณค่าและความหมายของอัตลักษณ์ด้านภาษาม้ง ที่แตกต่างจากภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยชาวม้งส่วนใหญ่รับรู้ร่วมกันว่าภาษาม้งมีรากฐานมาจากหลากหลาย เช่น ภาษาจีนยูนนาน ภาษาลาว ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น ทั้งชาวม้งขาวและม้งเขียว ใช้ภาษาพูดคล้ายๆ กัน คือ มีรากศัพท์ และไวยากรณ์ที่เหมือนกัน แต่การออกเสียงหรือสำเนียงจะแตกต่างกันเล็กน้อย ซึ่งชาวม้งก็สามารถใช้ภาษาประจำเผ่าของตนเอง และสามารถพูดคุยกับม้งเผ่าอื่นได้เข้าใจเป็นอย่างดี

ส่วนภาษาอักษร หรือภาษาเขียนประจำเผ่าของชาวม้งนั้น โดยส่วนใหญ่จะรับรู้และเข้าใจร่วมกันว่าชนเผ่าม้งยังไม่มีภาษาเขียนตัวอักษรเป็นของตนเอง หากแต่ได้ยืมตัวอักษรภาษาโรมันมาใช้ ซึ่งเป็นตัวอักษรหนังสือละติน (Hmong RPA) ที่ชาวม้งใช้สื่อสารกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และสื่อสารกับกลุ่มชาวม้งที่อพยพย้ายถิ่นไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศทั่วโลก โดยม้งได้นำพยัญชนะภาษาอังกฤษมาใช้ เนื่องจากสมัยก่อนม้งหนีจากจีนมาตั้งหลักอาศัยอยู่ในประเทศลาว ซึ่งลาวตกอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษ ดังนั้น ม้งที่อยู่ในประเทศลาวจึงได้รับเอาตัวอักษรอังกฤษมาใช้เป็นภาษาเขียนเป็นคำพูดของม้ง ซึ่งม้งขาวกับม้งเขียวหรือม้งดำจะมีลักษณะภาษาเขียนที่แตกต่างกันไป พยัญชนะที่ใช้ทั้งหมดมี 26 ตัว ส่วนวรรณยุกต์ มี 8 วรรณยุกต์ และสระมี 13 สระ พยัญชนะ (<http://www.hilltribe.org/thai/hmong/hmong-language.php>) ได้แก่

a b c d e f g h i
j k l m n o p q s
t r u v w x y z

ภาษาม้ง หมวดคำศัพท์เกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย

ภาษาม้ง	คำอ่าน	คำแปล
taub hau	เต้า-เฮา	หัว
caj dab	จี้-ดั่ง	คอ
xwb pwg	เหา-เงา	เข่า
caj npab	จี้ - บ้าง	แขน
txhais tes	เตก	มือ
ntiv tes	ติ-เตก	นิ้วมือ
nruab qaum	เงา-คว	หลัง
sab ceg	ฉ่าย-จี้	ขา

txhais ko taw	ติ-เตอร์	เท้า
ntsej muag	เจก-มัว	หน้า
pob ntxvg	ป้อ -เจก	หู
ghov ntseg	ช้อ-จ้อ	จมูก
plaub hau	เปลา-เฮา	ผม
plab	ปลั่ง	ท้อง
ghov muag	ช้อ-มัว	ตา
ghov ncauj	ช้อ-เจา	ปาก
nplaig	ปล่าง	ลิ้น

ภาพที่ 15 ภาษามังที่ใช้พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์จากภาษาอังกฤษมาเขียนเป็นคำพูดภาษามัง

นายมานะ คีรีกุลไพศาล อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลเข็กน้อย กล่าวว่า ปัจจุบันชาวมังส่วนใหญ่รับรู้อาณาเขตพันธุ์ตัวเองนั้นมีภาษามังใช้เป็นภาษามังแบบคริสเตียนหรือแบบละตินที่ได้ยืมเอาพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์มาประกอบเป็นคำภาษามังออกเสียงเป็นภาษามังใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายในกลุ่มชาติพันธุ์มัง หากแต่มีชาวมังเพียงกลุ่มน้อยที่รับรู้อาณาเขตพันธุ์มังมีภาษามังแบบโบราณที่ชาวมังคิดค้นขึ้นมาเป็นอักษรของตัวเอง ซึ่งภาษาอักษรโบราณนี้ได้คิดค้นขึ้นโดยพี่น้องมังในประเทศลาว แต่ไม่สามารถนำมาใช้สื่อสารได้เนื่องจากในยุคนั้นประเทศลาวเป็นประเทศปิด ระบบการปกครองเป็นแบบคอมมิวนิสต์จึงถูกห้ามเผยแพร่ หากแต่มีพี่น้องมังเพียงไม่กี่คนที่ได้รับรู้ภาษามังมีภาษาอักษรแบบโบราณ และมีชาวมังจำนวนหนึ่งซึ่งมีจำนวนไม่มากนักที่ได้รับการถ่ายทอดมา

ภาพที่ 16 ภาษาอักษรมังแบบโบราณที่ยังคงเหลือหลักฐานเป็นเอกสารหนังสือที่เขียนขึ้นโดย นายไข่มุก ขันแก้ว (ในภาพ)

นายชายปี แซ่ย่าง ชาวมังอายุ 55 ปี อาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อยกล่าวว่า ภาษามังโบราณมีมานานนับ 2,000 ปี โดยผู้คิดประดิษฐ์ตัวอักษรมังแบบโบราณคือ นายไข่มุก ขันแก้ว และได้นำมาใช้สอนเผยแพร่ให้กับชนเผ่ามังในประเทศเวียดนามเป็นประเทศแรก แต่เนื่องจากในช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ผู้นำชนเผ่ามังจึงได้นำหนังสือมังโบราณไปมอบให้กับนายพลบางปาวที่ประเทศลาว แต่กลับถูกนายพลบางปาวฆ่าทิ้งเนื่องจากไม่เชื่อในบรรพบุรุษภาษามังจึงได้สูญหายไประยะหนึ่ง ต่อมาเจ้าฟ้า...ได้นำภาษามังโบราณกลับมาถ่ายทอดให้กับชาวมังในประเทศลาวอีกครั้งหนึ่ง แต่หลังจากนั้นไม่นานเจ้าฟ้าก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อการร้ายและถูกประหารชีวิตและทางประเทศลาวก็ได้สั่งห้ามว่า ถ้าใครนำหนังสือเล่มนี้มาสอนหรือเผยแพร่จะกลายเป็นผู้ก่อการร้ายทันที ดังนั้นภาษามังในประเทศลาวจึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามเผยแพร่ แต่สำหรับในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเสรีจึงมีชาวมังชื่อ อาจารย์จาย แซ่ลี เก็บรักษาไว้และนำมาสอนเผยแพร่ในประเทศไทยกลุ่มเล็กๆ ซึ่งในตำบลเข็กน้อยนั้นชาวมังที่รู้ภาษามังโบราณจริงๆ มีเพียงประมาณ 10 คนเท่านั้น แต่ปัจจุบันก็ยังไม่ค่อยมีใครกล้านำเอามาสอนเผยแพร่มากนัก (สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 17 ภาษาอักษรมังแบบโบราณที่บ้านผู้ใหญ่เจียเย่อ คือศุภฤกษ์สกุล ชาวมังในหมู่บ้านกนกงาม อ.เขาค้อ ได้บันทึกไว้บนแผ่นกระดานขนาดใหญ่บนฝาผนังบ้านเพื่อไว้สอนลูกหลาน

ชาวมังส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาพูดแบบมังในการสื่อสารพูดคุยในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่ยังคงใช้ภาษามังสื่อสารในชีวิตประจำวัน ส่วนกลุ่มคนรุ่นใหม่ และกลุ่มวัยเด็กอาจมีการใช้ภาษาพูดแบบผสมผสานระหว่างภาษามังและภาษาไทยในครอบครัว หรือจะพูดภาษามังเฉพาะกับชาวมังผู้สูงวัยที่ฟังภาษาไทยไม่ออก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปชาวมังได้ส่งเสริมให้ลูกหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น จึงได้รับอิทธิพลการใช้ภาษาจากคนไทยพื้นราบ และนำมาใช้สื่อสารกับ พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวรวมถึงเครือญาติ

นางสาวน้ำฝน เนติบัณฑิตสกุล ชาวมังรุ่นใหม่ กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย กล่าวว่า ทุกวันนี้กลุ่มคนรุ่นใหม่ รวมถึงเด็กเยาวชนมังมักจะสื่อสารพูดคุยกับกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิ ปู่ย่า ตายาย ไม่ค่อยรู้เรื่องแล้ว เนื่องจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ใช้ภาษาไทยผสมผสาน ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ไม่สามารถใช้ภาษาหรือคำมังแบบโบราณบางคำได้ ดังนั้นเวลาที่สื่อสารกับกลุ่มผู้สูงอายุ บางรายอาจไม่เข้าใจภาษาของคนมังรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ก็ไม่อาจเข้าใจภาษามังที่ผู้สูงอายุพูดจึงอาจเป็นการสื่อสารความหมายที่ผิดพลาดได้

นางสาวสุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล ชาวม้งรุ่นใหม่ กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย กล่าวว่า รู้สึกภูมิใจในภาษาม้งที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เพราะเป็นภาษาที่ไม่เหมือนใครจึงควรที่จะต้องรักษาไว้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนแบบละติน แต่ในปัจจุบันนี้ชาวม้งส่วนใหญ่ไม่ค่อยปลูกฝังการใช้ภาษาม้งให้กับเด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ๆ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวม้งต้องการให้ลูกหลานพูดภาษาไทยให้ชัดเพื่อให้เข้ากับสังคมไทยได้ เช่น สอนให้เด็กเล็กๆ เรียกผู้ให้กำเนิดว่า พ่อ แม่ ป้า มีา แทน อี (พ่อ) เนีย (แม่) เนื่องจากโดยปกติจะใช้ภาษาม้งสื่อสารกับชาวม้งที่ฟังภาษาไทยไม่ออก เช่น ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และในครอบครัวเป็นบางครั้ง

อาจกล่าวได้ว่า การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ภาษาม้งโบราณนั้น โดยเฉพาะภาษาพูดนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของภาษาที่มีมาแต่โบราณ หากแต่เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ประชากรม้งส่วนใหญ่มีการศึกษามากขึ้น ลักษณะการใช้ภาษาม้งแบบโบราณจึงอาจถูกลดทอน และผสมผสานกับการใช้ภาษาไทยปะปนบ้าง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อชาวม้งรุ่นใหม่กลับยังภูมิใจลำเนาหรือมีความจำเป็นต้องใช้ภาษาม้งแบบโบราณในการสื่อสารกับกลุ่มผู้อาวุโสหรือกลุ่มที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ชาวม้งรุ่นใหม่อีกยังคงใช้ภาษาม้งในการสื่อสารเพื่อเข้าใจความหมายที่ตรงกัน เป็นการตอรองอัตลักษณ์ความเป็นม้งในแง่ของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่เข้าใจความหมายที่ชัดเจนตรงกัน

1.3 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ประเพณีและพิธีกรรม”

ของชาวม้ง

ชาวม้งส่วนใหญ่จะรับรู้ความหมายและคุณค่าของอัตลักษณ์ด้านประเพณีและพิธีกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและปลูกฝังให้ลูกหลานชาวม้งเห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมงานประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เพราะเชื่อว่าจะเป็นการเสริมบุญบารมีให้กับตัวเองและครอบครัวมีสิ่งดีๆ เข้ามาในชีวิต ทุกประเพณีมีความสำคัญกับชาวม้งทุกคน เช่น ประเพณีแก้บนประจำปี ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเรียกพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้วให้กลับมากินข้าวใหม่ ประเพณีงานแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีปีใหม่ม้ง ทุกประเพณีล้วนมีความสำคัญต่อชาวม้ง ทุกคนมักจะไม่ว่าขาดการเข้าร่วมประเพณีสำคัญๆ เหล่านี้ หากลูกหลานชาวม้งมีความจำเป็นต้องขาดการเข้าร่วมในงานใด พ่อแม่ก็มักจะนำเสื้อผ้าเป็นตัวแทนในการเข้าร่วมพิธี เพื่อ

แสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ และปฏิบัติตามความเชื่อมาตั้งแต่โบราณว่าการเข้าร่วมพิธีกรรมของชาวม้งจะช่วยปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกไปจากร่างกาย

ภาพที่ 18 งานประเพณีปีใหม่ม้งประจำปี 2560 วันที่ 29 ธันวาคม 2559 ถึง 6 มกราคม 2560 ที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

นางยุพิน ณรงวัฒน์ ชาวม้งอายุ 44 ปี อาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อย กล่าวว่า ทุกประเพณีของชาวม้งมีความสำคัญและมีคุณค่าเหมือนกันหมด และเข้าร่วมงานทุกๆประเพณีและทุกพิธีกรรมที่ชาวม้งจัดขึ้น เพราะเชื่อว่าการเข้าร่วมงานเหล่านี้เป็นการเสริมบุญบารมีให้กับตัวเราเองและครอบครัว เวลาจะทำอะไรก็จะมีแต่สิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิต (สัมภาษณ์วันที่ 5 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 19 บรรยากาศการเข้าร่วมงานประเพณีปีใหม่ม้ง ที่ต.เขาค้อ และ ต.เข็กน้อย อ.เขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

“ในช่วงเทศกาลปีใหม่ม้งทุกๆปี ญาติพี่น้องม้งที่อยู่ห่างไกลก็จะกลับมาร่วมประเพณีซึ่งยังถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก และถือเป็นโอกาสดีที่พี่น้องมารวมกันเป็นการรวมญาติ และร่วมพิธีสำคัญๆ ที่ยังมีอยู่ เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ส่วนประเพณีโยนลูกช่วงนั้น เดิมนั้นการโยนโชว์เฉยๆ ต่างคนต่างโยนไม่ได้โยนเพื่อพบปะพูดคุย หรือเกี่ยวจีบเพื่อเลือกคู่เหมือนสมัยก่อน ซึ่งปัจจุบันมีน้อยคู่มากหรือแทบไม่มีเลยที่ได้คบหากันและแต่งงานกันจากประเพณีโยนลูกช่วง” (ศิริพงษ์ สิริอนันตกุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

ภาพที่ 20 การโยนลูกช่วงในเทศกาลปีใหม่ม้ง ประจำปี 2559 ที่ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

การเล่นลูกช่วงทุกวันนี้ ผิดไปจากสมัยก่อนมาก แต่เดิมโยนกันไกลตั้งแต่ 30-40 เมตร ปัจจุบันระยะห่างในการโยนก็เป็นช่วงสั้นๆ 2-3 เมตร ลักษณะการโยนลูกช่วงก็จะเป็นไปเพื่อการพบปะทำความรู้จักกันระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาวที่ต่างตระกูลเช่นกัน อันจะนำไปสู่การเลือกคู่ แต่ปัจจุบัน เป็นการโยนแสดงโชว์ในงานประเพณี ในบางครั้งก็จะมีนักท่องเที่ยวร่วมโยนลูกช่วงด้วย เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณีที่ค่อนข้างก้าวกระโดด เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คุณค่าและความหมายของการโยนลูกช่วงก็เปลี่ยนไปเป็นการโยนเพื่อแสดงโชว์ นักท่องเที่ยว หากแต่ชาวม้งก็ยังคงรับรู้ถึงคุณค่าและความหมายของการโยนลูกช่วงในอดีต และยังคงสืบสานวัฒนธรรมการโยนลูกช่วงมาจนถึงปัจจุบันด้วยการจัดแสดงโชว์ในเทศกาลปีใหม่นี้ แม้ว่าการโยนนั่นจะเป็นไปเพื่อการแสดงโชว์ให้กับนักท่องเที่ยวก็ตาม นับเป็นการต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรมที่ชาวม้งยังคงผลิตซ้ำความหมายทางวัฒนธรรมผ่านการโยนลูกช่วงในเทศกาลประเพณี

ปีใหม่เป็นประจำทุกปี และเป็นการสร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า (Commodity) เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมวัฒนธรรมของตน

“ประเพณีปีใหม่เป็นเทศกาลใช้ของใหม่ กินข้าวใหม่ แต่งชุดใหม่ เป็นวันที่พี่น้องม้งรับรู้ความหมายและภาคภูมิใจที่จะได้แสดงอัตลักษณ์ความเป็นม้งกันอย่างเต็มที่ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การแต่งกายชุดประจำเผ่า พิธีกรรมเรียกขวัญ การแสดงรำกลอน การละเล่นลูกข่าง การโยนลูกช่วง การเล่นแรลลี่ การยิงหน้าไม้ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะมีโอกาสได้เล่นกันในช่วงเทศกาลปีใหม่เท่านั้น ” (วิศนี การุณบริรักษ์, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางประเพณีพิธีกรรมของชนเผ่าม้งนั้นยังคงรับรู้ถึงความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ประเพณีบางอย่างยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันเพื่อเสริมสร้างความเป็นศิริมงคลในชีวิต เช่น ประเพณีการเรียกขวัญ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีปีใหม่ พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ ฯลฯ หากแต่บางประเพณีการละเล่นบางอย่าง เช่น การโยนลูกช่วงนั้นอาจยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวม้งและมีการแสดงการละเล่นแบบแสดงโชว์ในงานเทศกาลประจำปีเท่านั้น หากแต่ความหมายอาจไม่เป็นไปตามแบบโบราณดั้งเดิม

1.4 การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเชื่อและการนับถือศาสนา

ในเรื่องของความเชื่อและการนับถือศาสนาของชาวม้งในอำเภอเขาค้อ ส่วนใหญ่ยังคงรับรู้ความหมายและคุณค่าในการนับถือบรรพบุรุษ หรือผู้ล่วงลับไปแล้ว และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว ตามความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ส่วนการระบุนับถือศาสนาในบัตรประชาชนนั้นเป็นการระบุในทางกฎหมาย ดังนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่ในอำเภอเขาค้อจะระบุนับถือศาสนาในบัตรประชาชนเป็นศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ในช่วงปีพ.ศ. 2502 – 2507 มีมิชชันนารีผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในพื้นที่ ซึ่งก็มีชาวม้งส่วนหนึ่งเชื่อและนับถือศาสนาคริสต์มากขึ้นในเวลาต่อมา

แม้ว่าชาวม้งส่วนมากจะระบุในบัตรประชาชนว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ชาวม้งส่วนใหญ่แทบทุกคนก็ยังนับถือบรรพบุรุษด้วยเช่นกัน หากแต่มีชาวม้งเพียงบางส่วนที่หันไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาและสอนภาษาให้กับกลุ่มชาวม้ง และด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวม้งบางส่วนหันมานับถือศาสนาคริสต์ อีกทั้งเหตุผลเกี่ยวกับความ

ยุ่งยากซับซ้อนในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจทำให้ชาวม้งส่วนหนึ่งได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ เพื่อลดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต

สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล ชาวม้งรุ่นใหม่ที่นับถือศาสนาพุทธ กล่าวว่า เคยเข้าวัดบ้างแต่ไม่ค่อยบ่อยนัก และในชีวิตประจำวันจริงๆ แล้วจะนับถือบรรพบุรุษมากกว่า เช่น มีงานประเพณีต่างๆ ของชาวม้งก็จะเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมกับครอบครัวและเครือญาติ เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีงานศพ พิธีงานแต่งงาน ฯลฯ ก็เข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ กับครอบครัวและกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งพิธีกรรมต่างๆ ก็จะมีหมอผีเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และพิธีกรรมต่างๆ มักจะประกอบพิธีกรรมขึ้นที่บ้านไม่ใช่ที่วัด แม้กระทั่งงานศพก็จะจัดขึ้นที่บ้านแล้วนำศพไปฝังที่สุสาน (สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559)

นางยุพิน อนุวงศ์วัฒนีย์ กล่าวว่า ชาวม้งเราจะไม่เรียกบรรพบุรุษว่า “ผี” เพราะทุกคนที่เราบูชาคือ ปู่ย่าตายายของเราที่ล่วงลับไปแล้ว ทุกท่านคือบรรพบุรุษ และเราก็นับถือทุกคนเหมือนเดิมเหมือนที่ตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ และทำทุกอย่างเหมือนเดิมเมื่อมีประเพณีพิธีกรรมใดๆ เกิดขึ้นจะต้องเรียกบรรพบุรุษทุกคนมาร่วมงานด้วย เป็นสิ่งที่พี่น้องม้งรับรู้ร่วมกันและปฏิบัติสืบทอดตามความเชื่อที่บรรพบุรุษต่อกันมา

นอกจากการรับรู้ความหมายและคุณค่าอัตลักษณ์ความเป็นม้งในด้านศาสนาที่ชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงนับถือบรรพบุรุษแล้ว และยังคงรับรู้ถึงความเชื่อในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการเคารพบูชาผี และพึ่งพาอาศัยหมอผีในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และมีความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางจิตใจ

ดังเช่น ความเชื่อในเรื่องการเกิด หากบ้านไหนที่มีลูกเกิดมากก็จะทำพิธีเรียกขวัญผูกข้อมือน้องเด็ก โดยผู้ทำพิธีจะเป็นปู่ของเด็กคนนั้น ซึ่งจะทำกันทุกบ้าน ต่อมาจึงมีพิธีเรียกชื่อเด็ก โดยเชิญญาติๆ ทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ของเด็กมาร่วมพิธี และญาติๆ กับพ่อแม่ของเด็กจะเสนอชื่อภาษาม้งหลายๆ ชื่อมาก่อน หากพ่อแม่และปู่ของเด็กชอบชื่อไหนก็ให้เอาชื่อนั้น ต่อมาพ่อแม่ของเด็กก็จะตั้งชื่อภาษาไทยให้ในตอนแจ้งเกิด ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วชาวม้งจะให้ความสำคัญชื่อภาษาม้งมากกว่าและจะใช้เรียกกันในครอบครัวในหมู่ญาติให้รู้ว่ามีเด็กเกิดใหม่ประจำตระกูลแล้ว ส่วนชื่อภาษาไทยนั้นไม่ค่อยสำคัญนักเอาไว้ใช้เมื่อตอนที่เข้าติดต่อธุระทางราชการ” (สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

ในกรณีที่ผู้หญิงม้งท้องแล้วผู้ชายไม่รับผิดชอบ หากกลับมาอยู่ที่บ้านตัวเองเมื่อถึงเวลาใกล้คลอดพ่อแม่จะสร้างกระท่อมหลังเล็กหลังใหม่ไว้ในบริเวณบ้าน หรือทำยบ้าน โดยจะไม่ให้แม่และ

ลูกที่เกิดมาอยู่ภายในบ้านเป็นระยะเวลา 1 เดือน เพราะมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษไม่ชอบ และจะเกิดอับมงคลในบ้าน ซึ่งหลังจากพ้นระยะเวลา 2-3 เดือนแล้วทั้งแม่และเด็กอาจจะเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหญ่ได้ และในระหว่างที่ผู้หญิงท้องนั้นก็ห้ามไม่ให้ปักผ้าเย็บผ้าเพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ลูกเกิดมาพิการ” (เอกพจน์ แสนยากุล, สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559)

แต่ในยุคปัจจุบันเมื่อสภาพสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปทุกคนต่างต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพในครอบครัวความเชื่อที่เคยมีมาอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้าง หญิงสาวมั่งที่ตั้งท้องอาจมีความจำเป็นที่จะต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว การเย็บปักอยู่กับบ้านเป็นงานที่อาจไม่ต้องใช้แรงงานหนักเท่ากับการทำไร่ทำสวน ดังนั้น การเย็บปักถักร้อยจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้หญิงสาวที่ตั้งครรภ์อาจเปลี่ยนความเชื่อไปจากเดิม อันเนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจและภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในบ้าน จึงต้องทำงานเย็บปักในระหว่างการตั้งครรภ์ นอกจากนี้ชาวมั่งยังได้ถ่ายทอดการเย็บปักผ้าให้กับลูกหลานไว้สืบทอดวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งยังปรากฏให้เห็นอยู่บ้างในพื้นที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 21 หญิงสาวชาวมั่งปักผ้าขณะตั้งครรภ์ และเด็กหญิงชาวมั่งปักผ้าสืบทอดวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการรับรู้คุณค่าความหมายของวัฒนธรรม “ความเป็นมั่ง” ด้านการปักผ้าของชาวมั่งที่ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมผ่านรุ่นลูกรุ่นหลาน จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าสภาพสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไป ชาวมั่งยังถ่ายทอดวัฒนธรรมปักผ้า มายังลูกหลาน และแม้ว่าด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปทำให้หญิงสาวชาวมั่งบางส่วน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการศึกษาสูงหันไปประกอบอาชีพตามสาขาที่ร่ำเรียนมาทำงานในหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน บางส่วนประกอบอาชีพทำไร่ทำสวน ค้าขาย เสริมสวย และ

อื่นๆ หากแต่ยังมีเพียงหญิงสาวม้งบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมการปักผ้าไว้ และมีแม่บ้านบางครอบครัวที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวให้คงอยู่ต่อไป นับเป็นกระบวนการผลิตซ้ำความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมดังที่บูดีเออร์ กล่าวไว้ว่า กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนั้นปัจเจกบุคคลจะค่อยๆ ซึมซับปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มชนชั้นที่ครอบงำอยู่ในสังคมนั้นๆ ฉะนั้นการรับรู้ และความตระหนักของสมาชิกในกลุ่มเครือญาติจึงเป็นผลผลิตที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้นำเครือญาติ โดยการกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน (Pierre Bourdieu. 1992, อ้างอิงใน ประสิทธิ์ ลีปรีชา. 2546: 214) ซึ่งกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของชาวม้งในอำเภอเขาค้อ นอกจากจะกระทำผ่านวัฒนธรรมการปักผ้า แล้วยังมีกระบวนการผลิตซ้ำผ่านวัฒนธรรมอื่นๆ ทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษา พิธีกรรม รวมถึงความเชื่อและการนับถือศาสนาด้วย

2. การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของคนอื่น (others) หรือคนนอก (etic)

การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของชาวม้งในอำเภอเขาค้อในสายตาคนนอก(etic) คนอื่น(others) โดยเฉพาะคนไทยพื้นราบและนักท่องเที่ยวนั้น สิ่งที่ทำให้คนไทยพื้นราบ หรือคนนอก (etic) ยอมรับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” มากขึ้น คือ มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เข้ามาศึกษาวิถีชีวิตม้งมากขึ้น และได้นำเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งออกไปเผยแพร่ทำให้คนนอก (etic) คนไทยพื้นราบ นักท่องเที่ยวรวมถึงชาวต่างชาติได้เห็นและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวม้งมากยิ่งขึ้น และปัจจุบันคนนอกก็ให้ความสนใจศึกษาวิจัยวัฒนธรรมของชาวม้งมากขึ้น (นายมานะ ศิริกุลไพศาล,สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2559)

จากการสัมภาษณ์คนนอก (etic) พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจที่สะท้อนการรับรู้ความหมายและคุณค่าอัตลักษณ์ ความเป็นม้ง โดยแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

1. ม้งถูกประทับตรา เหมารวม และผลิตซ้ำ

ชาญชัย สุขสกุล นักวิชาการที่เคยศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กล่าวว่า “เดิมตนเป็นคนฝั่งธนบุรี กรุงเทพฯ ก่อนมาอยู่เพชรบูรณ์เคยรู้ว่าม้งมีชนเผ่าม้งในไทยโดยเรียกว่า “แม้ว” ทั้งๆ ที่มีหลากหลายชนเผ่า เราก็จะเรียกทุกเผ่าว่า “แม้ว” ภาพจำที่รับรู้ได้คือ แม้ว เป็นชาวเขา ซึ่งมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง สิ่งที่ยังบอกถึงความม้ง คือ ภาษา การแต่งกาย ทรงผม และที่สำคัญ

คือ รูปร่างหน้าตาจะบ่งบอกความเป็นมั่งได้ดีแม้ไม่ได้อยู่ในชุดของมั่ง และแน่นอนว่างานปีใหม่มั่ง ถือเป็นวาระพิเศษ จะเห็นการแต่งกายที่ครบเครื่อง ทำให้เรารับรู้ถึงความพิเศษและภูมิใจแทน นอกจากเครื่องแต่งกาย ยังมีการละเล่น เช่น ลูกช่วง ซึ่งเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในเผ่า ถือเป็นประเพณีที่ดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ภาษา” ของชาวมั่ง ซึ่งเขาพยายามแสดงออก ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเปิดเพลงมั่ง การขับร้องคาราโอเกะที่สะกดด้วยภาษาอังกฤษ สิ่งที่น่าเสียดายคือ เรายังไม่เห็นการใช้ภาษาเขียน” (สัมภาษณ์วันที่ 6 ธันวาคม 2559)

การรับรู้ความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวมั่งที่คนนอกรับรู้ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำจากละคร ภาพยนตร์ “เคยดูละคร ภาพยนตร์มั่งที่น่าเสนอภาพแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า พุดไม่ขาด และอาศัยอยู่ในบ้านที่สร้างด้วยไม้ไผ่ ซึ่งเมื่อย้อนกลับไปที่ 2543 ครั้งหนึ่งเพื่อนชวนเข้าไปในเขื่อน้อย ก็ยังเห็นภาพเดียวกับละคร คือ อยู่บ้านไม้ติดพื้นดิน และรับแขกในพื้นที่ส่วนตัวซึ่งดูอบอุ่น เป็นกันเอง และพบการแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า แบบในละคร เมื่อเข้าไปสัมผัสชาวมั่งเป็นกันเองมาก พี่น้องชาวมั่งเชื้อเชิญให้ร่วมรับประทานอาหารและเรียนรู้วิถีชีวิต แต่ทุกวันนี้เปลี่ยนไปมากโดยเฉพาะสิ่งปลูกสร้างที่กลายเป็นบ้านแบบคนไทยพื้นราบ และรายล้อมด้วยรีสอร์ท บ้านมั่งแบบโบราณไม่มีแล้ว เหลือเพียงส่วนจัดแสดงที่เป็นพิพิธภัณฑ์” (ชาญชัย สุขสกุล, สัมภาษณ์วันที่ 6 ธันวาคม 2559)

ขณะที่ ชูริยานา ดอเลาะ, นักศึกษาชาวมุสลิมจากชายแดนใต้ ผู้เคยร่วมกิจกรรมกับชาวมั่งในพื้นที่อำเภอเขาต้อ กล่าวว่า “ภาพในละครจะนำเสนอภาพมั่งในแบบดั้งเดิม แต่งกายด้วยชุดชนเผ่า ปลูกบ้านด้วยไม้อยู่ในป่า และมีชีวิตล่าสัตว์ แต่พอไปสถานที่จริง มั่งแต่งกายเหมือนคนไทยโดยทั่วไป บ้านและสิ่งปลูกสร้าง ไม่แตกต่างจากบ้านคนไทย มีร้านสะดวกซื้อ และมีวิถีชีวิตแบบคนไทยพื้นราบ (สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

สอดคล้องกับ รัชนิพร ลีศิริติกุล ที่กล่าวว่า “ภาพที่อยู่ในสื่อมวลชน ไม่ได้นำเสนออย่างถูกต้องนัก และมีความบิดเบือน เพราะเท่าที่เคยเจอชาวมั่งตั้งแต่เด็กเขามาขายของแถวบ้านก็มองว่า เป็นคนไทยทั่วไป ไม่ได้มองเขาในแง่ลบ หรือแตกต่างอย่างในสื่อมวลชนนำเสนอ” (สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

2. ความแตกต่าง ไม่ได้ผลักดันให้เกิดความเป็นอื่น

“ชาวมั่งบางคนไม่มั่นใจกับการเป็นตัวตน เมื่อลงมาพื้นราบเขาจะไม่กล้าแสดงออก ด้วยการแต่งกายแบบชนเผ่าและไม่กล้าสื่อสาร เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่ต้องการให้ถูกแบ่งแยก ซึ่งสิ่งที่จะทำให้เขามั่นใจได้ คือ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ เมื่อมีความภาคภูมิใจก็

จะเกิดความมั่นใจ หนึ่งชีวิตประจำวันของชาวม้งอยู่กับการเกษตร อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เขาเป็น ถามว่าแตกต่างใหม่ ก็แตกต่างเพราะ เขาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากเกษตรกรพื้นราบ ซึ่ง เข้าใจได้ว่า “เป็นความต่างที่มีเหตุปัจจัยให้แตกต่าง” (ชาญชัย สุขสกุล, สัมภาษณ์วันที่ 6 ธันวาคม 2559)

รัชนิพร ลีศิริติกุล ที่กล่าวว่า “ไม่แปลกที่ชาวม้งไม่กล้าแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า เพราะถ้าให้คนไทยแต่งชุดไทยในชีวิตประจำวันก็คงไม่ปกติ ดังนั้น ไม่ว่าจะคนพื้นราบหรือชาวม้งก็คือคนไทยด้วยกัน” (สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

ขณะที่ ฟาติเมาะ เปาะมะทอง กล่าวว่า ม้งมีภาษาพูดและสำเนียงที่แตกต่าง แม้จะพูดภาษาไทยก็มีสำเนียงที่แตกต่างไป แม้จะพูดไทยไม่ชัด แต่ก็ยังเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของชนเผ่านี้ ซึ่งแตกต่างจากเนื้อหาในโทรทัศน์ที่มีการนำมาล้อเลียนให้ตลก ซึ่งเป็นภาพลบมากกว่าภาพบวก (สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

วัฒนธรรมที่แตกต่างเด่นชัด คือ การนับถือผี เราจะพบเห็นการเซ่นเครื่องบูชา และประกอบพิธีกรรม ทั้งในบ้าน และนอกบ้าน แต่ก็เรียนรู้ได้ว่านี่คือความเชื่อที่สืบๆ กันมา เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ (สุรียานา ดอเลาะ, สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

3. ภาพที่เห็นแม้จะผิดความคาดหวัง แต่กลับพบสิ่งที่น่าตื่นเต้นและประทับใจ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มคนนอก (etic) ผู้ให้สัมภาษณ์ต่างให้ความเห็นเหมือนกันว่า การไปสัมผัสชีวิตพี่น้องชาวม้งเข็มน้อย แม้จะคาดหวัง หรือมีเป้าหมายว่าจะพบภาพที่ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมในแบบที่สื่อนำเสนอ แต่เมื่อไปแล้วกลับพบแต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลง

รัชนิพร ลีศิริติกุล กล่าวว่า ภาพที่คาดหวัง คือ จะเจอบ้านม้งแบบดั้งเดิม แต่สิ่งที่เห็นคือบ้านที่ทันสมัย ใหญ่โต และมีรถยนต์ทุกบ้าน เป็นพัฒนาการตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ชาวม้งมีการปรับตัวให้กลมกลืนกับคนไทยทั่วไป แต่สิ่งที่สำคัญคือ การได้เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตของชาวม้งนั้นด้วยตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากการรับรู้ได้จากสื่อ (สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

สอดคล้องกับ ชาญชัย สุขสกุล ที่กล่าวว่า การขึ้นไปเข็มน้อยครั้งแรก ก็ไม่ได้คิดว่าต้องพบเจออะไร แต่ต้องการสัมผัสชาวไทยภูเขา ซึ่งน่าจะมีอัตลักษณ์ที่น่าสนใจ ซึ่งการขึ้นไปครั้งแรกเมื่อปี 2547 ก็ประทับใจมาก เพราะ การแต่งกายที่สวยงาม ของชาวม้ง

4. เครื่องแต่งกาย และการละเล่น ความโดดเด่น ที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์

เมื่อคนนอก (etic) ได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวม้งแล้ว การรับรู้ความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมความเป็นม้ง ของกลุ่มบุคคลภายนอกต่างรู้สึก และรับรู้ได้ว่า

วัฒนธรรมของชาวม้งนั้นมีความน่าสนใจ เป็นสิ่งที่สวยงาม ที่ควรค่าแก่การรักษาไว้โดยเฉพาะ วัฒนธรรมชุดแต่งกายที่สวยงาม ทำให้คนนอกอยากเข้าไปมีส่วนร่วม หรือแต่งกายด้วยชุดม้งแบบโบราณด้วย ดังเช่น นักศึกษาชาวมุสลิมที่ได้สวมชุดม้งในงานประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งทำให้รับรู้ว่าเป็นชุดที่น่ารัก และสวยงาม และได้มีโอกาส เล่นลูกช่วง และชมการแสดงของผู้สูงอายุ แม้จะฟังไม่รู้เรื่อง แต่น่าภาคภูมิใจว่า วัฒนธรรมเขายังอยู่ (ชูรียานา ดอเลาะ, สัมภาษณ์วันที่ 7 มกราคม 2560)

ภาพที่ 22 ชูรียานา ดอเลาะ , ฟาติมาะ เปาะมะทอง และเพื่อนๆ ชาวมุสลิมแต่งกายด้วยชุดสตรีเผ่าม้ง และร่วมการเล่นลูกช่วง

ฟาติเมาะ เปาะมะทอง กล่าวว่า ประทับใจกับวิถีชีวิตประจำวันที่เรียบง่ายของชาวม้ง ทั้งด้านอาหารการกิน การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ความขยันขันแข็ง ความมานะอดทนและความอดทน เช่น เด็กเล็กๆ จะเดินเท้าในระยะทางไกลหลายๆ กิโลเมตรเพื่อไปโรงเรียน การรับประทานอาหารก็ทานกันแบบง่ายๆ กินข้าวกับผักต้ม ต้มจืดที่มีผักมากๆ เนื้อสัตว์จะมีน้อยมาก และที่สำคัญชาวม้งมีความสามัคคีช่วยกันทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ประทับใจมาก แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็มีบางอย่างที่ชาวม้งยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ (สัมภาษณ์ วันที่ 7 มกราคม 2560)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” นั้น ทั้งชาวม้งเองหรือคนใน (emic) และคนนอก (etic) หรือคนอื่น (others) ต่างรับรู้ความหมายและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมม้ง ที่คล้ายกันในหลายด้าน เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือศาสนา รวมถึงลักษณะทางกายภาพ เช่น ลักษณะรูปร่างหน้าตาที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันการรับรู้คุณค่าและความหมายก็มีระดับของความแตกต่างกัน เนื่องจากการรับรู้คุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมตนเองที่ชาวม้งเอง หรือคนใน (emic) อาจมีความเข้มข้นมากกว่า เนื่องจากเป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่มีทุนความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าคนนอก (etic)

บทที่ 8

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อมุ่งหาคำตอบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างความหมาย “ความเป็นม้ง” มีลักษณะอย่างไร มีการต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างไรบ้าง และปัจจัยใดที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และการรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” รวมถึงการศึกษาถึงการการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองเป็นอย่างไร การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งเองในฐานะคนใน(emic)และจากคนอื่นหรือคนนอก(etic)เป็นอย่างไร ผู้วิจัยจะนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการอภิปรายผล รวมทั้งข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์

1. บริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong/Hmoob) ตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาในยุคแรกเริ่มนั้นเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนเมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน ในบริบทของประเทศจีนนั้น ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ “ม้ง” มักจะถูกใช้อย่างสับสนกับคำว่า “แม้ว” หรือ “เหมียว” ซึ่งภายใต้การจัดแบ่งกลุ่มชนชาติของรัฐบาลจีนนั้น “ม้ง” เป็นเพียงกลุ่มย่อยหนึ่งที่ถูกรวมเข้าไว้ในกลุ่มชนชาติเหมียว แม้ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยของชนชาติเหมียวออกเป็นหลายกลุ่มตามบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่นักมานุษยวิทยาได้สรุปตามชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เรียกตัวเองและตามกลุ่มภาษาเอาไว้ว่า ชนชาติเหมียวประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เรียกว่า “กอซง” (Qhow Xyooj) “ฮมู่” (Hmub) หรือ “ฮม้อ” (Hmob) และกลุ่ม “ม้ง” (Hmoob) เฉพาะในมณฑลยูนนานนั้น กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ม้ง ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยด้วยกัน คือ ม้งเดือ (Hmoob Dawb) ม้งจั่ว (Hmoob Ntsuab) ม้งซ้อ (Hmoob Sua) ม้งปัว (Hmoob Pua) สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยนั้นมีเพียง 2 กลุ่มย่อย คือ ม้งขาว หรือที่เรียกตัวเองว่า “ม้งเดืออะ” (Hmoob Dawb)

และมั่งดำหรือมั่งเขียว หรือบางทีก็จะรู้จักกันในชื่อว่า มั่งน้ำเงิน แต่พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า “มั่งจั่วะ” (Hmoob Ntsuab) (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 : 39)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง (Hmong) ได้มีการอพยพและกระจายตัวไปยังภาคเหนือของเวียดนาม ลาว ไทย และพม่าโดยใช้ระยะเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ มีตแต็ง (Mottin 1980 : 42) ระบุว่า ชาวมั่งเริ่มเข้าสู่ดินแดนต่งเกีย (Tonkin) ทางตอนเหนือของเวียดนาม สองระลอกด้วยกัน คือ ช่วงปีพ.ศ. 2343 และปีพ.ศ. 2403 ในประเทศลาวที่เมืองหนองแฮด ในแขวงเชียงขวาง Yang Dao นักวิชาการชาวมั่งระบุว่า ชาวมั่งเริ่มเข้าตั้งชุมชนที่นั่นระหว่างปี 2353-2363 (อ้างใน Culas 2000 : 35) และ Mottin ระบุว่า ชาวมั่งเดินทางเข้าสู่ดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือของประเทศไทย ประมาณช่วงปี 2373-2383 ซึ่งนับเป็นระยะเวลากว่า 186 ปีที่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งได้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานในแถบเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศไทย และได้กระจายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะตามแถบเชิงเขาที่ราบสูงของประเทศไทยในจังหวัดต่างๆ อาทิ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน แพร่ พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และจังหวัดใกล้เคียง

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้แบ่งยุคประวัติศาสตร์ของชาวมั่งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ออกเป็น 3 ยุคได้แก่

1) **ยุคมั่งอพยพย้ายถิ่น** การอพยพเข้ามายังพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในยุคแรกๆ ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่านโดยเข้ามาทางเทือกเขาเพชรบูรณ์ บริเวณรอยต่อสามจังหวัดได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย เมื่อปีพ.ศ. 2488 และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปีพ.ศ. 2475 หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ ชาวมั่งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยเดินทางมาตามเส้นทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่า ที่บ้านทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาเมื่อชาวเขาจากท้องถื่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านขึ้นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในปี พ.ศ.2510 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาปลุกกระดมมั่งจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทยให้เป็นแนวร่วม แต่ก็ยังมีมั่งอีกส่วนหนึ่งไม่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ และได้ลงมาเข้าร่วมกับรัฐบาลไทย และขอพื้นที่ในชุมชนเข็กน้อยเพื่อให้ราษฎรมั่ง มา

อยู่ร่วมกัน ทางรัฐบาลไทยได้นำชาวม้งไปฝึกเป็นทหาร เพื่อเป็นทีมสนับสนุนต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะม้งมีความชำนาญและรู้จักภูมิประเทศป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี ภายหลังการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับฝ่ายรัฐบาลไทยยุติลง ทางรัฐบาลไทยจึงอนุญาตให้ม้งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชนเช็กน้อยอย่างถาวร เพื่อเป็นการตอบแทนความจงรักภักดีที่ม้งมีต่อประเทศไทย (วานูรัตน์ แสนยากุล, 2547 หน้า 16, 48)

หลังจากการสิ้นสุดสงครามการสู้รบในยุทธภูมิเขาค้อในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลไทยได้รับชัยชนะในการสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชาวม้งในป่าพากันอพยพมาอยู่ในชุมชนเช็กน้อยเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนเช็กน้อยมีการขยายพื้นที่กว้างมากขึ้น ชาวม้งมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจเรื่อยมาตั้งแต่แรกเริ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเช็กน้อยภายใต้การดูแลช่วยเหลือของทหาร และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์

ปัจจุบันพบว่า มีชาวม้งอาศัยอยู่ใน ตำบลเช็กน้อยมากที่สุด ประมาณ 14,327 คน และยังกระจายอยู่ในตำบลและหมู่บ้านต่างๆ อาทิ หมู่บ้านกกงาม หมู่บ้านเพชรดำ หมู่บ้านเล้าลือ หมู่บ้านเล้าเน็ง หมู่บ้านริมสีม่วง หมู่บ้านเสลียงแห้ง 1 หมู่บ้านมาตุลี และหมู่บ้านสระแก้ว ซึ่งโดยรวมแล้วมีประชากรม้งทั้งหมดประมาณ 18,980 คน

2) ยุคเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม เมื่อสิ้นสุดสงครามเขาค้อ ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวม้ง คนไทยและพวกเผ่าเองก็เปลี่ยนการเรียกชื่อจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” จากการบอกเล่าของนายสมรรถภาพ จันทรเขียน ข้าราชการครูที่อาศัยอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ ซึ่งได้ร่วมปราบปรามคอมมิวนิสต์กับฝ่ายทหาร โดยมีหน้าที่ทางด้านการข่าวของฝ่ายรัฐบาล กล่าวว่า ฝ่ายทหารเป็นผู้เปลี่ยนคำเรียกขานจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” เพราะการเรียกขานชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกให้รัฐบาลว่า “แม้ว” และเรียกชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกให้คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” นั้น บางครั้งทำให้เกิดความสับสนในการข่าว และบางครั้งทำให้การข่าวผิดพลาด จนเป็นเหตุให้เพียงพล้ำต่อฝ่ายตรงข้ามอยู่บ่อยครั้ง ฝ่ายทหารจึงเปลี่ยนคำเรียกขานพวกฝึกให้รัฐบาลที่ถือว่าเป็นคนดีรักสงบว่า “ม้ง” และเรียกพวกฝึกให้คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” เหมือนเดิมเมื่อสงครามยุติลงพวกแม้วแดงก็ได้เข้ามาอพยพตัว ภาครัฐก็จัดให้เข้าอยู่อาศัยกับชาวม้งในเขตพื้นที่ตำบลเช็กน้อยต่อมา (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549)

ภายหลังจากที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 38 จังหวัดเพชรบูรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชาวม้งในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง พัฒนาสังคม พัฒนาอาชีพ พัฒนาด้านสุขภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงพัฒนาด้านการศึกษา ทำให้ชาวม้งมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน เช่น สามารถสื่อสารกับคนพื้นราบด้วยภาษาไทย หรือพูดภาษาไทยได้ ประชากรม้งมีความรู้มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีการประกอบอาชีพทำไร่ทำสวนสร้างอาชีพและรายได้ มีการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยเมื่อเจ็บป่วยก็เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งปรับเปลี่ยนจากในอดีตหากเจ็บป่วยก็จะใช้วิธีการรักษาแบบโบราณโดยหาหมอผีช่วยรักษา

ปัจจุบันชาวม้งมีการขยายเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมศูนย์กลางมากขึ้น ชาวม้งนิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนกันทั่วครอบครัว ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ในชุมชนเข็กน้อยมีโรงเรียนขนาดใหญ่สอนระดับอนุบาลถึงมัธยมต้น นอกจากนี้ ชาวม้งมีการหันมาพึ่งพาระบบกฎหมายจากภาครัฐบาล มีการเปิดรับวัฒนธรรมศูนย์กลางโดยการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เมื่อประชากรมีการศึกษามากขึ้น มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ขณะเดียวกันระบบความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ การสืบทอดประเพณีและความสัมพันธ์แบบตระกูลเข็กก็ยังคงมีอยู่ และยังคงปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งมีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน เปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เช่น อัตลักษณ์ทางด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2) ยุคสร้างเศรษฐกิจ ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศของอำเภอเขาค้อเป็นพื้นที่ภูเขาสูงสภาพดินอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่างๆ มีความชุ่มชื้น และอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผักเมืองหนาวได้ดี ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรโดยเฉพาะการเพาะปลูกพืชผักต่างๆ ซึ่งแต่เดิมชาวม้งจะปลูกข้าว และพืชผักนานาชนิดไว้เป็นอาหารเพื่อยังชีพ แต่ต่อมาเมื่อมีผลผลิตจำนวนมากก็ปลูกเพื่อขายเป็นอาชีพสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปลูกพืชผักผลไม้เศรษฐกิจ โดยเฉพาะพืชที่สร้างรายได้มากเป็นอันดับหนึ่งคือ การทำไร่เชิง รองลงมาเป็นข้าวไร่ ข้าวโพด กระหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว รวมถึงผลไม้ต่างๆ และสมุนไพรอีกหลายชนิด ทำให้เกิดอาชีพและรายได้

นอกจากนี้ชาวม้งยังมีอาชีพทำการค้าขาย เปิดร้านโชห่วยขายของใช้ในชีวิตประจำวัน ร้านซ่อมรถยนต์และมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน ร้านเสริมสวย ร้านขายยา ส่วนอาชีพรับราชการของชาวม้งนั้นปัจจุบันยังมีอยู่น้อย ขณะเดียวกันคนในพื้นที่ชุมชนก็มีการบริโภคสินค้าจากแหล่งภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกสบาย เช่น เริ่มมีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า มีการใช้รถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ กันมากขึ้น และสืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่แทบทุกครัวเรือนจะนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ซึ่งในระดับอนุบาลนั้นทางภาครัฐได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์ไว้เพื่อรับเลี้ยงเด็กขณะที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ เช่น ทำไร่ หรือรับจ้าง ส่วนการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ชาวม้งจะส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนประจำตำบลและอำเภอใกล้บ้าน ส่วนระดับมหาวิทยาลัยนั้นบางส่วนส่งบุตรหลานเรียนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ หรือบางครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอาจส่งลูกหลานเรียนต่อในต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร หรือมีบางรายอาจส่งเรียนต่อในต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.1 บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีประวัติศาสตร์ของตัวเองมายาวนานหลายพันปี โดยมีรากฐานความสัมพันธ์จากประวัติศาสตร์จีน ทำให้ม้งกับจีนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน และมีบางสิ่งที่แตกต่างกัน โดยชาวม้งได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” เพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ม้งผ่านกระบวนการต่างๆ ทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1.1.1 อัตลักษณ์ด้านภาษา

ภาษาพูด กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ภาษาม้งอยู่ในตระกูลมั่ว-เย้า หรือม้ง-เมียน ใช้กันในชาวม้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบางส่วนของจีน จัดเป็นภาษาคำโดด โดยหนึ่งคำมีเสียงพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ ไม่มีเสียงตัวสะกด มีวรรณยุกต์สนธิหรือการผสมกันของเสียงวรรณยุกต์เมื่อนำคำมาเรียงต่อกันเป็นประโยค ในประเทศไทยภาษาม้งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ภาษาม้งเขียว หรือ ม้งจั่ว (Hmong Njua) และภาษาม้งขาว หรือ ม้งเดือว (Hmong Daw)

ภาษาอักษร ในอดีตชาวม้งเคยมีภาษาตัวอักษร “ม้ง” เป็นของตัวเอง ซึ่งแต่เดิมนั้นพี่น้องชาวม้งที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวจำนวนมาก และได้มีผู้นำม้งได้คิดประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษร

ภาษาม้งโบราณไว้เพื่อสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นทราบว่า พี่น้องชาวม้งมีภาษาตัวอักษรม้ง (แบบโบราณ) เป็นของตนเองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 เช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ แต่เนื่องจากเหตุการณ์การเมืองการปกครองของประเทศลาวไม่เอื้ออำนวยรัฐบาลลาวไม่เปิดโอกาสให้ชาวม้งได้ใช้และเผยแพร่ภาษาม้ง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาอักษรม้งโบราณในยุคเริ่มแรกเพียงไม่กี่คน

ในปีค.ศ. 1953 ได้มีการคิดค้นภาษาอักษรม้งคริสเตียนขึ้น นำโดยบาทหลวง Txiv plig nyiaj pov, Berney อาจารย์คริสเตียนชื่อ Samlley นักวิชาการเชี่ยวชาญด้านภาษาและชาวม้งอีก 2 คน ที่ติดตามบาทหลวงมาชื่อ ย่าเน้ง (yaj neeb) และ ท่อฮือ (thoj Hwj) ทั้งหมดนี้ได้พูดคุยตกลงกัน ประดิษฐ์ตัวอักษรภาษาม้งภายใต้กรอบแนวคิดคือ 1. ให้หาตัวอักษรที่มีใช้อยู่ในเครื่องพิมพ์ 2. ต้องประดิษฐ์แบบอักษรหรือภาษาเขียนที่เข้าตามหลัก Phonetic และให้เป็นระบบ Logical system 3. ต้องการที่จะสอนระบบเสียงสูงต่ำ จะต้องไม่ใช่ตัวเลขเพราะดูไม่ดีและต้องใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งอยู่เหนือเส้นบรรทัดหรือใต้เส้นบรรทัด เนื่องจากดูไม่ดีแล้วเครื่องพิมพ์ดีด ฝรั่งเศสและอเมริกาก็ยังไม่สามารถพิมพ์สัญลักษณ์เหล่านั้นได้ หลังจากที่ได้มีการร่วมกันพูดคุยกัน 5 วัน พวกเขาจึงได้ประดิษฐ์ภาษาตัวอักษรม้งที่ใช้สื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเรียกชื่อว่า ภาษาม้ง R.P.A. ซึ่งย่อมาจากคำว่า Romanized Popular Alphabet

(<http://hmong21.net/hmong&moob/hm0020.php> สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559)

ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาอักษรม้งแบบคริสเตียนในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นกลางที่มีการสื่อสารกับกลุ่มพี่น้องม้งในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนกลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็มีการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนตามแบบคนไทยเพิ่มมากขึ้น ในบางครั้งก็อาจจะใช้ภาษาไทยผสมผสานในการสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อนฝูง และครอบครัวมากขึ้นกลายเป็นการใช้ภาษาพูดแบบผสมผสานม้งคำไทยคำ สำหรับภาษาม้งโบราณนั้นชาวม้งรุ่นใหม่มักจะไม่เคยเห็นและไม่รู้จักมาก่อน

1.1.2 อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของชาวม้งมีจะมีความแตกต่างกันระหว่างม้งดำ และม้งขาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าแต่ละเผ่า คนไทยจึงเรียกชื่อชาวม้งตามลักษณะการแต่งกาย จากงานศึกษาวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, (2549 : 76) พบว่า ลักษณะการแต่งกายของชาวเขาเผ่าม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

1) มั่งดำ มั่งน้ำเงิน มั่งเขียว หรือมั่งลาย “(น) มั่งจั่ว” ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีดำ เป๋ายาว และกว้าง ตัวหลวมปลายขาแคบรัดข้อเท้า มีผ้าคาดเอวผืนใหญ่สีแดง มีเข็มขัดเงินคาดทับบนผ้าคาดเอว เสื้อแขนยาวเอวสั้นปิดหน้าท้อง ผ่าหน้า ปีกลดลายรอบแขน ริมชายเสื้อ และสาบน้้าสวมหมวกไม่มีปีกสีดำ มีพู่สีแดงประดับปลายหมวก ส่นผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงจีบรอบตัวผ่าหน้า กระโปรงทำลดลายเป็นลือด กล่าวคือแยกผ้าเป็นสามชิ้นเย็บต่อกัน ขึ้นตระโพกเป็นสีขาว (ขึ้นบน) ขึ้นตระโพกล่าง (ขึ้นกลาง) เป็นผ้าเขียนลายเทียน ส่วนชายกระโปรง (ขึ้นล่าง) เป็นผ้าปักลายมือ และกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี สวมเสื้อสีดำแขนยาว ข้างหลังมีปกเสื้อแบบปกทหารเรือเป็นผ้าปักลายมือ กั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี และเอาด้านที่ปักลดลายไว้ด้านใน ตัวเสื้อยาวปักลายริมแขน ชายเสื้อและสาบน้้ามีผ้าปิดด้านหน้าเพื่อปิดแหวนหน้ากระโปรงไม่ให้โป้ ผ้าปิดแผ่นหน้า (เข้) มีความยาวถึงหน้าแข้งกว้างประมาณ 20-25 เซนติเมตร ปักลายมือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี มีผ้าพันแข้งสีขาวหรือสีดำประดับภูสีแดงและปักริม ทรงผมผู้หญิงนิยมเกล้าผมมวยขนาดใหญ่ทูนไว้บนศีรษะเพื่อเทินหรือวางสิ่งของ โดยใช้ผ้าพันเป็นเกรียวอีกที

2) มั่งขาว “(ฮ) มั่งเดื่อว” ผู้ชายจะใส่กางเกงสีน้ำเงินหรือสีดำมีเป๋ายาวกว้าง เช่นเดียวกับมั่งดำแต่ขากว้างทรงกระบอกแบบกางเกงขาก๊วย ใส่เสื้อแขนยาวตัวสั้นรัดลำตัวปิดหน้าท้อง ปักหรือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นที่ปลายแขน ชายเสื้อ ริมคอ และสาบน้้า สวมหมวกไม่มีปีกสีดำ ปลายหมวกประดับด้วยพู่ไหมพรมสีแดง ผู้หญิงมีเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานไร่นา หรืออยู่กับบ้านและชุดอยู่กับบ้านจะนุ่งกางเกงสีดำหรือสีน้ำเงินขายาวเหมือนของผู้ชาย และชุดสำหรับใส่ไปงานนอกบ้านหรืองานเทศกาลพิธีต่างๆ เป็นกระโปรงจีบรอบตัวสีขาวแหวนหน้ายาวแค่หัวเข่า ไม่ปักลดลายเสื้อสีน้ำเงินดำ หรือสีดำ ตัวยาวถึงเอว แขนยาว มีผ้าปักลายมือประดับที่ขอบแขน ริมคอ ขอบชายเสื้อ และหน้าอก มีผ้าปิดแผ่นหน้า และแผ่นหลัง (เข้) ตัวเสื้อมีปกเหมือนของมั่งดำแต่ที่แตกต่างกันนั้น ของมั่งขาวจะเอาปกที่มีลายปักไว้ด้านนอก สำหรับทรงผมผู้หญิงมักนิยมเกล้ามวยขนาดเล็กไว้บนศีรษะค่อนมาทางด้านหน้าของศีรษะ

สำหรับการแต่งกายของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อในปัจจุบันนี้มักไม่นิยมแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ากันมากนัก หากมีก็เพียงส่วนน้อยซึ่งผู้ที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งนั้นมักจะเป็นผู้อาวุโสมากกว่าซึ่งมีน้อยมาก ส่วนชาวม้งวัยกลางคนและวัยรุ่นมักไม่นิยมใส่ชุดประจำเผ่าเนื่องจากสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ร้อนอบอ้าว และชุดม้งค่อนข้างมีราคาแพงจึงต้องเก็บไว้ใส่เฉพาะในช่วงมีงานประเพณีสำคัญ ดังนั้นในชีวิตประจำวันหนุ่มสาวม้งรวมถึงวัยกลางคนทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะนิยมแต่งกายด้วยชุดแบบคนไทยพื้นราบกันมากขึ้น

1.1.3 อัตลักษณ์ทางด้านอาหาร

อาหารของชาวม้งในอดีตมักจะรับประทานข้าว และพืชผักเป็นอาหารหลัก จะมีเนื้อสัตว์บ้างเป็นบางครั้งโดยเฉพาะในกรณีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ มักจะมีหมู ไก่ อาหารการกินในชีวิตประจำวันของชาวม้งได้แก่ ต้มจืดผักที่มีส่วนประกอบคือ น้ำ ผัก และเกลือเล็กน้อยเป็นอาหารรสจืด ซึ่งชาวม้งไม่ชอบรสจัดทั้ง เปรี้ยว หวาน เค็ม มัน มักจะไม่ค่อยรับประทาน ดังจะสังเกตได้ว่าชาวม้งส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และไขมันมากนัก แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไปความเจริญต่างๆจากภายนอกได้เข้าถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวม้งมากขึ้น มีร้านค้า มีเครื่องอุปโภคบริโภค มีรถขายกับข้าวเข้าไปขายในชุมชนมากขึ้น ชาวม้งเริ่มคุ้นชินกับสิ่งใหม่ๆจากภายนอก มีการใช้เครื่องปรุงรส เช่น ผงชูรส รสดี น้ำมันหอย ซีอิ๊วขาว ซอสปรุงรส ในการประกอบอาหาร รับประทานอาหารแบบคนพื้นราบ เช่น แกงถุง อาหารผัด อาหารทอด รวมถึงอาหารฝรั่งต่างๆ เช่น ขนม นม เนย เป็นต้น

1.1.4 อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวม้งในยุคแรกๆที่อพยพมายังพื้นที่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นมีลักษณะแบบบ้านม้งโบราณสร้างด้วยไม้ไผ่ที่อยู่ตามป่าเขามาทำเป็นเสาบ้าน และโครงหลังคา บางหลังใช้ไม้เนื้อแข็งทำเสาบ้าน ส่วนฝ้ายบ้านและประตูใช้ไม้ไผ่สับแผ่เป็นฟาก และสานขัดแตะ ส่วนหลังคาบ้านก็จะใช้หญ้าคาถักเป็นตับ หรือใช้ใบก่อใบเหี่ยว เย็บเป็นตับๆ มุงหลังคา รูปแบบของบ้านจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีหน้าต่าง บ้านของชาวม้งแบบโบราณจะปลูกติดกับพื้นดินโดยใช้พื้นดินเป็นพื้นเรือน จะยกพื้นสูงเพียงที่นอน ภายในบ้านจะมีห้องนอน ห้องเก็บของเช่น พันธ์พืช ข้าว และเป็นที่ตั้งของครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว กลางบ้านจะเป็นครัวซึ่งจะมีเตาไฟเล็กใช้สำหรับหุงหาอาหาร และเพื่อไว้รับแขก เป็นที่นั่งพูดคุยกันหน้าเตาไฟ

ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลงปรับประยุกต์พัฒนาไปตามความเจริญ การปลูกสร้างบ้านจึงมีวัสดุที่ทันสมัย เช่น ใช้รูปบล็อกและปูนซีเมนต์ก่อเป็นฝ้ายผนัง หลังคามุงสังกะสี หากบ้านไหนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะมุงหลังคากระเบื้อง ส่วนพื้นบ้านก็พัฒนาเป็นพื้นปูน ปูกระเบื้อง ในลักษณะเดียวกับบ้านของคนไทยพื้นราบ และปัจจุบันก็มีไฟฟ้าใช้ มีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อความสะดวกสบายกันเป็นส่วนมาก

1.1.5 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวม้งที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษนั้นปัจจุบัน

ยังคงมีอยู่คู่กับวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งแต่ประเพณีการเกิด ประเพณีการฉลองปีใหม่ ประเพณีการกินข้าวใหม่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเปลี่ยนชื่อ และประเพณีการตาย ซึ่งปัจจุบันชาวม้งยังคงสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมแบบเดิมอยู่ หากแต่อาจมีบางอย่างที่มีการปรับเปลี่ยน ประยุกต์ ผสมผสาน และลดทอนขั้นตอนพิธีการลงไปบ้างตามบริบทที่เปลี่ยนไปทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประเพณีปีใหม่มีบางชุมชนอาจลดทอนระยะเวลาลงจาก 9 วันเป็น 7 วันหรือ 5 วัน การเข้าร่วมประเพณีเรียกขวัญในบางครอบครัวที่สมาชิกอาจติดภารกิจเช่น นักเรียนต้องไปโรงเรียน หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องไปศึกษาเล่าเรียนต่างจังหวัดไม่สามารถเข้าร่วมงานประเพณีพิธีกรรมได้ก็อาจจะลดทอนด้วยการนำเสื้อผ้าของคนเหล่านั้นเป็นตัวแทนเข้าร่วมพิธีกรรม เป็นต้น

1.1.6 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

ชาวม้งทุกคนจะมีความเชื่อและบูชาบรรพบุรุษเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อถือในสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ชาวม้งถือว่าเป็นศาสนา (Religion) หรือการนับถือผี (Animism) ล้วนมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและแฝงไว้ด้วยกฎแห่งการควบคุมทางสังคม (Social Control) อยู่ในตัว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทางจริยธรรม ศีลธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวม้งเชื่อในธรรมชาติ เช่น ป่า แหล่งน้ำ และจอมปลวก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ และในธรรมชาติยังสามารถปกป้องชีวิตมนุษย์ให้พ้นจากภัยธรรมชาติสัตว์ป่า และโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:62)

“ปัจจุบันประชากรชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์และอีกประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งผู้นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่ก็ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วย และมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการนับถือผีต่างๆอยู่ในปัจจุบัน” (มานะ คีรีกุลไพศาล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

แม้ว่าชาวม้งส่วนมากจะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วยเช่นกัน มีชาวม้งเพียงบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ สาเหตุหนึ่งเกิดจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาและสอนภาษาให้กับกลุ่มชาวม้ง ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวม้งบางส่วนหันมานับถือศาสนาคริสต์ อีกทั้งด้วยเหตุผลเกี่ยวกับความยุ่งยากซับซ้อนในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ทำให้ชาวม้งส่วนหนึ่งได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ เพื่อลดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต

2. การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ใช้กระบวนการสื่อสารในการต่อยอด ต่อรอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้อย่างหลากหลายชั้น ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่า มีการสื่อสารอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ถึง 3 ระดับชั้น โดยชั้นของอัตลักษณ์ ที่พบมากที่สุดได้แก่ อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 รองลงมาเป็นอัตลักษณ์ ชั้นที่ 3 และพบน้อยที่สุดได้แก่ อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนมากมีการ สื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับที่มีการต่อ สัมผัสต่อรอง แบบลดทอน ปรับ ประยุกต์ ผสมผสาน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม **ในระดับชั้นที่ 2** มากถึง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1.1 ด้านภาษา พบว่า กลุ่มชาวม้งส่วนมากใช้การสื่อสารด้วยภาษาพูดและเขียน ในลักษณะที่มีการต่อรองการใช้ภาษาแบบผสมผสาน สำหรับภาษาพูดในชีวิตประจำวันนั้น กลุ่ม ชาวม้งวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่นมักใช้ภาษาม้งผสมผสานกับภาษาไทยสื่อสารภายในกลุ่มหรือใน ครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีการศึกษาอาจคุ้นชินการกับการใช้ภาษาไทยจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาแล้วนำมาใช้สื่อสารในครอบครัวและในกลุ่มเพื่อน ในกรณีที่มีการติดต่อกับ ธุระกับหน่วยงานราชการ การติดต่อค้าขาย ชาวม้งก็จะมีการต่อรองโดยใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ส่วนภาษาเขียนนั้นชาวม้งส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขียนแบบคริสเตียนในการสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน หากสื่อสารในกลุ่มคนไทย หรือชาวต่างชาติก็จะใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นกระบวนการสื่อสารของชาวม้งที่มีการต่อสัมผัส ต่อรองการใช้ภาษาในลักษณะที่เปิดรับ (open) ปรับประยุกต์ (applied) ผสมผสาน (hybrid) ทั้งภาษาไทยและภาษาสากล เพื่อการดำรงอยู่ใน สังคม ขณะเดียวกันเมื่ออยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือคนใน (emic) ด้วยกันก็จะใช้ภาษาม้งของ ตัวเองในการต่อสัมผัส เพื่อรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ด้านภาษาไว้

2.1.2 ด้านอาหาร พบว่า กลุ่มชาวม้งส่วนมากมีการสื่อสารอัตลักษณ์ด้านอาหาร ที่ปรับประยุกต์ผสมผสาน (อัตลักษณ์ชั้นที่2) โดยเฉพาะในกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่น ใหม่ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันวิถีการกินของชาวม้งเป็นแบบคนไทยมากขึ้น เช่น กินอาหารประเภท ต้ม ผัด แกง ทอด เป็นต้น และกลุ่มแม่บ้านม้งก็มักประกอบอาหารตามแบบคนไทยที่มีการใช้ เครื่องปรุงรสแบบไทย เช่น ซอสปรุงรส ซีอิ๊วขาว น้ำมันหอย รสดี ผงชูรส ซุปไก่ก้อน น้ำตาล น้ำปลา ฯลฯ โดยได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน และสังคมไทย ซึ่งแตกต่างจากอาหารของชาวม้ง แบบเดิมที่นิยมรับประทานอาหารรสจัด ประเภทต้มผัก หรือผักต้มที่ใส่เครื่องปรุงเพียงเกลือ

หรือไม่ต้องใส่เครื่องปรุงใดๆ แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารเพื่อตอรองอัตลักษณ์ด้านอาหารการกินของชาวม้งที่มีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบททางสังคม

2.1.3 ด้านประเพณีวัฒนธรรม พบว่า ชาวม้งส่วนมากโดยเฉพาะกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการสื่อสารอัตลักษณ์ในลักษณะที่มีการปรับตัว ปรับประยุกต์ ผสมผสาน และลดทอนขั้นตอน (อัตลักษณ์ขั้นที่2) ในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบางเรื่อง เช่น ลดทอนการจัดงานประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งถือเป็นวันสำคัญของชาวม้งที่ทุกคนให้ความสำคัญ จากที่เคยจัดงานถึง 11 วัน บางชุมชนก็ลดระยะเวลาลงเหลือ 5-7 วันซึ่งจะลงท้ายด้วยเลขคู่ เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่าย บางคนที่ไม่สะดวกหรือติดธุระเนื่องจากติดภารกิจในหน้าที่การงาน หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะต้องเรียนหนังสือถึงงดการเข้าร่วมงานพิธีกรรมเรียกขวัญในวันปีใหม่โดยทางครอบครัวจะใช้วิธีการตอรองด้วยการก็จะนำเสื้อผ้าที่ใส่ประจำของคนนั้นมาเข้าร่วมพิธีกรรมเรียกขวัญแทน แสดงถึงการตอรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เมื่อไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมก็จะมีสิ่งอื่นทดแทนการเข้าร่วมพิธีกรรมได้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เนื้อหาที่นำเสนอในกระบวนการสื่อสาร ได้ถูกลดทอนลง ผ่านช่องทางการจัดกิจกรรมปีใหม่ ซึ่งเป็นไปเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้รับสารซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวได้รับรู้อัตลักษณ์ได้ในเวลาอันสั้น แม้จะลดทอนแต่ก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของพิธีกรรมสำคัญบางอย่างไว้

2.1.4 ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา พบว่า ชาวม้งส่วนมากมีการปรับประยุกต์ผสมผสาน (อัตลักษณ์ขั้นที่2) ในลักษณะที่ยังคงรักษาความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษไว้ แม้ว่าในข้อบังคับทางกฎหมาย หรือตามหลักฐานจากบัตรประชาชนจะระบุถึงการนับถือศาสนาที่ชัดเจน ซึ่งโดยส่วนมากชาวม้งก็จะระบุการนับถือศาสนาในบัตรประชาชนเป็นศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์เป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติแล้วชาวม้งก็ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ และมีการประกอบพิธีกรรมตามบรรพบุรุษ เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเรียกขวัญปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีรักษาคนเจ็บป่วย ฯลฯ โดยเฉพาะเรื่องของกรเจ็บป่วยที่เชื่อว่า เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยจะต้องมีสาเหตุมาจากผี เมื่อผีมาทำให้พวกเขาเป็นไป พวกเขาจึงมอบความไว้วางใจให้กับหมอผีเป็นผู้ขจัดปัดเป่าให้ ส่วนเรื่องยาไม่สำคัญเพราะมีหลายคนที่รักษาด้วยยาไม่หาย หมอยาก็ไม่อาจรักษาให้หายได้ แม้หมอยาเองก็ตาย จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าการเลี้ยงผี และให้หมอผีจัดการแก้ปัญหาด้วยพิธีกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ที่มีการต่อสู้ ตอรองทางวัฒนธรรมของชาวม้งเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและการนับถือศาสนาไว้ ดังนั้น เรื่องการประกอบสร้างเนื้อหาที่เป็นประเพณี พิธีกรรมยังคงมีอยู่ แต่ยังคงตอรอง เช่น การระบุศาสนาในบัตร

ประชาชน หรือการต่อรองเพื่อรักษาโรคแบบแผนปัจจุบันแต่ก็ยังคงรักษาอาการป่วยแบบหมอผีควบคู่ไปด้วย เพื่อความสบายใจของญาติและรักษาพิธีกรรมดั้งเดิมไว้

2.2 อัตลักษณ์ชั้นที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกลุ่มวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่น มีการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับชั้นที่ 3 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไปเป็นแบบอื่นหรือมีการรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนเอง ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ด้านการแต่งกาย พบว่า ชาวม้งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแต่งกายจากแบบม้งดั้งเดิม โดยหันมาแต่งกายแบบคนไทย หรือใส่เสื้อผ้าแบบคนไทยมากขึ้น มีเพียงกลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสบางคนเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งโบราณในชีวิตประจำวัน ซึ่งปัจจุบันจะพบเห็นว่า ชาวม้งส่วนมากจะแต่งกายแบบคนไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่มักนิยมแต่งกายด้วยเสื้อและกางเกงแบบคนไทย ทั้งนี้เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศที่เปลี่ยนไปอากาศร้อนทำให้ชาวม้งจึงไม่ใส่ชุดประจำเผ่าม้งแบบโบราณเนื่องจากไม่สะดวกในการทำงาน และเมื่อต้องมาพื้รป่าต้องแต่งกายแบบคนไทยเพื่อความกลมกลืน ลดความแตกต่าง หรือความเป็นอื่น (Others) และด้วยชุดม้งมีราคาแพงมาก ชาวม้งจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาชุดไว้ใส่เฉพาะมีงานเทศกาลสำคัญเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ที่มีการต่อสู้ ต่อรองในการแต่งกายโดยชาวม้งต่อรองด้วยการใส่ชุดแบบคนไทยสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็ต่อสู้ด้วยการรวมตัวกันใส่ชุดประจำเผ่าแบบดั้งเดิมในงานเทศกาลปีใหม่ม้งเพื่อสื่อสารให้คนภายนอกเห็นถึงอัตลักษณ์ทางการแต่งกายของวัฒนธรรมม้งซึ่งมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่ที่ตนมีอำนาจในการกำกักรหัสสื่อสารความหมายความเป็นม้ง นับเป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อผลิตซ้ำความหมายความเป็นม้งให้กับกลุ่มคนภายนอกได้รับรู้

2.2.2 ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวม้งในปัจจุบันส่วนมากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมาก(อัตลักษณ์ชั้นที่3) บ้านพักของชาวม้งส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะคล้ายกับบ้านของคนไทย เช่น ก่อสร้างขึ้นใหม่มีทั้งแบบ 1 ชั้น มุงหลังคาสังกะสี กระเบื้อง ก่อผนังด้วยปูนซีเมนต์ พื้นปูน พื้นกระเบื้อง และแบบ 2 ชั้นๆ ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ หรือแบบสร้างด้วยปูนทั้ง 2 ชั้น ซึ่งลักษณะบ้านของชาวม้งแบบสมัยใหม่นี้เป็นการพัฒนาให้มีความสะดวกสบายมากกว่าบ้านม้งแบบโบราณหรือแบบเดิม แต่ยังคงแนวคิดหลักการจัดบ้านตามแบบประเพณีดั้ง เช่น มีห้องบูชาผีบรรพบุรุษ มีห้องเก็บพืชผลทางการเกษตร ในแบบดั้งเดิม แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยในยุคปัจจุบันที่มีความจำเป็นจะต้องสร้างบ้านเรือนที่มีความสะดวกสบาย และคงทนถาวร มากกว่าแบบเดิมที่เป็นพื้นดิน มุงหลังคาด้วย

หญ้าคา และกั้นผนังบ้านด้วยไม้ไผ่ซึ่งไม่คงทนถาวร ไม่สะดวกสบายเมื่อยามฝนตก ดังนั้นรูปแบบตัวบ้านม้งซึ่งเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม ถูกเปลี่ยนแปลงไปในแบบอื่น แต่ยังคงไว้ซึ่งรหัสความเชื่อ ค่านิยม ในการจัดบ้านตามแบบประเพณีดั้งเดิม เช่น หิ้งบูชาไว้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ หากเป็นเช่นนี้ผู้รับสารซึ่งเป็นคนนอกก็จะรับรู้ ว่า รูปแบบบ้านของม้งไม่แตกต่างจากบ้านคนไทยทั่วไป

2.2.3 ด้านอาหาร ชาวม้งส่วนใหญ่มีวิถีการกินเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (อัตลักษณ์ชั้นที่3) กลุ่มแม่บ้านม้งก็มักประกอบอาหารตามแบบคนไทยที่มีการใช้เครื่องปรุงรสแบบไทย เช่น ซอสปรุงรส ซีอิ๊วขาว น้ำมันหอย รสดี ผงชูรส ซุปไก่ก้อน น้ำตาล น้ำปลา ฯลฯ และคนรุ่นใหม่ นักเรียน นักศึกษาก็นิยมกินอาหารต่างชาติมากขึ้น เช่น พิซซ่า ไก่ทอด KFC หมูกระทะกันมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน และสังคมไทย

2.3 อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า ชาวม้งบางส่วนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก มีเพียงกลุ่มชาวม้งอาวโสบางคนที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบม้งโบราณดั้งเดิมไว้ในทุกๆ ด้านทั้งด้านภาษา ด้านอาหารการกิน ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านประเพณี พิธีกรรม ด้านความเชื่อ และการนับถือศาสนา โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ และยังคงมีอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มอาวโส ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ กล่าวคือ ชาวม้งอาวโสมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกน้อย ตลอดจนเปิดรับสื่อมวลชนน้อย เนื่องจากไม่เห็นความจำเป็นในการเปิดรับและการปฏิสัมพันธ์นั้น ดังนั้นแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติผสมผสานเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป หากแต่ชาวม้งอาวโสก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” บางส่วนไว้ได้

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์“ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ของนักมานุษยวิทยาในยุคใหม่ อาทิเช่น เอ็ดมัน ลีช (Edmund Leach) หรือ เฟรดริก บาร์ท (Frederik Barth) ที่ได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ หรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำนึกชาติพันธุ์ และ

พรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากลักษณะทางพันธุกรรม หากแต่เลือกหยิบยกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียม มาเป็นเส้นแบ่งความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป ในการศึกษาเรื่องสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ในปัจจุบันจึงเชื่อมโยงกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมหลากหลายมิติ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547 หน้า 6) เช่น ประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่น ลักษณะทางด้านการเมืองการปกครอง สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านการเมือง

เนื่องด้วยระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชากรม้งจากแถบอินโดจีนได้อพยพย้ายถิ่นมาพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย จากข้อค้นพบของสุภางค์ จันทวานิช ที่ได้สอบถามกลุ่มผู้อพยพชาวม้งที่ศูนย์อพยพว่า ถ้ารู้สภาพการใช้ชีวิตในศูนย์อพยพล่วงหน้าจะอพยพมาประเทศไทยหรือไม่ มีผู้ตอบถึงร้อยละ 96 ที่ยืนยันว่าจะยังคงมาประเทศไทย คำตอบนี้แสดงถึงความแน่วแน่ที่จะอพยพจากประเทศลาวเข้าสู่ประเทศไทย และนอกจากนั้นชาวม้งร้อยละ 77 ยืนยันว่าไม่ต้องการกลับไปพำนักอยู่ที่บ้านเดิมในประเทศลาวอีก เพราะกลัวว่าชีวิตจะไม่ปลอดภัยขาดอิสรภาพและถูกควบคุมทางการเมือง หวาดกลัวว่าจะถูกประหารชีวิตด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองและการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติตน ซึ่งชาวม้งจะมีความเลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบสังคมนิยม จึงตัดสินใจอพยพจากประเทศลาวมายังประเทศไทย (สุภางค์ จันทวานิช, 2554 หน้า 49-66)

ในปีพ.ศ. 2488 ชาวม้งกลุ่มใหญ่ได้เข้ามาตั้งรกรากที่ตำบลเข็กน้อย มีหลายหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปี พ.ศ. 2475 อาทิ บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยชาวม้งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน เดินทางมาตามเส้นทางอำเภอ

เด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่าที่บ้านทับเบิก ต่อมา มีชาวม้ง จากท้องถิ่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านหลายแห่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในปีพ.ศ.2502-2507 มีมิชชันนารีผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และคาทอลิก เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการชักนำชาวม้งเข้าร่วมนับถือศาสนาคริสต์เพิ่ม มากขึ้นในเวลาต่อมา และในปีพ.ศ.2507 เริ่มมีการถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่ชาวม้งใน พื้นที่ และในปีพ.ศ.2528 รัฐบาลได้เปิดให้มีการลงทะเบียนและจัดทำรายการสัญชาติไทยให้แก่ ชาวม้งที่ตกหล่น และชาวม้งที่ออกจากป่ามามอบตัว

การตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ ในช่วงที่สองก่อกำเนิดจากเหตุการณ์ สมรภูมิลือดในช่วงปีพ.ศ.2511-2525 เกิดการแบ่งฝ่ายของชาวม้งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่ม ผู้ก่อการร้ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ต่อต้านระบบการปกครองของรัฐบาล และ 2) กลุ่มชาวม้งบางส่วนที่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศไทยเป็นทหารอาสาสมัครช่วยรบอยู่ใน กองทัพร่วมกับทหารไทย ซึ่งชาวม้งเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าป่า รู้จักลักษณะทางภูมิ ประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี และชาวม้งเหล่านี้ก็ได้พักอาศัยอยู่ในค่ายพัก ทหารเดียวกับกองร้อยที่ 31 ซึ่งอยู่ในบริเวณชุมชนเข็กน้อยในปัจจุบัน

การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยรัฐบาลไทยในการต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์จนการสู้รบ ลินสุดลง ทำให้ชาวม้งได้รับสิทธิในด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในพื้นที่อำเภอเขาค้อจังหวัด เพชรบูรณ์อย่างถูกต้องจากรัฐบาลไทย และกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้รับสัญชาติไทย และได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับคนไทย ทั้งด้านการเมือง เช่น มีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิใน การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไปจนถึงการเมืองระดับชาติ เช่น การ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

ด้วยปัจจัยทางการการปกครองของไทยได้มีผลทำให้ประชากรชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้าหาศูนย์กลางการปกครองของไทย มีการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับตัวเอง ด้วย การประพฤติปฏิบัติตนภายใต้กรอบกฎหมายไทยเพื่อการดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย อาทิ ได้ ยกเลิกการปลูกฝิ่นที่เคยทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ทดแทนเพื่อ การยังชีพต่อไป

4.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตนั้นมังอาศัยอยู่บนภูเขา หรือยอดเขาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของมังไม่ดีนัก เพราะมังไม่รู้จักในการทำการเกษตรเพื่อเศรษฐกิจ แต่ส่วนมากมักจะทำการเกษตรเพื่อการยังชีพมากกว่า ในยุคแรกๆมังมีอาชีพอย่างเดียวคือ การเกษตร โดยจะปลูกไว้เพื่อรับประทานในครัวเรือนเท่านั้น เช่น ได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่ว พักทอง ผักกาดพริก หอม กระเทียม ปอ เท่านั้น จะไม่มีการซื้อขายด้วยเงินตรา จะมีแต่การแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งของเท่านั้น มังมีวิถีชีวิตที่ยากลำบากมาก เพราะมังมีความคิดว่าต้องมีลูกเยอะ ๆ เพื่อตัวเองจะได้สบายในบั้นปลายของชีวิต ต้องตรากตรำทำงานหนักในไร่เพื่อมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ในปัจจุบันนี้ ชาวมังได้ถูกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่ม ทำให้วิถีชีวิตของมังเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเป็นอยู่บนภูเขา การเป็นอยู่มีความดีขึ้นมาก การประกอบอาชีพทางเกษตรจึงมีการปรับเปลี่ยนหลายรูปแบบมากขึ้น มีการทำนา ทำไร่ ทำสวน

ชาวเขาเผ่ามังในอำเภอเขาค้อ ได้ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีระบบการผลิตแบบตัดฟันเผา (slash and burn) คือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนหมดความสมบูรณ์แล้วจึงย้ายพื้นที่เพาะปลูก เดิมนั้นมักทำไร่อย่างน้อย 2 แปลง แปลงแรก ใช้สำหรับปลูกข้าวและพืชผักรวมกัน แปลงที่สองปลูกผัสนะปนไปกับพืชผักชนิดต่าง ๆ อาชีพรองลงมา ได้แก่ การค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ช่างตัดผม ช่างซ่อมรถ รับจ้าง รับราชการ ตามลำดับ พื้นที่ทำไร่ของมังจะอยู่นอกหมู่บ้าน บางครอบครัวต้องเช่าที่ของคนอื่น จึงต้องใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขบขี้ ถ้าครอบครัวไหนไม่มีรถยนต์ก็ไปนอนค้างที่ไร่และกลับบ้านในช่วงอาจจะสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเพาะปลูกทำเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น พืชที่ปลูกคือ ขิง กระหล่ำปลี กระชายดำ ข้าว ข้าวโพด ผัก พักทอง แตงกวา ถั่ว พริก อ้อย แต่ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของมัง ปลูกในช่วงเดือนเมษายน พร้อมกับจะขายได้ในเดือนกันยายน กระชายดำเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีราคาดีกำลังเป็นที่นิยมของมัง ส่วนข้าวนั้นมังปลูกเพื่อการบริโภคอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว หมู ไก่ และเป็ด วัวเป็นสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจที่สำคัญของมัง เนื่องจากราคาดี รองลงมาคือ เลี้ยงหมูไว้ขายและบริโภค เป็ด และไก่นั้นมังเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากมังติดต่อกับคนพื้นราบจึงรับเอาวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจของคนพื้นราบมาดำเนินชีวิต เช่น มีการประกอบอาชีพทำการค้าขาย เปิดร้านขายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เปิดร้านซ่อมรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน เปิดร้านเสริมสวย เปิดร้านขายยาในชุมชน ส่วนชาวมังรับราชการนั้นยังคงมีเป็นส่วนน้อย

ด้วยพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชาวม้งที่ดีขึ้น ได้ส่งผลให้ชาวม้งมีการบริโภคสินค้าจากภายนอก เช่น เครื่องไฟฟ้ามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความแตกต่างทางสังคม และความขัดแย้งภายในให้มากขึ้น ส่วนในช่วงสุดท้ายคือ ทศวรรษของ 2540 ได้เกิดวิกฤติการระบาดของยาเสพติด ในขณะที่พืชบางชนิด เช่น ชิง ราคาตกลง ทำให้เกิดภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเข็กน้อยเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการร่วมกัน คือ การดำเนินนโยบายของรัฐบาล การติดต่อกับคนพื้นราบ พัฒนาการทางการเกษตรกรรม การรับวิถีชีวิตของคนพื้นราบ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรและอิทธิพลของตลาดโลก (วานูรัตน์ แสนยากุล, 2547 หน้า 107-112)

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นม้ง ทั้งในเรื่องของการปรับวิถีการเกษตรจากที่เคยทำเพื่อกิน มาเป็นการเกษตรเพื่อการค้า ปรับวิถีชีวิตที่ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรก็ได้ขยายมาประกอบอาชีพอื่นๆ มากขึ้น ทั้งการค้าขาย การเปิดบริการร้านซ่อมรถ ร้านเสริมสวย ร้านขายยา และอื่นๆ อย่างครบครันเพื่อรองรับกับความเจริญเติบโตของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเข็กน้อย ซึ่งปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีชาวม้งขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศอาศัยอยู่ แสดงถึงการต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ที่ต้องการรักษาชุมชนม้งแห่งนี้ไว้มิให้ต้องแตกสลายไป ดังนั้น การมีตัวตนอยู่ของพวกเขาตั้งแต่บรรพบุรุษ และความรู้สึกผูกพันเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเครื่องยืนยันว่าชาวม้งเข็กน้อยที่นี่ทุกคนเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่รอยต่อสามจังหวัด เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ที่พวกเขามีความชอบธรรมที่จะอยู่และทำกินบนที่ดินซึ่งบรรพบุรุษของพวกเขาได้เข้ามาบุกเบิกตั้งแต่แรกเริ่มที่ได้อพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกรากอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

5. การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ม้งเองหรือในฐานะคนใน (emic) และของคนอื่น (others) หรือคนนอก (etic)

การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตัวเองว่า เรากลายเป็นตัวเราในทุกวันนี้ได้อย่างไร ตัวตนของเราถูกผลิตขึ้นมาได้อย่างไร และเราสามารถระบุชี้ (identity) ความเป็นเราได้อย่างไร และการนิยามตัวตนว่าเราเป็นใครนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการที่เรามีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ (identity) ใดๆ ของคนเรา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวคนเรามาดังแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น (socially constructed) โดยสังคมใน

ภายหลัง (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 428) เนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) ดังนั้น การรับรู้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งจึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคมตลอดเวลา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีการรับรู้ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ด้วยตัวเอง และอีกนัยหนึ่งเมื่อได้พบปะ และปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น หรือคนนอก ก็จะได้รับรู้ได้ถึงความหมายและคุณค่าของความเป็นม้งด้วย เช่นกัน เช่น ในช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้ง ที่มียักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าไปท่องเที่ยวและชมวัฒนธรรมประเพณีของชาวม้ง และมีการชื่นชมความงดงามของเครื่องแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวม้งอย่างสนใจ ด้วยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ก็จะ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เจ้าของวัฒนธรรมรับรู้ได้ว่าวัฒนธรรมม้งของเขานั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า สร้างความสนใจแก่คนอื่นหรือคนนอกได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้าน การแต่งกายชุดม้ง ภาษาม้ง ประเพณีและพิธีกรรม ความเชื่อและการนับถือศาสนา

อภิปรายผล

อัตลักษณ์ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใด ๆ ก็ตามไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาลอยๆ และติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากสังคม (social constructed) และเนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) และในกระบวนการทัศน์ของอัตลักษณ์หลังสมัยใหม่ ที่มองว่าอัตลักษณ์ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีความเป็นพลวัต เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งในผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า อัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีความเลื่อนไหล อย่างหลากหลายถึง 3 ชั้น และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวม้ง เองก็มีระดับความแตกต่างกันไม่ได้ถูกผูกขาดโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอไป ดังที่ อรรถญา ศิริผล (2546: 74) ค้นพบว่า ไม่ว่าจะเป็นชาวม้งคนรุ่นเก่า ชาวม้งคนรุ่นใหม่ ชาวม้งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือแม้แต่รัฐ กลุ่มวัฒนธรรมครอบงำให้สามารถสร้างหรือกำหนดนิยามความหมายของอัตลักษณ์เป็นสารัตถนิยมแบบใดแบบหนึ่งได้ แต่อัตลักษณ์หรือความเป็นม้งกลับเป็นการสร้างขึ้น (construct) และสามารถถูกสร้างขึ้นใหม่(reconstruct) ให้มีความหลากหลายซับซ้อน มี

ความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนผ่านเพื่อใช้เป็นยุทธวิธีในการต่อรอง และนำเสนอตัวเองที่เคลื่อนไหวไปตามเงื่อนไข สภาวะการณ์และผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

และเมื่อเปรียบเทียบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของชาวม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งถือเป็นผู้ส่งสารในงานวิจัยนี้ ก็นับได้ว่าผู้ส่งสารดังกล่าวก็อาจเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจในการกำหนดเนื้อหา หรือกำหนดรหัสการสื่อสารอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันผู้รับสารหรือคนอื่นก็อาจมีอำนาจในการกำกับรหัสอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เราได้เช่นกัน ดังที่ สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ให้ข้อสรุปว่า อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (product of social relation) ซึ่งหมายความว่า อัตลักษณ์นั้นมีธรรมชาติเชิงสังคม (social nature of identity) ดังที่ฟูโกต์ เสนอว่า “อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากการทำงานของวาทกรรม “identity is the product of discourse” (M.Foucault, n.d. อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 48)

หากบางครั้ง ลักษณะทางชาติพันธุ์ก็ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารหรือการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ที่ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ (โลกภายนอก) โดยผู้ส่งสารซึ่งเป็นชาวม้งร่วมกันแต่งกายชุดประจำเผ่าม้งในเทศกาลปีใหม่ม้ง เพื่อสื่อสารให้ผู้รับสารหรือคนภายนอกได้สัมผัสวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านเนื้อหาวัฒนธรรมประเพณีและการแต่งกาย สิ่งนี้อยู่ภายใต้วาทกรรมของรัฐว่าด้วยการส่งเสริมและกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ซึ่งวาทกรรมนี้มีอำนาจทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ต่อรอง เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ตนภูมิใจได้แม้ในเวลาสั้นๆ ซึ่งในหนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียว สอดคล้องกับกรอบอัตลักษณ์แบบความสัมพันธ์ (Relational frame) ที่อธิบายว่าสิ่งนี้เป็นอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์อยู่ใน “ความสัมพันธ์กับคนอื่น” (บางคน) กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจะตระหนักถึงอัตลักษณ์ในกรอบนี้ เมื่อผ่านความสัมพันธ์กับคนอื่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 51-52)

สจิวต ฮอลล์ กล่าวว่า เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปตั้งแต่ปี 1970 โลกาภิวัตน์ (Globalization) ก่อให้เกิดการหลอมรวมโลกและก้าวเข้าสู่การเป็นเนื้อเดียวกัน เกิดการเชื่อมโยงระหว่างชาติขึ้น และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชาติ อาจเกิดผลกระทบได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1. อัตลักษณ์ของชาติที่ถูกกัดกร่อนเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม และความเป็นโลกหลังสมัยใหม่ 2. ชาติและท้องถิ่นอื่นๆ โดยอัตลักษณ์ที่ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ และ 3. อัตลักษณ์ของชาติจะลดลง หรือเบาบางลง และอัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการผสมผสานในพื้นที่ของพวกเขา (Stuart Hall, 1996, p.619) เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ม้ง ที่ถูกเขาเขาคลอนด้วยผลพวงจากการหลอมรวมทางวัฒนธรรม

ส่งผลให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเจือจางลง แล้วเกิดการผสมผสานเอาวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ คือ ไทยและสากลเข้าไปรวม

ในการรับรู้ความหมายและคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่รับรู้ในคุณค่าของชุดแต่งกายประจำเผ่า ภาษา ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งถือเป็นเครื่องหมายอัตลักษณ์ (Identity Marker) ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกให้คนอื่น นักท่องเที่ยว หรือคนนอก(etic)ได้เห็น และรับรู้และเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และให้คนอื่นหรือคนนอกได้ชื่นชมความสวยงามของเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตน ภาษา ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้ง ที่ชาวม้งทุกคนต่างมีจิตสำนึกร่วมในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างเต็มความภาคภูมิใจทั้งแสดงออกในด้านเครื่องแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ

โดยเฉพาะด้านเครื่องแต่งกายที่จะเห็นเด่นชัดมากที่สุดในงานประเพณี ขณะที่ในวิถีชีวิตประจำวันชาวม้งจะไม่ปรากฏให้เห็นเท่าใดนัก หากแต่จะนิยมสวมเครื่องแต่งกายแบบคนไทยพื้นราบมากกว่า เนื่องจากความไม่สะดวกในการทำความสะดวก ดูแลรักษา อีกทั้งราคาชุดแพง ชาวม้งจึงเก็บชุดไว้ใส่เฉพาะในโอกาสที่มีงานเทศกาลประเพณีสำคัญๆ เท่านั้น ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวม้งได้เลือกนำเสนอหรือสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้งผ่านชุดแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรมในบางโอกาสและบางสถานการณ์ที่สำคัญเพื่อให้คนอื่นหรือคนนอกได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้งและเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นม้งไว้สืบต่อไป ดังงานศึกษาของนิโคลัส แทป ที่นำเสนอว่า จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์(historical consciousness) เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic Identity) โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีนัยสำคัญต่อตนเอง แต่อาจไม่เป็นความจริงในประวัติศาสตร์ มาทำให้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Nicholas Tapp อ้างใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2547, หน้า 30) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ชาวม้งเลือกประกอบสร้างความหมายความเป็นม้งผ่านเครื่องแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรม เพื่อสร้างความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ให้สืบทอดคงอยู่ต่อไป

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ (identity) หรือ “ตัวตน” ของเรานั้นเกิดจากการที่ “เรา” ปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” เพื่อให้รู้ว่า “เรา” เป็นใคร และ “เรา” สามารถบอก “คนอื่น” ได้ว่าเราคือใคร ในขณะที่เดียวกัน “คนอื่น” ก็จะบอกเราได้ว่า “เรา” คือใคร และ “เรา” แตกต่างจาก “คนอื่น” อย่างไร และใครมีอำนาจในการกำหนดอัตลักษณ์/ตัวตน กันแน่ระหว่าง “เรา” กับ “คนอื่น” ซึ่งใน

เรื่องนี้ ฟูกอตม์องว่าลักษณะในการผลิตสร้างของอำนาจเป็นความสัมพันธ์ที่มีประวัติศาสตร์ และมีเศรษฐกิจของอำนาจ (Economy of Power) ซึ่งหมายถึง อำนาจไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่มีการผลิตสร้างขึ้นมาให้เห็นว่า อำนาจนั้นมีอยู่ได้อย่างไร ภายใต้การปฏิสัมพันธ์กัน (Michel Foucault, n.d อ้างอิงใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 128) ซึ่งอัตบุคคล หรืออัตลักษณ์บุคคลเป็นผลผลิตของวาทกรรม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จะปรากฏรูปแบบหลากหลายลักษณะ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งแห่งที่ของอัตบุคคลต่างๆ ที่สามารถเป็นไปได้ในบริบททางประวัติศาสตร์สังคมของเรา (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 99-100) หากมองตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแหล่งที่มาของ “อำนาจ” คือ การครอบครองทุน ทั้งในแง่วัตถุ สิ่งของ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ในฐานะที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมเมื่อมีอำนาจก็ใช้อำนาจในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีลักษณะเลือนไหล ปรับประยุกต์ เปลี่ยนแปลงใน 3 ลักษณะ หรือ 3 ชั้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์กับสถาบัน หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่จะนำไปวางแผนในการสื่อสารเพื่อ “สร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้ง” ให้กลายเป็นสินค้าเพื่อเข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นนโยบายหลักที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ฟาติเมาะ เปาะมะทอง กล่าวว่า ประทับใจกับวิถีชีวิตประจำวันที่เรียบง่ายของชาวม้ง ทั้งด้านอาหารการกิน การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ความขยันขันแข็ง ความมานะอดทนและความอดทน เช่น เด็กเล็กๆ จะเดินเท้าในระยะทางไกลหลายๆ กิโลเมตรเพื่อไปโรงเรียน การรับประทานอาหารก็ทานกันแบบง่ายๆ กินข้าวกับผักต้ม ต้มจืดที่มีผักมากๆ เนื้อสัตว์จะมีน้อยมาก และที่สำคัญชาวม้งมีความสามัคคีช่วยกันทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ประทับใจมาก แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็มีบางอย่างที่ชาวม้งยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ (สัมภาษณ์ วันที่ 7 มกราคม 2560)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” นั้น ทั้งชาวม้งเองหรือคนใน (emic) และคนนอก (etic) หรือคนอื่น (others) ต่างรับรู้ความหมายและคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมม้ง ที่คล้ายกันในหลายด้าน เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและการนับถือศาสนา รวมถึงลักษณะทางกายภาพ เช่น ลักษณะรูปร่างหน้าตาที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันการรับรู้คุณค่าและความหมายก็มีระดับของความแตกต่างกัน เนื่องจากการรับรู้คุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมตนเองที่ชาวม้งเอง หรือคนใน (emic) อาจมีความเข้มข้นมากกว่า เนื่องจากเป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่มีทุนความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากกว่าคนนอก (etic)

บทที่ 8

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อมุ่งหาคำตอบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างความหมาย “ความเป็นม้ง” มีลักษณะอย่างไร มีการต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างไรบ้าง และปัจจัยใดที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และการรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” รวมถึงการศึกษาถึงการการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองเป็นอย่างไร การรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งเองในฐานะคนใน(emic)และจากคนอื่นหรือคนนอก(etic)เป็นอย่างไร ผู้วิจัยจะนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการอภิปรายผล รวมทั้งข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์

1. บริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong/Hmoob) ตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาในยุคแรกเริ่มนั้นเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนเมื่อประมาณ 5,000 ปีก่อน ในบริบทของประเทศจีนนั้น ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ “ม้ง” มักจะถูกใช้อย่างสับสนกับคำว่า “แม้ว” หรือ “เหมียว” ซึ่งภายใต้การจัดแบ่งกลุ่มชนชาติของรัฐบาลจีนนั้น “ม้ง” เป็นเพียงกลุ่มย่อยหนึ่งที่ถูกรวมเข้าไว้ในกลุ่มชนชาติเหมียว แม้ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยของชนชาติเหมียวออกเป็นหลายกลุ่มตามบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่นักมานุษยวิทยาได้สรุปตามชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เรียกตัวเองและตามกลุ่มภาษาเอาไว้ว่า ชนชาติเหมียวประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เรียกว่า “กอซง” (Qhow Xyooj) “ฮมู่” (Hmub) หรือ “ฮม้อ” (Hmob) และกลุ่ม “ม้ง” (Hmoob) เฉพาะในมณฑลยูนนานนั้น กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ม้ง ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยด้วยกัน คือ ม้งเดือ (Hmoob Dawb) ม้งจั่ว (Hmoob Ntsuab) ม้งซ้อ (Hmoob Sua) ม้งปัว (Hmoob Pua) สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยนั้นมีเพียง 2 กลุ่มย่อย คือ ม้งขาว หรือที่เรียกตัวเองว่า “ม้งเดืออะ” (Hmoob Dawb)

และมั่งดำหรือมั่งเขียว หรือบางทีก็จะรู้จักกันในชื่อว่า มั่งน้ำเงิน แต่พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า “มั่งจั่วะ” (Hmoob Ntsuab) (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547 : 39)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง (Hmong) ได้มีการอพยพและกระจายตัวไปยังภาคเหนือของเวียดนาม ลาว ไทย และพม่าโดยใช้ระยะเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ มีตแต็ง (Mottin 1980 : 42) ระบุว่า ชาวมั่งเริ่มเข้าสู่ดินแดนตังกีเย (Tonkin) ทางตอนเหนือของเวียดนาม สองระลอกด้วยกัน คือ ช่วงปีพ.ศ. 2343 และปีพ.ศ. 2403 ในประเทศลาวที่เมืองหนองแฮด ในแขวงเชียงขวาง Yang Dao นักวิชาการชาวมั่งระบุว่า ชาวมั่งเริ่มเข้าตั้งชุมชนที่นั่นระหว่างปี 2353-2363 (อ้างใน Culas 2000 : 35) และ Mottin ระบุว่า ชาวมั่งเดินทางเข้าสู่ดินแดนล้านนา หรือภาคเหนือของประเทศไทย ประมาณช่วงปี 2373-2383 ซึ่งนับเป็นระยะเวลากว่า 186 ปีที่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งได้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานในแถบเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศไทย และได้กระจายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะตามแถบเชิงเขาที่ราบสูงของประเทศไทยในจังหวัดต่างๆ อาทิ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน แพร่ พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และจังหวัดใกล้เคียง

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้แบ่งยุคประวัติศาสตร์ของชาวมั่งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ออกเป็น 3 ยุคได้แก่

1) **ยุคมั่งอพยพย้ายถิ่น** การอพยพเข้ามายังพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในยุคแรกๆ ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่านโดยเข้ามาทางเทือกเขาเพชรบูรณ์ บริเวณรอยต่อสามจังหวัดได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย เมื่อปีพ.ศ. 2488 และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปีพ.ศ. 2475 หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ ชาวมั่งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยเดินทางมาตามเส้นทางอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่า ที่บ้านทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อมาเมื่อมีชาวเขาจากท้องถื่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านขึ้นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในปี พ.ศ.2510 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาปลุกกระดมมั่งจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทยให้เป็นแนวร่วม แต่ก็ยังมีมั่งอีกส่วนหนึ่งไม่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ และได้ลงมาเข้าร่วมกับรัฐบาลไทย และขอพื้นที่ในชุมชนเข็กน้อยเพื่อให้ราษฎรมั่ง มา

อยู่ร่วมกัน ทางรัฐบาลไทยได้นำชาวม้งไปฝึกเป็นทหาร เพื่อเป็นทีมสนับสนุนต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะม้งมีความชำนาญและรู้จักภูมิประเทศป่าทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี ภายหลังการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับฝ่ายรัฐบาลไทยยุติลง ทางรัฐบาลไทยจึงอนุญาตให้ม้งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชนเช็กน้อยอย่างถาวร เพื่อเป็นการตอบแทนความจงรักภักดีที่ม้งมีต่อประเทศไทย (วานูรัตน์ แสนยากุล, 2547 หน้า 16, 48)

หลังจากการสิ้นสุดสงครามการสู้รบในยุทธภูมิเขาค้อในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลไทยได้รับชัยชนะในการสู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชาวม้งในป่าพากันอพยพมาอยู่ในชุมชนเช็กน้อยเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนเช็กน้อยมีการขยายพื้นที่กว้างมากขึ้น ชาวม้งมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจเรื่อยมาตั้งแต่แรกเริ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนเช็กน้อยภายใต้การดูแลช่วยเหลือของทหาร และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์

ปัจจุบันพบว่า มีชาวม้งอาศัยอยู่ใน ตำบลเช็กน้อยมากที่สุด ประมาณ 14,327 คน และยังกระจายอยู่ในตำบลและหมู่บ้านต่างๆ อาทิ หมู่บ้านกกงาม หมู่บ้านเพชรดำ หมู่บ้านเล้าลือ หมู่บ้านเล้าเน็ง หมู่บ้านริมสีม่วง หมู่บ้านเสลียงแห้ง 1 หมู่บ้านมาตุลี และหมู่บ้านสระแก้ว ซึ่งโดยรวมแล้วมีประชากรม้งทั้งหมดประมาณ 18,980 คน

2) ยุคเปลี่ยนถ่ายวัฒนธรรม เมื่อสิ้นสุดสงครามเขาค้อ ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวม้ง คนไทยและพวกเผ่าเองก็เปลี่ยนการเรียกชื่อจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” จากการบอกเล่าของนายสมรรถภาพ จันทรเขียน ข้าราชการครูที่อาศัยอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ ซึ่งได้ร่วมปราบปรามคอมมิวนิสต์กับฝ่ายทหาร โดยมีหน้าที่ทางด้านการข่าวของฝ่ายรัฐบาล กล่าวว่า ฝ่ายทหารเป็นผู้เปลี่ยนคำเรียกขานจาก “แม้ว” มาเป็น “ม้ง” เพราะการเรียกขานชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกให้รัฐบาลว่า “แม้ว” และเรียกชาวเขาเผ่าม้งที่ฝึกให้คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” นั้น บางครั้งทำให้เกิดความสับสนในการข่าว และบางครั้งทำให้การข่าวผิดพลาด จนเป็นเหตุให้เพียงพล้ำต่อฝ่ายตรงข้ามอยู่บ่อยครั้ง ฝ่ายทหารจึงเปลี่ยนคำเรียกขานพวกฝึกให้รัฐบาลที่ถือว่าเป็นคนดีรักสงบว่า “ม้ง” และเรียกพวกฝึกให้คอมมิวนิสต์ว่า “แม้วแดง” เหมือนเดิมเมื่อสงครามยุติลงพวกแม้วแดงก็ได้เข้ามาอพยพตัว ภาครัฐก็จัดให้เข้าอยู่อาศัยกับชาวม้งในเขตพื้นที่ตำบลเช็กน้อยต่อมา (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549)

ภายหลังจากที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 38 จังหวัดเพชรบูรณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชาวม้งในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคหมวดที่ดินและสิ่งก่อสร้าง พัฒนาสังคม พัฒนาอาชีพ พัฒนาด้านสุขภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงพัฒนาด้านการศึกษา ทำให้ชาวม้งมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน เช่น สามารถสื่อสารกับคนพื้นราบด้วยภาษาไทย หรือพูดภาษาไทยได้ ประชากรม้งมีความรู้มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีการประกอบอาชีพทำไร่ทำสวนสร้างอาชีพและรายได้ มีการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยเมื่อเจ็บป่วยก็เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งปรับเปลี่ยนจากในอดีตหากเจ็บป่วยก็จะใช้วิธีการรักษาแบบโบราณโดยหาหมอผีช่วยรักษา

ปัจจุบันชาวม้งมีการขยายเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมศูนย์กลางมากขึ้น ชาวม้งนิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนกันทั่วครอบครัว ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ในชุมชนเข็กน้อยมีโรงเรียนขนาดใหญ่สอนระดับอนุบาลถึงมัธยมต้น นอกจากนี้ ชาวม้งมีการหันมาพึ่งพาระบบกฎหมายจากภาครัฐบาล มีการเปิดรับวัฒนธรรมศูนย์กลางโดยการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เมื่อประชากรมีการศึกษามากขึ้น มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ขณะเดียวกันระบบความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ การสืบทอดประเพณีและความสัมพันธ์แบบตระกูลเข็กก็ยังคงมีอยู่ และยังคงปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้งมีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน เปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เช่น อัตลักษณ์ทางด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2) **ยุคสร้างเศรษฐกิจ** ด้วยลักษณะทางภูมิประเทศของอำเภอเขาค้อเป็นพื้นที่ภูเขาสูงสภาพดินอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่างๆ มีความชุ่มชื้น และอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผักเมืองหนาวได้ผลดี ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรโดยเฉพาะการเพาะปลูกพืชผักต่างๆ ซึ่งแต่เดิมชาวม้งจะปลูกข้าว และพืชผักนานาชนิดไว้เป็นอาหารเพื่อยังชีพ แต่ต่อมาเมื่อมีผลผลิตจำนวนมากก็ปลูกเพื่อขายเป็นอาชีพสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปลูกพืชผักผลไม้เศรษฐกิจ โดยเฉพาะพืชที่สร้างรายได้มากเป็นอันดับหนึ่งคือ การทำไร่เชิง รองลงมาเป็นข้าวไร่ ข้าวโพด กระหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว รวมถึงผลไม้ต่างๆ และสมุนไพรอีกหลายชนิด ทำให้เกิดอาชีพและรายได้

นอกจากนี้ชาวม้งยังมีอาชีพทำการค้าขาย เปิดร้านโชห่วยขายของใช้ในชีวิตประจำวัน ร้านซ่อมรถยนต์และมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน ร้านเสริมสวย ร้านขายยา ส่วนอาชีพรับราชการของชาวม้งนั้นปัจจุบันยังมีอยู่น้อย ขณะเดียวกันคนในพื้นที่ชุมชนก็มีการบริโภคสินค้าจากแหล่งภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกสบาย เช่น เริ่มมีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า มีการใช้รถมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ กันมากขึ้น และสืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่แทบทุกครัวเรือนจะนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ซึ่งในระดับอนุบาลนั้นทางภาครัฐได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 ศูนย์ไว้เพื่อรับเลี้ยงเด็กขณะที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ เช่น ทำไร่ หรือรับจ้าง ส่วนการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ชาวม้งจะส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนประจำตำบลและอำเภอใกล้บ้าน ส่วนระดับมหาวิทยาลัยนั้นบางส่วนส่งบุตรหลานเรียนในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ หรือบางครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอาจส่งลูกหลานเรียนต่อในต่างจังหวัด หรือกรุงเทพมหานคร หรือมีบางรายอาจส่งเรียนต่อในต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.1 บริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นม้งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีประวัติศาสตร์ของตัวเองมายาวนานหลายพันปี โดยมีรากฐานความสัมพันธ์จากประวัติศาสตร์จีน ทำให้ม้งกับจีนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน และมีบางสิ่งที่แตกต่างกัน โดยชาวม้งได้สร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” เพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ม้งผ่านกระบวนการต่างๆ ทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1.1.1 อัตลักษณ์ด้านภาษา

ภาษาพูด กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ภาษาม้งอยู่ในตระกูลมั่ว-เย้า หรือม้ง-เมียน ใช้กันในชาวม้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบางส่วนของจีน จัดเป็นภาษาคำโดด โดยหนึ่งคำมีเสียงพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ ไม่มีเสียงตัวสะกด มีวรรณยุกต์สนธิหรือการผสมกันของเสียงวรรณยุกต์เมื่อนำคำมาเรียงต่อกันเป็นประโยค ในประเทศไทยภาษาม้งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ภาษาม้งเขียว หรือ ม้งจั่ว (Hmong Njua) และภาษาม้งขาว หรือ ม้งเดือว (Hmong Daw)

ภาษาอักษร ในอดีตชาวม้งเคยมีภาษาตัวอักษร “ม้ง” เป็นของตัวเอง ซึ่งแต่เดิมนั้นพี่น้องชาวม้งที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวจำนวนมาก และได้มีผู้นำม้งได้คิดประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษร

ภาษาม้งโบราณไว้เพื่อสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นทราบว่า พี่น้องชาวม้งมีภาษาตัวอักษรม้ง (แบบโบราณ) เป็นของตนเองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 เช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ แต่เนื่องจากเหตุการณ์การเมืองการปกครองของประเทศลาวไม่เอื้ออำนวยรัฐบาลลาวไม่เปิดโอกาสให้ชาวม้งได้ใช้และเผยแพร่ภาษาม้ง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาอักษรม้งโบราณในยุคเริ่มแรกเพียงไม่กี่คน

ในปีค.ศ. 1953 ได้มีการคิดค้นภาษาอักษรม้งคริสเตียนขึ้น นำโดยบาทหลวง Txiv plig nyiaj pov, Berney อาจารย์คริสเตียนชื่อ Samlley นักวิชาการเชี่ยวชาญด้านภาษาและชาวม้งอีก 2 คน ที่ติดตามบาทหลวงมาชื่อ ย่าเน้ง (yaj neeb) และ ท่อฮือ (thoj Hwj) ทั้งหมดนี้ได้พูดคุยตกลงกัน ประดิษฐ์ตัวอักษรภาษาม้งภายใต้กรอบแนวคิดคือ 1. ให้หาตัวอักษรที่มีใช้อยู่ในเครื่องพิมพ์ 2. ต้องประดิษฐ์แบบอักษรหรือภาษาเขียนที่เข้าตามหลัก Phonetic และให้เป็นระบบ Logical system 3. ต้องการที่จะสอนระบบเสียงสูงต่ำ จะต้องไม่ใช่ตัวเลขเพราะดูไม่ดีและต้องใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งอยู่เหนือเส้นบรรทัดหรือใต้เส้นบรรทัด เนื่องจากดูไม่ดีแล้วเครื่องพิมพ์ดีดฝรั่งเศสและอเมริกาก็ยังไม่สามารถพิมพ์สัญลักษณ์เหล่านั้นได้ หลังจากที่ได้มีการร่วมกันพูดคุยกัน 5 วัน พวกเขาจึงได้ประดิษฐ์ภาษาตัวอักษรม้งที่ใช้สื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเรียกชื่อว่า ภาษาม้ง R.P.A. ซึ่งย่อมาจากคำว่า Romanized Popular Alphabet

(<http://hmong21.net/hmong&moob/hm0020.php> สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559)

ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาอักษรม้งแบบคริสเตียนในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นกลางที่มีการสื่อสารกับกลุ่มพี่น้องม้งในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนกลุ่มชาวม้งรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็มีการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนตามแบบคนไทยพื้นราบมากขึ้น ในบางครั้งก็อาจจะใช้ภาษาไทยผสมผสานในการสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อนฝูง และครอบครัวมากขึ้นกลายเป็นการใช้ภาษาพูดแบบผสมผสานม้งคำไทยคำ สำหรับภาษาม้งโบราณนั้นชาวม้งรุ่นใหม่มักจะไม่เคยเห็นและไม่รู้จักมาก่อน

1.1.2 อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของชาวม้งมีจะมีความแตกต่างกันระหว่างม้งดำ และม้งขาว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าแต่ละเผ่า คนไทยจึงเรียกชื่อชาวม้งตามลักษณะการแต่งกาย จากงานศึกษาวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, (2549 : 76) พบว่า ลักษณะการแต่งกายของชาวเขาเผ่าม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

1) มั่งดำ มั่งน้ำเงิน มั่งเขียว หรือมั่งลาย “(น) มั่งจั่ว” ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีดำ เป๋ายาว และกว้าง ตัวหลวมปลายขาแคบรัดข้อเท้า มีผ้าคาดเอวผืนใหญ่สีแดง มีเข็มขัดเงินคาดทับบนผ้าคาดเอว เสื้อแขนยาวเอวสั้นปิดหน้าท้อง ผ่าหน้า ปักลวดลายรอบแขน ริมชายเสื้อ และสาบน้้าสวมหมวกไม่มีปีกสีดำ มีพู่สีแดงประดับปลายหมวก ส่นผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงจีบรอบตัวผ่าหน้า กระโปรงทำลวดลายเป็นลือด กล่าวคือแยกผ้าเป็นสามชิ้นเย็บต่อกัน ขึ้นตระโพกเป็นสีขาว (ขึ้นบน) ขึ้นตระโพกล่าง (ขึ้นกลาง) เป็นผ้าเขียนลายเทียน ส่วนชายกระโปรง (ขึ้นล่าง) เป็นผ้าปักลายมือ และกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี สวมเสื้อสีดำแขนยาว ข้างหลังมีปกเสื้อแบบปกทหารเรือเป็นผ้าปักลายมือ กั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี และเอาด้านที่ปักลวดลายไว้ด้านใน ตัวเสื้อยาวปักลายริมแขน ชายเสื้อและสาบน้้ามีผ้าปิดด้านหน้าเพื่อปิดแหวนหน้ากระโปรงไม่ให้โป้ ผ้าปิดแผ่นหน้า (เข้) มีความยาวถึงหน้าแข้งกว้างประมาณ 20-25 เซนติเมตร ปักลายมือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นหลากสี มีผ้าพันแข้งสีขาวหรือสีดำประดับภูสีแดงและปักริม ทรงผมผู้หญิงนิยมเกล้าผมมวยขนาดใหญ่ทูนไว้บนศีรษะเพื่อเทินหรือวางสิ่งของ โดยใช้ผ้าพันเป็นเกรียวอีกที

2) มั่งขาว “(ฮ) มั่งเดือว” ผู้ชายจะใส่กางเกงสีน้ำเงินหรือสีดำมีเป๋ายาวกว้าง เช่นเดียวกับมั่งดำแต่ขากว้างทรงกระบอกแบบกางเกงขาก๊วย ใส่เสื้อแขนยาวตัวสั้นรัดลำตัวปิดหน้าท้อง ปักหรือกั้นด้วยผ้าริบบิ้นที่ปลายแขน ชายเสื้อ ริมคอ และสาบน้้า สวมหมวกไม่มีปีกสีดำ ปลายหมวกประดับด้วยพู่ไหมพรมสีแดง ผู้หญิงมีเสื้อผ้าสำหรับใส่ทำงานไร่นา หรืออยู่กับบ้านและชุดอยู่กับบ้านจะนุ่งกางเกงสีดำหรือสีน้ำเงินขายาวเหมือนของผู้ชาย และชุดสำหรับใส่ไปงานนอกบ้านหรืองานเทศกาลพิธีต่างๆ เป็นกระโปรงจีบรอบตัวสีขาวแหวนหน้ายาวแค่หัวเข่า ไม่ปักลวดลาย เสื้อสีน้ำเงินดำ หรือสีดำ ตัวยาวถึงเอว แขนยาว มีผ้าปักลายมือประดับที่ขอบแขน ริมคอ ขอบชายเสื้อ และหน้าอก มีผ้าปิดแผ่นหน้า และแผ่นหลัง (เข้) ตัวเสื้อมีปกเหมือนของมั่งดำแต่ที่แตกต่างกันนั้น ของมั่งขาวจะเอาปกที่มีลายปักไว้ด้านนอก สำหรับทรงผมผู้หญิงมักนิยมเกล้ามวยขนาดเล็กไว้บนศีรษะค่อนมาทางด้านหน้าของศีรษะ

สำหรับการแต่งกายของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อในปัจจุบันนี้มักไม่นิยมแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่กันมากนัก หากมีก็เพียงส่วนน้อยซึ่งผู้ที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งนั้นมักจะเป็นผู้อาวุโสมากกว่าซึ่งมีน้อยมาก ส่วนชาวม้งวัยกลางคนและวัยรุ่นมักไม่นิยมใส่ชุดประจำเผ่เนื่องจากสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ร้อนอบอ้าว และชุดม้งค่อนข้างมีราคาแพงจึงต้องเก็บไว้ใส่เฉพาะในช่วงมีงานประเพณีสำคัญ ดังนั้นในชีวิตประจำวันหนุ่มสาวม้งรวมถึงวัยกลางคนทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะนิยมแต่งกายด้วยชุดแบบคนไทยพื้นราบกันมากขึ้น

1.1.3 อัตลักษณ์ทางด้านอาหาร

อาหารของชาวม้งในอดีตมักจะรับประทานข้าว และพืชผักเป็นอาหารหลัก จะมีเนื้อสัตว์บ้างเป็นบางครั้งโดยเฉพาะในกรณีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ มักจะมีหมู ไก่ อาหารการกินในชีวิตประจำวันของชาวม้งได้แก่ ต้มจืดผักที่มีส่วนประกอบคือ น้ำ ผัก และเกลือเล็กน้อยเป็นอาหารรสจืด ซึ่งชาวม้งไม่ชอบรสจัดทั้ง เปรี้ยว หวาน เค็ม มัน มักจะไม่ค่อยรับประทาน ดังจะสังเกตได้ว่าชาวม้งส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และไขมันมากนัก แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไปความเจริญต่างๆจากภายนอกได้เข้าถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวม้งมากขึ้น มีร้านค้า มีเครื่องอุปโภคบริโภค มีรถขายกับข้าวเข้าไปขายในชุมชนมากขึ้น ชาวม้งเริ่มคุ้นชินกับสิ่งใหม่ๆจากภายนอก มีการใช้เครื่องปรุงรส เช่น ผงชูรส รสดี น้ำมันหอย ซีอิ๊วขาว ซอสปรุงรส ในการประกอบอาหาร รับประทานอาหารแบบคนพื้นราบ เช่น แกงถุง อาหารผัด อาหารทอด รวมถึงอาหารฝรั่งต่างๆ เช่น ขนม นม เนย เป็นต้น

1.1.4 อัตลักษณ์ด้านที่อยู่อาศัย

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวม้งในยุคแรกๆที่อพยพมายังพื้นที่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นมีลักษณะแบบบ้านม้งโบราณสร้างด้วยไม้ไผ่ที่อยู่ตามป่าเขาามาทำเป็นเสาบ้าน และโครงหลังคา บางหลังใช้ไม้เนื้อแข็งทำเสาบ้าน ส่วนฝ้ายบ้านและประตูใช้ไม้ไผ่สับแผ่เป็นฟาก และสานขัดแตะ ส่วนหลังคาบ้านก็จะใช้หญ้าคาถักเป็นตับ หรือใช้ใบก่อใบเหี่ยว เย็บเป็นตับๆ มุงหลังคา รูปแบบของบ้านจะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่มีหน้าต่าง บ้านของชาวม้งแบบโบราณจะปลูกติดกับพื้นดินโดยใช้พื้นดินเป็นพื้นเรือน จะยกพื้นสูงเพียงที่นอน ภายในบ้านจะมีห้องนอน ห้องเก็บของเช่น พันธุ์พืช ข้าว และเป็นที่ตั้งของครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว กลางบ้านจะเป็นครัวซึ่งจะมีเตาไฟเล็กใช้สำหรับหุงหาอาหาร และเพื่อไว้รับแขก เป็นที่นั่งพูดคุยกันหน้าเตาไฟ

ปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลงปรับประยุกต์พัฒนาไปตามความเจริญ การปลูกสร้างบ้านจึงมีวัสดุที่ทันสมัย เช่น ใช้รูปบล็อกและปูนซีเมนต์ก่อเป็นฝาผนัง หลังคามุงสังกะสี หากบ้านไหนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะมุงหลังคากระเบื้อง ส่วนพื้นบ้านก็พัฒนาเป็นพื้นปูน ปูกระเบื้อง ในลักษณะเดียวกับบ้านของคนไทยพื้นราบ และปัจจุบันก็มีไฟฟ้าใช้ มีเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่อความสะดวกสบายกันเป็นส่วนมาก

1.1.5 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวม้งที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษนั้นปัจจุบัน

ยังคงมีอยู่คู่กับวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งแต่ประเพณีการเกิด ประเพณีการฉลองปีใหม่ ประเพณีการกินข้าวใหม่ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเปลี่ยนชื่อ และประเพณีการตาย ซึ่งปัจจุบันชาวม้งยังคงสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมแบบเดิมอยู่ หากแต่อาจมีบางอย่างที่มีการปรับเปลี่ยน ประยุกต์ ผสมผสาน และลดทอนขั้นตอนพิธีการลงไปบ้างตามบริบทที่เปลี่ยนไปทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น การจัดงานประเพณีปีใหม่มีบางชุมชนอาจลดทอนระยะเวลาลงจาก 9 วันเป็น 7 วันหรือ 5 วัน การเข้าร่วมประเพณีเรียกขวัญในบางครอบครัวที่สมาชิกอาจติดภารกิจเช่น นักเรียนต้องไปโรงเรียน หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องไปศึกษาเล่าเรียนต่างจังหวัดไม่สามารถเข้าร่วมงานประเพณีพิธีกรรมได้ก็อาจจะลดทอนด้วยการนำเสื้อผ้าของคนเหล่านั้นเป็นตัวแทนเข้าร่วมพิธีกรรม เป็นต้น

1.1.6 อัตลักษณ์ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา

ชาวม้งทุกคนจะมีความเชื่อและบูชาบรรพบุรุษเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อถือในสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ชาวม้งถือว่าเป็นศาสนา (Religion) หรือการนับถือผี (Animism) ล้วนมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและแฝงไว้ด้วยกฎแห่งการควบคุมทางสังคม (Social Control) อยู่ในตัว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทางจริยธรรม ศีลธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวม้งเชื่อในธรรมชาติ เช่น ป่า แหล่งน้ำ และจอมปลวก มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษาอยู่ และในธรรมชาติยังสามารถปกป้องชีวิตมนุษย์ให้พ้นจากภัยธรรมชาติสัตว์ป่า และโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว, 2549:62)

“ปัจจุบันประชากรชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์และอีกประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งผู้นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่ก็ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วย และมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมการนับถือผีต่างๆอยู่ในปัจจุบัน” (มานะ คีรีกุลไพศาล, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

แม้ว่าชาวม้งส่วนมากจะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังคงนับถือบรรพบุรุษด้วยเช่นกัน มีชาวม้งเพียงบางส่วนที่นับถือศาสนาคริสต์ สาเหตุหนึ่งเกิดจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาและสอนภาษาให้กับกลุ่มชาวม้ง ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ชาวม้งบางส่วนหันมานับถือศาสนาคริสต์ อีกทั้งด้วยเหตุผลเกี่ยวกับความยุ่งยากซับซ้อนในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ทำให้ชาวม้งส่วนหนึ่งได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ เพื่อลดความยุ่งยากในการดำเนินชีวิต

2. การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ใช้กระบวนการสื่อสารในการต่อยอด ต่อรอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้อย่างหลากหลายชั้น ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่า มีการสื่อสารอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ถึง 3 ระดับชั้น โดยชั้นของอัตลักษณ์ ที่พบมากที่สุดได้แก่ อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 รองลงมาเป็นอัตลักษณ์ ชั้นที่ 3 และพบน้อยที่สุดได้แก่ อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อัตลักษณ์ชั้นที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนมากมีการ สื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับที่มีการต่อ สัมผัสต่อรอง แบบลดทอน ปรับ ประยุกต์ ผสมผสาน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม **ในระดับชั้นที่ 2** มากถึง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1.1 ด้านภาษา พบว่า กลุ่มชาวม้งส่วนมากใช้การสื่อสารด้วยภาษาพูดและเขียน ในลักษณะที่มีการต่อรองการใช้ภาษาแบบผสมผสาน สำหรับภาษาพูดในชีวิตประจำวันนั้น กลุ่ม ชาวม้งวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่นมักใช้ภาษาม้งผสมผสานกับภาษาไทยสื่อสารภายในกลุ่มหรือใน ครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีการศึกษาอาจคุ้นชินการกับการใช้ภาษาไทยจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาแล้วนำมาใช้สื่อสารในครอบครัวและในกลุ่มเพื่อน ในกรณีที่มีการติดต่อกับ ธุระกับหน่วยงานราชการ การติดต่อค้าขาย ชาวม้งก็จะมีการต่อรองโดยใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร ส่วนภาษาเขียนนั้นชาวม้งส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขียนแบบคริสเตียนในการสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์ เดียวกัน หากสื่อสารในกลุ่มคนไทย หรือชาวต่างชาติก็จะใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นกระบวนการสื่อสารของชาวม้งที่มีการต่อสัมผัส ต่อรองการใช้ภาษาในลักษณะที่เปิดรับ (open) ปรับประยุกต์ (applied) ผสมผสาน (hybrid) ทั้งภาษาไทยและภาษาสากล เพื่อการดำรงอยู่ใน สังคม ขณะเดียวกันเมื่ออยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือคนใน (emic) ด้วยกันก็จะใช้ภาษาม้งของ ตัวเองในการต่อสัมผัส เพื่อรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ด้านภาษาไว้

2.1.2 ด้านอาหาร พบว่า กลุ่มชาวม้งส่วนมากมีการสื่อสารอัตลักษณ์ด้านอาหาร ที่ปรับประยุกต์ผสมผสาน (อัตลักษณ์ชั้นที่2) โดยเฉพาะในกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่และกลุ่มคนรุ่น ใหม่ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันวิถีการกินของชาวม้งเป็นแบบคนไทยมากขึ้น เช่น กินอาหารประเภท ต้ม ผัด แกง ทอด เป็นต้น และกลุ่มแม่บ้านม้งก็มักประกอบอาหารตามแบบคนไทยที่มีการใช้ เครื่องปรุงรสแบบไทย เช่น ซอสปรุงรส ซีอิ๊วขาว น้ำมันหอย รสดี ผงชูรส ซุปไก่ก้อน น้ำตาล น้ำปลา ฯลฯ โดยได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน และสังคมไทย ซึ่งแตกต่างจากอาหารของชาวม้ง แบบเดิมที่นิยมรับประทานอาหารรสจัด ประเภทต้มผัก หรือผักต้มที่ใส่เครื่องปรุงเพียงเกลือ

หรือไม่ต้องใส่เครื่องปรุงใดๆ แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารเพื่อตอรองอัตลักษณ์ด้านอาหารการกินของชาวม้งที่มีการปรับประยุกต์ ผสมผสาน และเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบททางสังคม

2.1.3 ด้านประเพณีวัฒนธรรม พบว่า ชาวม้งส่วนมากโดยเฉพาะกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการสื่อสารอัตลักษณ์ในลักษณะที่มีการปรับตัว ปรับประยุกต์ ผสมผสาน และลดทอนขั้นตอน (อัตลักษณ์ขั้นที่2) ในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบางเรื่อง เช่น ลดทอนการจัดงานประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งถือเป็นวันสำคัญของชาวม้งที่ทุกคนให้ความสำคัญ จากที่เคยจัดงานถึง 11 วัน บางชุมชนก็ลดระยะเวลาลงเหลือ 5-7 วันซึ่งจะลงท้ายด้วยเลขคู่ เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่าย บางคนที่ไม่สะดวกหรือติดธุระเนื่องจากติดภารกิจในหน้าที่การงาน หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะต้องเรียนหนังสือถึงงดการเข้าร่วมงานพิธีกรรมเรียกขวัญในวันปีใหม่โดยทางครอบครัวจะใช้วิธีการตอรองด้วยการก็จะนำเสื้อผ้าที่ใส่ประจำของคนนั้นมาเข้าร่วมพิธีกรรมเรียกขวัญแทน แสดงถึงการตอรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เมื่อไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมก็จะมีสิ่งอื่นทดแทนการเข้าร่วมพิธีกรรมได้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เนื้อหาที่นำเสนอในกระบวนการสื่อสาร ได้ถูกลดทอนลง ผ่านช่องทางการจัดกิจกรรมปีใหม่ ซึ่งเป็นไปเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้รับสารซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวได้รับรู้อัตลักษณ์ได้ในเวลาอันสั้น แม้จะลดทอนแต่ก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของพิธีกรรมสำคัญบางอย่างไว้

2.1.4 ด้านความเชื่อและการนับถือศาสนา พบว่า ชาวม้งส่วนมากมีการปรับประยุกต์ผสมผสาน (อัตลักษณ์ขั้นที่2) ในลักษณะที่ยังคงรักษาความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษไว้ แม้ว่าในข้อบังคับทางกฎหมาย หรือตามหลักฐานจากบัตรประชาชนจะระบุถึงการนับถือศาสนาที่ชัดเจน ซึ่งโดยส่วนมากชาวม้งก็จะระบุการนับถือศาสนาในบัตรประชาชนเป็นศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์เป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติแล้วชาวม้งก็ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ และมีการประกอบพิธีกรรมตามบรรพบุรุษ เช่น พิธีเรียกขวัญ พิธีเรียกขวัญปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีปีใหม่ พิธีเลี้ยงผีรักษาคนเจ็บป่วย ฯลฯ โดยเฉพาะเรื่องของกรเจ็บป่วยที่เชื่อว่า เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยจะต้องมีสาเหตุมาจากผี เมื่อผีมาทำให้พวกเขาเป็นไป พวกเขาจึงมอบความไว้วางใจให้กับหมอผีเป็นผู้ขจัดปัดเป่าให้ ส่วนเรื่องยาไม่สำคัญเพราะมีหลายคนที่รักษาด้วยยาไม่หาย หมอยาก็ไม่อาจรักษาให้หายได้ แม้หมอยาเองก็ตาย จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าการเลี้ยงผี และให้หมอผีจัดการแก้ปัญหาด้วยพิธีกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ที่มีการต่อสู้ ตอรองทางวัฒนธรรมของชาวม้งเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและการนับถือศาสนาไว้ ดังนั้น เรื่องการประกอบสร้างเนื้อหาที่เป็นประเพณี พิธีกรรมยังคงมีอยู่ แต่ยังคงตอรอง เช่น การระบุศาสนาในบัตร

ประชาชน หรือการต่อรองเพื่อรักษาโรคแบบแผนปัจจุบันแต่ก็ยังคงรักษาอาการป่วยแบบหมอผีควบคู่ไปด้วย เพื่อความสบายใจของญาติและรักษาพิธีกรรมดั้งเดิมไว้

2.2 อัตลักษณ์ชั้นที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกลุ่มวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่น มีการสื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นม้งในระดับชั้นที่ 3 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไปเป็นแบบอื่นหรือมีการรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนเอง ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ด้านการแต่งกาย พบว่า ชาวม้งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแต่งกายจากแบบม้งดั้งเดิม โดยหันมาแต่งกายแบบคนไทย หรือใส่เสื้อผ้าแบบคนไทยมากขึ้น มีเพียงกลุ่มชาวม้งผู้อาวุโสบางคนเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายด้วยชุดม้งโบราณในชีวิตประจำวัน ซึ่งปัจจุบันจะพบเห็นว่า ชาวม้งส่วนมากจะแต่งกายแบบคนไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มคนรุ่นใหม่มักนิยมแต่งกายด้วยเสื้อและกางเกงแบบคนไทย ทั้งนี้เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศที่เปลี่ยนไปอากาศร้อนทำให้ชาวม้งจึงไม่ใส่ชุดประจำเผ่าม้งแบบโบราณเนื่องจากไม่สะดวกในการทำงาน และเมื่อต้องมาพื้รป่าต้องแต่งกายแบบคนไทยเพื่อความกลมกลืน ลดความแตกต่าง หรือความเป็นอื่น (Others) และด้วยชุดม้งมีราคาแพงมาก ชาวม้งจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาชุดไว้ใส่เฉพาะมีงานเทศกาลสำคัญเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารอัตลักษณ์ที่มีการต่อสู้ ต่อรองในการแต่งกายโดยชาวม้งต่อรองด้วยการใส่ชุดแบบคนไทยสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็ต่อสู้ด้วยการรวมตัวกันใส่ชุดประจำเผ่าแบบดั้งเดิมในงานเทศกาลปีใหม่ม้งเพื่อสื่อสารให้คนภายนอกเห็นถึงอัตลักษณ์ทางการแต่งกายของวัฒนธรรมม้งซึ่งมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่ที่ตนมีอำนาจในการกำกักรหัสสื่อสารความหมายความเป็นม้ง นับเป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อผลิตซ้ำความหมายความเป็นม้งให้กับกลุ่มคนภายนอกได้รับรู้

2.2.2 ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวม้งในปัจจุบันส่วนมากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมาก(อัตลักษณ์ชั้นที่3) บ้านพักของชาวม้งส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะคล้ายกับบ้านของคนไทย เช่น ก่อสร้างขึ้นใหม่มีทั้งแบบ 1 ชั้น มุงหลังคาสังกะสี กระเบื้อง ก่อผนังด้วยปูนซีเมนต์ พื้นปูน พื้นกระเบื้อง และแบบ 2 ชั้นๆ ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ หรือแบบสร้างด้วยปูนทั้ง 2 ชั้น ซึ่งลักษณะบ้านของชาวม้งแบบสมัยใหม่นี้เป็นการพัฒนาให้มีความสะดวกสบายมากกว่าบ้านม้งแบบโบราณหรือแบบเดิม แต่ยังคงแนวคิดหลักการจัดบ้านตามแบบประเพณีดั้ง เช่น มีห้องบูชาผีบรรพบุรุษ มีห้องเก็บพืชผลทางการเกษตร ในแบบดั้งเดิม แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยในยุคปัจจุบันที่มีความจำเป็นจะต้องสร้างบ้านเรือนที่มีความสะดวกสบาย และคงทนถาวร มากกว่าแบบเดิมที่เป็นพื้นดิน มุงหลังคาด้วย

หญ้าคา และกั้นผนังบ้านด้วยไม้ไผ่ซึ่งไม่คงทนถาวร ไม่สะดวกสบายเมื่อยามฝนตก ดังนั้นรูปแบบตัวบ้านม้งซึ่งเป็นเนื้อหาทางวัฒนธรรม ถูกเปลี่ยนแปลงไปในแบบอื่น แต่ยังคงไว้ซึ่งรหัสความเชื่อ ค่านิยม ในการจัดบ้านตามแบบประเพณีดั้งเดิม เช่น หิ้งบูชาไว้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ หากเป็นเช่นนี้ผู้รับสารซึ่งเป็นคนนอกก็จะรับรู้ได้ว่า รูปแบบบ้านของม้งไม่แตกต่างจากบ้านคนไทยทั่วไป

2.2.3 ด้านอาหาร ชาวม้งส่วนใหญ่มีวิถีการกินเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (อัตลักษณ์ชั้นที่3) กลุ่มแม่บ้านม้งก็มักประกอบอาหารตามแบบคนไทยที่มีการใช้เครื่องปรุงรสแบบไทย เช่น ซอสปรุงรส ซีอิ๊วขาว น้ำมันหอย รสดี ผงชูรส ซุปไก่ก้อน น้ำตาล น้ำปลา ฯลฯ และคนรุ่นใหม่ นักเรียน นักศึกษาก็นิยมกินอาหารต่างชาติมากขึ้น เช่น พิซซ่า ไก่ทอด KFC หมูกระทะกันมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชน และสังคมไทย

2.3 อัตลักษณ์ชั้นที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า ชาวม้งบางส่วนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก มีเพียงกลุ่มชาวม้งอาวโสบางคนที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบม้งโบราณดั้งเดิมไว้ในทุกๆ ด้านทั้งด้านภาษา ด้านอาหารการกิน ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านประเพณี พิธีกรรม ด้านความเชื่อ และการนับถือศาสนา โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ และยังคงมีอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกลุ่มอาวโส ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ กล่าวคือ ชาวม้งอาวโสมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกน้อย ตลอดจนเปิดรับสื่อมวลชนน้อย เนื่องจากไม่เห็นความจำเป็นในการเปิดรับและการปฏิสัมพันธ์นั้น ดังนั้นแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติผสมผสานเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป หากแต่ชาวม้งอาวโสก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” บางส่วนไว้ได้

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์“ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ของนักมานุษยวิทยาในยุคใหม่ อาทิเช่น เอ็ดมัน ลีช (Edmund Leach) หรือ เฟรดริก บาร์ท (Frederik Barth) ที่ได้เสนอว่า ลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ หรือสายโลหิต หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการหล่อหลอม ก่อรูปขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำนึกชาติพันธุ์ และ

พรมแดนชาติพันธุ์ ซึ่งมีได้เกิดมาจากลักษณะทางพันธุกรรม หากแต่เลือกหยิบยกลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร บ้านเรือน ขนบธรรมเนียม มาเป็นเส้นแบ่งความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งลักษณะเหล่านี้สามารถแปรผันตามสถานการณ์ และเคลื่อนไหวได้เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป ในการศึกษาเรื่องสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ในปัจจุบันจึงเชื่อมโยงกับลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมหลากหลายมิติ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547 หน้า 6) เช่น ประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่น ลักษณะทางด้านการเมืองการปกครอง สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านการเมือง

เนื่องด้วยระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชากรม้งจากแถบอินโดจีนได้อพยพย้ายถิ่นมาพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย จากข้อค้นพบของสุภางค์ จันทวานิช ที่ได้สอบถามกลุ่มผู้อพยพชาวม้งที่ศูนย์อพยพว่า ถ้ารู้สภาพการใช้ชีวิตในศูนย์อพยพล่วงหน้าจะอพยพมาประเทศไทยหรือไม่ มีผู้ตอบถึงร้อยละ 96 ที่ยืนยันว่าจะยังคงมาประเทศไทย คำตอบนี้แสดงถึงความแน่วแน่ที่จะอพยพจากประเทศลาวเข้าสู่ประเทศไทย และนอกจากนั้นชาวม้งร้อยละ 77 ยืนยันว่าไม่ต้องการกลับไปพำนักอยู่ที่บ้านเดิมในประเทศลาวอีก เพราะกลัวว่าชีวิตจะไม่ปลอดภัยขาดอิสรภาพและถูกควบคุมทางการเมือง หวาดกลัวว่าจะถูกประหารชีวิตด้วยสาเหตุทางเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองและการเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติตน ซึ่งชาวม้งจะมีความเลื่อมใสในการปกครองระบบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบสังคมนิยม จึงตัดสินใจอพยพจากประเทศลาวมายังประเทศไทย (สุภางค์ จันทวานิช, 2554 หน้า 49-66)

ในปีพ.ศ. 2488 ชาวม้งกลุ่มใหญ่ได้เข้ามาตั้งรกรากที่ตำบลเข็กน้อย มีหลายหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ปี พ.ศ. 2475 อาทิ บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยชาวม้งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์กลุ่มแรกได้อพยพมาจากอำเภอบัว จังหวัดน่าน เดินทางมาตามเส้นทางอำเภอ

เด่นชัย จังหวัดแพร่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร อำเภอหล่มเก่าที่บ้านทับเบิก ต่อมา มีชาวม้ง จากท้องถิ่นอื่นอพยพเข้ามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นหมู่บ้านหลายแห่งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในปีพ.ศ.2502-2507 มีมิชชันนารีผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และคาทอลิก เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการชักนำชาวม้งเข้าร่วมนับถือศาสนาคริสต์เพิ่ม มากขึ้นในเวลาต่อมา และในปีพ.ศ.2507 เริ่มมีการถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่ชาวม้งใน พื้นที่ และในปีพ.ศ.2528 รัฐบาลได้เปิดให้มีการลงทะเบียนและจัดทำรายการสัญชาติไทยให้แก่ ชาวม้งที่ตกหล่น และชาวม้งที่ออกจากป่ามามอบตัว

การตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อ ในช่วงที่สองก่อกำเนิดจากเหตุการณ์ สมรภูมิลือดในช่วงปีพ.ศ.2511-2525 เกิดการแบ่งฝ่ายของชาวม้งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ 1) กลุ่ม ผู้ก่อการร้ายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ต่อต้านระบบการปกครองของรัฐบาล และ 2) กลุ่มชาวม้งบางส่วนที่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศไทยเป็นทหารอาสาสมัครช่วยรบอยู่ใน กองทัพร่วมกับทหารไทย ซึ่งชาวม้งเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าป่า รู้จักลักษณะทางภูมิ ประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นอย่างดี และชาวม้งเหล่านี้ก็ได้พักอาศัยอยู่ในค่ายพัก ทหารเดียวกับกองร้อยที่ 31 ซึ่งอยู่ในบริเวณชุมชนเข็กน้อยในปัจจุบัน

การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยรัฐบาลไทยในการต่อต้านพรรคคอมมิวนิสต์จนการสู้รบ ลินสุดลง ทำให้ชาวม้งได้รับสิทธิในด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในพื้นที่อำเภอเขาค้อจังหวัด เพชรบูรณ์อย่างถูกต้องจากรัฐบาลไทย และกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้รับสัญชาติไทย และได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับคนไทย ทั้งด้านการเมือง เช่น มีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิใน การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไปจนถึงการเมืองระดับชาติ เช่น การ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

ด้วยปัจจัยทางการการปกครองของไทยได้มีผลทำให้ประชากรชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเข้าหาศูนย์กลางการปกครองของไทย มีการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับตัวเอง ด้วย การประพฤติปฏิบัติตนภายใต้กรอบกฎหมายไทยเพื่อการดำรงชีพอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย อาทิ ได้ ยกเลิกการปลูกฝิ่นที่เคยทำมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ทดแทนเพื่อ การยังชีพต่อไป

4.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตนั้นมังอาศัยอยู่บนภูเขา หรือยอดเขาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของมังไม่ดีนัก เพราะมังไม่รู้จักในการทำการเกษตรเพื่อเศรษฐกิจ แต่ส่วนมากมักจะทำการเกษตรเพื่อการยังชีพมากกว่า ในยุคแรกๆมังมีอาชีพอย่างเดียวคือ การเกษตร โดยจะปลูกไว้เพื่อรับประทานในครัวเรือนเท่านั้น เช่น ได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่ว พักทอง ผักกาดพริก หอม กระเทียม ปอ เท่านั้น จะไม่มีการซื้อขายด้วยเงินตรา จะมีแต่การแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งของเท่านั้น มังมีวิถีชีวิตที่ยากลำบากมาก เพราะมังมีความคิดว่าต้องมีลูกเยอะ ๆ เพื่อตัวเองจะได้สบายในบั้นปลายของชีวิต ต้องตรากตรำทำงานหนักในไร่เพื่อมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ในปัจจุบันนี้ ชาวมังได้ถูกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่ม ทำให้วิถีชีวิตของมังเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเป็นอยู่บนภูเขา การเป็นอยู่มีความดีขึ้นมาก การประกอบอาชีพทางเกษตรจึงมีการปรับเปลี่ยนหลายรูปแบบมากขึ้น มีการทำนา ทำไร่ ทำสวน

ชาวเขาเผ่ามังในอำเภอเขาค้อ ได้ยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีระบบการผลิตแบบตัดฟันเผา (slash and burn) คือใช้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจนหมดความสมบูรณ์แล้วจึงย้ายพื้นที่เพาะปลูก เดิมนั้นมักทำไร่อย่างน้อย 2 แปลง แปลงแรก ใช้สำหรับปลูกข้าวและพืชผักรวมกัน แปลงที่สองปลูกผักระยะสั้นไปกับพืชผักชนิดต่าง ๆ อาชีพรองลงมา ได้แก่ การค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ช่างตัดผม ช่างซ่อมรถ รับจ้าง รับราชการ ตามลำดับ พื้นที่ทำไร่ของมังจะอยู่นอกหมู่บ้าน บางครอบครัวต้องเช่าที่ของคนอื่น จึงต้องใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขบขี้ ถ้าครอบครัวไหนไม่มีรถยนต์ก็ไปนอนค้างที่ไร่และกลับบ้านในช่วงอาจจะมีสัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเพาะปลูกทำเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น พืชที่ปลูกคือ ขิง กระหล่ำปลี กระชายดำ ข้าว ข้าวโพด ผัก พักทอง แตงกวา ถั่ว พริก อ้อย แต่ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของมัง ปลูกในช่วงเดือนเมษายน พร้อมกับจะขายได้ในเดือนกันยายน กระชายดำเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ที่มีราคาดีกำลังเป็นที่นิยมของมัง ส่วนข้าวนั้นมังปลูกเพื่อการบริโภคอย่างเดียว นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์ ซึ่งได้แก่ วัว หมู ไก่ และเป็ด วัวเป็นสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจที่สำคัญของมัง เนื่องจากราคาดี รองลงมาคือ เลี้ยงหมูไว้ขายและบริโภค เป็ด และไก่นั้นมังเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากมังติดต่อกับคนพื้นราบจึงรับเอาวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจของคนพื้นราบมาดำเนินชีวิต เช่น มีการประกอบอาชีพทำการค้าขาย เปิดร้านขายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เปิดร้านซ่อมรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน เปิดร้านเสริมสวย เปิดร้านขายยาในชุมชน ส่วนชาวมังรับราชการนั้นยังคงมีเป็นส่วนน้อย

ด้วยพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชาวม้งที่ดีขึ้น ได้ส่งผลให้ชาวม้งมีการบริโภคสินค้าจากภายนอก เช่น เครื่องไฟฟ้ามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความแตกต่างทางสังคม และความขัดแย้งภายในให้มากขึ้น ส่วนในช่วงสุดท้ายคือ ทศวรรษของ 2540 ได้เกิดวิกฤติการระบาดของยาเสพติด ในขณะที่พืชบางชนิด เช่น ชิง ราคาตกลง ทำให้เกิดภาวะเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเข็กน้อยเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการร่วมกัน คือ การดำเนินนโยบายของรัฐบาล การติดต่อกับคนพื้นราบ พัฒนาการทางการเกษตรกรรม การรับวิถีชีวิตของคนพื้นราบ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรและอิทธิพลของตลาดโลก (วานูรัตน์ แสนยากุล, 2547 หน้า 107-112)

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นม้ง ทั้งในเรื่องของการปรับวิถีการเกษตรจากที่เคยทำเพื่อกิน มาเป็นการเกษตรเพื่อการค้า ปรับวิถีชีวิตที่ชาวม้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรก็ได้ขยายมาประกอบอาชีพอื่นๆ มากขึ้น ทั้งการค้าขาย การเปิดบริการร้านซ่อมรถ ร้านเสริมสวย ร้านขายยา และอื่นๆ อย่างครบครันเพื่อรองรับกับความเจริญเติบโตของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเข็กน้อย ซึ่งปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีชาวม้งขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศอาศัยอยู่ แสดงถึงการต่อสู้ต่อรองอัตลักษณ์ความเป็นม้ง ที่ต้องการรักษาชุมชนม้งแห่งนี้ไว้มิให้ต้องแตกสลายไป ดังนั้น การมีตัวตนอยู่ของพวกเขาตั้งแต่บรรพบุรุษ และความรู้สึกผูกพันเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเครื่องยืนยันว่าชาวม้งเข็กน้อยที่นี่ทุกคนเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมในพื้นที่รอยต่อสามจังหวัด เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ที่พวกเขามีความชอบธรรมที่จะอยู่และทำกินบนที่ดินซึ่งบรรพบุรุษของพวกเขาได้เข้ามาบุกเบิกตั้งแต่แรกเริ่มที่ได้อพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกรากอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในเขตพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

5. การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ม้งเองหรือในฐานะคนใน (emic) และของคนอื่น (others) หรือคนนอก (etic)

การรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตัวเองว่า เรากลายเป็นตัวเราในทุกวันนี้ได้อย่างไร ตัวตนของเราถูกผลิตขึ้นมาได้อย่างไร และเราสามารถระบุชี้ (identity) ความเป็นเราได้อย่างไร และการนิยามตัวตนว่าเราเป็นใครนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการที่เรามีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ (identity) ใดๆ ของคนเรา ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวคนเรามาดังแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น (socially constructed) โดยสังคมใน

ภายหลัง (สมสุข หินวิมาน, 2556 หน้า 428) เนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) ดังนั้น การรับรู้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเขาเผ่าม้งจึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคมตลอดเวลา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีการรับรู้ความหมาย และคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรม “ความเป็นม้ง” ด้วยตัวเอง และอีกนัยหนึ่งเมื่อได้พบปะ และปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น หรือคนนอก ก็จะได้รับรู้ได้ถึงความหมายและคุณค่าของความเป็นม้งด้วย เช่นกัน เช่น ในช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้ง ที่มียักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าไปท่องเที่ยวและชมวัฒนธรรมประเพณีของชาวม้ง และมีการชื่นชมความงดงามของเครื่องแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวม้งอย่างสนใจ ด้วยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ก็จะ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เจ้าของวัฒนธรรมรับรู้ได้ว่าวัฒนธรรมม้งของเขานั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า สร้างความสนใจแก่คนอื่นหรือคนนอกได้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้าน การแต่งกายชุดม้ง ภาษาม้ง ประเพณีและพิธีกรรม ความเชื่อและการนับถือศาสนา

อภิปรายผล

อัตลักษณ์ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใด ๆ ก็ตามไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาลอยๆ และติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากสังคม (social constructed) และเนื่องจากอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับเรื่องการสื่อสาร เพราะฉะนั้น ด้านหนึ่งของอัตลักษณ์จึงเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เราารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคนอื่น (self-ascription) และอีกด้านหนึ่ง คนอื่นก็ต้องรู้สึกเช่นเดียวกับเราด้วย (ascription by others) และในกระบวนการทัศน์ของอัตลักษณ์หลังสมัยใหม่ ที่มองว่าอัตลักษณ์ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว หากแต่มีความเป็นพลวัต เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งในผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า อัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์มีความเลื่อนไหล อย่างหลากหลายถึง 3 ชั้น และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวม้ง เองก็มีระดับความแตกต่างกันไม่ได้ถูกผูกขาดโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอไป ดังที่ อรรถญา ศิริผล (2546: 74) ค้นพบว่า ไม่ว่าจะเป็นชาวม้งคนรุ่นเก่า ชาวม้งคนรุ่นใหม่ ชาวม้งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือแม้แต่รัฐ กลุ่มวัฒนธรรมครอบงำให้สามารถสร้างหรือกำหนดนิยามความหมายของอัตลักษณ์เป็นสารัตถนิยมแบบใดแบบหนึ่งได้ แต่อัตลักษณ์หรือความเป็นม้งกลับเป็นการสร้างขึ้น (construct) และสามารถถูกสร้างขึ้นใหม่(reconstruct) ให้มีความหลากหลายซับซ้อน มี

ความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนผ่านเพื่อใช้เป็นยุทธวิธีในการต่อรอง และนำเสนอตัวเองที่เคลื่อนไหวไปตามเงื่อนไข สภาวะการณ์และผลประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

และเมื่อเปรียบเทียบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของชาวม้ง ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งถือเป็นผู้ส่งสารในงานวิจัยนี้ ก็นับได้ว่าผู้ส่งสารดังกล่าวก็อาจเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอำนาจในการกำหนดเนื้อหา หรือกำหนดรหัสการสื่อสารอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันผู้รับสารหรือคนอื่นก็อาจมีอำนาจในการกำกับรหัสอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เราได้เช่นกัน ดังที่ สำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ให้ข้อสรุปว่า อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (product of social relation) ซึ่งหมายความว่า อัตลักษณ์นั้นมีธรรมชาติเชิงสังคม (social nature of identity) ดังที่ฟูโกต์ เสนอว่า “อัตลักษณ์นั้นเป็นผลผลิตที่เกิดจากการทำงานของวาทกรรม “identity is the product of discourse” (M.Foucault, n.d. อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 48)

หากบางครั้ง ลักษณะทางชาติพันธุ์ก็ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารหรือการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ที่ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ (โลกภายนอก) โดยผู้ส่งสารซึ่งเป็นชาวม้งร่วมกันแต่งกายชุดประจำเผ่าม้งในเทศกาลปีใหม่ม้ง เพื่อสื่อสารให้ผู้รับสารหรือคนภายนอกได้สัมผัสวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านเนื้อหาวัฒนธรรมประเพณีและการแต่งกาย สิ่งนี้อยู่ภายใต้วาทกรรมของรัฐว่าด้วยการส่งเสริมและกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ซึ่งวาทกรรมนี้มีอำนาจทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้ต่อรอง เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ตนภูมิใจได้แม้ในเวลาสั้นๆ ซึ่งในหนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียว สอดคล้องกับกรอบอัตลักษณ์แบบความสัมพันธ์ (Relational frame) ที่อธิบายว่าสิ่งนี้เป็นอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์อยู่ใน “ความสัมพันธ์กับคนอื่น” (บางคน) กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจะตระหนักถึงอัตลักษณ์ในกรอบนี้ เมื่อผ่านความสัมพันธ์กับคนอื่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2555, หน้า 51-52)

สจิวต ฮอลล์ กล่าวว่า เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปตั้งแต่ปี 1970 โลกาภิวัตน์ (Globalization) ก่อให้เกิดการหลอมรวมโลกและก้าวเข้าสู่การเป็นเนื้อเดียวกัน เกิดการเชื่อมโยงระหว่างชาติขึ้น และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของชาติ อาจเกิดผลกระทบได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1. อัตลักษณ์ของชาติที่ถูกกัดกร่อนเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการหลอมรวมทางวัฒนธรรม และความเป็นโลกหลังสมัยใหม่ 2. ชาติและท้องถิ่นอื่นๆ โดยอัตลักษณ์ที่ถูกทำให้เข้มแข็งด้วยการต่อต้านโลกาภิวัตน์ และ 3. อัตลักษณ์ของชาติจะลดลง หรือเบาบางลง และอัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากการผสมผสานในพื้นที่ของพวกเขา (Stuart Hall, 1996, p.619) เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ม้ง ที่ถูกเขาเขาคลอนด้วยผลพวงจากการหลอมรวมทางวัฒนธรรม

ส่งผลให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเจือจางลง แล้วเกิดการผสมผสานเอาวัฒนธรรมของสังคมส่วนใหญ่ คือ ไทยและสากลเข้าไปรวม

ในการรับรู้ความหมายและคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองนั้น ชาวม้งส่วนใหญ่รับรู้ในคุณค่าของชุดแต่งกายประจำเผ่า ภาษา ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งถือเป็นเครื่องหมายอัตลักษณ์ (Identity Marker) ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกให้คนอื่น นักท่องเที่ยว หรือคนนอก(etic)ได้เห็น และรับรู้และเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และให้คนอื่นหรือคนนอกได้ชื่นชมความสวยงามของเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตน ภาษา ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลประเพณีปีใหม่ม้ง ที่ชาวม้งทุกคนต่างมีจิตสำนึกร่วมในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” อย่างเต็มความภาคภูมิใจทั้งแสดงออกในด้านเครื่องแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ

โดยเฉพาะด้านเครื่องแต่งกายที่จะเห็นเด่นชัดมากที่สุดในงานประเพณี ขณะที่ในวิถีชีวิตประจำวันชาวม้งจะไม่ปรากฏให้เห็นเท่าใดนัก หากแต่จะนิยมสวมเครื่องแต่งกายแบบคนไทยพื้นราบมากกว่า เนื่องจากความไม่สะดวกในการทำมาค้าขาย ดูแลรักษา อีกทั้งราคาชุดแพง ชาวม้งจึงเก็บชุดไว้ใส่เฉพาะในโอกาสที่มีงานเทศกาลประเพณีสำคัญๆ เท่านั้น ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวม้งได้เลือกนำเสนอหรือสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้งผ่านชุดแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรมในบางโอกาสและบางสถานการณ์ที่สำคัญเพื่อให้คนอื่นหรือคนนอกได้รับรู้ถึงอัตลักษณ์ความเป็นม้งและเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นม้งไว้สืบต่อไป ดังงานศึกษาของนิโคลัส แทป ที่นำเสนอว่า จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์(historical consciousness) เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic Identity) โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางสถานการณ์หรือเรื่องราวบางเรื่องที่มีนัยสำคัญต่อตนเอง แต่อาจไม่เป็นความจริงในประวัติศาสตร์ มาทำให้เป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ (Nicholas Tapp อ้างใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2547, หน้า 30) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ชาวม้งเลือกประกอบสร้างความหมายความเป็นม้งผ่านเครื่องแต่งกาย ภาษา ประเพณี พิธีกรรม เพื่อสร้างความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ให้สืบทอดคงอยู่ต่อไป

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ (identity) หรือ “ตัวตน” ของเรานั้นเกิดจากการที่ “เรา” ปฏิสัมพันธ์กับ “คนอื่น” เพื่อให้รู้ว่า “เรา” เป็นใคร และ “เรา” สามารถบอก “คนอื่น” ได้ว่าเราคือใคร ในขณะที่เดียวกัน “คนอื่น” ก็จะบอกเราได้ว่า “เรา” คือใคร และ “เรา” แตกต่างจาก “คนอื่น” อย่างไร และใครมีอำนาจในการกำหนดอัตลักษณ์/ตัวตน กันแน่ระหว่าง “เรา” กับ “คนอื่น” ซึ่งใน

เรื่องนี้ ฟูกอตม์องว่าลักษณะในการผลิตสร้างของอำนาจเป็นความสัมพันธ์ที่มีประวัติศาสตร์ และมีเศรษฐกิจของอำนาจ (Economy of Power) ซึ่งหมายถึง อำนาจไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่มีการผลิตสร้างขึ้นมาให้เห็นว่า อำนาจนั้นมีอยู่ได้อย่างไร ภายใต้การปฏิสัมพันธ์กัน (Michel Foucault, n.d อ้างอิงใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 128) ซึ่งอัตบุคคล หรืออัตลักษณ์บุคคลเป็นผลผลิตของวาทกรรม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จะปรากฏรูปแบบหลากหลายลักษณะ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งแห่งที่ของอัตบุคคลต่างๆ ที่สามารถเป็นไปได้ในบริบททางประวัติศาสตร์สังคมของเรา (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, หน้า 99-100) หากมองตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแหล่งที่มาของ “อำนาจ” คือ การครอบครองทุน ทั้งในแง่วัตถุ สิ่งของ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ในฐานะที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมเมื่อมีอำนาจก็ใช้อำนาจในการต่อสู้ ต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีลักษณะเลือนไหล ปรับประยุกต์ เปลี่ยนแปลงใน 3 ลักษณะ หรือ 3 ชั้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์กับสถาบัน หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่จะนำไปวางแผนในการสื่อสารเพื่อ “สร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้ง” ให้กลายเป็นสินค้าเพื่อเข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นนโยบายหลักที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. **เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศาลาแดง, 2545.
- กาญจนา แก้วเทพ และสุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. **สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานักวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2554.
- กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อเก่า-สื่อใหม่ สัญลักษณ์ อุดมการณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2555.
- กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2557.
- ช้างลื้อ แต้หย่าง. ภาษาอักษรม้งโบราณ, มปท. (จัดสำเนา)
- ธัมมรโส ภิกขุ และ วิโรจโน ภิกขุ.. **ประวัติและประเพณีชาวเขาเผ่าม้ง**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, 2517.
- นิติธร ทองธีรกุล. **กระบวนการสื่อสารของชุมชนในการสืบทอดประเพณีผี**
ปู่ย่า ตาบลอแก้ว อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ นศม.,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. 2550.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. **อัตลักษณ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งท่ามกลางความทันสมัย**. ใน **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. 203-252. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง.” ใน **วาทกรรมอัตลักษณ์**. 31-72. วิภาส ปรัชญาภรณ์ (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. “กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบริบทของรัฐธรรมนูญใหม่.” ใน **ม้งลาวในประเทศไทย: นโยบายและการดำเนินการของภาครัฐไทย (2518-2552)**, 1-36. สุภางค์ จันทวานิช และถวิล เปลี่ยนศรี (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2554.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. กรุงเทพฯ, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.
- ปรีชา คุณินทร์พันธุ์. **อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. **วารสารกระแสน้ำ**. 8-375 (55), 2551.
- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว. **การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวเชิง**

- วัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงาน
วิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, เพชรบูรณ์, 2549.
- ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร และคณะ, **ทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556.
- วานรรัตน์ แสนยากุล, **พัฒนาการทางวัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจของชาวเขาเผ่าม้งใน
ชุมชนเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- วิภาส ปรัชญาภรณ์. **วาทกรรมอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.
- วรมณ ยอดนุ่น. **อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในบริบทการท่องเที่ยว: ศึกษากรณี
หมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย** วิทยานิพนธ์ ร.ม.
(มานุษยวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 2548.
- สมัย สุทธิธรรม. **แม่ว**. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ดีเพรส, 2541.
- สุกัญญา เบาเนต. **การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น : ศึกษากรณี
แรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ มน.ม.,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 2549.
- สุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. **การสื่อสารเพื่อสร้าง อารมณ์รักและต่อรองอัตลักษณ์
ความเป็นมอญของกลุ่มชาวมอญพลัดถิ่นในประเทศไทยท่ามกลาง
กระแสโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ นศ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ, 2553.
- สุภางค์ จันทวานิช. **ม้งลาวในประเทศไทย: นโยบายและการดำเนินการของภาครัฐไทย
(2518-2552)**, 49-66. สุภางค์ จันทวานิช และถวิล เปลี่ยนศรี (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ :
อรุณการพิมพ์, 2554.
- สมสุข หินวิมาน. **แนวคิดเรื่องตัวตนและอัตลักษณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. ใน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 429. (บรรณาธิการ), ปรัชญา นิเทศศาสตร์และทฤษฎีการ
สื่อสาร นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2556.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**, กรุงเทพฯ :
คณะกรรมการสภาการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการ
วิจัยแห่งชาติ, 2546.
- อรัญญา ศิริผล. **ฝันกับคนม้ง: พลวัตความหลากหลายและความซับซ้อนแห่งอัตลักษณ์ของคน**

ชายขอบ. ใน **อัตลักษณ์ ชชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. 26-80. ปิ่นแก้ว เหลือง
อร่ามศรี (บรรณาธิการ), กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์**, เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

Berlo, K. (1960). *Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*.
Harcourt College Publishers.

Castells, M. (2003). *The power of identity*. USA: John Wiley & Sons.

Hall, S., Held, D., Hubert, D. and Tompson, K. (1996). *Modernity an introduction to
modern societies*. USA: Blackwell.

Woodward, K. (1997). *Identity and difference*. London: Sage Publication.

แหล่งอ้างอิงประเภทการสัมภาษณ์

เจียเย่อ ค้อสุภฤกษ์สกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน ต.กนกงาม. ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2559.

รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรมม้ง อ.เขาค้อ.
บ้านกนกงาม.

ชยางกูร แซ่ย่าง ให้สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.
วัฒนธรรมม้ง. หมู่บ้านเล้าลือ.

ชาญชัย สุขสกุล ให้สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2559. เอกชัย แสงโสดา ผู้สัมภาษณ์. การรับรู้อัต
ลักษณ์ม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ชายปี แซ่ย่าง ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. ภาษา
อักษรม้งโบราณ. บ้านเข็กน้อย.

สุริยานา ดอเลาะ ให้สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2560. เอกชัย แสงโสดา ผู้สัมภาษณ์. การรับรู้อัต
ลักษณ์ม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ณัฐกิตต์ แซ่ลี, ให้สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. วัฒนธรรม
ประเพณีม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

นุสร คีร์รัตน์สกุล เจ้าหน้าที่อบต. ให้สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2559. รักชนก สมศักดิ์
ผู้สัมภาษณ์. วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวม้งเข็กน้อย. อบต.เข็กน้อย.

น้ำฝน เนติบัณฑิตสกุล ให้สัมภาษณ์ 15 พฤษภาคม 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.

การรับรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรมม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. บุญมี ค้อสุภฤทธิสกุล
ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. ความเชื่อการนับ
ถือศาสนาและพิธีกรรมชาวม้ง. บ้านกนกงาม.

ไพโรจน์ ค้อสุภฤทธิสกุล ผู้ใหญ่บ้านกนกงาม. ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2559.

รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. วัฒนธรรมประเพณีของชาวม้ง. บ้านกนกงาม.

ฟาติมา เปาะมะทอง ให้สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2560. เอกชัย แสงโสดา ผู้สัมภาษณ์. การรับรู้
อัตลักษณ์ม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

มานะ ศิริกุลไพศาล อดีตผู้ใหญ่บ้าน ต.เข็กน้อย. ให้สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558.

รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติความเป็นมาของชาวม้งอำเภอเขาค้อ.
อบต.เข็กน้อย.

ยุพิน ณรงวัฒน์ ให้สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.

วัฒนธรรมเครื่องแต่งกายม้ง. หมู่บ้านเข็กน้อย.

รัชนิพร ลิเกรัตกุล ให้สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2560. เอกชัย แสงโสดา ผู้สัมภาษณ์. การรับรู้
อัตลักษณ์ม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

วิทยา แสนยากุล ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.

วัฒนธรรมประเพณีของชาวม้งเข็กน้อย. บ้านเข็กน้อย.

วิศนี การุณบริรักษ์, ให้สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.

วัฒนธรรมประเพณีม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ศิริพงษ์ สิริอนันตกุล, ให้สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. วัฒนธรรม
ประเพณีม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สุนิศา ศักดิ์เจริญชัยกุล ให้สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์.

วัฒนธรรมประเพณีม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

อดุลย์ ประทีปศิริ ผู้ใหญ่บ้านเล้าเน้ง อ.เขาค้อ. ให้สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558. รักชนก
สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. ประวัติความเป็นมาของชาวม้งอำเภอเขาค้อ. หมู่บ้านเล้าลือ.

เอกพจน์ แสนยากุล ให้สัมภาษณ์ 29 เมษายน 2559. รักชนก สมศักดิ์ ผู้สัมภาษณ์. วัฒนธรรม
ประเพณีม้ง. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

แหล่งอ้างอิงประเภทออนไลน์

ม้งไทย. การอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์. [online].

แหล่งที่เข้าถึง <http://hmongthaiculture.blogspot.com>. [14 สิงหาคม 2559]

ศูนย์สื่อสารนานาชาติแห่งจุฬาฯ. แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์. [online]. แหล่งที่

เข้าถึง <http://www.chulapedia.chula.ac.th> [15 มกราคม 2559]

สิทธิเดช วงศ์ปรีชา และกุสุมา ผลาพรม, (มปป.) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนเขาค้อ

จังหวัดเพชรบูรณ์. [online]. แหล่งที่เข้าถึง <http://techno.pnru.ac.th> [29 มีนาคม 2559]

อบต.เข็กน้อย. ประวัติและความเป็นมาบ้านเข็กน้อย. [online]. แหล่งที่เข้าถึง

<http://www.kheknoi.go.th> [12 กันยายน 2559]

Banmuangkarn. ภาษาม้ง. [online]. แหล่งที่เข้าถึง <https://banmuangkarn.wordpress.com/>

[5 พ.ค. 2559]

Hmong 21. ภาษาม้ง. [online]. แหล่งที่เข้าถึง

<http://hmong21.net/hmong&moob/hm0010.php> [27 พฤษภาคม 2559]

hilltribe. ภาษาม้งแบบคริสเตียน. [online]. แหล่งที่เข้าถึง

<http://www.hilltribe.org/thai/hmong/hmong-language.php>. [15 เมษายน 2559]

openbase. วิถีชีวิตชาวม้ง. [online]. แหล่งที่เข้าถึง <http://www.openbase.in.th/node>

[25 กันยายน 2559]

เขาค้อ. การตั้งหมู่บ้านชาวม้งในอ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์. [online]. แหล่งที่เข้าถึง

<http://www.khaokho.com>. [20 กันยายน 2559]

hmonghilltribe. วิถีชีวิตชาวเขาเผ่าม้ง. [online]. แหล่งที่เข้าถึง

<http://hmong.hilltribe.org/thai/hmong-01-current-issue.php>. [12 กันยายน 2559]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

การศึกษาวิจัยเรื่อง : กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์”

ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย:

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 4) เพื่อศึกษาการรับรู้ ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น

ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยมีข้อคำถามเพื่อการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้

ประเด็นคำถามสำหรับข้อมูลเบื้องต้น

- ชื่อ-นามสกุล และอายุของผู้ให้สัมภาษณ์
- กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และสัญชาติของผู้ให้สัมภาษณ์ และภาษาที่ใช้
- สถานภาพการสมรส
- การประกอบอาชีพ
- ระดับการศึกษา

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

.....

.....

.....

.....

1. **วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1** เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเด็นคำถาม

- ลักษณะทั่วไปทางด้านประชากร เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ อายุ การศึกษา อาชีพ
- ท่านคิดว่าวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ที่สำคัญของพี่น้องม้งมีอะไรบ้าง และมีความสำคัญอย่างไร และประเพณีใดสำคัญที่สุดที่ไม่สามารถขาดการเข้าร่วมได้
- ท่านเข้าร่วมงานประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ม้งบ้าง หรือไม่อย่างไร
- ลักษณะประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของพี่น้องม้ง เช่น วัฒนธรรมเครื่องแต่งกาย วัฒนธรรมอาหาร วัฒนธรรมความเชื่อต่างๆ รวมถึงประเพณี ท่านคิดว่ามีสำคัญหรือไม่ อย่างไร
- ท่านมีความเชื่อเรื่องผี การนับถือผี และวิถีวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน หรือไม่อย่างไร
-
-
-
-
-

2. **วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2** เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเด็นคำถาม

- ลักษณะการใช้ภาษาในการสื่อสารพี่น้องชาวม้งใช้ภาษาอะไร ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่ม และในการสื่อสารนอกกลุ่มใช้ภาษาอะไร และอย่างไรบ้าง
- ท่านรู้สึกลึกซึ้งภูมิใจในภาษาของท่านหรือไม่อย่างไร
- ในกรณีที่ท่านและกลุ่มสมาชิกพี่น้องม้งอยู่ในที่สาธารณะที่มีคนอื่นๆ (หรือคนเมือง) อยู่ด้วยท่านใช้ภาษาใดในการสื่อสาร
- ลักษณะการแต่งกายของพี่น้องชาวม้งมีลักษณะอย่างไร ในชีวิตประจำวันแต่งกายแบบใด และในงานประเพณีต่างๆ แต่งกายแบบใด
- ท่านคิดว่าชุดชาวเขาเผ่าม้งที่สวมใส่อยู่นี้มีคุณค่า และมีความหมายอย่างไรบ้าง

- ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อใส่ชุดประจำชนเผ่า และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับชุดประจำชนเผ่าที่ท่านสวมใส่ในพื้นที่ของตนเอง และต่อสายตาชาวเมืองทั่วไปในงานเทศกาลต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปชมประเพณีวัฒนธรรมของท่าน
- หากท่านต้องออกนอกพื้นที่ ท่านแต่งกายด้วยชุดแบบใด และด้วยเหตุผลใดจึงต้องแต่งกายเช่นนั้น
- วัฒนธรรมอาหารการกินของพี่น้องชาวเขาเผ่าม้งมีลักษณะอย่างไร มีอาหารอะไรที่โดดเด่นบ้าง และอาหารในพิธีกรรมสำคัญๆ ได้แก่ อาหารประเภทใดบ้าง
- ท่านคิดว่าสถานการณ์ที่ทำให้ต้องมีการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์เป็นสถานการณ์แบบไหน มีรูปแบบอย่างไร
- ท่านคิดว่าการสื่อสารเพื่อสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ของพี่น้องชาวม้งกลุ่มต่างๆ ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ กับกลุ่มคนหนุ่มสาวมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
-
-
-
-
-
-

3. **วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3** เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้าง ต่อรอง และรักษาอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเด็นคำถาม

- ท่านคิดว่าประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งในเขตอำเภอเขาค้อมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- หากประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลง และมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใด ในลักษณะใดบ้าง
- ปัจจัยใดบ้างที่เป็นสาเหตุให้ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งเปลี่ยนแปลงไป
- พี่น้องชาวม้งมีกระบวนการในการสร้าง และ รักษาประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต หรือไม่อย่างไร
- ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องชาวม้งที่ยังเก็บรักษาไว้ได้มากที่สุดคือเรื่องใด เพราะอะไร

-
-
-
-
-

4. **วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4** เพื่อศึกษาการรับรู้ความหมายและคุณค่าเกี่ยวกับอัตลักษณ์ “ความเป็นม้ง” ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเอง และของคนอื่น

4.1 ประเด็นคำถาม สำหรับพี่น้องชาวม้ง อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

- ท่านคิดว่าประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีคุณค่า และมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร
- ท่านคิดว่าคนเมือง (คนนอก) สนใจประเพณีและวัฒนธรรมของท่านหรือไม่อย่างไร และประเพณี วัฒนธรรมใดของท่าน ที่คนเมือง และชาวโลกสนใจมากที่สุด
- ท่านรู้สึกอย่างไรที่คนเมือง (คนนอก) ให้ความสนใจในวัฒนธรรมของท่าน
- ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอดีต เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน
- ท่านคิดว่าชุดชาวเขาเผ่าม้งที่สวมใส่นี้มีคุณค่า และมีความหมายหรือไม่อย่างไร
- ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อใส่ชุดประจำชนเผ่า และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับชุดประจำชนเผ่าที่ท่านสวมใส่ในพื้นที่ของตัวเอง และรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่าต่อสายตาชาวเมืองทั่วไปในงานเทศกาลต่างๆ
- หากท่านต้องออกนอกพื้นที่ ท่านแต่งกายด้วยชุดแบบใด และด้วยเหตุผลใดจึงต้องแต่งกายเช่นนั้น
-
-
-
-
-
-
-

4.2 ประเด็นคำถามสำหรับ นักท่องเที่ยว

- ท่านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อของกลุ่มพี่น้องชาวม้ง หรือไม่อย่างไร
- ท่านคิดว่าประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีคุณค่า และมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร
- ท่านรู้สึกอย่างไรกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอดีต เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน
- ท่านคิดว่าประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องม้งที่โดดเด่น และเป็นที่สนใจของชาวโลกมีอะไรบ้าง
- ท่านคิดว่าชุดชาวเขาเผ่าม้งที่สวมใส่นี้มีคุณค่า และมีความหมายหรือไม่อย่างไร
- วัตถุประสงค์ที่ท่านมาชมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องม้ง อ.เขาค้อ เพื่ออะไร
- ท่านชอบประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพี่น้องม้ง อ.เขาค้อ หรือไม่อย่างไร
-
-
-
-
-
-

ประเด็นคำถามเกี่ยวกับ

1. เครื่องแต่งกาย ปัจจุบันยังคงแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าอยู่หรือไม่อย่างไร เปลี่ยนแปลงหรือไม่ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
2. ภาษา ปัจจุบันใช้ภาษาม้งอยู่หรือไม่อย่างไร
3. อาหารการกินปัจจุบันเป็นอย่างไร อาหารหลักเป็นอะไร ปัจจุบันเป็นอย่างไร
4. ที่อยู่อาศัยเป็นแบบใด ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
5. พิธีกรรมดั้งเดิมมีอะไรบ้าง ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร (ยังเชื่อเรื่องผี หมอผีอยู่หรือไม่อย่างไร)
6. ประเพณีที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมในอดีต บ้างหรือไม่อย่างไร

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ผศ.ดร.บุษยากร ตีระพฤติกุลชัย
สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. ผศ.ดร.ปิ่นปิ่นท์ สัทธรรมนวงศ์
สาขาวิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
3. ผศ.ดร.ประกายกาวิล ศรีจินดา
สาขานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

1. ชื่อ - นามสกุล
(ภาษาไทย) นางสาวรักชนก สมศักดิ์
(ภาษาอังกฤษ) Miss Rugchanok Somsak
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ (พนักงานมหาวิทยาลัย)
เงินเดือน 30,860
เวลาที่ใช้ทำวิจัย 42 ชั่วโมง : สัปดาห์
3. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
โทร. 056-717149 โทรสาร 056-717150 e-mail : rugchanok15@hotmail.com
4. ประวัติการศึกษา
2537 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ (การประชาสัมพันธ์)
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
2544 นิเทศศาสมหาบัณฑิต สาขาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2558 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
-
6. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดย
ระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการโครงการวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย
หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย
6.1 **หัวหน้าโครงการวิจัย** งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :
- ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2552
เรื่อง สำนวนภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ในทัศนะของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

6.2 การเผยแพร่งานวิจัย: ชื่อผลงานวิจัย ชื่อวารสารที่เผยแพร่ ปีที่พิมพ์

เรื่อง สำนวนภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ในทัศนะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1
มกราคม-มิถุนายน 2554

ผู้ร่วมโครงการ

1. ชื่อ – นามสกุล
(ภาษาไทย) นายเอกชัย แสงโสภา
(ภาษาอังกฤษ) Mr. EKKACHAI SANGSODA
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4204-00060-711
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ (พนักงานมหาวิทยาลัย)
เงินเดือน 30,000 บาท
เวลาที่ใช้ทำวิจัย 42 ชั่วโมง : สัปดาห์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
โทร. 056-717149 โทรสาร 056-717150 e-mail : arika_7007@hotmail.com
5. ประวัติการศึกษา
2547 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ (การประชาสัมพันธ์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2553 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารศึกษา คณะการสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
-
6. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดย
ระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการโครงการวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย
หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย
7. **หัวหน้าโครงการวิจัย** งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :
 - 7.1 ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2555
เรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาล
ของการปกครองส่วนท้องถิ่น”
 - 7.2 ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2556
เรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์”
 - 7.3 ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2557

เรื่อง “การพัฒนาคู่มือพิธีปฏิบัติในงานฌาปนกิจของชาวตำบลหนองย่างทอย
อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์”

8. การเผยแพร่งานวิจัย: ชื่อผลงานวิจัย ชื่อวารสารที่เผยแพร่ ปีที่พิมพ์

8.1 นำเสนองานวิจัย และตีพิมพ์สืบเนื่องจาก การประชุมวิชาการระดับชาติ

“วิทยาการจัดการวิชาการ 2014 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

8.2 เรื่อง “บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบูรณ์ในการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

ของการปกครองส่วนท้องถิ่น” (รางวัล ผลงานวิจัยระดับดี) นำเสนองานวิจัย

และตีพิมพ์สืบเนื่องจาก โครงการราชภัฏวิชาการ 2015 “วิจัยเพื่อสร้างสรรค์

เศรษฐกิจชุมชนสู่ประชาคมอาเซียน” ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส จัดโดย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์”